

Dirshu
דרשו ד' ועוזו
קרן עולמית לחינוך
ועידוד לימוד התורה

אוגדן עלוני שבת

פרשת דברים • תשפ"ו

מיטב עלוני השבת:

לקראת שבת מלכתא

סיפורי צדיקים

אזמרה לשמך

שבת טיש

פאר מקדושים

באר הפרשה

נר לשולחן שבת

השגחה פרטית

היכל החתם סופר

דברי שיח

Dirshu

דרשן ד' ועוזן

קרן עולמית לחינוך
ועידוד לימוד התורה

Dirshu
דרשו' ד' ועזו
קרן עולמית לחינוך
ועידוד לימוד התורה

לקראת שבוע מלכתא

dirshu@dirshu.co.il | לקבלת הגליון למייל:

סיפורים ופנינים מרתקים

גליון מס' 540

פנינים לפרשת דברים פ"ו

פעם לא הגיעו מספר בחורים לשיעור והיה בדבר רפיון גדול. היטב חרה הדבר לרבנו. הוא תיאר לעצמו שלארוחת הצהריים הם כן יגיעו. מה עשה? בא מלוא קומתו אל חדר האוכל של הישיבה, נכנס לתוכו ואיש כברכתו בירך אותם: "בתיאבון, בתיאבון"... בהמשך מצא לנכון להסביר

זהירותו המופלגת ותוכחתו הנעימה של מרן רבינו חכם יהודה מועלם זצ"ל, על ענייני שמירת הזמנים בישיבת 'פורת יוסף' ובכל סדרי היום

לשם כך נאלץ ללכת ברגל עד למחנה יהודה, שם עלה על אוטובוס לתלפיות.

"אלה הדברים" (דברים א', א')

מספרים תלמידיו של מרן הגאון רבי יהודה מועלם זצ"ל, מראשי ישיבת 'פורת יוסף', שהיה מגיע תמיד בזמן לישיבה. לפעמים היה מגיע כמה דקות מוקדם יותר, ואז לא נכנס מיד לחדר השיעורים, כי אם יראו אותו התלמידים בהיכנסם, יחשבו שאיחרו, ויצטערו. בדומה לכך סיפר תלמיד, שגם כאשר כבר נכנס לחדר השיעורים, לא היה מתיישב בכיסאו עד הזמן, והסביר: שלא יטעו הבחורים לחשוב שאיחרו, ומשום כך יתביישו להיכנס לשיעור כשהרב כבר בפנים. בתקופה שהייתה אמו של רבנו, חולה, היה מטפל בה במסירות, ומשום כך איחר לפעמים לשיעור. כאשר עברה לבית אבות בתלפיות, הקפיד לבקרה כל יום לפני השיעור ואחרי השיעור!

הסטירה שהצילה

סטירת לחי אדירה, שהדהדה מקצה האולם ועד קצהו, הכריעה את הגורל. על המאבק העיקש על צבינו החרדי של מושב תפרח

< עמ' 13 >

החיישן הקטן

רכב שלם שבת ולא זו ממקומו - בגלל שבב זעיר שנזרק לפח, ומה לזה ולבניין בית המקדש שכולנו מצפים לו?

< עמ' 18 >

בלי סוודר?

איך הציל ראש הישיבה בחור, בלי מילת מוסר אחת אחרי שיצא בריש גלי נגד כל מה שהישיבה מחנכת אליו?

< עמ' 19 >

"זה לא הוא!"

כל הבית נערך בהתרגשות לקבל את פני האורח הנכבד, ובעל הישמח משה' התעלף, כשגילה שמדובר בחתנו

< עמ' 16 >

סנדקאות בתנאי

הכל רצים אחר סנדקאות, חפצים הם להיות כמזבח שמקטירים עליו קטורת. ובל נשכח את ההבטחה לעשירות... יודעי חן חומדים מצווה נדירה ויקרה זו לרוב מעלתה, וחכמים מתאווים להתעשר בזכותה בפריה ורביה בתורה.

רבנו, כמו כולם, נענה בשמחה להזמנות תלמידיו ומקורביו לשמש סנדק לבניהם, כמובן לאחר שכיבדו את הוריהם בסנדקאות, אבל תנאי אחד הציב: לא על חשבון השיעור בישיבה! גם כאשר הפצירו בו ושכנעו אותו בנימוקים שונים - הוא באחת: לא על חשבון השיעור! היה זה מחשיבות הנחלת התורה לתלמידים - שהיא מעל הכל! אבל לא זו בלבד: סדר ואחריות חייבים להיות, ואם כעת זהו הזמן הקבוע לשיעור - אין משנים.

לא רק על זמן השיעור בישיבה הקפיד, גם על זמני שיעוריו לבעלי בתים שמר מכל משמר. כך, למשל, לשמחות בערבים היה יוצא רק לאחר שיעורו הקבוע בבית הכנסת "שמש צדקה".

סיפר ראש הישיבה הגאון רבי משה צדקה: "רבנו נתייחד בהקפדתו על הזמנים ועל סדרי הישיבה בכל המצבים. ראו עליו מסירות מיוחדת לתלמידים. תמיד היה נשאר לתפילת מנחה בישיבה יחד עם התלמידים אפילו כשהיו לו סידורים דחופים, ותמיד היה נשאר כמה דקות אחרי תפילת מנחה. ברור היה שלא עשה זאת כדי לצאת ידי חובה, אלא הראה אחריות ודוגמא אישית כמה מייקר הוא את סדרי הישיבה".

אף לאמירת התהילים בצוותא עם התלמידים בכל ערב ראש חודש התייחס רבנו אל אחד מסדרי הישיבה. מעולם לא חסר ואף פעם לא איחר, ללא התחמקויות או תירוצים. דבר זה השריש אצל תלמידיו הצעירים את חשיבות העמידה בסדרים בכלל, ובסדרי הישיבה בפרט. הם ראו מול עיניהם דוגמא חיה למתמיד וגדול בתורה, העושה כל דבר בזמנו.

זה שפינה זמן להתמדה

לא רק סדרי הישיבה היו חשובים בעיניו, אלא כל היום היה מתוכנן ומחושב. כבר מאז היותו בחור צעיר סיגל לעצמו הנהגה זו. התכונן והסדר יחד עם אהבת התורה והרצון להתמיד גרמו לו לניצול מלא של שעות היממה, כך הגיע לשמונה עשרה שעות לימוד תורה בכל יום חול! אפילו בשבת הקדיש שבע שעות רצופות ללימוד! בהכירו בערך הזמן, היה משתדל ומחנך גם את תלמידיו להקפדה על הזמנים. קיים בהם מצוות "הוכח תוכיח" ו"זרוק מרה בתלמידים", אך הכל מתוך שמירה על כבודם, כמליצה הידועה: "בשפה ברורה" ו"בנעימה"...

בחור אחד עלה על יצועו בשעה מאוחרת, ובשיעור שלמחרת היה עייף וראשו צנח בלאות פעם אחר פעם. גער בו רבנו

למרות השתדלותו נאלץ לפעמים לאחר. ביום כזה נזהר רבנו שלא להעיר לתלמידים על איחורים. כששאלו אותו על כך, ענה בפשטות: "איך אני יכול להעיר על איחורים בעוד אני מאחר?" והיו כולם מתפללים על תשובתו: הרי הוא אנוס, ומדוע לא יעיר למזידים? אין זאת כי אם נקיות הנפש...

זקן מבוסס בשלג...

בוקר לבן וצח מתמיד האיר על ירושלים, עיר הקודש. שקט ברחובות. ההמולה הרגילה אינה נשמעת, רק קול מצהלות הילדים המשתובבים בשלג ואימותיהם המסורות הקוראות להם לשוב הביתה. והנה בקצה הרחוב נראה זקן כפוף, עטוף מפני הצינה, והוא מדדה ומבוסס בשלג. זהו רבנו ולא אחר. הוא צועד לישיבה! שם מחכים לו תלמידים מקשיבים - מבקשים, החפצים לשמוע ולעסוק בדברי תורה. גם היום, דווקא היום! יש מחכמי הישיבה הגרים במרחק גדול מן הישיבה והם אנוסים מלהגיע, אולם הוא יכול. אמנם בקושי גדול, אבל הוא בא.

כבר המליצו על רבנו שקיים בעצמו "בבית אלקים נהלך ברג"ש" - ראשי תיבות: ברד רוח גשם שלג. בכל המצבים לא נמנע מלבוא אל בית ה'.

מן העניין לציין כאן את דברי הירושלמי במסכת מגילה (יב): מעשה ביום סגריר שלא נכנסו חכמים לבית הוועד, ולא להתינוקות שנכנסו עשו החכמים סימן ליכרם, כי ידעו שעתידים לגדולות, ואכן, עמדו כולם "בני אדם גדולים", עיין שם.

ייסורים של אהבה

ידועה ומפורסמת גבורתו הנוראה: בארבע שנותיו האחרונות היה מטופל במחלקה ההמטולוגית בבית החולים. גופו היה חלש מאוד, ובמיוחד בשנתו האחרונה. עם זאת הגביר את רוחו האיתנה על גופו המיוסר, התגבר כארי ובא לשיעור כמעט מדי יום ביומו. ייסורים כאלה שאינם מבטלים תורה - ייסורים של אהבה הם. וכך העיד עליו ראש הישיבה הגאון רבי משה צדקה: "כמעט ולא הורגש בישיבה שהרב חולה"...

סיפר מקורבו רבי יצחק כהן: פעם יצאנו מטיפול בקופת חולים. היה זה בתקופה הקשה ביותר בזמן מחלתו, והרב ביקש לחזור לישיבה. ידענו את חולשתו העצומה, למרות שזה לא להביע שום סימן כאב. ביקשנו שלכל הפחות יאכל משהו לקיים את גופו. קנינו לו במכולת עוגה קטנה ו'אשל' והפצרנו בו שיאכל. אמרנו לו: "נתעכב מעט עד שהרב יאכל משהו". והוא ענה: "לא, לא, אני אוכל בדרך, שלא נאחר בחצי דקה!"

פעם הגיע רבנו אל הישיבה למסור את השיעור הקבוע, היה זה דקות אחדות לאחר שעבר עקירת שן מייסרת. במשך כל השיעור שתת דם מפיו והוא הספיגו במטפחת, אבל על השיעור לא ויתר!

חבורת ש"ס

התכנית החדשה של 'דרשו' ללימוד הש"ס בעיון

זמן חדש. מסכת חדשה. הבנה חדשה.

בר"ח אלול יפתחו מאות לומדי 'חבורת ש"ס'
את לימוד מסכת סנהדרין.
עמוד גמרא ביום בעיון קל עם קונטרס
'מראי מקומות' מיוחד הנכתב בהכוונתו
של מרן הגאון הגדול **רבי דוד כהן** שליט"א

הטבות מיוחדות לכוללים וקבוצות לימוד
לפרטים הרב חיים טופר 050-4128780

**הצטרפו לחבורות וכוללי 'חבורת ש"ס'
ופתחו את זמן אלול במסע חדש של ידיעת התורה**

אצלנו אי אפשר להשתמש בחוברות 'מראי המקומות' פעם נוספת... הן פשוט מתבלות מרוב שימוש. זה אומר הכל על צורת הלימוד של האברכים

לרגל השלמת שלוש ה'בבות' בתוכנית 'חבורות ש"ס' מבית 'דרשו', ולקראת פתיחת מסכת סנהדרין בחודש אלול הקרוב, רב־שיח מרתק עם שלושה ראשי כוללים השותפים בתוכנית: הרה"ג ר' שאול לוסיטיג שליט"א, ראש כולל 'שערי משפט' בבני ברק; הרה"ג ר' שמואל אולמן שליט"א, ראש כולל 'מפעלי התורה' במודיעין עילית; והרה"ג ר' יונתן פוגל שליט"א, ראש כולל 'מצוינים לקנין ש"ס' דחסידי בעלזא בירושלים

צוות 'לקראת שבת'

שיעור של הגאון הגדול רבי איתמר גרבוז שליט"א לאברכי 'חבורת ש"ס' בכולל 'מפעלי התורה' בראשות הגר"ש אולמן

אצלנו אחה"צ וכן להיפך. רובם הגדול של עשרות האברכים הלומדים בכולל בשעות אחה"צ, משתתפים ב'חבורת ש"ס'.

לפני כארבע שנים התקיימה התכנסות מיוחדת במעונו של מרן ראש הישיבה הגר"מ הלל הירש שליט"א, בהשתתפות מרן ראש הישיבה הגר"ד כהן שליט"א. באותו מעמד עלתה היוזמה להרחיב את מסגרות 'חבורת ש"ס' בכוללים, והוצע לנו להצטרף למהלך ולפתוח את המסלול גם אצלנו. משם הכל התחיל.

הגר"ר יונתן פוגל: "בית המדרש הגדול דחסידי בעלזא בירושלים הוא עולם תורה שלם - לומדים בו כיום קרוב לאלף אברכי כולל. רובם עוסקים בהלכה, אבל אצלנו יש חבורה רצינית של לומדים רבים שבחרו לעסוק דווקא בש"ס. את הכולל הקים כ"ק מרן אדמו"ר מבעלזא שליט"א לפני שש עשרה שנה, וביקש ממני לנהל אותו. הרעיון היה שלו: הוא זה שדרבן את כל העניין של הספק בלימוד הש"ס, מתוך תביעה שאברך ימשיך לקנות את הש"ס גם אחרי שנות הישיבה.

במשך השנים התפתח מערך שלם: נפתח כולל נוסף לאברכים הצעירים, שממשיכים בו את המסגרת הישיבתית עוד שנתיים ולומדים בו את המסכתות שלא למדו בישיבות. לאחר מכן הם מתפצלים, רובם פונים ללימוד הלכה מעמיק ועיוני, ומי שמבקש להמשיך ולעסוק בקנין הש"ס - מגיע אלינו, לכולל 'מצוינים לקנין ש"ס'. לפני הצהריים לומדים אצלנו מסכתות מהש"ס בעיון ישיבתי, ואחר הצהריים בקיאות. התוכנית של 'חבורת ש"ס', שאליה הצטרפנו עם מסכת בבא מציעא, יושבת בדיוק על המשבצת הזאת של הלימוד הבקיאות, ורוב האברכים שלומדים בקיאות, שותפים בתוכנית".

מהפכה של ממש מתחוללת בשנים האחרונות בעולם הכוללים. תוכנית 'חבורת ש"ס' מבית 'דרשו', שנוסדה בהכוונתם ובהדרכתם של שני גדולי הדור - מרן ראש הישיבה הגאון הגדול רבי משה הלל הירש שליט"א ומרן ראש הישיבה הגאון הגדול רבי דוד כהן שליט"א, המלווים אותה מאז ועד היום - הולכת וכובשת את ליבותיהם של אברכים מצוינים בכל רחבי הארץ.

סדר הלימוד בתוכנית: חמישה עמודי גמרא בשבוע, עמוד ליום, עם רש"י ותוספות ועם עיקרי דברי הראשונים והאחרונים, על פי 'מראי המקומות' שנכתבים בהכוונתו של מרן ראש הישיבה הגר"ד כהן שליט"א, על ידי חתנו הגאון רבי משה גינואר שליט"א, לחבורת מסודרת ומונגשת, המודפסת על ידי 'דרשו' ועומדת לרשות כל אברך החפץ בה. אחת לחודש נערך מבחן מסכם על כל הנלמד בליווי מלגות נכבדות.

התוכנית יצאה לדרך תחילה עם מסכת בבא קמא, ועם סיומה הצטרפו כוללים רבים נוספים ללימוד מסכת בבא מציעא. כשהושלמה גם היא - נרשם גל הצטרפות נוסף לקראת מסכת בבא בתרא. עתה, עם סיום שלוש ה'בבות', נערכים הלומדים לפתיחת מסכת סנהדרין בחודש אלול הקרוב, וב'דרשו' נערכים כמובן להרחבת גבולות הקדושה עם תוספת משמעותית במספר חבורות הלומדים בכוללים ברחבי הארץ.

על התוכנית, על צורת הלימוד המיוחדת ועל האברכים שאינם מוכנים עוד לשמוע על סגנון לימוד אחר - שוחחנו עם שלושה ראשי כוללים, מירושלים, בני ברק ומודיעין עילית, ודבריהם המשלימים זה את זה נפרשים כאן לפניכם כמקשה אחת.

- נפתח בהיכרות: ספרו לנו על הכוללים שלכם, ואיך הגעתם ל'חבורת ש"ס'.

הגר"ר שאול לוסיטיג: "כולל 'שערי משפט' ברחוב ראב"ד בבני ברק קיים כבר חמש עשרה שנה בס"ד. בסדר א' לומדים אצלנו הלכה בעיון - עסקנו שנים רבות בחושן משפט וביוזרה דעה, וב"ה העמדנו רבנים ודיינים רבים בלי עין הרע. בשנים האחרונות אנו עוסקים בהלכות שבת. בשעות אחר הצהריים מתקיים סדר בקיאות, למעשה זה כולל נפרד, רוב האברכים הלומדים בבוקר אינם לומדים

חבורת שש"ס

התכנית החדשה של 'דרשו' ללימוד הש"ס בעיון

אין התורה נקנית אלא בחבורה

מתחילין מסכת סנהדרין

תכנית הלימודים

תכנית זו נועדה לסייע לאברכים השואפים ללמוד את הש"ס בעיון ולעמוד בכור המבחן מיד חודש בחודשו.

הלימוד הנו בקצב של עמוד גמרא רש"י ותוס' ביום, חמישה ימים בשבוע [לא כולל שישי שבת וימי בין הזמנים]. כל אחד יכול להשתתף בתכנית ממקום לימודו.

- **הלימוד** - בא' אלול תשפ"ו יחלו בלימוד מסכת סנהדרין
- **המבחנים** - המבחנים בשני המסלולים יתקיימו מידי חודש, בימי חמישי ובימי שישי, במוקדי המבחנים של 'דרשו' הפרוסים ברחבי הארץ.

המלגות

המלגה לנבחנים במסלול א': מותנה בלימוד בסדר ג' או בין הסדרים בלבד.

המלגה לנבחנים במסלול ב': אף ללומדים בתוך הסדרים.

מסלולי הלימוד:

מסלול א':

גמ' רש"י ותוס'

מסלול ב':

גמ' רש"י ותוס'

עם מראי מקומות

שייערכו בהכוונתו

של מרן הגאון

הגדול רבי דוד כהן

שליט"א.

המלגות

מלגה מירבית

למסלול א'

200 ש"ח

מלגה מירבית

למסלול ב'

250 ש"ח

זמן חדש. מסכת חדשה. הבנה חדשה.

**תוספת מלגה מיוחדת לכוללים וחבורות
לפרטים הרב חיים טופר 050-4128780**

של עמוד ליום שומרת על ההספק, אבל בצורה מתונה, כשעומדות לרשות הלומד כמה שעות ביום ללמוד היטב את העמוד. הרעיון הוא ללמוד בהספק, אבל שיהיה זה לימוד רציני ולא שטחי - לימוד בצורה למדנית ומחשבתית.

מה מקומם של 'מראי המקומות' בהצלחת הלימוד?
הרב לוסטיג: "זהו לב התוכנית. איך אפשר ללמוד סוגיה בלי לראות את דברי הרמב"ן והרשב"א? מי שמדלג עליהם מפספס את הדברים היסודיים ביותר. אמשיל לכם משל: אדם שנכנס לאולם מפואר, ולפניו שפע של מטעמים, יודע שאי אפשר לאכול מהכל - הוא טועם מכאן ומכאן ומדלג על השאר. וכך מי שנוסע לטיול: אי אפשר לבקר בכל מקום ולהספיק הכל, צריך לדעת מהן הנקודות המרכזיות, ואותן אסור להחמיץ. זה בדיוק מה שנותנים 'מראי המקומות': הם מכוונים את הלומד אל הנקודות המרכזיות של כל סוגיה. בסדרי הבקאות שהכרנו בישיבות, התחושה היתה תמיד שצריך לדעת על מה 'לא לעמוד'... כאן זה בדיוק להיפך: הלומד יודע על מה כן לעמוד, ובאילו נקודות להשקיע יותר, ועל מה אין ברירה אלא לוותר הפעם כי חייבים להספיק עוד".

הרב אולמן: "אספר לכם עובדה שאומרת הכל: אצלנו אי אפשר להשתמש בחבורות 'מראי המקומות' פעם נוספת. הן פשוט מתבלות מרוב שימוש! וזה עוד לא הכל - יש אצלנו אברך שכתב מדי יום את הערותיו על הנלמד, וכעת הוא מוציא לאור ספר על המסכת. הוא זכה להיכנס אל מרן ראש הישיבה הגר"ד כהן שליט"א ולקבל ממנו הסכמה לספרו. אלו אברכים שבאמת משקיעים את כל היום בצורה מלאה.

ועוד נקודה: הגיעו אלינו אברכים מכוללים אחרים שלמדו בצורות אחרות. הם גילו שהצורה הנכונה והטובה לקנות את הש"ס - גם בהבנה וגם בעמל - היא הלימוד הזה של עמוד אחר עמוד בהבנה".

דיברתם על המבחן החודשי. איך הוא משפיע על אוירת הלימוד?
הרב אולמן: "המבחן החודשי הוא האתגר שמעמיד את החבורה. יש יעד להגיע אליו בסוף החודש, ובימים האחרונים שלפני המבחן רואים ממש את המתח: חזרות, השלמות, השתדלות להספיק. האברכים לוקחים את המבחן בצורה מאוד רצינית ומשקיעים בו מאוד. ונראה דבר פלא - הדרבון מגיע מהאברכים עצמם: הם באו מיוזמתם לבקש שנקיים שאלות חזרה בימי ראשון, כדי שיהיה להם תמריץ לחזור בשישי-שבת על הספק השבוע. הם אף ביקשו להוסיף מבחן שבועי כתוספת חזרה. וכשסיימנו בסוף הזמן שישים דפים במסכת בבא בתרא, ביקשו האברכים שנערוך להם מבחן על כולם - וכל בין הזמנים הפך לאתגר של חזרה".

הרב פוגל: "אצלנו יש אברכים רבים שנבחנים עוד מתחילת דרכם בתוכניות 'קנין ש"ס' ו'קנין תורה' של 'דרשו', מדי חצי שנה, ומצליחים. אבל צריך לומר ביושר: זה סוג לימוד שונה, בלי השוואה. ב'חבורת ש"ס' מתקבצת קבוצת עילית של אברכים שלומדים ממש בעיון, לימוד עמוק, ויחד עם זאת עומדים בהספק, במבחנים

הגר"ש אולמן שליט"א, בכינוס חיזוק ללומדי 'חבורת ש"ס' בראשות מרן הגר"ד כהן שליט"א

הגר"ש שמואל אולמן: "כולל 'מפעלי התורה' בקרית ספר הוא כולל של יום שלם, ובזה הוא מתייחד מכל חבורות ש"ס האחרות. ברוב המקומות לומדים חבורת ש"ס בהסדר בקיאות, יש מקומות שלומדים את התכנית הזאת בסדר א', אבל אצלנו לומדים 'חבורת ש"ס' גם בסדר א' וגם בסדר ב', עם אותו חבורתא, כהמשך אחד רצוף, כמובן שהלימוד מאוד מעמיק והעיון הרבה יותר רציני, כשבמקביל גם נשמר היקף משמעותי מאוד - 20 דף מידי חודש. אנחנו בתוכנית כבר שלוש שנים - הכולל נפתח מעט קודם לכן, ואז למדנו מסכת מכות. עם פתיחת מסכת בבא מציעא הצטרפנו ל'חבורת ש"ס'. מדובר בקבוצה של אברכים מופלגים המשקיעים בזה את כל יומם, עד כדי כך שחלקם עזבו מסגרות של כולל ערב - רק כדי לרכוש את הדף כדבעי".

מה סוד הייחודיות של צורת הלימוד הזאת? במה היא שונה מכל מסגרות הבקאות המוכרות?

הרב אולמן: "עמוד ליום הוא הבסיס, אבל מי שמסתפק בו במינימום - הרי זה בבחינת 'לטבול ולצאת'. המציאות מוכיחה שככל שהאברך מוסיף עוד זמן במשך היום, הוא רוכש את העמוד בצורה עמוקה ורחבה יותר: יותר היקף של הקושיות, של הראשונים ושל האחרונים. המטרה אצלנו אינה רק גפ"ת, אלא העומק וההבנה. ככל שמשקיעים יותר - זוכים ליותר".

הרב פוגל: "אני מנהל את כולל הש"ס כבר כחמש עשרה שנה, וכל השנים ליווה אותנו קושי אחד קבוע: המתח שבין ההספק לבין ההיקף והעיון. רוצים ללמוד ולחשוב, ורוצים גם להספיק, ותמיד נקרעים בין המצוי לרצוי. 'חבורת ש"ס' היא הפתרון המושלם לקרע הזה: יש קצב ויש הספק, ומצד שני לומדים טוב, לומדים לעומק, מעיינים ולא עוברים הלאה. יש בחינות, יש חזרות, יש עול לדעת את החומר - וכשיש דרבון חיצוני, זה הרבה יותר מחייב ומחזק. כל אברך מלא סיפוק".

הרב לוסטיג: "זה בדיוק המענה לשני הקצוות. מצד אחד יש את לימוד הסוגיות החמורות בעיון, שבו רוצים להבין הכל ולחבר הכל ל'לומדעס' שלם. ומצד שני יש את הלימוד שבו לומדים דף שלם ביום ו'מריצים' הלאה - לימוד שעלול להיות שטחי מדי. הנוסחה

הגר"ש לוסטיג שליט"א עם אברכי כולל 'שערי משפט' בסיום מסכת ב'חבורת ש"ס' במעונו של מרן רבינו הגרס"ה הירש שליט"א

'חבורת ש"ס' נולדה בחדרו והוא הקברניט שלה מן היום הראשון. פתחתי את המעמד, וכיבדתי את אחד האברכים לומר את סיום המסכת. עשינו 'לחיים' עם מרן ראש הישיבה, והוא נעמד לרקוד עמנו, נשא דברי חיזוק, ובירך כל אחד ואחד מהאברכים באופן אישי. תחשבו על גודל הדבר: גדול ישראל שכל עולם התורה נשען עליו בתקופה הסוערת והכל כך מאתגרת הזאת, עם כל מסירותו העצומה להתנהלות הציבורית ול'קרן עולם התורה' - מתפנה לשבת עם אברכי כולל, לשמוח עמהם בשמחת התורה, לעסוק בדבר הבסיסי והיקר ביותר, ולחזק כל אחד באופן אישי."

- מה אמר מרן ראש הישיבה שליט"א באותו מעמד?

הרב לוסטיג: "הוא דיבר על התקופה המיוחדת שבה אנו נמצאים, כאשר מתחוללת מלחמה של ממש נגד עולם התורה. הוא עורר שאם נלמד בתקופה הזאת תורה בטהרה - נחזיר את הקדוש ברוך הוא אלינו, וכאשר נחזיר את הקדוש ברוך הוא ותשרה שכנתו עלינו, זה מה שייתן לנו את הכוח לעמוד בכל המלחמות ובכל הרדיפות על עולם התורה, ויהיה שפע של טובה ברוחניות ובגשמיות, בכל מה שצריך."

זו הנקודה שגדולי ישראל שליט"א מעוררים עליה כל העת: במקום לעסוק בשאלה מי אשם - פקיד כזה או יועצת כזאת - עלינו להבין שמדובר בגזירה משמים, והמענה האמיתי לה הוא ההתחזקות שלנו. השאלה איננה מה קורה אצל אחרים, אלא במה אנחנו מתחזקים אצלנו.

במפגש אחר של ראשי כוללים רבים שהתכנסו כעבור יומיים במעונו של מרן ראש הישיבה, הוא גם ירד עמנו לפרטים מעשיים: הוא דיבר על קבלה של לימוד חצי שעה ברציפות בתחילת הסדר, בלי שום הפסקה. זה לא קל, אבל זו ההתמסרות שלנו, וקבלה כזאת שתמשך עד אחרי החגים - תיצור חיזוק אמיתי."

שלוש ה'בבות' הושלמו, ובחודש אלול הקרוב יפתח שער חדש: מסכת סנהדרין. אם בכל מעבר בין מסכת למסכת נרשם עד כה גל הצטרפות של כוללים ושל לומדים - הרי שפתיחת מסכת חדשה, דווקא בימי אלול ימי הרחמים והרצון, היא שעת כושר מיוחדת לכל אברך ולכל כולל המבקשים לקנות את הש"ס בדרך של עמל, עומק וידיעה. אשרי הזוכים.

ובחזרות. אפשר לומר היום בפה מלא: האברכים המצוינים ביותר נכנסים לקבוצה הזאת."

- ומה זה עושה לאברכים עצמם?

הרב אולמן: "האושר של האברכים - אין לתאר. אמר לי אחד האברכים: 'זאת המסכת הראשונה בחיי שאני גומר מדף ב' ועד הדף האחרון'. אנחנו עושים סיום קטן על כל פרק, שותים 'לחיים' - וכל שלב ושלב מקבל את המקום המתאים לו, כדרכו להמשיך. ומדובר באברכים מהישיבות החשובות, במגוון גילאים, שבחרו בדרך הזאת ואינם מוכנים לשמוע על סגנון לימוד אחר. בזה הם מרגישים שהם גדלים. כי כולל הוא מקום שבאים לגדול בו, לא רק ללמוד: אדם שקוע במשהו בכל כולו, ומרגיש עליה מתמדת מיום ליום."

סיומים במעונו של גדולי ישראל

שני גדולי הדור העומדים מאחורי התוכנית מלווים אותה לא רק בהכוונה שוטפת: מעת לעת נערכים מעמדי הסיום של הכוללים השונים במעונותיהם ממש, ובאחרונה אף התקיים מעמד סיום מיוחד על מסכת בבא בתרא, לראשי החבורות מכל רחבי הארץ, במחיצת מרן ראש הישיבה הגר"ד כהן שליט"א ונשיא 'דרשו' הגאון רבי דוד הופשטטר שליט"א, ודבריו המלאים של ראש הישיבה באותו מעמד מרומם, אף הובאו על ידינו בגיליון הקודם של 'לקראת שבת'. ביקשנו לשמוע על כך מקרוב מראשי הכוללים, שזוכים להשתתף בסיומים ולהרגיש את התרומה שלהם לאברכים בבית המדרש.

הרב אולמן: "את הסיום על מסכת בבא מציעא זכינו לערוך במעונו של מרן ראש הישיבה הגר"מ הלל הירש שליט"א. באותו מעמד הוא הגדיר את הלימוד של עמוד ליום כבחינה של מסירות נפש: דווקא משום שהעמל והיגיעה הם העיקר - פספסת יום, פספסת עמוד. זו מלחמה יומיומית של כל אברך על העמוד שלו, וזה מה שמאתגר את האברכים לרכוש, להגיע ולדעת, עד שמגיעים אל המוגמר. ואגב, נכנסתי פעם אל מרן ראש הישיבה בשאלה על אברכים המבקשים ללמוד לימודים נוספים לפני הסדר או אחריו. הוא שאל אותי "על אברכים מאיזו חבורה מדובר?, וכששמע השיב לי: אם אלו אברכים מ'חבורת ש"ס' - האברכים צריכים לנצל כל רגע, ואין להם 'פריבילגיה' להספיק עוד דברים... כך הוא רואה את חשיבותו העצומה של הלימוד הזה."

הרב לוסטיג: "גם אנחנו זכינו בסייעתא דשמיא לערוך את הסיום על מסכת בבא בתרא - ולמעשה על שלוש ה'בבות' כולן - במעמד מיוחד ומרגש מאוד בביתו של מרן ראש הישיבה הגר"מ הלל הירש שליט"א, בהשתתפות האברכים של שני הכוללים, ההלכה וה'חבורת ש"ס'."

צריך להבין את הרקע: מרן ראש הישיבה שליט"א מלווה אותנו בכל צעד ושעל, בהכוונה ובייעוץ - איך לנהל את הכולל, איך לנהוג מול האברכים ומול התומכים - גם ברמה הכללית וגם ברמה האישית ממש. לכן הרגשתי שמתאים וראוי לערוך את הסיום דווקא במחיצתו, כמי שמלווה את הכולל שלנו מיום היווסדו וכמי שתוכנית

בוגר סיפר לי שהוא עובד הרבה שעות ביום. אמרתי לו שיש לו כושר הסברה טוב מאוד, והצעתי לו לבוא לישיבה ללמוד עם כמה בחורים. הוא הוא אכן הגיע... בתחילה הוא עזב את העבודה לכמה שעות...

דברי הרב שך לר' נתן איינפלד: "אני מקנא בך, אתה ראש ישיבה...!"

"וְאֶצְרִי פֶּבֶר סִיגִיָּה וְאֶסִּירָה כָּל בְּדִילִי" (הפסטר דברים)

"ימי עיון ורבי שיח לראשי ישיבות ושאר המשרתים בקודש, הוא דבר נפוץ ומקובל, אך הרב שיח הזה היה שונה מאוד..." - מספר לנו הרב ישראל ליוש, יו"ר 'אחינו' ומנהל מחלקת 'קירוב קרובים' בארגון. מי שהזמין את ראשי הישיבות למפגש המיוחד הזה - "השוני היה מפני שלא הוזמנו אליו כלל ראשי הישיבות, אלא רק ראשי ישיבות ואנשי צוות מסגנון ישיבות דומה, ישיבות קיבוץ לבחורים שעולם הישיבות הרגיל פחות מתאים להם.

הם בחורים מצוינים, יראים ושלמים, ישרי דרך ומחוברים ללימוד התורה, אך הם צריכים סגנון אחר... יותר קשר עם הצוות, שיח פתוח ורחב על העניינים העומדים ברומנו של עולם, וסדר יום רגוע יותר. בבית מדרש של 400 או 500 בחורים, הם מרגישים אבודים, אבל ב'ישיבת בוטיק' קטנה ואיכותית, עם 60 או 60 בחורים, הם יכולים לפרוח ולהצליח מעל ומעבר. לשמחתם וגם לשמחתנו, יש לא מעט ישיבות שהוקמו במיוחד למטרה זו, לא כדי להעמיד רבבות תלמידים, אלא כדי לאפשר לאותם בחורים הזקוקים לאווירה ביתית ומחבקת יותר, לצמוח ולפרוח בבית המדרש.

מהצפון ועד הדרום, מהמרכז ומירושלים, באו ראשי הישיבות כדי לשוחח עם עמיתיהם לעבודת הקודש על דרכי פעולה נכונות ומותאמות לתלמידיהם.

נושאים רבים הועלו שם, וכל אחד תרם מפרי ניסיונו העשיר, לידידי ראשי הישיבה המתמודדים בדיוק עם אותם לבטים. האתגרים והפתרונות, הבעיות והעצות, הועלו ונידונו בשפה אחת, כי לכולם מטרה שווה, לסלול דרך ברורה לבחורים הסטורים המבקשים למצוא את דרכם בעולם הישיבות הק'. "

הוא לא עוד מספר

ה'רב שיח' המיוחד זכה לביקורו של נשיא 'דרשו' ו'אחינו' הרה"ג רבי דוד הופשטטר שליט"א, שבא להכיר מקרוב את אחת מזרועות הפעילות הענפה של מחלקת 'קירוב קרובים' בארגון 'אחינו' אותו ייסד בעמל וביגיעה רבה לפני כשלושה עשורים, ומאז הוא מלווה ומטפח אותו באהבה רבה ויתירה, לצד הארגון הצעיר יותר והגדול יותר, 'דרשו' שהתפרסם בכל רחבי תבל כמפעל הרבצת תורה שאין שני לו. הרב הופשטטר התעניין רבות בנושא של 'ישיבות הבוטיק'. הוא ירד לעומק הסוגיא וביקש לבחון את דרכי הפעולה, מה עובד ומה פחות

עובד, על מנת למנף את ההישגים והתובנות, כדי להרבות פעלים בקרב נ"ה הנוער, דור העתיד.

מה הבחורים מקבלים בישיבות שלכם, שהיה חסר להם בישיבות הקודמות? שאל הרב הופשטטר את ראשי הישיבות שנבקצו ובאו לכינוס המיוחד, ותשובה אחת יצאה מפי כולם, כל אחד בסגנון, "אצלינו הם מרגישים שאוהבים אותם, הקשר האישי והשיח הפתוח על כל נושא, מקדם אותם מאוד... לכל בחור יש אצלינו מקום, הוא לא 'עוד מספר' בתוך המון..."

בסיום הרב שיח', חיזק רבי דוד את הנוכחים בעבודת הקודש ואמר להם: "אשריכם שזכיתם שהקב"ה בחר בכם לחזק ולעודד את הבנים שלו. אין ספק שיש שמחה גדולה בשמיים שבתקופה כזו כאשר רודפים את הבנים של הקב"ה כדי לכלוא אותם וכדי לנתק אותם מהתורה הקדושה, יש מי שרודף אחריהם כדי לחבר אותם ולחזק אותם ואת הקשר שלהם אל התורה..."

אני מקנא בך

הגאון רבי שלמה שפיגל שליט"א, ראש חבורת 'מיר שפיגל' ליווה את הרב שיח' המיוחד ותרם מחכמת בעל הניסיון שלו בתשובותיו המחכימות. להלן תמצית השאלות שנשאל הרב שפיגל ותשובותיו הנפלאות.

כל בית ישראל נחשפו לאחרונה, בנסיבות שאינן משמחות, למשפחתכם המיוחדת. תפילות רבות ליוו את החיפושים אחר שני

כשהם רואים את המאמץ של האבא, הם מבינים שזו עבודת קודש. זה לא סתם שאבא לא מתייחס אלינו, הוא משקיע בבנים של הקב"ה. ומלבד כל זאת, אין ספק שבמצב כזה, זמן החינוך הוא קצר יותר אבל הוא הרבה יותר איכותי

מתחזק ומחזק גם אותו.

זה מה שאנחנו צריכים להחזיר לילדים שלנו, הבחורים הללו כרגע בתקופה חלשה, באמת הם ראויים להיות יותר מונחים בלימוד, אבל כרגע אין להם כח, צריך לחזק אותם ואנחנו חדורי מטרה, זה עצמו יוצר מצד אחד מרחק מההתנהגות שלהם, ומצד שני, כיון שהם שותפים בפעילות, הם הופכים להיות חדורי מטרה ולא נחלשים מהחלשים אלא מחזקים אותם...

הילדים שלי ז"ל היו תמיד מחזקים אותם, מנסים ללמוד איתם... בפורים האחרון, אחד מהבנים שלי היה שיכור, הוא כל הזמן רק חיזק את הבחורים שיתנתקו מהבלי העולם הזה ויחזקו את הקשר לתורה ולקב"ה, ראית שזה בער לו בנשמה...

הבנים שלי זכרונם לברכה, היו שותפים מלאים בעשייה של הישיבה. בתחילת זמן חורף עברנו בית מדרש, קיבלנו אולם גדול שלא היה בשימוש הרבה זמן והיינו צריכים לשפץ אותו. שמחתי לשמוע מהילדים שלי ז"ל שהם אומרים אחד לשני שבבין הזמנים הזה הם לא יוכלו לטייל, כי הם צריכים להשקיע בישיבה, והם אכן השקיעו שם כל מה שהם יכלו. האחריות הזו מחברת אותם לעשייה, ודווקא בגלל זה היא גם שומרת מרחק, כי כפי שאמרנו הם חדורי מטרה...

איך באמת מחברים את הבחורים לתורה ויראת שמים, יותר ממה שעושים בישיבות רגילות?

הרב שפיגל: מנהלים שיחות, מעלים שאלות, ערוכים דיונים... פעם, באחת מלילות שבת, היו בישיבה כמה עשרות בחורים, שאלתי כל בחור אותה שאלה: מה היית עושה אם היה מתברר שאתה גוי? עברתי אחד ואחד ורציתי לשמוע תשובות מכולם, ואכן היו תשובות מעניינות. אך אחת מהם היתה מעניינת ביותר: "אם יאמרו לי שאני גוי, אני יוכיח להם שזה לא נכון...!".

הבנים הצדיקים שטבעו למוות ל"ע, ולאחר מכן ליוו אתכם בדמעות ובעצב גדול בהלוויות המרטיטות ובקבלת הדין באהבה שהיתה סמל ודוגמה לאמונה טהורה ותמימה.

בדיוק בענין הזה רצינו לשאול על השילוב הכמעט בלתי אפשרי בין הצרכים של המשפחה, חינוך הילדים וכו' לבין ההתמסרות לישיבה ולתלמידים, הרי כמעט אי אפשר לקיים שניהם. אחד בא על חשבון השני...

הרב שפיגל: שמעתי מהגאון רבי יעקב גלינסקי זצ"ל שהיה מכתת את רגליו להביא נערים למתיבתות ולישיבות קדושות. פעם הוא נסע עם הגאון רבי רפאל ברוך טולדנו זצ"ל והוא התלונן בפניו על כך שאינו מספיק לראות את ילדיו. אמר לו רבי רפאל ברוך שמי שמתעסק בחינוך הילדים של הקב"ה, הקב"ה מחנך לו את הילדים... מרן הרב שך אמר פעם להג"ר נתן איינפלד שהיה ראש ישיבת 'באר שבע' שלמדו בה כעשרים בחורים: "אני מקנא בך, אתה ראש ישיבה!" והסביר: "אני ראש ישיבה למי שבין כה וכה ילמד, אבל אתה ראש ישיבה לתלמידים כאלו שבלעדיך לא ילמדו, לכן אני מקנא בך..."

כל היושבים כאן, הם ראשי ישיבות לבחורים כאלו שבלעדיהם הם לא ילמדו. אין כאן ראש ישיבה אחד שנהיה ראש ישיבה כי הוא רצה כבוד או כסף. כולם ראשי ישיבות, כי הם אנשים של מסירות נפש, והמסירות נפש הזו נכנסת לילדים. הם רואים שאבא שלהם מווסר את נפשו ואת כל כוחו למען ילדים של משהו אחר, זה מופיע עליהם.

כשהם רואים את המאמץ של האבא, הם מבינים שזו עבודת קודש. זה לא סתם שאבא לא מתייחס אלינו, הוא משקיע בבנים של הקב"ה. ומלבד כל זאת, אין ספק שבמצב כזה, זמן החינוך הוא קצר יותר אבל הוא הרבה יותר איכותי.

מה שאדם אחר משקיע בחינוך ילדיו שעה ארוכה, אתם, ראשי הישיבות, בעלי ה'מסירות נפש', עושים בזמן קצר הרבה יותר, זה חינוך של איכות...

האם אין חשש שבני המשפחה ייחשפו לסגנון כזה של בחורים, לפעמים הם רואים בחורים חלשים יותר, זה לא עלול חלילה להחליש גם אותם?

הרב שפיגל: ברשותכם אומר ווארט קצר: לכאורה יש סתירה אצל יעקב אבינו. מצד אחד יעקב אבינו לא רצה לגור עם עשיו הרשע, הוא פחד שילדיו ילמדו ממעשיו ומדרכיו. ומצד שני באותה פרשה נאמר שיעקב נתבע על כך שהוא לא נתן את דינה לעשיו, כי היא היתה יכולה להחזיר אותו בתשובה. הרי אם נכונה ההתרחקות שלו מעשיו, אם כן אי אפשר לסמוך על כך שהצדיק יחזק את הרשע, אלא אדרבה חוששים שהרשע יחליש את הצדיק, אז מה התביעה עליו שהוא לא נתן את דינה לעשיו, הרי הוא יכול להחליש אותה?

התשובה היא שיש הבדל בין להכניס משפחה שלמה לגור עם רשע, לבין יחיד שנכנס חדור מטרה כדי לחזק את הרשע. כאשר אדם הוא חדור מטרה לחזק את החלש, הוא לא לומד ממעשיו, אדרבה הוא

ואז, החל לומר לעצמו, במעין תוכחה פנימית: "איזה עבד עצלן יש לריבונו של עולם. הוא מחיה אותי, הוא נותן לו את כל חייו, ואיזה עבד עצלן יש לו, שעוד לא קם ממיטתו". הוא ניסה לקום, ונכשל. ושוב חזר על המילים: "איזה עבד עצלן"

הגאון רבי יחיאל צוקר, מרבני ישיבת 'תורה בתפארתה'
ומחבר ספרי 'להאיר' על סוד התוכחה שנקלטת בלב

עסקו באירועים שהתרחשו לכל המאוחר כשנה וחצי לאחר יציאת מצרים. לכאורה, הדברים אינם נוגעים כלל לקהל השומעים, שכן כל בני אותו הדור, אלו שחטאו, כבר מתו במדבר בעקבות חטא המרגלים. הקהל שניצב מול משה היה הדור הבא, וזה מתמיה ביותר, מה יש להוכיח אותם על מה שעשו אבותיהם? בכך לימד אותנו משה רבנו כלל יסודי ורב-עוצמה בחינוך ובאמנות התוכחה: כאשר אתה ניגש להוכיח אדם, עליך לקחת בחשבון שהוא מגיע לשיחה כשהוא כבר חמוש ב"מחיצות הגנה". באופן טבעי, הוא משוכנע בצדקתו ואינו מסוגל לקבל את האפשרות שטעה. מהו הפתרון? אל תוכיח אותו ישירות. במקום זאת, דבר איתו על אירועים רחוקים, על "לפני חמישה דורות", על קבוצה פלונית או אלמונית שאינה קשורה אליו כלל. כך, תפתח אצלו את היכולת לבקר התנהגות שאינה ראויה. לאחר שילמד לנתח מצבים ולשפוט אותם נכונה בהקשר ניטרלי, שאינו מאיים עליו, הוא יתחיל להשליך את המסקנות על מעשיו שלו. הוא ישאל את עצמו, "אם שם פסקתי כך, מה הדבר אומר עליי?". זהו כוחו של החינוך העקיף. אל תדבר על האדם, דבר על רעיון.

החינוך בשיטת העיתון בתיבת הדואר

שוחחתי עם ידיד ותיק, משגיח בישיבה לבחורים שקצת יותר מתקשים, למעשה, כל ישיבה צריך לעבוד בה עם שכל ורגש

"אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל" (דברים א', א')
בספרו של ידידי הרה"ג ר' דוד ברוורמן שליט"א, 'היא שיחתי', מסופר על אחד מגדולי הדור באמריקה שהגיע לבית חולים לקבלת זריקה. בעודו ממתין, התבונן בסקרנות ברופא ובאח שהתכוונו להליך, ושם לב לחמישה שלבים מדוקדקים שביצעו. ראשית, הם הכינו אותו נפשית לכאב הצפוי. "אנחנו עומדים לדקור אותך", הסבירו, "זה עלול לכאוב, והחומר המוזרק הוא חריף". שנית, הם חיטאו את ידיהם בקפדנות. שלישית, פתחו אריזת מחט סטרילית חדשה והשתמשו בה בלבד. רביעית, ניקו את אזור הדקירה באלכוהול. וחמישית, לאחר הזריקה, הניחו על המקום צמר גפן ספוג בחומר חיטוי וכיסו אותו בעדינות. מאותו מעשה, למד אותו גדול לקח יסודי הנוגע להלכות תוכחה. הוא הסיק שכאשר באים להוכיח אדם, יש לפעול בדרך דומה: ראשית, יש להכין את נפשו לקבלת הביקורת, להסביר לו שהדברים עלולים לכאוב, ובכך להעניק לו "כושר ספיגה". שנית, התוכחה עצמה חייבת להיות "סטריילית", נטולת כל נגיעה אישית או אינטרס זר. שלישית, על המוכיח להיות "מחוטא" בעצמו - נקי מאותו פגם שעליו הוא מעיר, כמאמר חז"ל: "קשוט עצמך ואחר כך קשוט אחרים". ולבסוף, יש "לרפד" את התוכחה, לדאוג שהאדם יסיים את השיחה בתחושה טובה ומכבדת.

מחיצות הגנה

את העקרונות הללו ניתן ללמוד ממשוה רבנו, בפרשת השבוע שלנו. אמנם, נושא זה כבר נדון מעל במה מכובדת זו של עלון 'לקראת שבת מלכתא', אך ברצוני להציג נקודת מבט נוספת, קריטית וחשובה במיוחד לקראת ימי 'בין הזמנים' הקרבים. זהו זמן שבו הבחורים חוזרים מהשיבוט והאברכים הצעירים יוצאים לחופשה - תקופה שבה אנו שואפים לחנך ולחזק את הקשר המשפחתי, ועלינו להתכונן אליה נפשית.

משה רבנו הוכיח את עם ישראל רק ביום האחרון לחייו, עובדה המהווה נושא לדיון בפני עצמו. אך הנקודה המרכזית שברצוני להאיר נוגעת לאופן שבו פתח את דברי התוכחה שלו. הדברים נאמרו בסיום ארבעים שנות הנדודים במדבר, אך התוכחות שבו

אין סופי, בישיבה מסוג כזה שימת הלב והזהירות צריכה להיות בכפל כפליים, ידידי זה הצליח מאוד לתפוס את הבחורים על אף קשייהם הרבים והם היו שלו!... שאלתיו מה סודו? והשאלה היתה קצת מורכבת, הלא אתה מנסה לתפוס את המערכת כאילו היתה זאת ישיבה רגילה, זה היה השדר התמידי לבחורים, והרי יש להם קשיים גדולים יותר מאחרים, הם לכאורה נדרשים לעבודה כפולה ומכופלת, בדרך כלל במצבים כאלו ישנם הרבה פצועים בדרך, מדוע הבחורים מצליחים אצלך, נהנים ולא רוטנים?

השיטה: עיתון

השאלה הקשה יותר היתה שאמנם ישנם נערים מתקשים אבל הם שקטים ולא מפריעים אבל תמיד ישנם את אלו שהם בעלי הדעה ומובילי דעת הקהל, אלו שיש להם ידע בעשיית בלגן ובמרידה, איך אותם הוא מצליח לתפוס?

והוא ענה לי "אני עובד בשיטת העיתון הנקרא בתיבת הדואר!" בקשתי הסבר, והוא הסביר:

בחור אינו מנוי על עיתון, הוא הולך לבניין קרוב לישיבה ועובר על העיתון, כותרות, מעט כתבות ופרשנויות, לאחר מכן הוא נכנס לחדר האוכל של הישיבה ועולה הנושא היומי, אותה כותרת ראשית בחדשות, נעמוד מהצד ונשמע את הבחור עומד בחדר האוכל ונואם בפאתוס את הדעה שהוא קרא עכשיו בעיתון, והציבור מתווכח איתו וחולק עליו, והוא נלחם כמו אריה על דעתו, שהיא בעצם דעת עורך העיתון.

מדוע הוא כל כך בטוח בדעה הזאת? התשובה כי הוא קרא אותו מרצונו הטוב, קרא ברגשות חופשיות, לא חשב לרגע שמשהו מנסה להכתיב לו את דעותיו, הוא הלך לתיבת הדואר כדי לקרוא את דעתו של עורך העיתון!

הוסיף והמחיש לי המשגיח: ישבנו ישיבת צוות וטיכסנו עצה איך ליצור חיזוק מיוחד לחודש האחרון של הזמן, ועלו כמה נושאים חשובים מאוד שהיו צריכים תיקון, גיבשנו רעיון, אבל ידענו שנתנגש בהתנגדות חמורה מצד כמה מהוגי הדעות בישיבה, שלחתי לקרוא לבחור הנחשב לבעייתי ביותר... התיישבתי עם הגב לדלת, הבחור הגיע ואנחנו הצוות המשכנו לנהל שיחה כאילו לא שמנו לב שהבחור עומד בכניסה לחדר, שוחחנו העלנו רעיון לתוכנית, התלהבנו, הסברנו אחד לשני כמה זה אמור להיות משתלם לבחורים, וכשמיצינו את השיחה הסתובבתי וגיליתי כביכול את הבחור, התנצלתי ששכחתי שקראתי לו, בסה"כ רציתי שתכין קפה לצוות... התוצאה היתה שבאותה ארוחת ערב הבחור החל בנאום לכל החברה שכדאי ליוזם תוכנית כזאת וכזאת, וכמה זה משתלם, בואו נציע את זה לצוות, וכך התוכנית התבקשה על ידי הבחורים ואנחנו עשינו להם טובה שהסכמנו לקבל אותה...

טוב מרדות אחת בליבו של אדם

שלמה המלך, בחכמתו, מלמדנו את יסוד עיקרון הדברים בפסוק שממנו למדו חז"ל (ברכות ז ע"א): "טובה מרדות אחת בלבו של

אדם יותר ממאה מלקיות שנאמר {משלי יז-י} "תחת גערה במבין מהכות כסיל מאה". ביאור הדבר שהלא כבר קבעו חז"ל ש"אין אדם חוטא אלא אם כן נכנסה בו רוח שטות". כלומר, אדם שעושה מעשה לא ראוי, פועל מתוך כסילות, מתוך טיפשות רגעית. אולם, איש אינו מוכן להודות בטיפשותו. כאשר אתה אומר לאדם שהוא "לא בסדר", אתה בעצם רומז שהוא חוטא, או טיפש, או שניהם גם יחד - ואף אחד אינו רוצה לשמוע זאת. לכן, עלינו להימנע מהעימות הישיר ולשאוף ליצור "מרדות בליבו", לגרום לו להגיע למסקנות בעצמו, להפנים את הדברים מתוך הבנה פנימית. הדרך לכך היא, כאמור, לדבר על נושא אחר, ולהביא דוגמאות ממקומות רחוקים.

כל פעולה המיובאת מבחוץ כוחה להשפיע על האדם לבחור בה בבחירתו החופשית, בחירה טובה בליבו - גילה שלמה המלך שהיא שווה יותר ממאה תוכחות.

החזון איש הכניס לי את המשיח בעצמות

אנו כעת בתקופת ימי בין המצרים, והשולחן ערוך בסימן הראשון כותב לנו: "רְאֵי לְכָל יִשְׂרָאֵל שְׁמַיִם שֶׁיֵּהָא מֵיֵצֵר וְדֹאֵג עַל חֶרְפָּן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ". (אור"ח סי' א סעי"ג) ישאל כל אחד את עצמו עד כמה הוא מקיים הלכה זו? התשובה לדאבונו תהיה מביכה מאוד, והשאלה מדוע? יתכן שהיות וכל עניין החורבן בא אלינו לא מתוך לימוד ענייני ביהמ"ק ויופיים, אלא דרך הצום. מתי סיפרו לנו על בית המקדש? באותה שעה שאמרו לנו שיש את איסורי הרחיצה ואכילת בשר בתשעת הימים. קיבלתי את הזיכרון של בית המקדש, בחבילה אחת עם משהו שאנו מאוד לא אוהבים... זה מביא תוצאה של רצון להתפטר מהחובה הזאת...

מפורסם מה שהיה מספר איש החינוך הדגול הרה"ג רבי מאיר הכהן מונק זצ"ל מנהל ת"ת "תורת אמת" בב"ב, שבעודו ילד מצא פעם מכונית משחק ברחוב, שאל את אביו מה עליו לעשות והוא אמר לו בוא ניכנס לחזון איש לשאול, החזון"א הורה לו בתחילה לכתוב פתקים של השבת אבידה ולפזר באזור, אחרי תקופה שבה אף אחד לא בא לבקש את המשחק חזרה, הם חזרו לחזון"א, החזון איש אמר לילד ליטול דף ועט ולכתוב את המילים הבאות:

"אני מאיר הכהן מונק מצאתי מכונית משחק, יש לו סימנים ועלי להכריז, הכרזתי ואף אחד לא נענה, במהרה יבוא אליהו הנביא לבשרינו את בשורת הגאולה, משחק זה יהא מונח עד שיבא אליהו ויגלה לי למי הוא שייך".

היה מסיים הרב מונק במתק לשונו ואומר: האם החזון"א פסק לי כאן הלכה למעשה אינני יודע, אבל דבר אחד ברור - "הוא הכניס לי את המשיח בעצמות!!!"

ותשמעו מה שסיפר לי ידידי החביב מרבני 'דרשו', הגאון ר' זונדל וולס שליט"א מבית שמש, סיפור ופרשנות נפלאה בצידה, יהודי אמריקאי רכש דירה להשקעה בשכונת גני גאולה בירושלים - אחת מאותן שכונות יוקרתיות שדירותיהן נמכרות במחירים גבוהים למשקיעים מחו"ל. הדירה, רחבת ידיים ומתאימה למשפחה ברוכת ילדים, הושכרה לתלמיד חכם מופלג. בבואם לחתום על החוזה, פנה

אותו ואוהב אותו, כיצד ייתכן שלא ישיב לו כגמולו? המטרה היא להביא את עצמנו, את ילדינו ואת תלמידינו לידי הבנת הלב הזו, להכרה עמוקה בצורך לעשות את רצון השם. יש לעשות זאת לא באמצעות הטחת דברים, אלא בדרכי נועם.

תקופת החיבור

במיוחד כעת, בימי החופש, עלינו לזכור שתקופה זו נועדה בעיקר לחיבור - לחבר את הילדים למשפחה, ולחבר את ההורים לילדים. לאורך שנת הלימודים, כשהזמן קצר והילדים במסגרות, ניתן "לזרוק" נקודות חינוכיות. אך בחופש, המשימה העיקרית היא לחבר, ליצור אווירה טובה ונעימה, שתביא אותם מתוך הבנה פנימית ועצמאית - "הבנת דליבא" לחזור ללימודים, בעזרת השם, ברוב שמחה ובטוב לבב.

מרבית הגרמ"מ שך ז"ע אמר פעם בכינוס למגידי שיעורים של ישיבות קטנות, כשאתם באמצע השיעור ואתם נזכרים בהיבט מוסרי טוב, בסיפור צדיקים מעורר, אל תהססו, תעצרו תאמרו את הדברים, ותחזרו לשיעור, ודעו לכם שההשפעה של החיזוקים האלו גדולה עשרת מונים משיחת מוסר של המשגיח, ונימק:

כשמשיג נעמד לומר שיחה מוסרית, התלמיד יודע שכעת באים לתת לו מוסר, ואולי להטיח לו את כישלונותיו בפרצוף, ישנה מערכת התגוננות שמיד מייצרת מחיצה וירטואלית בין המוסר לשומע, גם כשהדרשן מוסר את הדברים בצורה נעימה ומעניינת, היא נקלטת אצל התלמיד דרך פילטרים.

לעומתו המגיד שיעור יושב על משבצת ליבון הסוגיות הנלמדות, אין בינו לבין הטחת מוסר ולא כלום, וממילא האוזן משוחררת לשמוע, וכשהדברים מאירים ומשמחים הם חודרים ללא שום מחיצה בליבו של התלמיד.

משגיח לא קטן

את הדברים אנו צריכים לאמץ בימי בין הזמנים, גם ההורה הינו משגיח לא קטן... חמור יותר שהוא משגיח גדול, אולי ענק... אם אנו גם ננסה לחנך ולהטיף בימים אלו, יש הסתברות גדולה שהמוסר לא ייקלט, וגם החיבור של הילד לבית דרך ה'כף' של ימי החופש יתרחק מאוד, לא קיבלנו אפוא כלום! ומי יודע אם לא הפסדנו רבות...

אם נדאג להפוך את עצמנו למקור החוויה בימי בין הזמנים שם נוכל להעביר את המסרים בצורה חביבה וצדדית, התועלת תהיה גדולה ועצומה, ללא ספק, ונזכה לרוב נחת מכל יוצאי חלצינו.

בעל הבית האמריקאי אל השוכר ואמר: "יש לי בעיה אחת. קניתי את הדירה הזאת בשביל ימות המשיח, שתהיה לי דירה בירושלים. אם המשיח יבוא בפתע פתאום, לא אוכל להמתין עד שתתארגן. לכן, אני מבקש שתחתום בחוזה שאתה מתחייב לפנות את הבית תוך 48 שעות מביאת המשיח. בתמורה, אוריד לך 1,000 שקלים משכר הדירה מדי חודש". התלמיד החכם הסכים, והם חתמו על החוזה. כך, הוא ומשפחתו מתגוררים בדירה שנים רבות.

שאל אותי הרב וולס: "האם אותו תלמיד חכם אינו מאמין בביאת המשיח? מדוע חתם על סעיף כזה? וכי הוא מתכוון להיזרק לרחוב עם עשרת ילדיו ביום הגאולה?". תשובתו הייתה מאירת עיניים. הוא הסביר: "אין בית המחנך יותר לציפייה למשיח מאשר הבית הזה. אותו אב אומר לילדיו: 'ראו, יש יהודי באמריקה, החי את חייו הרחק מכאן, והוא מוכן להפסיד אלף שקלים בכל חודש רק כדי להיות בטוח שכשהמשיח יבוא, הדירה שלו תהיה פנויה. עלינו להיות מוכנים לכך בכל יום. אנחנו נסתדר, נלך להורים, נמצא פתרון. אבל דעו לכם, אנו חיים בבית שבו בכל רגע נתון אנו ערוכים לקפל את חפצינו, כי בעל הבית שומר את הדירה הזאת למשיח". זוהי הבנת הלב במיטבה.

עבד עצלן

סיפור נוסף, ששמעתי מהגאון רבי יחיאל נוביק שליט"א, ממחיש את אותו "מרדות בליבו" של אדם. הרב נוביק היה מקורב להגה"צ רבי שלמה ברעווה זצוק"ל, זכר צדיק לברכה. הרב ברעווה היה אדם חולני שנים רבות, אך בחודשיו האחרונים סבל מייסורים קשים שהחלישו אותו עד שכמעט ולא יכול היה לזוז. למרות זאת, הוא התאמץ בקיום המצוות במסירות נפש. חברותא שלו, שהיה מגיע ללמוד עמו פעם בשבוע, סיפר כי בוקר אחד, בשעה 7:30, פנה אליו הצדיק ואמר: "תביא את הבגדים, אני צריך לקום להתפלל". החברותא, שראה כי אינו יכול לזוז ממיטתו, שאל בתמיהה: "רבי, איך?".

השיב לו הגר"ש: "מה זאת אומרת 'איך'? כבר 7:30 בבוקר!". ואז, החל לומר לעצמו, במעין תוכחה פנימית: "איזה עבד עצלן יש לריבונו של עולם. הוא מחיה אותי, הוא נותן לו את כל חייו, ואיזה עבד עצלן יש לו, שבשבע וחצי בבוקר עוד לא קם ממיטתו". הוא ניסה לקום, ונכשל. ושוב חזר על המילים: "איזה עבד עצלן. האם אינו מרגיש כמה האדון שלו מעניק לו? איך הוא מתעצל ולא קם?". הוא חזר על המשפטים הללו עשרות פעמים, עד שלבסוף, בכוחות על-אנושיים, הצליח לקום, להתלבש ולהתפלל.

זוהי המשמעות של "מרדות בליבו של אדם". כאשר אדם חי בתודעה שריבונו של עולם מעניק לו כל כך הרבה, מחיה אותו, זן

פרשת השבוע, סיפור חסידי, ושיעור בהלכה

קו השיעורים והתוכן של 'דרשו' עם מגוון רחב של תוכן תורני איכותי

077-2222-666 וא 4992*

אחד מראשי הפעילים היה גבר אלים. אל מול הזעקה של סבא שלי, שבאה אחרי תקופה של מתיחות גדולה מאוד בתוך המושב והרבה מאוד תככים ודם רע בין הצדדים, הוא לא משל ברוחו...

על מאבק עיקש שנשא פירות ופירי פירות, ועל עקשנות יהודית שאפשרה לשמר את צביונו החרדי של מושב תפרח

הרב עמרם בינעט

"לא תגורו מפני איש" (דברים א', י"ז)

לֹא תִיָּאָחֵז דָּבָר אַחֵר – לֹא תִגְוְרוּ לֹא תִכְנִיִּם דְּכַרְיָהּ מִפְּנֵי אִישׁ, לְשׁוֹן "אֵינִר פִּינִי" (כ"ז)

אבי מורי הרה"ג ר' יהושע בינעט שליט"א, סיפר לי מעשה שהיה עם אביו, זקני הרה"ג ר' מאיר בינעט זצ"ל, ממייסדי מושב 'תפרח'. סבא שלי עלה לארץ אחרי השואה הנוראה, וכמו עולים רבים אחרים, שיכנו אותו במעברה. הם גרו שתי משפחות בכל צריף, כשביניהן הפרידה מחיצה שהיתה עשויה משמיכה בלוויה. הם היו שלושה, סבא וסבתא, ויבלחט"א בנם הגדול דודי האהוב הרה"ג ר' שמואל בינעט מקוממיות, עמוד של חסד ושל תורה. הוא היה אז בן חצי שנה, והסבא מצא שם במעברה עוד כמה חברים הונגרים כמוהו, יראי שמים בתכלית, 'חסידישע אידן' שלא מוכנים להתפשר על קוצו של יוד בהלכה ובמנהגים שקיבלו מאבותיהם.

באותה עת החלו להתארגן קבוצות קבוצות של יהודים שהקימו יישובים חדשים. כל קבוצה חיפשה לעצמה בית פוליטי, חסות של מפלגה כלשהי, ולאחר מכן עלו לקרקע והחלו לבנות בתים, לסלול שבילים, ולכונן חקלאות וחיי קהילה. המפלגה שנתנה את החסות היתה דואגת לתקציבים, לחומרי בנייה, מסייעת להם לקנות את חיות המשק הראשונות, תרנגולות, פרות, כבשים, חמורים כדי שיוכלו לייצר תנובה חקלאית ולשווק אותה.

יישוב בדרום

גם סבא שלי, יחד עם קבוצה של עולי הונגריה, החליט לבנות יישוב. הם חיפשו מקום מתאים וגילו שבדרום אפשר לקבל בקלות קרקעות ולהקים יישובים. כך הם מצאו את עצמם במקום שהיום מתנוסס בו מושב תפרח לתפארה, שאז היה מדבר שמם, לא היה שם כלום, אפילו לא צינור מים או כבל חשמל.

הם פנו לאגודת ישראל, וביקשו שהמפלגה תפרוש עליהם חסות כיאה וכיאות למושב חרדי. זה לא עבד. ניסו את פועלי אגודת ישראל, אבל בדיוק לא הסתדר כי הקימו יישובים אחרים, לא היה תקציב, לא היה רצון, בקיצור אחרי שניסו שוב ושוב הם הבינו שאין עם מי לדבר.

אחד מהם הציע, אולי נפנה למפלגת מפא"י. הם בונים הרבה מאוד

יישובים, אולי הם יסכימו לאפשר לנו לבנות יישוב חרדי.

כולם הרימו גבה, מפא"י? יישוב חרדי? זה לא הולך ביחד. אבל החליטו לנסות, מה כבר יכול להיות, יענו להם תשובה שלילית? הם כבר התרגלו לשמוע 'לא', לא פחדו מזה.

וכך מצאו נציגי הקבוצה את עצמם עומדים על מפתן דלתו של פקיד מפא"ניקי, קיבוצניק בכל רמ"ח איבריו ושס"ה גידיו, ומציגים בפניו את ההצעה המפתיעה. המפלגה שחרטה על דגלה את המלחמה במורשת התורה, תסייע בהקמת יישוב חרדי. למרבה ההפתעה הפקיד דווקא התלהב מהרעיון, למה לא? זה מרחיב את שורות המפלגה, יהיו עוד כמה חברי מפלגה מהמחוז הזה, וזה דווקא הסתדר לו בחשבונות הפוליטיים שהוא עשה בינו ובין עצמו, וכך הלך הרעיון וקדם עצמות וגידים במהירות.

הבהרה חד משמעית

אבל היהודים ההונגרים לא מיהרו לקחת את העזרה, הם הבהירו חגיגת וחד משמעית שאף שהם מוכנים לקבל את מרותה של המפלגה בנושאים שונים כמו תקציבים, להיכן להפנות את התוצרת החקלאית ועוד כהנה וכהנה אינטרסים ועניינים שהיו מקובלים באותה העת, דבר אחד הם דורשים להשאיר מחוץ לסיפור - את נושא החינוך. אתם לא מתערבים לנו בחינוך בשום פנים ואופן. לא בגני הילדים, לא בבתי הספר, לא בתלמודי התורה, בנושא הזה אנחנו שומרים על עצמאות מוחלטת! הנושא הוסכם, והיישוב יצא לדרך.

לעוק, נהיתה שם בוקה ומבולקה ונציגי המפלגה התחילו לאיים: "אם לא תקבלו עליכם את דין המפלגה, נזרוק אתכם משורותיה", איימו, והתושבים השיבו "נעשה ונשמע", תזרקו אותנו ותעשו מה שאתם רוצים, הילדים שלנו ילמדו בחידר, לא בבית ספר של מפא"י".

לא יצאו ימים מרובים, והמושב נזרק משורות מפא"י, וחילופי לעצמו בית פוליטי חדש. הפעם באגודת ישראל כבר היה עם מי לדבר. הם הלכו לרשם העמותות כדי להסדיר את העניין של רישום המושב באגודת ישראל, אבל הפקידים שם כמוזן היו כולם אנשי מפא"י, הערימו עליהם קשיים, ולא אפשרו להם לבצע את ההעברה.

אנשי המושב ביררו וגילו שמי שממונה על הנושא זה לא פחות מלוי אשכול, מי שלימים התמנה כראש הממשלה. הם נסעו אליו לירושלים, אבל הוא התחמק, הפקידים אמרו להם שהוא לא נמצא במשרד, נסעו פעם נוספת ופעם שלישית, וכל פעם התוצאה היתה זהה, לא נתנו להם להיכנס ללוי אשכול. באותם זמנים כל נסיעה לירושלים היתה מורכבת מאוד, הם נסעו על חמור אל מחוץ למושב, משם נסעו באוטובוס לתחנת הרכבת, ומשם התקדמו לכיוון ירושלים, זה היה מאוד מורכב.

סבא שלי הבין שבצורה הזאת זה לא ילך, הוא ארגן את תושבי המושב, ובתענית אסתר בבוקר אחרי התפילה הם יצאו כל תושבי תפרח, בשלושה או ארבעה אוטובוסים שאורגנו מראש, הישר ללשכתו של לוי אשכול. הם הביאו איתם מגילת אסתר וגם אוכל לשבירת הצום ולסעודת הפורים, והבהירו בצורה ברורה שהם לא זזים משם עד שלוי אשכול יקבל אותם ויחתום על הבקשה שלהם. הגיעו כל הקבוצה, התמקמו במסדרונות, והפקידים המבוהלים הבינו מהם שאם הם לא יוכנסו לפגישה, הם יישארו פה גם עד פסח אם אין ברירה.

כעבור כמה שעות לוי אשכול הגיע, קיבל אותם וחתם על כל מה שביקשו. "אני יכול לעמוד מול הרבה מאוד בעיות", הוא אמר, "אבל עם ההונגרים העקשנים הללו אנחנו לא יכולים להסדר". הנושא הוסדר, והיישוב עבר הישר לזרועותיה של אגודת ישראל.

מאבק על הצביון

עברו שנים, ולאט לאט האווירה במושב הלכה והתערערה. הצעירים למדו בישיבות בירושלים ובבני ברק, וכשהתחתנו הם העדיפו להישאר במרכז, במושב נשארו רק המבוגרים, וחלקם עברו לגור ליד הילדים. את מקומם תפסו תושבים שלא היו חרדים, חלקם אפילו פחות מכך. האווירה הפכה פחות חרדית משהיתה בהתחלה. אבי מורי שליט"א מספר שכשהוא היה כבן 17, קמו כמה צעירים חילונים, והחליטו שהגיע הזמן להוציא את המושב מידי 'אגודת ישראל' ולהחזיר אותו למפא"י, כדי שיהיה מושב חילוני.

בהתאם לפרוצדורה הנדרשת, הם הגישו בקשה לרשם העמותות, ונקבע כי תיערך הצבעה כללית, כל בני המושב יוכלו להצביע כל אחד לפי נטיית לבו, ומה שהרוב יחליט, זה מה שיהיה.

למעשה היה רוב לציבור החרדי כי הצעירים שעזבו את המקום

את הבנייה ביצעה חברת 'סולל בונה' המפורסמת, אבל העובדים היו אנשי המקום. החברה סיפקה סיוע בתוכניות אדריכליות, אישורי מהנדס, חומרי בניין, הובלה וכדו', אבל התושבים היו צריכים לבנות הכל בעצמם. גם סבא שלי בנה בעצמו את הבית ואת השביל המוביל אליו, ובכוחות משותפים הם סללו את הכבישים בתוך המושב ואת הגישה אליו. הם הציבו עמודים, מתחו כבלי חשמל, עבדו קשה מאוד. כחצי שנה לקחה מלאכת הבנייה כשבכל התקופה הזאת, סבתא שלי נשארה עם התינוק במעברה.

ואכן, המושב התחיל לפרוח, קם והיה ליישוב תוסס ופעיל. בית הכנסת נבנה בעמל וביזע רב והיה מלא מפה לפה בשעות התפילה, שיעורי תורה.

הניסיון הראשון

כל תושבי המקום היו זוגות צעירים, וכשהילדים הראשונים שלהם גדלו קצת, הקימו גן ילדים, ולאחר מכן גם חידר לבנים ובית ספר לבנות.

באיזשהו שלב, מישהו שם בצמרת של מפלגת מפא"י עבר על ספר התקציב, וגילה שחלק מכספי המפלגה מופנים למימון של תלמוד תורה. הוא נחרד לנוכח הגילוי המזעזע הזה, ומיהר לספר זאת לכמה חברים נוספים, במפלגה קמה זעקה גדולה, והחליטו לעשות הסבה, במקום תלמוד תורה, יוקם בית ספר, ילמדו לימודי ליבה כמו שצריך, הילדים יקבלו חינוך שיסייע להם לגדול נאמנים למפלגה ולמדינה כמובן.

הגיעו נציגי המפלגה למושב, התושבים לא ידעו מה עומד ליפול עליהם, זימנו אותם לאסיפה כללית, ואחד מבכירי המפלגה עלה לנאום, הוא הסביר להם שמפא"י זו מפלגה עם ערכים מאוד ברורים, היא לא יכולה להמשיך לממן את תלמוד התורה המאולתר שהם הקימו לעצמם פה, הלימודים חייבים להיות מפוקחים ומאורגנים, בקיצור, סוגרים את תלמוד התורה ופותחים בית ספר שבו כמובן יתפללו וילמדו גם תנ"ך ו'מדעי היהדות', אבל במינון הנכון והראוי, לצד לימודי חול ברמה גבוהה...

המושביניקים נותרו פעורי פה, הסתכלו זה על זה, ותהו מי הוא זה ואיזהו שימלאהו לבו להילחם נגד המפלגה ששלטה אז בכל המדינה ביד ברזל.

אבל סבא שלי לא עשה חשבונות. הוא קם ממקומו, נתן דפיקה אדירה על השולחן, והבהיר בקול רועם ובטון שאינו משתמע לשתי פנים: "לא יקום ולא יהיה! הקמנו את המושב על טהרת הקודש וכך נחנך את הילדים שלנו. פה לא יהיה בית ספר לבנים, פה יהיה תלמוד תורה, הילדים שלנו ילמדו לימודי קודש ברמה גבוהה, ולימודי חול לפי הצורך, כפי שאנחנו נחליט בעצת רבותינו. היה לנו הסכם ברור אתכם שאתם לא מתערבים לנו בנושא החינוך, והסכמים צריכים לכבד!".

עקשנות הונגרית

הזעקה הזאת נתנה עוז ותעצומות לכל שאר התושבים שהחלו

הם הביאו איתם מגילת אסתר וגם אוכל לשבירת הצום ולסעודת הפורים, והבהירו בצורה ברורה שהם לא זזים משם עד שלוי אשכול יקבל אותם ויחתום על הבקשה שלהם

הקודמת היה לחילונים רוב רק בגלל שחלק מהחרדים התעצלו להגיע. הפעם היה כבר גיוס כללי, כל החרדים הגיעו ובהצבעה החוזרת שנערכה, הוחלט ברוב ברור שהמושב יישאר חרדי... הסבא זצ"ל קיבל סטירה, אבל הציל את מעשה ידיו להתפאר, מה שאפשר בהמשך את הקמתה של ישיבת תפוח הנודעת לשם ולתהילה, דבר שלא היה קורה אלמלא אותה סטירה שהנוחתה על לחיו של סבי, בזכות זה שהוא לא אגר את מה שהיה לו לומר, לא שמר אותו בלב, אלא ביטא את הכאב שלו, והפך את הכל לטובה. אחר הדברים האלה אפשר אולי להסביר את משמעות הכתוב 'לא תגורו מפני איש', זה לא רק ציווי אלא גם ברכה והבטחה. אם אתם תעשו את המוטל עליכם, לא תגורו מפני איש, לא תחזיקו בלב את מה שצריך להיאמר כמו אוגר בקיץ ששומר את הכל המסתרים - הקב"ה כבר יעשה את שלו. הוא כבר ידאג שהמחאה שלכם תתקבל ותפעל את פעולתה. כשיהודי צועד לאורה של התורה, בלי חשש ובלי מורא, התורה שומרת עליו ומצילה אותו מכל רע.

יוכלו להצביע מתוקף המעמד של 'בן ממשיך' שהיה להם והיו כאלו שעדיין החזיקו בבעלות על הדירה במקום, ורק עברו לגור בשכירות בעיר, אבל היה חשש כבד שלא כולם יטרחו לבוא ממרחקים כדי לממש את זכותם ולהצביע, וכך יהיה רוב לחילונים. הסבא שלי והתושבים החרדים האחרים ניסו לשכנע את כל מי שרק יכלו להביא מכל מקום שהוא שיגיעו ביום המיועד כדי להצביע, חלקם אכן הגיעו אבל לא מספיק, וכשנערכה ההצבעה היה רוב לחילונים.

מחאה נמרצת

הנציג של רשם העמותות סיים את ספירת הקולות, וכבר עמד להכריז על שינוי אופיו של המושב, אבל סבא שלי, שהקים את המקום בעשר אצבעותיו כדי שיהיה מושב חרדי, לא יכול היה לשאת את התבוסה הנוראה, הוא קם ממקומו וזעק בקול גדול: "בשום פנים ואופן לא יהיה פה מושב חילוני, אנחנו החרדים הקמנו אותו וכך הוא יישאר".

אחד מראשי הפעילים בעד הפיכת המושב לחילוני, היה גבר אלים, תרתי משמע, גם היה לו כח רב וגם הוא התנהג באלימות. אל מול הזעקה של סבא שלי, שבאה אחרי תקופה של מתיחות גדולה מאוד בתוך המושב והרבה מאוד תככים ודם רע בין הצדדים, הוא לא משל ברוחו, והנחית סטירת לחי אדירה על לחיו של הסבא.

הסטירה הזאת הדהדה מקצה האולם ועד קצהו, אף אחד לא פספס את האירוע הזה, והמפקחים מטעם רשם העמותות הודיעו בו במקום, שמאחר והאסיפה התדרדרה לאלימות, הכללים קובעים שהיא מבוטלת מעיקרה, וכדי לקבל החלטות יצטרכו לקיים אסיפה חדשה. החוק הזה נועד כדי למנוע אלימות בכינוסים במושבים, שהיו לא פעם תוססים מאוד והתדרדרו עד לאלימות של ממש כמו שקרה במקרה הזה.

ניצחון לדורות

ואכן, נקבע מועד חדש לאסיפה, אבל הפעם כולם כבר ידעו שבפעם

מִלֵּאָה הָאָרֶץ יִדְעָה סִנִּיפִי 'דְרֵשׁוּ' בִּרְחֵבֵי תֵבֶל

ישראל | ארה"ב | אירופה | צרפת | ארגנטינה | אוסטרליה | בלגיה | קנדה
מקסיקו | דרום אפריקה | שווייץ | אוסטרליה | הונגריה | ונצואלה | פנמה
בלארוס | אוקראינה | רומא | ג'יבלטר | הולנד | ברזיל | ברלין

חיש מהר לבש את בגדי השבת שלו ורץ בריצה מהירה אל פתח הבית לקבל את פני האורח הדגול, אלא שאז הוא נדהם... הוא רואה שלפניו עומד אמנם אורח חשוב, אהוב ומכובד, אך לא אותו הוא ציפה לראות...

סיפורי הוד על צפייתו הדרוכה של בעל ה'ישמה משה' זי"ע למלך המשיח

הרב ישראל ליוש

”גם בי התאנף ה' בגללכם לאמר גם אתה לא תבא שם” (דברים א', ל"ז)

הקשר בין פרשת דברים לתשעה באב, הוא לא רק משום הפסוק 'איכה אשא לבדי טרחכם ומשאכם...' אלא גם בגלל סיפור המרגלים המוזכר בפרשה. שהרי בתשעה באב, היום בו נחרב בית המקדש, נגזר על אבותינו שלא יכנסו לארץ, כפי שמובא בגמ' (תענית כט) "אתם בכיתם בכיה של חינום ואני קובע לכם בכיה לדורות".

הקשר בין שני הבכיות מבואר ב'אור החיים' נפלאות, כי הנה בתוך סיפור המרגלים אומר משה רבינו לעם ישראל: 'גם בי התאנף ה' בגללכם לאמר אתה לא תבוא שם', ורבו המפרשים המבארים את הקשר בין אי כניסתו של משה רבינו לארץ ישראל שהיה, לכאורה, בעוון מי מריבה לפרשת המרגלים, ומדוע מטיח בהם משה שזה קרה בגללם?

ה'אור החיים' הק' בדרכו מבאר עפ"י דברי הגמ' (סוטה ט) שאם משה רבינו היה נכנס לארץ והיה בונה את בית המקדש, הוא לא היה נחרב, שאין אומה ולשון נוגעת בו. ואמרו עוד (מדרש תהלים עט) שע"כ אמר המשורר 'מזמור לאסף אלוקים באו גוים...' ולא 'קינה לאסף...' מפני שבחורבן בית המקדש השליך הקב"ה חמתו על העצים ואבנים.

על כן, כיון שבעוון המרגלים ירדו ישראל מצדקותם וגברה יד הרשעה, אזי אם משה רבינו היה נכנס לארץ ישראל והיה בונה את בית המקדש, הרי לא היה הקב"ה יכול להשליך חמתו על העצים ואבנים, וחלילה היה חרון אפו על שונאי ישראל והיה מכלם במקום חורבן הבית. לכן, בגזירת המרגלים, שהיא העת שירדו ישראל מדרגתם, גזר אף על משה רבינו שלא יכנס לארץ ישראל, כדי שלא יבנה את בית המקדש, וממילא יוכל לכלות חמתו על העצים ואבנים, ובכך ינצלו ישראל מחמת ה'.

הסיבה העמוקה

נמצא אפוא, שבגזירת המרגלים נגזר גם על הבית שייחרב, כי אם לא היו המרגלים חוטאים וישראל היו נשאים בטהרתם, היה משה נכנס לארץ ישראל ובונה את הבית והוא לא היה נחרב לעולם.

ומוסיף ה'אור החיים' שאף שבתורה נראה שמיתת משה ואי כניסתו לארץ, היו בגלל מי מריבה, ולא בעבור המרגלים? הביאור בזה שאם אכן משה רבינו היה מדבר אל הסלע, או אז על ידי

הקידוש ה' הגדול, היו ישראל חוזרים לטהרתם כמו שהיו קודם חטא המרגלים, וממילא היה אפשר שמשה רבינו יכנס לארץ ויבנה את בית המקדש, כי מחמת דרגת טהרתם, כבר לא היה צריך לכלות חמתו עליהם.

העמל בתורה הוא בית המקדש

"ועתה בעוונותינו הרבים, כאשר חרב בית המקדש ועדיין אינו נבנה, ואין לנו מקום להשראת שכינתו ית', צריך כל יהודי להשרות את השכינה בתוך גופו, והוא יכול לעשות זאת ע"י עסק התורה הק', כי בזאת עושה האדם דירה לו ית' בתחתונים להשכין כבודו בארץ, ובזה מתקיים תכלית 'ושכנתי בתוכם'".

כדברים האלו זעק מנהמת ליבו הגאון רבי משולם דוד סולובייצ'יק זצ"ל במעמד חנוכת הבית להיכל ישיבת בריסק בשנת תשנ"ז, וסיפר מעשה נפלא אודות מי שמשלים את גופו ע"י עסק התורה, להשוותו לבית המקדש ולמקום השראת השכינה...

מהומה גדולה פרצה בחצר בית הכנסת בוילנא. וכשפתח הגר"א את החלון כדי לברר את פשרה של המהומה, נפגשו עיניו באדם שנכנס בו דיבוק. "אתה הוא זה שמכריזים עליי בשמים: 'הזהרו באלהיו ובתורתו?' - "שאל הדיבוק את הגאון. הגאון הסתובב, עזב את החלון ושב לחדרו, וסירב להתעסק עם הדיבוק.

כעבור שנים, שוב היה מעשה שנכנס דיבוק ביהודי מנובהרדוק, ואחר שעשו פעולות להוצאת הדיבוק ולא הצליחו, אמרו לדיבוק שאם לא ייצא מהאיש, יקחו אותו להגר"א מוילנא. או אז נלחץ הדיבוק ואמר: "ממנו אני באמת מפחד..."

מהומה גדולה פרצה בחצר בית הכנסת בוילנא. וכשפתח הגר"א את החלון כדי לברר את פשרה של המהומה, נפגשו עיניו באדם שנכנס בו דיבוק. "אתה הוא זה שמכריזים עליו בשמים: 'הזהרו באליהו ובתורתו?'" - שאל הדיבוק את הגאון

אף ראש המשפחה, חותנו, בעל ה'ישמח משה' זי"ע המתין לו בדרכו, הוא ישב בחדרו שקוע כל כולו במוש חיי, התורה הקדושה, וכמוכן לא נטל חלק פעיל בהכנות לקראת בואו של חתנו אהוב. השעה הייעודית לבוא החתן קרבה, ובני הבית עמדו בחלונות וציפו כבר לראותו. עברה שעה ארוכה והוא טרם נראה באופק. בני הבית החלו לדאוג לשלומם, וכל רגע נוסף הגביר את המתח והציפייה. סוף סוף, הנה הגיע הרגע המאושר, החתן נראה מרחוק מבעד לחלון. אחד מבני הבית רץ מהר לחדרו של בעל ה'ישמח משה' והודיע בהתרגשות גדולה: "הוא הגיע...!". התנער ר' משה ממחשבותיו. חיש מהר לבש את בגדי השבת שלו ורץ בריצה מהירה אל פתח הבית לקבל את פני האורח הדגול, אלא שאז הוא נדהם... הוא רואה שלפניו עומד אמנם אורח חשוב, אהוב ומכובד, אך לא אותו הוא ציפה לראות, הוא חשב שהוא עומד לפגוש את מלך המשיח... הרי אמרו לו שהוא הגיע, ולמי התכוונו אם לא למלך המשיח שהוא כל כך מצפה לו, ואליו מופנים כל מחשבותיו... בעל ה'ישמח משה' זי"ע לא יכול היה לשאת את גודל האכזבה והוא נפל מתעלף. כשבאו להעיר אות רוחו, שמעו אותו ממלמל: "הוא עוד לא הגיע...! זה לא הוא...!"

"ממה אתה ירא?" - שאלו את הדיבוק - "הרי הגאון כבר בסוף ימיו, והרי הוא אוכל כשאר בני אדם ואינו עורך עוד תעניות וסיגופים?!" "הגאון באכילתו מתקן תיקונים גדולים כמו הקרבת קרבנות שהיו בבית המקדש..." - ענה להם הדיבוק בסילודין... "הרי לנו" - סיים הגר"ר משולם דוד את דרשתו - "שמעוצמת לימוד התורה, הגיע הגר"א לשלמות של 'ושכנתי בתוכם', וגופו נעשה כמשכן וכבית המקדש, וממילא אכילתו היתה כהקרבת קרבנות".

לו ידעתי לא חייתי

ועד שיבנה בית המקדש השלישי, אנו מצפים ומייחלים לשופרו של משיח שיבוא במהרה לגאלנו. אלא שהציפייה למקדש שיבנה, היא מהעבודות הקשות שבמקדש. וכעוצמת הציפייה אנו למדים על תחושת החסר בהיעדר הדבר לו מצפים. ועל כן צדיקי עולם שאכן הרגישו על בשרם ועל נפשם את צער גלות השכינה, בהילקח ממנה מקום השראתה בתוך בני ישראל, אכן ציפו לגאולה בקוצר רוח, וכפי שאמר הגה"ק בעל ה'ישמח משה' זי"ע לפני פטירתו: "אם הייתי יודע בימי נעורי שאזקין ומשיח עדיין לא בא, לא הייתי יכול לחיות מרוב צער, ונפשי הייתה יוצאת ממני, ורק גודל בטחוני ותקוותי שהוא יבוא בכל עת, החיוני עד עתה..."

מהו הרעש הזה?

כל חיינו של בעל ה'ישמח משה' היו מקשה אחת של ציפייה דרוכה לביאת המשיח. כאשר שמע רעש ברחובה של עיר, היה נבהל ושואל: "מהו הרעש הזה, וכי משיח בא...?" פעם הציע לו ידידו לקנות עבורו דירה סמוך לחצר בית הכנסת, אמר לו ה'ישמח משה': "למה לי לקנות כאן דירה בחוץ לארץ, והלא במהרה יבוא משיח ושם בירושלים בע"ה יהיה לי היכן לגור...!"

האורח הלא צפוי

המשפחה כולה מתרגשת, הנה עומד להופיע אורח חשוב, החתן הנכבד הגאון רבי אריה ליב ליפשיץ זצ"ל בעל ה'אריה דבי עילאי'. הוא היה מאוד אהוב על בני המשפחה ומכאן ההתרגשות הגדולה. ההכנות היו בהתאם, הבית נשטף וצוחצה, הכינו אף מיני מתיקה וכיבוד כיאה וכנאה, וכולם ציפו בהתרגשות לבואו.

תמיד רצית לזכור

ולדעת את מה שלמדת?

מצטרפים למבחני 'דרשו'. לחזור, לשנן, להבחן, לדעת!
1,200 מוקדי מבחן חודשי ברחבי הארץ והעולם.
לפרטים והרשמה גש לעמדות 'נדרים פלוס'

הפלסטיק היה קצת שבור, הייתה שם חתיכה קטנה, איזה צ'ופצ'יק עקום קטנטן, אז זרקתי אותו. הטכנאי פוּכר את ידיו בתנועה שנשמעת היטב מעבר לקו, ואומר לו בקול של ניחום אבלים, זרקת את החיישן של המפתח, אדון אלחנן, המצב שלך לא טוב.

איך מעשה קטנטן של איש אחד בודד ולא מאוד חשוב, יכול לבנות את בית המקדש שדורי דורות חיכינו לבנייתו?

הרב צבי גטק

"ציון במשפט תפדה וְשִׁבְיָהּ בַּצֶּדֶקָה" (הפסרת דברים)

זה קרה ממש לפני ימים מספר, ישבתי בחדר קטן בבית הכנסת שלנו, ופתאום הוא נכנס, לחוץ וסוער, ובפיו רק שאלה אחת, הפח כאן? כן, עניתי, מה קרה. והוא במקום לענות, הפך את הפח ופיזר את תכולתו על הרצפה, ורק אז החל להסביר.

היה זה הרב אלבוים הגבאי המסור של בית המדרש, תלמיד חכם מסודר ותכליתי, מעמיק ומבין, ובעיקר נכבד הקהל, בקצרה, לא האיש שהייתם מצפים ממנו על הבוקר לפזר פחים בבית הכנסת... אז מה הביא אותו לחפש מחט בערמה של שחת, או יותר נכון צ'ופצ'יק בערמת ניירת וטישו, הסכיתו ושמו.

הרב אלבוים כמידי בוקר נכנס לרכבו, מכניס את המפתח, מסובב, והפתעה מצפה לו, שקט, כלום לא זז, הרכב לא מתרשם.

פעם נוספת, מפתח - קוד - סיבוב, גורנישט, כלום.

הלב נופל, והמכסה מנוע מורם מעלה, מי יודע מה ארע לרכב, בודקים כאן, בודקים שם, הכל נראה רגיל ותקין. אבל הרכב לא זז.

ר' אלחנן מתקשר לטכנאי, בעל המוסך, ומתנצל על השעה המוקדמת, על ההפרעה שלא בשעות מילוי תפקידו, ומספר לו שהרכב לא זז. כלום.

הכל נראה מושלם

הטכנאי מסביר לו, שאין כזה דבר רכב ש'מת' סתם כך, רכב שמת יש איזשהו סימן או הקדמה, לא שייך ברכבים המושג של 'לא קם בבוקר', ואם זו תקלה ברמה כזו שהוא לא מוציא הגה, קרה משהו ויש לברר מה קרה.

אבל הוא לא יודע לומר לטכנאי מה קרה. אמש בערב הכל היה תקין, הרכב נסע כרגיל, וכעת גם הכל נראה שלם ומושלם, אבל במציאות הוא לא מניע.

תנסה לחשוב בכל זאת מה יכול להיות שקשור לרכב באיזושהי צורה שקרה אתמול בלילה.

הוא מנסה לחשוב, ולפתע הוא נזכר במשהוא אבל מה יכול להיות,

הוא מספר למוסכניק, שאתמול בלילה הוא יישר את המפתח שהיה קצת עקום, אבל מסתייג מה יכול להיות בליישר את המפתח.

לזה הוא חיתה. המוסכניק מתעורר וממש מפציר בו לתאר לו את כל שלבי היישור המדובר, ור' אלחנן מתאר, פתחתי את הבורג של הפלסטיק שבראש המפתח, הוצאתי את המפתח, ישרתי והחזרתי, וסגרתי את הפלסטיק, זהו.

אבל האמת אני נזכר, הפלסטיק היה קצת שבור, הייתה שם חתיכה קטנה, איזה צ'ופצ'יק עקום קטנטן, אז זרקתי אותו.

ואיפה הוא שואל הטכנאי בהול?, אמרתי לך, עונה ר' אלחנן זרקתי אותו...

הטכנאי פוּכר את ידיו בתנועה שנשמעת היטב מעבר לקו, ואומר לו בקול של ניחום אבלים, זרקת את החיישן של המפתח, אדון אלחנן, המצב שלך לא טוב.

למה לא טוב? כי קשה מאוד להשיג את החיישן הזה, וגם אם אני אשיג זה יקח כמה ימים, וגם יעלה לך כמובן טבין ותקילין.

ניסיתי להיזכר להיכן זרקתי אותו בכל כוחי, ונזכרתי שכנראה השלכתי אותו לפח הזה, סיים ר' אלחנן, כשכמובן אני מצטרף לנבירה בזבל.

אחרי דקות מתוחות מצאנו איזו חתיכה, משהוא קטנטן שבקטנטנים, בצורה א-סימטרית, שבהחלט לא הייתה נראית חיישן, ור' אלחנן

כשהתקרבו פנה אליו הרב ניימן ושאל: "לאן אתה הולך?" והבחור השיב בלי להניד עפעף ונקב במחוז חפצו, מקום שהוא ב'בל יראה' בשביל יהודי שומר תורה ומצוות. הרב ניימן הביט בו ממושכות ואמר: "כן, אבל למה בלי סוודר?"

אהבה מגולה ותוכחת מסותרת, ככלים המשלימים זה את זה בחינוך ובכלל...

הרב מאיר בנימיני

"אלה הדברים" (דברים א', א')

מובא בשם הרבי בעל ה'תורת אמת' מלובלין, הגאון רבי לייבל איגר זי"ע נכדו של גאון ישראל רבי עקיבא איגר זי"ע, לבאר הטעם מה שתמיד קורין פרשת דברים בשבת שקודם תשעה באב. הוא מסביר זאת לפי מה דאיתא במדרש (דברים פ"א ס"ד) אלה הדברים, "א"ר אחא ב"ר חנינא, ראויות היו התוכחות לומר מפי בלעם והברכות מפי משה, אלא אילו הוכיחם בלעם היו ישראל אומרים שונא מוכיחנו, ואילו ברכם משה היו אומות העולם אומרים אוהבן ברכן, אמר הקב"ה יוכיחן משה שאוהבן ויברכן בלעם ששונאן, כדי שיתבררו הברכות והתוכחות ביד ישראל".

משל במדרש

משל למה הדבר דומה, למלך שהיה לו בן יחיד שכל שעשועיו בו, והיה רוצה להדריכו לילך בדרך הישרה והרצויה, והיה אדם שהיה אוהב את המלך ומסתמא שיאהב גם כן את בן המלך, והפקיד המלך אותו לייסר את בנו להיטיב דרכו, כי יודע היה שלא יכביד עולו עליו רק לפי הצורך. ואילו היה נותן את בנו ביד שונאו לחנכו היה מכביד עולו עליו יותר ממה שהיה צריך כדי לחנכו, אבל הטובות לבנו היה שולח המלך דוקא ביד שונאיו כדי שגם המה יעניקו לו ברכות וטובות והיו נכנעים תחתיו.

זהו הענין שהיו התוכחות נאמרות על ידי משה שהיה אוהב ישראל ויודע שכל עניני התוכחות רק בכדי להיטיב אחריתם שילכו בדרך ישרה ולא יכביד עולו, ואדרבה גם תוכחותיו ברכות הנה, כמו שנאמר "אלה הדברים אשר דיבר משה", דיבור לשון קשה, ואפילו הכי היה תוכם רצון אהבה וכל מיני ישועות טובות.

וזה מה שמסיים הכתוב (א, יא) "ה' אלקיכם הרבה אתכם וגו' ויברך אתכם כאשר דבר לכם", גם כאן נאמר דיבור שהוא לשון קשה, להורות שגם הדיבור קשה שדיבר משה לכל ישראל היה להוסיף עליהם ברכה וטובה עד בלי די, ומאידך נתן השי"ת ביד בלעם הברכות לישראל כדי שמלאך רע בעל כורחו יענה אמן וגם הוא יברך את ישראל.

אהוב את התוכחות

בספר 'מעיינה של תורה' מובא כי חסידים מספרים על בעל ה'שפת

אמת' זצ"ל, כי בהיותו ילד למד מעם עם חברו כל הלילה בהתמדה, ורק לפנות בוקר שכב לישון והיה ישן עד עיצומו של יום. נכנס אצלו סבו בעל ה'חידושיהרי"ם' זצ"ל, והטיף לו שעה ארוכה דברי תוכחה ומוסר, על אשר הוא מרבה בשינה ואינו משכים לקום וללמוד תורה. ה'שפת אמת' ז"ל הקשיב לדברי המוסר הקשים בתשומת לב מרובה, ולא הפסיקו אפילו במלה אחת כדי להתנצל ולהצטדק. חברו שהיה באותו מעמד השתומם מאד, ולאחר מכן שאלהו: "הייתכן? מדוע החרשת ולא אמרת לסבך כי היית ער כל הלילה ולמדת תורה?", השיב לו בעל השפת אמת "לא רציתי להפסיק את סבא באמצע דבריו, למען אשמע מפיו עוד דברי מוסר..." והוכיח זאת מבני גד ובני ראובן "אם מלכתחילה", אמר, "היה בדעתם לעבור את הירדן ולהיחלץ למלחמה, הרי היה להם לומר זאת מיד כשהתחיל משה להטיף להם מוסר: "אחיכם יבואו למלחמה... כה עשו אבותיכם וגו'..." ולא להמתין עד אשר יסיים את תוכחתו הגדולה, שהיתה מלאה ביטויים חריפים ביותר: "תרבות אנשים חטאים", או "כי תשובון מאחריו ושחתם לכל העם הזה?" אלא אין זאת כי אם חבל היה להם להפסיק את משה רבם, כי רצו להוסיף ולשמוע ממנו דברי מוסר".

הוכח לחכם

ומה נפלאו בזה דברי רבינו השל"ה הקדוש על הפסוק "אל תוכח

לקחת סוודר, אני אאחר..."

התקרב הרב ניימן ואמר לתוך אזנו: "אני יודע שיש גם הצגה שניה. תחזור ותקח סוודר, ואחר כך תלך". לא נותרה לבחור כל ברירה, והוא הסתובב חזרה והלך אתנו לישיבה. הייתי משוכנע שבדרך הוא 'ירביץ' בו מוסר,

אך לא. הרב דיבר איתו בלימוד... הבחור, כאמור, היה בעל כשרון גדול, והשיחה התנהלה באופן הטוב ביותר.

כשהגענו לישיבה אמר הרב: "לך לחדר, קח סוודר ותלך". הלה הלך לקחת סוודר. אך יצא מטווה ראייתי, ומיד התפרצתי: הרב, למה עושים כך? איך מרשים לו ללכת?

סטירה אוהבת

במקום שהרב ייתן לו סטירה ויעצור אותו, הוא סטר לי ושאל: "כמה שנים אתה כבר ראש ישיבה?!... דע לך שאני כבר יותר מארבעים שנה ראש ישיבה, ואני צריך שילמדו אותי מה לעשות".

הלכתי לישון. בשנים עשרה בלילה שב חברי לחדר. כעת הוא קלט איזו שטות עשה. "שטרן, קום", טלטל אותי משנת. "תגיד, מה אעשה? הסתבכתי לגמרי. אני משוגע לחלוטין, מה עשיתי?!... מה אתה רוצה ממני? למה אתה מעיר אותי, השבתי לו, תאכל את מה שבישלת... וחזרתי לישון."

בבוקר, אחרי התפילה, ניגש הרב ניימן למשגיח לדבר אתו. חברי התחיל לרעוד ולחש לי: "תסתכל, הם מדברים עלי... עוד מעט יבואו. אוי ואבוי, מי יודע מה יעשו לי!" אבל השיחה הסתיימה - ואף אחד לא ניגש לדבר איתו...

הלכנו לאכול ארוחת בוקר, נכנסנו לבית המדרש והתחלנו ללמוד. באמצע ה'סדר' שמע חברי מאחור את צעדי של הרב ניימן, הוא נתן לי מכה בצלעות ואמר: "אתה שומע את הצעדים הללו? זה הסוף שלי, הנה זה בא..."

הרב ניימן ניגש ישירות אליי: "נו, מה חידשת?" והמשיך לדבר איתו בלימוד, בלי שום מילה על מה שהיה.

כשהלך, אמר לי הבחור: "מי יודע מה הם מכינים לי? הם בטח מחכים שרבי יוסף רוזובסקי יגיע..." אבל רבי יוסף הגיע, השיעור התנהל כרגיל, ושום מילה על מה שהיה לא נאמרה.

בכי מתפרץ

אחרי הצהרים קרא לי אותו בחור ואמר: "שטרן, אני לא מסוגל יותר. אני מרגיש שאני עומד להתפוצץ, אני מוכרח לבקש סליחה מהרב ניימן. אתה היית איתי ביחד, אולי נכנס אליי ביחד?" נכנסנו.

חברי פרץ בבכי, והרב ניימן אמר: "בני יקירי, אבא שלך עובד במע"צ בסלילת כבישים. הוא עובד ב'חמסינים' הגדולים ביותר בקושי רב, ובסוף החודש מקבל חמש לירות. מתוך זה הוא משלם לי לירה, כדי שאני אחנך אותך ואחזיק אותך. אין לך רחמים על אבא?! בפרט שאתה הילד הבכור מתוך תשעה ילדים בבית, וברור, שאם אתה תתקלקל, כולם ילכו אחריו... אמור לי, אין בלבך רחמים?!...".

ליותר מכך לא היה זקוק הבחור, על מנת לחולל בעצמו מהפך.

**חברו שהיה באותו מעמד השתומם
מאד, ולאחר מכן שאלהו:
"הייתכן? מדוע החרשת ולא
אמרת לסבך כי היית ער כל הלילה
ולמדת תורה?", השיב לו בעל
השפת-אמת "לא רציתי להפסיק
את סבא באמצע דבריו, למען
אשמע מפיו עוד דברי מוסר..."**

לץ פן ישנאך הוכח לחכם ויאהבך", אם תבוא ותוכיח אדם חוטא ותאמר לו, אתה לץ ופושע, הוא לא ישמע לך, כי יעלב ויפגע מדברך, "וישנאך", לא תועיל בדברי התוכחה מאומה. מה כן? "הוכח לחכם", בוא ותאמר לו, הרי אתה חכם ופיקח, איך מתאים לך לעשות מעשים רעים.

סיפור מאלף על תוכחה שפעלה את פעולתה סיפר רבה של שכונת עזרת תורה בירושלים הגאון רבי יחיאל מיכל בן רחל שטרן שליט"א לרפ"ש, מתקופת לימודיו בפתח תקוה בישיבת 'אור ישראל' בראשותו של רבי יעקב ניימן זצ"ל:

לרב ניימן היה מנהג של קבע ללכת בכל יום למנחה וערבית בבית הכנסת הגדול בפתח תקוה ולהתרים שם את הציבור לטובת הישיבה, ובכל יום היה לוקח איתו אחד מבני הישיבה, כדי שיראו כמה קשה להשיג את הכסף, וידעו לייקר את ממון הישיבה.

באחד הימים הגיע תורי להתלוות אליו, וכשסיימנו לאסוף התחלנו לצעוד חזרה לישיבה. בדרך הבחנתי בחבר שלי הולך. היה זה חבר שישן בחדרי בפנימיה, בחור בעל כשרון חזק, אך כגודל כשוריו כך גודל יצרו. הבנתי מיד שהוא מתכוון לעשות אי אלו שטויות, וניסיתי לסמן לו שיברח, כי הרב ניימן פה. אך הוא החזיר לי סימן מרחוק, כאומר 'לא אכפת לי'...

בלי סוודר?

כשהתקרבנו פנה אליי הרב ניימן ושאל: "לאן אתה הולך?" והבחור השיב בלי להניד עפעף ונקב במחוז חפצו, מקום שהוא ב'ב' לרא' בשביל יהודי שומר תורה ומצוות.

הרב ניימן הביט בו ממושכות ואמר: "כן, אבל למה בלי סוודר? אם אתה תתקרר, מה אגיד לאמא שלך? תחזור לישיבה, קח סוודר ואחרי זה תלך". החציף הבחור פניו ואמר: "אם אחזור לישיבה

הוא יורד מהטיסה הממושכת בנמל התעופה, פותח את הטלפון הנייד שלו ו... עשר הודעות קוליות! 'תעלה מיד על טיסה חזור לארץ ישראל', היו אלו בני המשפחה שבקשוהו שיחזור בדחיפות לארץ ישראל...

יש 'מלבין שינים לחברו' - ויש 'מלבין פני חברו'

הרב בנימין בירנצוויג

"בְּעֶרְבָה מוֹל סוּף בֵּין פֶּאֶרֶן וּבֵין תְּפֹל וְלָבֹן וְחִצְרֹת וְדִי זָהָב" (דברים א', א')

וברש"י: לפי שאלו דברי תוכחות ומנה כאן כל המקומות שהכעיסו לפני המקום, לפיכך סתם את הדברים והזכיר ברמז מפני כבודו של ישראל.

דבר זה נלמד גם ממה שכתב בפרקי דרבי אליעזר (סוף פרק מד) רבי פינחס אומר בסוף ארבעים שנה ביקש משה להזכיר לישראל מה שחטאו ואמרו "היש ה' בקרבנו אם אין", אמר בלבו אם אני אומר לישראל כך אני מביישם ומלבין פניהם, והמלבין פני חבריו ברבים אין לו חלק לעולם הבא, אלא אומר אני להם מעשה עמלק והם מבינים מה שהיה לפניו, שנאמר "זכור את אשר עשה לך עמלק".

וממשיך לבאר בפרקי דרבי אליעזר - משל למה הדבר דומה, למלך שהיה לו פרדס נאה ובו שושנים ופרחים ועצי פרי, ובפתח הפרדס היה כלב גדול לשומרו, פעם ישב המלך בעליית ביתו וראה את השר שהיה אהובו שנכנס לפרדס לקטוף ממנו שושנים, ומיד התנפל עליו הכלב וקרע את בגדיו עד שנמלט בעור שיניו. אמר המלך אם אני אומר לאהובי השר למה נכנסת לפרדס בלי רשות, הרי אני מביישו, אלא כדי שידע שראיתי אותו בקלקלתו, אני אומר לו, אני מצטער על מה שעשה לך הכלב הרע הזה שהתנפל עליך וקרע את בגדיך עד שנמלטת מפניו, ומיד הוא מבין שראיתי את כל מעשיו בפרדס. כך אמר משה "זכור את אשר עשה לך עמלק" ומיד ישראל יודעים מה שהיה לפני כן.

גם כשצריך לומר תוכחה לאדם, חובה לעשות זאת באופן שלא יהיה הלבנת פנים, באופן שהתוכחה תתקבל על ליבו, וממנה יתחזק ולא להיפך רק יתרחק.

ובפרט שהוראת היתר מצד ראש הישיבה לצאת לפני סוף הזמן עלולה חלילה לגרום לבחורים נוספים להורות היתר לעצמם ולעזוב לפני תום הזמן וקיים חשש לפריצת הסכר, 'תמשיך להתמיד עד לסוף הזמן ואולי בזכות זה ישלחו מן השמים רפואה שלימה לסבא' הפטיר ראש הישיבה בחום.

הבחור יצא מבית ראש הישיבה, אך לא חזר לבית המדרש אלא לבית הנתיבות, הוא החליט שאת סבו האהוב הוא חייב לראות והתקשר לביתו להודיע שבעוד כחצי יממה הוא ינחת באמריקה. המטוס נחת, וכשיצא מידענו מיהר להדליק את הטלפון הנייד שברשותו, והנה... הוא מגלה שהתקבלו מספר הודעות בתא הקולי, הוא פותח את התא קולי... היו אלו בני המשפחה שביקשו שיחזור אליהם בדחיפות. את הסבא הוא כבר לא זכה לראות, והיה צריך לשוב במהרה לירושלים משום שהסבא חפץ להיטמן באדמתה.

התוכחה הטובה ביותר

הבחור שרק לפני מספר דקות נחת לאחר טיסה ממושכת, כעת צריך לעלות שוב למטוס לכיוון הנגדי בחזרה לארץ ישראל, וכך כשהוא עולה לטיסה חזרה שסדרו לו במהירות, התיישב על מקומו ובכל מהלך הטיסה ניצבה מולו דמותו של ראש הישיבה שליטף את ידו בחום תוך כדי שהסביר לו כמה חשוב לשמור על גדרי שמירת הסדרים, וליבו נקפו על שלא ציית להוראתו.

רבי נתן צבי לא הקפיד על הבחור, ואף הגיע בעצמו להשתתף בהלווית הסב. לאחר מכן פנה ראש הישיבה אל תלמידו ומבקש לומר לו דבר מה, כמובן שפחד ורעדה אחזה בתלמיד ורגשי בושה

טיסה מיותרת

מעשה בבחור מיישיבת מיר, שפנה אל ראש הישיבה הגאון רבי נתן צבי פינקל צ"ל כשבועיים לפני סוף הזמן, וביקש רשות לטוס לביתו שבארה"ב, וזאת לאור מצבו של סבו החולה שהולך ומחמיר, הבחור הדגיש 'אני מאוד קשור לסבי וחפץ לבקרו ומכיון שממילא נותרו שבועיים בלבד עד סוף הזמן יאפשר לי בבקשה ראש הישיבה להקדים את שובי לביתי'.

ר' נתן צבי השיבו 'שמירת זמני הלימוד בישיבה היא קודש קדשים ואף הצורך הגדול של ראיית הסב אינה סיבה לעזוב את הישיבה',

סוף כל סוף הסבא לקח את הכפית והגיש אותה לכיוון הפה שלו, ופתאום הוא עצר וצעק, "אוי, פויזן! פויזן!", אוי, רעל! רעל! בסוף לאחר שכנועים הבחורים הצליחו להוציאו מהסבא למה הוא אמר שזה רעל...

מֶרֶן רֹאשׁ הַיְשִׁיבָה הַגָּאוֹן הַגָּדוֹל רַבִּי בְּרוּךְ מֵרֵדְכִי אֶזְרָחִי, עַל אֲשֶׁר לָמַד וּשְׁמַע מֵרַבּוֹתָיו הַגָּדוֹלִים רֹאשׁ הַיְשִׁיבָה רַבִּי אֵיִזִיק שֶׁר זצ"ל וְהַמְשִׁיגִה רַבִּי מֵאִיר חֹדֶשׁ זצ"ל

וְאָמַק אֶת רֹאשֵׁי שְׁבִטֵיכֶם אֲנָשִׁים חֲכָמִים וְיָדְעִים" (דברים א', ט"ו)

בספר הנפלא 'המחונך המחנך' העוסק בדמותו הייחודית של המחנך הנודע הרב שלמה הופמן זצ"ל, ופרקי חייו בצל רבו הגדול רבי אייזיק שר, שוחח המחבר הרב מאיר שמחה שטיין, עם מרן ראש הישיבה הגאון הגדול רבי ברוך מרדכי אזורי זצ"ל, וביקשו לספר אודותיו רבותיו הגדולים ראש הישיבה הגאון רבי אייזיק שר והמשגיח הנודע הגאון רבי מאיר חודש זצ"ל. את הדברים כתב וערך הרב אריה פומרנצ'ק, ובשורות הבאות נביא חלק מתוך אותה שיחה מרתקת ומעוררת השראה.

וכך מספר מרן ראש הישיבה הגרב"מ אזורי זצ"ל:

אספר לך קצת על האלטער (-הסבא) מסלבודקה מה ששמעתי מרבי מאיר (- רבי מאיר חודש, חמיו של ראש הישיבה זצ"ל). האלטער היה מקרב את העילויים, שאלו אותו למה - אז האלטער אמר, אם הקדוש ברוך הוא אוהב אותנו, למה אנחנו לא נאהב אותו. ושאלו אותו, מאיפה אתה יודע שהקדוש ברוך הוא אוהב אותנו? אז האלטער ענה, בודאי שהוא אוהב אותנו תראה איזה ראש הוא נתן לו...

האלטער הוא מגדולי גדולי הדורות כולם, כל איזה פירור שאנחנו מנסים להתנהג בהנהגות שלו, אפילו נדמה לנו שהגענו, לעולם לא נצליח להגיע.

הסבא מקלם אמר לבאר, מה הפשט במה שאמרו חז"ל (שבת קיב, ב) אם ראשונים כמלאכים אנו כבני אדם ואם ראשונים כבני אדם אנו כחמורים, הוא ביאר את הענין כך: אם נאמר שלחמור יש טיפת שכל, יכול להיות שיש לו מעט שכל, האם שייך לומר שניקח מיליון חמורים ומהשכל של מיליון חמורים נעשה שכל אחד ומוח אחד של בן אדם? פשוט שלא, ולמה לא? בגלל שזה סוג אחר. אבל לתינוק בן יומו יש שכל יותר מאלף חמורים, כי הוא בן אדם!

זהו הפשט אם הראשונים כמלאכים אנו כבני אדם, ואם הם כבני אדם אנו כחמורים, זה פשוט סוג אחר.

בעיה שאינה במוח

אני יספר לך סיפור ששמעתי מרבי מאיר על האלטער. היה מקרה שהאלטער היה חולה, היה לו שפעת או משהו כגון זה, היה לו חום גבוה, ורבי מאיר קרא לרופא, הרופא בודק אותו ואומר מה עם

הגרון, תוציא את הלשון, והאלטער לא יכול היה להוציא את הלשון, והרופא חוזר ואומר לו תוציא את הלשון, מה קורה לך, האלטער עושה מאמץ והוא לא מצליח להוציא את הלשון, ואומר הרופא צריכים לשאול מומחה, זה נראה כמו משהו ששייך לעצבים, מי יודע אם זה לא שייך למוח, אז האלטער אומר לו לא זה לא שייך למוח, אני פשוט לא יכול.

אח"כ רבי מאיר שאל את האלטער מה קרה עם הלשון, אולי באמת צריך ללכת לרופא מומחה, אז האלטער אמר לרבי מאיר, אני אגיד לך מה קרה, ניסיתי ולא הצלחתי, כי איך אפשר להוציא לשון ליהודי. הוא התאמץ והתאמץ ולא הצליח, הוא פשוט לא היה יכול להוציא לשון.

מהסיפור הזה אנחנו יכולים להתחיל "לנשום" את המושג מה נקרא גדלות האדם, איזה אנשים הם היו, איך הם כיבדו בני אדם.

מתכבד בקלון חבירו יש מעשה שרבי מאיר סיפר לי על הסבא מסלבודקה, וסיפרתי אותו כמה פעמים ב'שמוע'ס' בישיבה. בתקופה האחרונה לפני שהסבא נפטר, הוא היה במצב בריאותי מאוד מסובך, והוא היה קצת בירושלים וקצת בתל אביב, ובחורים היו בחברתו של הסבא ומשמשים אותו.

באותה תקופה חשבו שהדבר הכי בריא בשביל הסבא זה לאכול דייסות, אבל הסבא לא אהב דייסות. פעם אחת בא בחור ואמר: מצאתי 'מתכון' איך להכין את הדייסה באופן שתערב לחיכו של

הסבא. הבחור הכין את הדייסה לפי ה'מתכון' שהוא מצא, ואז ישבו כולם והבחור שהכין את הדייסה אמר לסבא: הנה יש כאן דייסה שעשיתי עם 'מתכון' מיוחד, כדאי שהרב יאכל מזה. ואז סוף כל סוף הסבא לקח את הכפית והגיש אותה לכיוון הפה שלו, ופתאום הוא עצר וצעק, "אוי, פויזן! פויזן!", אוי, רעל! רעל! והבחורים אמרו לסבא, למה זה רעל, הרי אנחנו בעצמנו הכנו את זה, זה הכל טרי, והכל בסדר, והסבא המשיך ואמר, 'פויזן' 'פויזן', ולא הסכים בשום פנים ואופן לאכול מזה.

בסוף לאחר שכנועים הבחורים הצליחו להוציאו מהסבא למה הוא אמר שזה רעל, הסבא אמר שיש כאן 'מתכבד בקלון חברו', כי אם אותו אחד יודע לעשות 'מתכון' יותר טוב של הדייסה ממה שעשו קודם, זאת אומרת שזה שעשה את הדייסה עד היום לא יודע לעשות כל כך טוב, אז זה מתכבד בקלון חברו, וכי זה לא רעל?! - ואני לא יכול לאכול רעל, ולכן הוא לא אכל מזה.

פונסנא מחנכת

רבי אייזיק זה יצירה של החינוך של סלבודקה. רבי אייזיק (שר) סיפר לי סיפורים מהאלטער, למשל את הסיפור על ה"פונסנא" (במלרע) "פונסנא" זה משקפיים בלי ידיעות כפי שהיו רגילים בזמנו ללבוש, שמה שהיה מחזיק אותם על האף היה המצבט שהתלבש על האף. רבי אייזיק סיפר על עצמו שכשהוא היה בחור הוא היה כפוף גב, וכמה שהעירו לו שייזקוף את הגב שלו וילך ישר זה לא הועיל. כעבור איזה זמן האלטער קורה לו ואומר לו: אתה בחור חשוב, ואני יודע שאתה צריך להרכיב משקפיים, אז אני רוצה שתקנה את ה"פונסנא", ואז זה היה דבר יקר, אז תקח כסף ותקנה לך "פונסנא", כעבור תקופה גמרו להכין את ה"פונסנא", ורבי אייזיק שם את זה על האף, אבל הוא היה כפוף וזה נפל ונשבר, ואז האלטער שמע את זה והוא קרא שוב לרבי אייזיק ונתן לו עוד כסף לקנות "פונסנא" חדש, ורבי אייזיק אמר לי שבפעם השניה נזהרתי ללכת זקוף וזה כבר לא נפל, ומאז אני הולך זקוף, ככה האלטער לימד אותי ללכת זקוף...

כמו גנרל

כשהייתי ילד קטן רבי אייזיק מאד אהב אותי, הוא קירב אותי, הוא נתן לי כסף לקנות מעיל כשהייתי ילד בן שנים עשרה וחצי. פעם אחת בא אלי משהו והוא אמר שרבי אייזיק מבקש שכשהוא הולך הביתה אחרי התפילה בבוקר מהישיבה הוא רוצה שתלווה אותו.

אני לא יכול לתאר את ההתרגשות שהיתה לי, "סלבודקה ראש ישיבה" מבקש שאלווה אותו הביתה! מי יודע מה הוא רוצה להגיד לי! אני זוכר את זה היטב, איך שהוא הלך עם הטלית בידיו מהישיבה עד רחוב יונה (בזמנו רחוב יונה לא היה סלול), באתי והלכתי לצידו, הוא אומר לי: ברוך הו, וכך הוא הולך, והולך, שקט, דממה, לא אומר אף מילה, עקב בצד אגודל, הוא מגיע הביתה, ואז הוא אומר "הו, אשיינער טאג, אפשר לומיר גיין נאך אמאל", "יום יפה היום, אולי נלך עוד פעם", ואז אנחנו הולכים ומגיעים שוב צועדים לישיבה

ואח"כ שוב הולכים לביתו ברחוב יונה, ואז הוא אומר לי באידיש: הייתי הולך עוד פעם, אבל קשה לי, רציתי רק להראות לך איך הולך גנרל...

אנשים היום יתקשו להבין את המעשה הזה, אבל זה התחבר מאוד לאישיות של רבי אייזיק ולכל המהלך של גדלות האדם שהחדירו בסלבודקה.

בחורים בלי משקפיים

ההנהגות של רבי אייזיק עם אשתו, איך שהתייחס וכיבד אותה אפשר לכתוב על זה ספר עב כרס. אתן לכם דוגמא, אני הייתי בן שלוש עשרה הוא היה קורא לי והיה מכניס אותי לביתו כי הוא רצה להראות לנו איך מתנהגים לרבנית, איך דרך ההנהגה הנכונה לאישה, בזמנו אנחנו לא בדיוק הבנו מה הוא רוצה להראות לנו בזה, אבל היום במבט מבוגר זה היה לימוד גדול.

הוא היה מורגל לומר לר' אברהם רביץ באידיש "בוא נלך לבקר את הרבנית", פעם אחת הוא לקח אותי יחד עם ר' אברהם רביץ ונכסנו, הוא אומר לה "גוטל בוקר טוב", היא כמעט לא יכלה לדבר, הייתה מגיבה בקושי, היא היתה משותקת ל"ע", "גוטל הבאתי להגיד לך בוקר טוב שני בחורים בלי משקפיים", אשתו של רבי אייזיק לא אהבה משקפיים, באותה תקופה באירופה חשבו שמשקפיים זה ירידה בדרגה, והוא רצה לכבד אותה ולהרנין את ליבה.

מיץ מכבד

אספר לך על צורת ההתייחסות של השווער שלי רבי מאיר חדש לאשתו. רבי מאיר לא אהב לשותות מיץ, אבל חמותי הרבצ'ען היתה סבורה שאם היא תיתן לו לשותות כל בוקר כוס מיץ זה ישמור על הבריאות שלו, ולכן כל יום היא היתה מביאה לו כוס מיץ ורבי מאיר היה שותה.

פעם אחת חמותי היתה בבית חולים, וחתיני ר' יהושע קנל הגיש לרבי מאיר את הארוחה, ואח"כ הוא הביא לו כוס מיץ כמו שתמיד הרבנית רגילה להגיש, ואז רבי מאיר אומר לו: 'מדארף נישט' 'לא צריך... אז ר' יהושע שאל את רבי מאיר: הרי כל יום אתה שותה כוס מיץ, ורבי מאיר עונה לו: זה לכבוד הרבצ'ען...

כשמתבוננים בסיפור הזה רואים איזה הנהגה של גדלות היה לרבי מאיר בהתנהגות בבית, הוא היה עושה הכל כדי לכבד את הרבנית, והוא מעולם לא יכלה להרגיש שהוא בעצם לא אוהב מיץ ושהוא עושה את זה רק בשבילה הוא שתה את זה ונתן לה תחושה שזה מאוד מאוד טעים.

רבי מאיר היה סובל שנים רבות מצרבות, פעם אחת הייתי באמריקה ושמעתי שיש כדורים שקוראים להם 'מאלוקס', שזה מועיל מאוד לצרבת, וקניתי קופסה של כדורים והבאתי לרבי מאיר. הרבצ'ען ראתה שיש כדורים כאלה מוצלחים אז היא היתה נותנת לו את זה באופן קבוע, וכך כל ארוחה שהם היו באים אצלינו לאכול, היא הייתה לוקחת כמה כדורים ועוטפת אותם בנייר, ומביאה את זה איתה אלינו.

אילו היה נאמר בהלכה שהוא אסור הייתי מבין אותך שיש לך חמדת הרווח ורצית שאמצא לך היתר. אבל עתה שחז"ל מייעצים לך למעט בעסק שאין הזמן מוכשר לזה, בזה צריך להאמין שחז"ל יודעים טוב ממך מה הם הזמנים הטובים בשבילך...

שביבי אורה ממשנת חייו של מרן שר התורה ועמוד ההוראה
רבינו הגר"מ פיינשטיין זצ"ל, על ימי בין המצרים ותשעה באב

"אֲשֶׁר חָזָה עַל יְהוּדָה וִירוּשָׁלַיִם" (הפסרת דברים)

ספר נפלא ומיוחד במינו פרסם הרה"ג ר' שכנא מנדל שיינר, ממה שאסף וקיבץ מאת בני משפחתו ותלמידיו של מרן שר התורה ורבן של כל בני הגולה הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל. הספר אשר שמו נקוב 'דרכי משה', מביא את דבריו כהווייתם, בדיוק נמרץ ובלא אריכות יתירה.

בפרק המוקדש להנהגותיו של מרן בימי בין המצרים, מובא מה שסיפר ר' י. ה. שיחי:

באתי לבקר את מרן זצ"ל בקיץ, ושאל אותי איך הגעת? ענית שהגעתי על ידי תפיסת קאר ('טרמפים') מעוברי דרכים. אמר מרן זצ"ל שאינו מן הנכון לעשות כן בתשעת הימים. ואני נער שמעתי הדבר כמו ווערטיל (בדיחה), ובחזרה כשעמדתי כך בצד הדרך, זרקו עלי ממכונית שעברה קופסת זכוכית.

עניין רציני

הסיום שעשו בשבילו בקיץ בימי תשעת הימים היה עניין רציני, שהיו מגישים כיבוד של יין ומזונות ג"כ.

מסופר על יהודי שגר בחו"ל ונקבעה לו לעשות עיסקה גדולה עם חברה מפורסמת מאד והיה עליו להפגש עם מנהל החברה יומיים לפני תשעה באב. הלך לשאול את הגאון ר' משה פיינשטיין זצ"ל אם יכול לעשות את העסקה הזאת בימים אלו, ואם יוכל להתגלח כדי למצוא חן בעיני המנהל. לאחר ששמע ר' משה את מצבו הכלכלי התיר לו לעשות את העסקה בימים אלו. אך לגבי השאלה השניה, הורה לו שלא להתגלח, והוסיף כי לא יפסיד אם יעשה את ציווי חכמים.

הלך אותו האיש לביתו, וסיפר לאשתו וחבריו מה שפסק לו ר' משה, אמרו לו שלדעתם אם ילך בצורה כזאת הוא לא ימצא חן בעיניו וכל העסקה תתבטל, התפתה אותו האיש שמע לעצתם וגילח את שערות ראשו וזקנו, והלך לפגישה.

כאשר הגיע למנהל ישבו וניהלו משא ומתן, לאחר זמן מה הגיעו לעמק השווה, ובאו לחתום חוזה על העסקה הגדולה שעשו ביניהם, שאל אותו המנהל, "איך אוכל לידע כי איש ישר ונאמן אתה ואכן תעמוד בכל ההתחייבות", ענה לו האיש, "יהודי אני, והתורה

מחייבת אותנו לקיים את דברינו, ולא לגזול וח"ו שאפר את חוקי התורה". אמר לו אותו מנהל גוי, "מכיר אני יהודים רבים, וכולם אינם מסתפרים ומתגלחים בימים אלו, וכפי שהוברר לי זו אחת מהמצוות שאתם מצווים בימי אבל אלו, מדוע אתה שונה מכולם, אם כן אינך נאמן". ועמד וביטל את העסקה!

(אוצרות התורה בן המצרים תשעה באב)

מסחר בתשעת הימים

שמעתי מר' משה גיטליס שיחי' ששמע מהג"ר אליהו שוויי ז"ל שסיפר, שפעם בין ר"ח אב לט' באב בא אחד לפני מרן זצ"ל ושאלתו בפיו שיש לו מסחר גדול לעשות, והיות שלא נאמר בהלכה להדיא שאסור לעשות מסחר רק למעט, האם מותר לו לעשות?

ענה לו מרן זצ"ל, "היא הנותנת יותר, כי אילו היה נאמר בהלכה שהוא אסור הייתי מבין אותך שיש לך חמדת הרווח ורצית שאמצא לך היתר. אבל עתה שחז"ל מייעצים לך למעט בעסק שאין הזמן מוכשר לזה, בזה צריך להאמין שחז"ל יודעים טוב ממך מה הם הזמנים הטובים בשבילך, וכך צריכה להיות האמונה בדבריהם".

ציפיה למשיח

הרב אברהם אהרן ב"ר אלימלך בלוט שיחי' מגיד שיעור בניו-ג'רזי סיפר בשם אביו שפעם אחת ראה את מרן זצ"ל סמוך לחצות בערב

**אמר להם מרן זצ"ל הלוא מבואר
ב'שולחן ערוך' שמותר לעשות
אירוסין בתשעה באב משום שמא
יקדמנו אחר, אם כן בודאי מותר
ליתן ברכה על זה אפילו בתשעה
באב, ובירך אותם שאי"ה בשעה
טובה ומוצלחת יהיו כולם חתנים
קודם ראש השנה. וכך היה!**

תשעה באב, והנה הניח העט מידו ונאנח, ומיד אחר זה האט ער
געשמייכלט (עלתה בת צחוק על פניו), כששאלתיו לפרש הדבר
ביאר לי מרן זצ"ל, שמיד אחר האנחה על זה שמשיח מתמהמה
חשב הרי משיח יכול לבוא כל רגע ועל כן שמח.

רבנו היה אבל על החורבן ומצפה לישועה בכל נפשו. בתשעה באב
היה לובש מעיל ישן ובלוי שהיה אף קרוע במקצת. הצער והאבל
על החורבן הנמשך היה ניכר ממבע עיניו ומכל הנהגתו. (הקדמת
אג"מ ח"ח)

תענית שעות בתשעה באב

שמעתי בשם הרב אברהם פיינשטיין שליט"א בנו של הג"ר ראובן
שליט"א, שכשהיה ילד רצה להתענות בתשעה באב תענית שעות,
ושאל את מרן זצ"ל ואמר שלא כי כל הענין להתענות הוא משום
חינוך וזה לא שייך על תשעה באב כי מהרה יבנה המקדש, ורק לגבי
יום הכיפורים שייך חינוך לשעות שהרי יהיה אפילו כשיבוא משיח.

אמירת קינות

אמר הרב יעקב גרינשפאן שיח' תלמיד ישיבת סטאטען איילאנד:
עוד חקוק בזכרוננו דמעותיו של מרן זצ"ל בתשעה באב בקעמפ
(במחנה הישיבה בקיץ) בשעת אמירת קינות.

כדברים הללו אמר הרב שמואל מאזעסאן שיח': הרגש של מרן
זצ"ל סוג בפני עצמו הוא. זכורני איך בתשעה באב היה מרבה
לבכות, עד שהנייר שבו קינח את דמעותיו היה רטוב ממש.

ברכה בתשעה באב

שמעתי מאחי הרב גרשון שליט"א, שפעם אחת בתשעה באב באו
למרן זצ"ל ארבעה בחורים שהיו כבר נחשבים "עלטערער בחורים"
[בחורים מבוגרים] לבקש ממנו ברכה בשביל שידוך הגון, אבל היה
קשה בעיניהם לבקש ברכה כיון שהי' זה יום תשעה באב.

כשראה מרן זצ"ל שרוצים לבקש ממנו דבר, שאל אותם מה רצונם?
אמרו לו שרוצים ברכה לשידוך.

אמר להם מרן זצ"ל הלוא מבואר ב'שולחן ערוך' שמותר לעשות
אירוסין בתשעה באב משום שמא יקדמנו אחר, אם כן בודאי מותר
ליתן ברכה על זה אפילו בתשעה באב, ובירך אותם שאי"ה בשעה טובה
ומוצלחת יהיו כולם חתנים קודם ראש השנה. וכך היה! (קול יעקב ר"ה)

עניבה בתשעה באב

הרב מענדל באנדמאן שליט"א תלמיד תושב איסט סייד סיפר,

שמרן זצ"ל לא לבש טיי (עניבה) בתשעה באב.

תלמידו הרב שמואל יוסף לערשער שליט"א מגיד שיעור בישיבת
תפארת אלימלך העיד שמרן זצ"ל נהג בתשעה באב שחל בשבת,
ללמוד בשבת אחר חצות רק בדברים הרעים (המדברים על החורבן).
הרב גרשון ווייס שליט"א מנהל ישיבת סטאטען איילאנד סיפר לי,
ששאל את מרן זצ"ל אם מותר ללמוד מוסר בתשעה באב. השיב
מרן זצ"ל, "אוודאי נישט, עס איז תורה" (ודאי שלא, שהרי זו תורה).

הליכה ל'בית החיים' בתשעה באב

הרב צבי יעקב צוקערמאן ז"ל סיפר, שזוכר הוא בהיותו תלמיד
ישיבה ב'תפארת ירושלים', שמרן זצ"ל הלך בתשעה באב ברגל עם
מלווים מהלך כרבע שעה לבית החיים.

הרב שלום קראנזר שיח' שכנו של מרן זצ"ל סיפר, שזכה להתלוות
למרן זצ"ל בתשעה באב מהישיבה לבית החיים, ועמד שם כמה
דקות בלי להתפלל כלל, ואז יצא.

העיד הרב משה ווייסמאן שליט"א, ראש כולל בני יורק שמרן זצ"ל
דקדק אף בימי זקנתו לקיים דברי הרמ"א ללכת בתשעה באב לבית
החיים. ואתם הדבקים בה' אלוקים חיים כולכם היום.

(דרכי משה עה"ת ומועדים)

ללמוד במתינות, ביסודיות ובעיון קל

עמוד היומי - ללמוד בקצב שלך ולדעת את הש"ס עם עיקרי המפרשים

הרב אברהם פוקס

הבחור, שמעולם לא המרה את פי הוריו, נוטל את חבילותיו ופונה בחזרה אל הדרך הארוכה שממנה הגיע. כיון שהיה עדיין עייף מהדרך הראשונה, ארכה לו הדרך כמעט שבועיים עד שהגיע לישיבה. הנעליים, שכבר היו קרועות לפני שעזב, נקרעו עתה לגמרי

"פנו וסענו לך" (דברים א', ז')

מספר מרן הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א, והובאו הדברים ב'הגדה של פסח - חשוקי חמד': שמעתי על משפחה המחזיקה בזוג נעליים קרועות ובלויות, כדי להיזכר תמיד באהבת התורה של מי שנעל אותן, ולהתחזק מכך באהבת התורה שלנו.

הנעליים מוחזקות בבית הגאון רבי מלכיאל קוטלר ראש ישיבת לייקווד, ירושה מאביו הגאון רבי שניאור קוטלר זצ"ל, שקיבלן מאביו מרן הגאון רבי אהרן קוטלר זצ"ל, שקיבלן מחמיו מרן הגאון רבי איסר זלמן מלצר זצ"ל.

סיפורן החל במלחמת העולם הראשונה, כשהפצצות על ערי אירופה בשיאן, ומאימת הסכנה נטשו רבים מבני הישיבות את בתי המדרשות וחזרו לבתיהם.

בחור אחד שלמד בישיבתו של רבי איסר זלמן, ארז אף הוא את חבילותיו והלך לביתו. למה 'הלך' ולא נסע? משום שלא היה לו כסף לנסוע. למעלה משבוע היטלטל בדרכים, נאלץ מידי פעם לתפוס מחסה מפני ההתקפות, עד שהגיע לביתו. הוא דופק בדלת, והנה אמו ניצבת בפתח. "מה לך בן, כי חזרת הביתה?" שואלת האם המסורה והמודאגת. "מה, לא שמעת אמא על המלחמה שפרצה בעולם, ועל ההפצצות החזקות?" תמוה הבחור. "שמעתי גם שמעתי, בן; אבל דווקא משום כך סבורה אני שמקומך בימים אלו הוא בהיכל הישיבה, ולא כאן בבית", השיבה האם הצדקנית.

הבחור, שמעולם לא המרה את פי הוריו, נוטל את חבילותיו ופונה בחזרה אל הדרך הארוכה שממנה הגיע. כיון שהיה עדיין עייף מהדרך הראשונה, ארכה לו הדרך כמעט שבועיים עד שהגיע לישיבה. הנעליים, שכבר היו קרועות לפני שעזב, נקרעו עתה לגמרי.

ראש הישיבה התפלא על שובו, ומששמע את דברי אמו של הבחור חיבקו באהבה ובשמחה כבן יקר, ביודעו שלגדולות נוצר. אבל לפני שהתיישב הנער בחזרה על ספסל לימודו, אמר לו רבי איסר זלמן: "רואה אני שנעליך קרועות ובלויות הן, ואינך יכול עוד להשתמש בהן. בוא ונעשה חליפין: אני אתן לך נעליים חדשות, ואתה תיתן לי במקומן את נעליך הקרועות".

הבחור הסכים, וה'עסקה' יצאה אל הפועל. רבי איסר זלמן שמר את הנעליים בביתו, ביודעו שספגו בתוכן אהבת תורה אמיתית - נעליים של בן תורה ששב להיכל הישיבה בצל ההפגזות, בציוויה של אמו הצדקנית. ומה שנותר לספר הוא - מי היה הבחור ההוא? מרן ראש ישיבת פוניבז', הגאון רבי אלעזר מנחם מן שך זצ"ל!

פעם התעלף רבי גרשון פתאום לאחר סעודת פורים. סברו הכל שהדבר אירע בשל המתח מחוליו של אחיו, אך כששמע זאת הבהיר כי אין הדבר קשור כלל. "יודע אני בבירור בשל מה קרה לי הדבר"

"כוכבי השמים לרב" (דברים א', י')

בספר 'לאורו' מסופר כי מרן הגאון רבי גרשון אדלשטיין זצ"ל היה רגיל לעשות חשבון נפש על מאורעותיו, מהי ה"מידה כנגד מידה" שבדבר. בתקופה שבה חלה אחיו הגאון רבי יעקב זצ"ל, התעלף רבי גרשון פתאום לאחר סעודת פורים. סברו הכל שהדבר אירע בשל המתח מחוליו של אחיו, אך כששמע זאת הקפיד רבי גרשון מאוד והבהיר כי אין הדבר קשור כלל.

אמר לו רבי משה: אני חוזר כסדר בעל פה על סוגיות ומסכתות. ישנן סוגיות שחזרתי עליהן שש מאות פעם, ישנן סוגיות שחזרתי עליהן שבע מאות פעם, ויש כאלה שחזרתי עליהן אף יותר מאלף פעם...

במשך שנים רבות שמר האב את הברכה בליבו, עד שהתקיימה בפועל: הגיע היום הגדול שבו זכה לארס את בתו זו עם בחור תלמיד חכם וירא שמים, ובמסיבת האירוסין סיפר בשמחה את דבר הברכה שקיבלה הכלה בהיותה צעירה לימים.

**קם אחד הנוכחים ושאל: "כיון שעד
היום לא היה לך יצר טוב אלא רק
יצר הרע, כיצד דחית אותו כשבא
לפתותך?" ענה הנער: "הרי אסור לבית
הדין לשמוע אחד עד שיבוא השני.
בהלכה מפורשת זו דחיתי את יצרי"**

"וּשְׁפָטָתָם צֶדֶק בֵּין אִישׁ וּבֵין אָחִיו" (דברים א', ט"ז)

בספר 'פנינים' מובא כי בדרשת בר המצוה של העלם יהונתן - מי שלימים יאיר את העולם בתורתו, הגאון רבי יהונתן אייבשיץ זצ"ל - ביאר החתן את דברי המדרש על הפסוק "טוב ילד מסכן וחכם ממלך זקן וכסיל", ש"ילד מסכן וחכם" הוא היצר הטוב: "ילד" - שניתן באדם רק בהיותו בן שלוש עשרה; "מסכן" - שרבים אינם נשמעים לו; ו"חכם" - שהוא מכוון את הבריות לדרך הישר. ו"מלך זקן וכסיל" הוא היצר הרע: "מלך" - שהכל נשמעים לו; "זקן" - שניתן באדם מיד בהיוולדו ואינו מרפה ממנו; ו"כסיל" - שהוא מסית את האדם לדרך רעה.

קם אחד הנוכחים ושאל: "כיון שעד היום לא היה לך יצר טוב אלא רק יצר הרע, כיצד דחית אותו כשבא לפתותך?" ענה הנער: "הרי דרשו חז"ל מן הפסוק 'שמוע בין אחיכם ושפטתם צדק', שאסור לבעל דין לטעון את טענותיו קודם שיבוא בעל הדין חבריו, ואסור לבית הדין לשמוע אחד עד שיבוא השני. בהלכה מפורשת זו דחיתי את יצרי: 'לך אסור להשמיע את טענותיך עד שיבוא בעל הדין שלך' - הלא הוא היצר הטוב - וישיב לטענותיך, ואף לי אסור להקשיב לך, כיון שעמיתך טרם ניטע ביי".

"יודע אני בבירור בשל מה קרה לי הדבר: היום בסעודת הפורים הארכת מעט לאחר צאת הכוכבים, ועל פי ההלכה אין בזה שום טעם. היה כאן אפוא ביטול תורה שלא לתועלת, ומידה כנגד מידה סובבו לי מן השמים ביטול תורה נוסף..."

ובעניין צאת הכוכבים: מרן הסטייפלער זצ"ל היה מספר על הגאון רבי ישראל מסלנט זצ"ל, שהיה עילוי וגאון גדול, ופעם נחלש מאוד, והרופא אסר עליו לפתוח ספר במשך שלושה חודשים, כי העיון בתורה מזיק למוחו. כדי שלא להתבטל הלך לעסוק בנגרות. ביום האחרון של שלושת החודשים יצא להסתכל בשמים אם כבר יצאו שלושה כוכבים - ומיד רץ לפתוח גמרא. תיכף שנשתיים האונס חזר לגמרא; שכן אילו המשיך בנגרות, היו מגלגלין עליו את הכל, והיה משלם על ביטול תורה של שלושה חודשים אלה.

**בחור שהתארח בשבת בראדין והוזמן
לסעודה שלישית בבית רבי משה, ראהו לומד
עם בנו מסכת גיטין, ושאל: כמה פעמים
למדת מסכת זו? ענה רבי משה: ארבע מאות
פעם. הבחור חשב שלא שמע טוב וחזר ושאל**

"יִסֵּף עֲלֵיכֶם כָּכֶם אֶלֶף פְּעָמִים" (דברים א', י"א)

תושבי ראדין היו רגילים לראות את הגאון רבי משה לנדינסקי זצ"ל הולך ברחוב וממלמל בפיו כמדבר לעצמו. כששאלו תלמיד הישיבה הגאון רבי מרדכי צוקרמן מה פשר הדיבורים, אמר לו רבי משה: אני חוזר כסדר בעל פה על סוגיות ומסכתות. ישנן סוגיות שחזרתי עליהן שש מאות פעם, ישנן סוגיות שחזרתי עליהן שבע מאות פעם, ויש כאלה שחזרתי עליהן אף יותר מאלף פעם...

בחור שהתארח בשבת בראדין והוזמן לסעודה שלישית בבית רבי משה, ראהו לומד עם בנו מסכת גיטין, ושאל: כמה פעמים למדת מסכת זו? ענה רבי משה: ארבע מאות פעם. הבחור חשב שלא שמע טוב וחזר ושאל, ורבי משה השיב: "שמעת נכון, מסכת זו למדתי מעל ארבע מאות פעמים".

**הגיע עם בתו הקטנה וביקש: "רבינו, תן
ברכה לבתי". נענה רבינו ובירך אותה:
"שתגדל ותרצה תלמיד חכם". הרבנית חנה
שאלה: מדוע 'שתרצה' הילדה תלמיד חכם?**

"וַיְבָרֶךְ אֶתְכֶם" (דברים א', י"א)

בספר 'ר' אליה' מסופר על אחד מתלמידי המשגיח הגה"צ רבי אליהו לופיאן זצ"ל בכפר חסידים, שהגיע עם בתו הקטנה וביקש: "רבינו, תן ברכה לבתי". נענה רבינו ובירך אותה: "שתגדל ותרצה תלמיד חכם". הרבנית חנה, אם הישיבה, שנכחה בשעת מעשה, שאלה: מדוע 'שתרצה' הילדה תלמיד חכם? ברך אותה שיהיה לה תלמיד חכם! ורבינו חזר על נוסח הברכה שבירך בתחילה: "שתגדל ותרצה תלמיד חכם".

בהמשך מצא לנכון להסביר: "הנה, כיום בעוונותינו חרב בית המקדש ואין לנו קרבנות. פעם אדם היה חוטא - מקריב קרבן ומתכפר לו. אלה חושבים ששולחנו של אדם מכפר לו - לא באו לשיעור ובאים לאכול; חושבים שהתכפר להם"...

כאשר הבחין בתלמידים המתחמקים מתוכחתו, התבטא: "אדם אחד אכל בשר ושתה יין בתשעה באב. אמרו לו: 'לכל הפחות, תברך ברכה אחרונה'... כך אני אומר לבחורים, שלא היו היום בלימוד ובאו רק לאכול: לפחות תברכו ברכה אחרונה"...

היה בחור שנעדר זמן רב משיעורי רבנו. כשהגיע סוף סוף, שאל אותו רבנו: "הבאת עולת ראייה?"...

ידעו התלמידים שהסדר והשמירה על הזמנים בנפשו, וההערות השונות שלו באות להוכיחם בטוב טעם מתוך אהבה גדולה. ראו הם ברבנו דוגמא אישית מופלאה לקביעות ולאחריות, לכן קיבלו את הדברים ושיפרו את הנהגתם.

(גאון הענווה')

בחיבה: "בשמונה עשרה משתחוים רק ארבע פעמים, אסור יותר!"...

אחד מהתלמידים היה מאחר כרוני. פעם שאיחר לשיעור, עצר אותו רבנו וגער: "די, הגזמת! אתה מאחר יותר מדי! לך למשגיח!" הבחור התחיל לתרץ את עצמו, שאיחר משום שהיה "חפץ חשוד" בדרך... רבנו בחוכמתו התעניין עד פרטי פרטים ובסבלנות מרובה איך סגרו את הכביש, האם הגיעה משטרה, כמה זמן נמשך האירוע והכל ברוב הקשבה מבלי להעיר ולו מילה! כשסיים, הורה לו להיכנס לשיעור, והפטיר: "רק שאתה לא תהיה חפץ חשוד"...

ברכה אחרונה

פעם לא הגיעו מספר בחורים לשיעור והיה בדבר רפיון גדול. היטב חרה הדבר לרבנו. הוא תיאר לעצמו שלארוחת הצהריים הם כן גיעו. מה עשה? בא מלוא קומתו אל חדר האוכל של הישיבה, נכנס לתוכו ואיש כברכתו בירך אותם: "בתיאבון, בתיאבון"...

המשך מעמוד 9 | ר' נתן איינפלד

שלו. אבל אני חושב שהבעיה שלנו, שאנחנו לא התמודדנו עם הניסיונות של הדור הזה. אנחנו לא יודעים ולא מכירים עם מה הם מתמודדים... איך אמר לי פעם מישהו? אם תהיה שוב בחור לשבוע אחד בזמן הנוכחי, רק אז תבין אותי. כשהיינו צעירים לא התמודדנו עם מה שהם מתמודדים היום, אלא עם דברים אחרים בעולם אחר, ולכן קשה לנו מאוד להילחם בזה.

לסיים, האם יש עצה אחת או דבר חיוק אחד שתמיד עוזר לכל בחור, באשר הוא?

הרב שפיגל: יש דבר אחד שתמיד יכול לעזור, להעריך את הבחור יותר ממה שהוא נראה במבט הרגיל. הוא עלול לחשוב שאתה תמים ולא מבין, אבל ראיתי הרבה פעמים שזה מאוד עוזר.

פגשתי פעם בוגר שסיפר לי שהוא עובד הרבה שעות ביום. אמרתי לו שיש לו כושר הסברה טוב מאוד, והצעתי לו לבוא לישיבה ללמוד עם כמה בחורים, אמרתי לו שאין לי ספק שזה יועיל מאוד לבחורים. הוא הוא אכן הגיע לישיבה והתחיל ללמוד עם בחורים. בתחילה הוא עזב את העבודה לכמה שעות, ולאחר תקופה עזב לעוד כמה שעות ולאט לאט הוא התחבר חזרה ללימוד התורה...

לימים אמר לי אותו בוגר: "ראיתי דבר אחד, שאתה מעריך אותי יותר ממה שאני". וזה עובד אצל כל אדם...

הבחור הזה למרות המראה החיצוני שלו וכו', חשף ברגע של אמת את הפנימיות שלו. הוא יהודי בכל לבו, זה בלתי אפשרי מבחינתו לחשוב על כך שהוא לא יהודי.

האם יש מסר מיוחד שהרב מעביר לבחורים, מעין ה'מסר של הישיבה'?

הרב שפיגל: יש דבר אחד שאני מרבה לומר לבחורים, בדרשות מיוחדות ובאירועים מיוחדים: עד היום למדנו 'מלומדה' כי כפו עלינו. כי ההורים רצו. אולי בגלל שידוכים. כאן בישיבה אנחנו לומדים כי אנחנו רוצים, אף אחד לא כופה עלי, אך אחד לא מחייב אותי, אני רוצה ללמוד. אני אומר לבחור: זה באמת לא משנה כמה תלמד, העיקר שתמצא ללמוד... וזה לא רק נושא לשיחה בדרשות, זה הקו של הישיבה, זה המסר של הישיבה ועל פי העיקרון הזה, הישיבה מתנהלת. כי אנחנו רוצים לייצר להם בחירה. לא שלחו אתכם לכאן, אתם בחרתם ובאתם...

האם הניסיונות של הדור שלנו יותר קשים מהניסיונות של דורות קודמים?

הרב שפיגל: יש פסוק בקהלת 'אל תאמר מה היה שהימים הראשונים היו טובים מאלה כי לא מחכמה שאלת על זה'. כל דור והניסיונות

רוצים לקבל את 'לקראת שבת' מדי שבוע ישירות למייל?
חדש! ניתן להירשם בכל עמדות נדרים פלוס, טופס 'דרשו'

הסתפק אם זה היה זה, אבל אולי.

עם כל הכוונות והייחודים הוא הכניס אותה לפלסטיק של המפתח, ותיכף מיהר אל האוטו הדומם, והנס קורה, הרכב מניע!

תובנה לחיים

אני, שהייתי שותף להתרחשות המעניינת, נזכרתי בדברי חכמינו שבגלויות, שכולם ענו על שאלה שחוזרת על עצמה. וגם תשובה שבעצם חוזרת על עצמה.

השאלה היא, מה כבר אני הקטן, בדור עיקבתא דמשיחא, ובכוחות הרוחניים הדלים, יכול להועיל לעניין כל כך גדול ומורכב שהוא הגאולה השלמה.

וכי את בית המקדש שלא הצליח לבנות רבי עקיבא והרמב"ם וכל צדיקי הדורות בתחינתם ואבלותם, דווקא אני אוכל לבנות?

והתשובה של כולם היא: כן. אתה. לך מחכים! בידך המסמר האחרון, הפנימי הסופי. רק תצעד עוד כמה צעדים ותכונן את בית חיינו.

אתה שחי בדור השבבים והחיישנים, אתה יכול להבין כי יכולה להיות משאית ענקית, תקועה בלא יכולת לזוז מילימטר, כשהחיישן הפצפון או השבב הזעירי תקולים.

איך, שבבון, כזה קטן, מצליח להזיז משאית שכזו? וכי זה הגיוני. לא זה לא הגיוני, והוא באמת גם לא מזיז, מי שמזיז את המשאית זה המנוע הגדול והגלגלים המחוברים אליו, אבל בלעדיו, המנוע הגדול מושבת! זהו.

כך גם הדבר לגבינו, בית המקדש הענק, מוכן, כולו, ממתין לו בשמי מרום לירד באש אשר בו עתיד ה' לבנותה.

אבל חסר איזה חיישן, עוד איזה מיתר בלב שלך ושלי, שיזוע ויניע את כל הדבר הענק הזה אלינו במהרה בימינו.

רבי אליהו דסלר מאריך ב'מכתב מאלהו' כי תכלית כל הימים הללו והנהגות האבלות והצער, להבין ולהפנים כי בנו תליא מילתא, כי ציון במשפט תפדה.

זה לא שבית המקדש יבנה ואז ניפטר מכל הבעיות. להיפך, הבעיות באות לדרבן אותנו, שחשים קטנים כביכול, לדעת כי הכל תלוי בנו בתפילתנו ובקשתנו לגאולה.

כאשר יהודי מבין, כי מפי עליון לא תצא הרעה, הרי הוא מפנים שכל מטרת הצער והבעיות שאנו חווים, הוא כי צריכים אותנו לבניין הבית, על אף כל מצבנו השפל כביכול, עדיין, בנו תלוי מילתא. ואם אנחנו נעשה את שלנו, בורא כל עולמים יבנה את ביתו.

המשך מעמוד 21 | הרב בנימין בירנצוויג

כתוב במלבין

היה מעשה בישיבת חכמי לובלין, שהיה מנהג שכל אחד מבני החבורה אומר 'חבורה' בסוגיא הנלמדת, בפני בני השיעור שלו, פעם אחד הבחורים מסר 'חבורה' לקבוצה מבני הישיבה, ונוכח שם גם ראש הישיבה הגאון רבי מאיר שפירא זצוק"ל, לאחר שאמר הבחור בתוך דבריו חידוש נפלא, נענה אחד הבחורים ואמר 'הרי החידוש הזה כבר כתבו במלבי"ם', ואמר זאת בניגון של זלזול, כביכול מה חידשת זה כבר כתוב במלבי"ם....

פנה אליו רבי מאיר שפירא זצוק"ל, ואמר לו: 'זה לא כתוב במלבי"ם, זה כתוב 'במלבין', זה סוגיא של מלבין פני חברו ברבים'...

יש תוכחה שהיא 'מלבין שינים לחברו' - שאומרה בלשון זהירה ומרומזת, והיא מתקבלת על לב! ויש תוכחה שהיא 'מלבין פני חברו' - שאומרה בלשון זלזול והתרסה, והיא חותכת ופוגעת עמוק בתוך הלב!

תקפוהו... והנה ר' נתן צבי אביהם של אלפי בני הישיבות שענינו וליבו היו לכל יחיד ויחיד, ניגש ולוחש באוזני תלמידו, עברה עליך יממה שלימה של טיסות מתישות הלך ושוב ובוודאי שאתה רעב וחלש מאוד, ביקשתי מבני הבית שיכינו עבורך סעודה דשנה, וכעת אבקש שתבוא עימי לאכול ולנח. עיני של הבחור לא נותרו יבשות כששמע את בקשת ראש הישיבה, למרות שנסע נגד הוראתו, בליבו הרחום של ראש הישיבה ונפשו הרחבה טרח להגיע להלוויה ולעודד את תלמידו ולדאוג למצבו.

הבחור סיפר שלכל אורך הנסיעה לבית ראש הישיבה וגם במהלך הסעודה לא השמיע רבו ולו מילה אחת של תוכחה או טרונת, אך זו היתה התוכחה המעולה ביותר אמר הבחור, לא היה צריך להוסיף אפילו מילה אחת, הנהגתו המופלאה של ר' נתן צבי היתה כספר מוסר חי. (אמונה שלמה - ופרץ מתוק).

המשך מעמוד 23 | הגאון הגדול רבי ברוך מרדכי אזרחי

אכל הכל בתיאבון, לא היה מאכל שהיא הגישה ושהוא לא אכל, תמיד בלי יוצא מן הכלל היה אוכל. באמת היא ידעה לבשל טוב, אבל בלי קשר לטעם של האוכל הוא תמיד היה גומר את המנה עד הסוף כאילו זה טעים מאוד. ואם מישהו אחר נתן לו לאכול, אז הוא בקושי היה אוכל - אלא אם הוא ראה שאותו אחד יפגע מזה.

(המחנך המחנך)

היא היתה רגילה להזכיר לרבי מאיר: 'מאיר, שוין גנומען?' 'כבר לקחת את הכדורים?' ואז הוא היה לוקח את זה ושם בפה. פעם אחת באמצע האוכל רבי מאיר הרגיש מאד לא טוב והוא היה חייב לצאת החוצה לטייל, אז הוא יצא לסיבוב עם חתני ר' יהושע, הם יצאו מהבית החוצה, ואז רבי מאיר הוציא את הכדור מהפה וזרק אותו. אתה מבין מה הוא עשה בשביל לכבד אותה? תמיד ההנהגה שלו היתה שמה שהרבצ'ן נתנה לו לאכול הוא

השליח לעשיית 'עירוב תחומין' לא מילא את תפקידו כראוי - האם המשלח 'קונה שביתה' במקום אחר? אדם שלח שני אנשים לעשות עבורו 'עירוב תחומין' וכל אחד עירב לכיוון אחר - לאן מותר לו ללכת בשבת?

מי שעשה 'עירוב תחומין' באמצעות הנחת קזון שתי סעודות במקום שבו הוא רוצה 'לקנות שביתה', ובזמן 'בין השמשות' הוא שוהה במרחק של יותר מ'תחום שבת' ממקום השביתה, דהיינו, שבין מקומו [ארבע אמותיו, ביתו, או עירו] לבין העירוב יש מרחק של יותר מאלפיים אמה - העירוב אינו חל. ונחלקו הפוסקים בנוגע למקרה שבו הוא שוהה בזמן בין השמשות בתוך ה'תחום' של ביתו

- יש אומרים ש'קונה שביתה' בביתו, כיון שדעתו של אדם היא שאם לא יחול עירובו במקום שבו רצה לקנות שביתה, יקנה שביתה בביתו. ויש אומרים שאם הניח בעצמו את המזון במקום העירוב, אינו קונה שביתה אף בביתו, ועל כן אינו רשאי לצאת ממקומו בשבת. וניתן להקל כדעה הראשונה.

מי ששהה בזמן 'בין השמשות' של כניסת השבת מחוץ ל'תחום' ביתו, והניח את קזון העירוב במרחק של יותר מאלפיים אמה משם - ובאופן זה, כאמור, העירוב אינו חל - אינו רשאי לצאת בשבת ממקום זה שבו הוא שוהה, כיון שגילה דעתו כי רצונו 'לקנות שביתה' במקום אחר, ולכן אינו קונה שביתה אף במקום זה. אולם, יש אומרים שאם הניח את קזון העירוב באמצעות שליח, אזי מכיון שהשליח לא מילא את שליחותו, שהרי הניח את המזון במרחק של יותר מאלפיים אמה, יכול המשלח לטעון "לתקן שלחתיך, ולא לקלקלך"; ואין זה נחשב שגילה דעתו כי רצונו לקנות שביתה במקום שבו הניח שליחו את המזון, וממילא קנה שביתה במקום שבו הוא שוהה בזמן בין השמשות. ובשעת הצורך ניתן להקל כדעה זו.

מי ששלח שני אנשים לעשות עבורו 'עירוב תחומין' באמצעות הנחת קזון שתי סעודות; והאחד הניח את קזון העירוב בדרום (לדוגמה), והשני הניחו בצפון - הריחו נידון ב'חומרות' של שני העירובים; והיינו, שהוא רשאי ללכת רק במקום שבו מותר לו ללכת על פי ה'תחומים' של שני העירובים. ואם שני העירובים רחוקים ממקומו אלפיים אמה - אינו רשאי לצאת ממקומו. וכן הדין במי שעשה שני עירובי תחומין לשני חלקי השבת, דהיינו שהניח עירוב אחד לכיוון אחד, על מנת שיחול בזמן בין השמשות עבור מחציתה הראשונה של השבת, והשני לכיוון אחר, שיחול אף הוא בזמן השמשות, עבור מחציתה השנייה של השבת - שתחומו נידון לחומרא על פי שני העירובים.

[שו"ע תיא, א, משנ"ב א-ג, וביה"ל ד"ה ונשאר; ב"מ דרשו, 1]

כהן שהרג אדם בשגגה - באילו תנאים יכול להמשיך ולברך ברכת כהנים? כהן שמל תינוק ומת - האם הוא כשר לברכת כהנים? ובאילו מקרים ניתן לאפשר לכהן חילוני לברך ברכת כהנים?

בהפטרות השבוע, הפטרת 'חזון', נאמר: "וּבְפָרְשֵׁיכֶם פְּפִיכֶם אֲעֲלִים עֵינֵי מִקְדָּשְׁכֶם... יְדִיכֶם דְּמִים מְלֹאוּ", ודרשו חז"ל: כהן שהרג את הנפש לא ישא את כפיו. וכך נפסקה הלכה: כהן שהרג אדם בין במזיד ובין בשוגג - נפסל מלברך ברכת כהנים, אף אם שב בתשובה, כיון שהידים שהרגו אינן ראויות לנשיאת כפים. ויש מתירים אם שב בתשובה; וכך פסק הרמ"א. ויש מתירים לשב בתשובה רק במקרה שהרג בשוגג. ואם הנהרג היה חולה אנוש, או שהכהו מכות מוות אך מת רק לאחר זמן - אם היה זה בשוגג, אינו נפסל מלברך. וכן מי שאנסוהו להרוג - יש אומרים שאינו נפסל. ויש שכתב שדין זה הוא דווקא בהורג אדם מישראל, ויש מי שסובר שהוא הדין בהורג גוי. ואם אין עדים שהרג, אלא זוהי שמועה בלבד,

אין למונעו מלברך, אך כמוכן - אם הוא עצמו יודע שהרג, אינו רשאי לברך. ואם הוא מסופק האם הרג - יש אומרים שנפסל מלברך; אולם, כהן שכול תינוק ומת, כיון שכוונתו לשם מצוה, מסתמכים על ספקות שיש בדבר, ואינו נפסל מלברך. בנוסף לרצח, גם כהן שהמיר את דתו בין במזיד ובין בשוגג - נפסל מלברך ברכת כהנים אף לאחר ששב בתשובה. ויש אומרים שאם שב בתשובה רשאי לשוב ולברך, וכך פסק הרמ"א. וכן אם עובר כל עבירה שהיא 'להכעיס', דהיינו שאינו עושה כן מחמת תאוותו, אלא כמרידה במלכות שמים חלילה, נפסל מלברך. וכהן הרגיל לחלל שבת בפרהסיא, דהיינו בפני עשרה אנשים מישראל, או באופן שידע כי הדבר יתפרסם - נפסל מלברך ברכת כהנים. אך במקרה שקיים חשש כי אם לא יאפשרו לו לברך תִּשְׁתַּכַּח הכהונה ממנו ומזרעו - אין למונעו מלברך, ובפרט אם יש כהנים אחרים בבית הכנסת. וכן כשמחלל שבת מחמת דוחק פרנסה וכדומה, ולא מתוך כפירה - ניתן להקל בתנאים מסוימים שלא למונעו מלברך.

[שו"ע קכח, לה-לו; ס"ק קכט-קלד; וביה"ל ד"ה אפילו בשוגג וד"ה אפילו עשה; ביאורים ומוספים דרשו, 133, 135, 138, 140, 141, 142 ו'148]

כיצד 'מכנינים' את הבגדים לתשעה הימים? האם צריך לפשוט את בגדי השבת מיד במוצאי שבת חזון?

אסור לכבס בגדים או ללבוש בגדים מכובסים בשבוע שחל בו תשעה באב, מלבד בשבת; והאשכנזים מחמירים בכך מראש חודש אב. וכתבו הפוסקים שניתן 'להכין' את הבגדים מראש על ידי לבישתם לזמן מועט, באופן שלא ייחשבו עוד כמכובסים, ונתנו שיעורים שונים לזמן הנדרש - בין חצי שעה ל'כמה שעות'. ונחלקו הפוסקים אם 'הכנה' זו מותרת בשבת חזון, בה מותר ללבוש בגדים מכובסים, ויש שהתירו רק החלפה אחת של הבגדים בלבישת הבוקר. ועוד נחלקו הפוסקים, האם ניקוי כתם בבגד נחשב ככיבוס האסור, ויש שהתיר רק כשהכתם ניכר בבגד. ניקוי בגד בעזרת מטלית לחה מעט אינו נחשב ככיבוס,

אולם 'ניקוי יבש' המצוי במכבסות אסור על אף שהוא נעשה ללא מים. צחצוח נעליים ללא הברקתן אינו נחשב ככיבוס, ויש שהתיר אף את הברקתן, ויש שהתיר זאת רק לכבוד שבת, לאלו הנוהגים ללבוש בגדי שבת.

ובנוסף, מראש חודש אב ועד לאחר תשעה באב אסור ללבוש בגדי שבת; והרמ"א כתב שאסור זה קיים אף בשבת חזון, הסמוכה לתשעה באב, ויש שכתבו שבשבת לובשים בגדי שבת כרגיל, וכן נוהגים כיום ברוב קהילות ישראל, ויש שנהגו ללבוש בגד חול אחד. ולנוהגים ללבושם - יש שהורו שמותר ללבושם בערב שבת בזמן בו רגילים ללבושם תמיד, וכן שאין צורך לפושטם מיד במוצאי השבת, ויש שהורה שאין ללבושם בערב שבת אלא מזמן מנחה קטנה, ויש לפושטם מיד לאחר הבדלה. וכשחלה ברית מילה בתשעת הימים, מותר להורי התינוק, למוהל, לסנדק ולאשה המכניסה את התינוק למקום הברית [קוואטער] ללבוש בגדי שבת, ויש שהתיר גם לאיש המקבל מיד האשה המכניסה, ויש שהתירו זאת לכל הקרובים שאילו חלה הברית ביום אחר היו לובשים בגדי שבת. יש שכתב שגם בחגיגת בר מצוה מותר לחתן המצוות ולהוריו ללבוש בגדי שבת, ויש שהתיר אף להורי ההורים.

[שו"ע תקנא, א רג, משנ"ב ד רי, ושעה"צ ג; בו"מ דרשו, 4, 5, 8, 9 ו'40]

לחיות כמו יהודי

קביעות בלימוד יומיומי ב'משנה ברורה' במסגרת 'הדף היומי בהלכה' - ללמוד לחיות כיהודי אלפי שיעורים מתקיימים מדי יום בפריסה ארצית, לפרטים והצטרפות גש לעמדות 'נדרים פלוס'

דרשו איד

נקודת ציון בדרכה של המהפכה התורנית מבית 'דרשו'

בכל דבר באים לשאול אותם: מה אתה זוכר, איפה נמצא התוספות הזה, מה אומרים הראשונים בסוגיה פלונית. יצא שמם בכל הכולל כ'מארי דכולא' של שלוש ה'בבות', שאפשר לשאול אותם כל שאלה שצריך"

לקראת פתיחת מסכת סנהדרין: שיחה עם הג"ר שמואל ברגמן שליט"א, אחראי 'דרשו' בכולל 'עטרת שלמה' המרכזי במודיעין עילית, על קבוצת העילית של האברכים הלומדים במסגרת תוכנית 'חבורת ש"ס' מבית 'דרשו' - ועל השם שיצא להם בכולל

צוות 'לקראת שבת'

ש"ס' בכולל אברכים אברכים, וכעת, כשלמדנו בפרק 'גט פשוט' את הסוגיות של בחינת השטרות, משמשנו בהן שוב - אף על פי שכבר למדנו אותן בפרק 'המוכר את הספינה'. ותמיד מתגלים עוד גוונים ועוד חידושים: אתה מכיר את עיקרי הדברים, אפילו בהרחבה עם כל שיטות הראשונים, אבל בכל זאת אתה תמיד מוצא עוד יסוד ועוד נקודה שלא למדת קודם. ההיקף הזה נותן הרבה טעם וגישמאק מיוחד במינו".

- מרגישים את זה גם בשאר שעות היום?

"ודאי. אברכים הלומדים ב'חבורת ש"ס' יודעים יותר. בכל דבר באים לשאול אותם: מה אתה זוכר, איפה נמצא התוספות הזה, מה אומרים הראשונים בסוגיה פלונית. יצא שמם בכל הכולל כ'מארי דכולא' של שלוש ה'בבות', שאפשר לשאול אותם כל שאלה שצריך".

- האם התוכנית מתאימה לכל אברך?

"לכל אברך יש את הסדרים שלו, ואיני יכול לזרז את כל העולם להיכנס לזה. אבל מי שרוצה לדעת ולחזור על המסכתות שכבר למד - הרי לומדים בתוכנית בעיקר מסכתות ישיבתיות, וזו הזדמנות נפלאה. ולמסכת סנהדרין יש לי חיבה מיוחדת: למדתי אותה בישיבה גדולה והיה לי בה 'גישמאק' גדול מאוד. וקל וחומר מי שעדיין לא למד אותה - שיקבל מושגים, יתמיד וייקח חלק בעניין הגדול הזה".

- מילה אחת למי שמתלבט אם להצטרף לקראת תחילת המסכת?
"הלימוד הזה מגדל את התלמיד חכם שבך - פרוטה ועוד פרוטה המצטרפות לחשבון גדול".

"החשבון הגדול הזה עומד עתה לפני פרק חדש: בחודש אלול הקרוב יפתחו אלפי הלומדים ב'חבורות ש"ס' ברחבי הארץ את מסכת סנהדרין. מי שמבקש להצטרף לחשבון - זו השעה".

כ-700 אברכים לומדים בכולל 'עטרת שלמה' המרכזי במודיעין עילית, ומאות מהם לומדים ונבחנים בתוכניות 'דרשו' על מסלוליהן ומועדיהן השונים. על כל אלה מופקד הג"ר שמואל ברגמן שליט"א מבחירי האברכים בכולל, המשמש גם כאחראי 'חבורת ש"ס' בכולל - חבורה של עשרות אברכים הלומדים בצוותא חדא בחדא מחתא עם אלפי לומדי 'חבורת ש"ס' מבית 'דרשו' בהיכלי התורה ברחבי הארץ.

- איך נולדה 'חבורת ש"ס' בכולל שלכם?

"זה התחיל בהשגחה מיוחדת: למדנו בכולל את מסכת בבא קמא בדיוק בתקופה שבה יצאה התוכנית לדרך. האברכים ביקשו והשתוקקו - אם כבר לומדים ומעיינים בסוגיות המסכת כל היום, מדוע שלא נשלים את המסכת כולה בצורה הזאת? ב"ה המסגרת ממשיכה יפה מאז ועד היום, וממש רואים על האברכים שהם עושים מזה 'שטייגען'. והגיבוש שלנו הוא סביב הלימוד - יש אברכים שממשיכים יחד לעוד כולל ערב, והחיבור נשמר לא רק בשעת הלימוד עצמה".

- מה נותן הלימוד הזה לאברך שיעיקר יומו מוקדש לעיון מעמיק ויסודי?

"מי שקנה את הרעיון של ההספק יחד עם ההבנה - זוכה לידיעות בהיקף נרחב. מבחינת העיון זה אמנם לא כמו הלימוד של סדר א', אבל זה מכניס הרבה מושגים, וחוזר ומרענן את העמל של שנות הישיבה. זו הרגשה נפלאה.

וכשלומדים כך, עם העיון, מרגישים את מה שאמרו חז"ל על דברי תורה, שאדם ממשמש בהם ומוצא בהם טעם חדש שלא הרגיש קודם לכן. אני עצמי לומד מדי בוקר שעה עם אחראי 'חבורת

גליון 745
שנה י"ד תשפ"ו

סיפורי צדיקים

יו"ל לע"נ הרה"ח ר' הלל ז"ל בן ר' פינחס נחום המבורגר ז"ל

סיפורי חז"ל

מעשה שהיה ביהודי אחד שעמד וחרש את שדו ולפתע געתה פרתו. עבר שם ערבי אחד ואמר לו: "יהודי, יהודי! הפסק לחרוש, שכן פרתך געתה ואמרה שברגעים אלו חרב בית המקדש." חלפו כמה רגעים והפרה געתה שוב. "יהודי, יהודי!" שוב קרא אליו עובר האורח. "המשך לחרוש, שכן הפרה בישרה ואמרה שכבר נולד המשיח, מושיען של ישראל." מה שמו של המשיח? שאל היהודי. "מנחם" "ומה שם אביו?" המשיך היהודי לשאול. חזקה. "והיכן הוא מתגורר?" "בבירת המלך של בית לחם יהודה" הייתה התשובה. כששמע זאת היהודי, מכר את פרתו ואת מחרשתו והחל למכור צעצועים לתינוקות. הוא נדד מעיר לעיר כשהוא מוכר את מרכולתו, עד שיום אחד הגיע לעיירה אחת בה כל הנשים רכשו צעצועים מלבד אישה אחת, אימו של תינוק בשם מנחם. "ידידתנו, מדוע אינך רוכשת צעצוע לתינוקך מנחם?" שאלו אותה הנשים האחרות, והיא השיבה: "אני רוצה לחנוק את שונאיהם של ישראל (היא השתמשה בביטוי במרכאות כפולות כשמשמעותו שרצונה, חלילה, להרוג את ילדה), שכן התינוק נולד ביום בו חרב בית המקדש!" ושמע זאת היהודי וידע כי זהו התינוק. "הסירי דאגה מליבך" אמר, "שכן אני בטוח שכשהם יהיו בשר על חורבן בית המקדש בלידתו, כך הוא יבשר על בנינו של בית המקדש." חלפו ימים והוא שב לבקר באותה עיירה. כשהתעניין אצל האם לשמוע מה שלום בנה התינוק, השיבה לו: "מהיום שבאת ושאלת עליו, באה רוח סערה וחטפה אותו מידי."

(על פי תלמוד ירושלמי)

פרשת השבוע

אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל ('א' - א')

מסופר על אברך אחד שבא אל הרה"ק בעל ה"תפארת שמואל" מאלכסנדר זייע"א בתחילת נשיאותו, לאחר הסתלקות הרה"ק בעל ה"ישמח ישראל" זיע"א, ובעת נטילת שלום, עלה במחשבתו, כי כשבא אל הרה"ק ה"ישמח ישראל" והביט בצורתו הק', זכה להרהר בתשובה, והלואי שיוכה כן גם עתה. בשב"ק פתח ה"תפארת שמואל" לומר תורה בפרשת השבוע ואמר: "אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל וגו'", ופרש"י שהן דברי תוכחה. וקשה וכי צריך משה רבינו ע"ה לומר דברי תוכחה? הלא מי לא ישוב לה' אם הביט בצורתו הק' של רבי כזה אור פני משה? אולם מרע"ה הביט עד סוף כל הדורות, ופעל זאת לדורות הבאים, אשר אפילו אם לא ישובו בתשובה בהביטם בפני רבם, מ"מ ידבר אליהם דברי כיבושין ותוכחות, שעכ"פ ישובו ע"י דיבוריו. וזהו "אלה הדברים אשר דיבר משה" כי כל מנהיג הדור נקרא משה על דרך משה שפיר קאמרת, "אל כל ישראל" עד סוף כל הדורות.

מסופר על הרה"ק רבי אלעזר מנדל מלעלוב זיע"א, שלא היה הולך בתשעה באב אצל הכותל המערבי, למרות שהוא נהג ללכת בכל יום למנחה ומעריב, ורק במוצאי ת"ב הי' הולך שמה לקדש את הלבנה עם קהל חסידי, והי' יוצא בריקוד, ואמר שהוא רוצה להיות בין המנחמים.

לא תגורו מפני איש וגו' ('א' - י"ז)

אחרי הסתלקותו מן העולם של הבעש"ט הקדוש זיע"א מצא המגיד הקדוש ממעורטש זיע"א קמצוץ של טבק על המטפחת של רבו הבעש"ט, ומרוב פחד התעלף, כל כך היה ירא מרבו הקדוש. לעומת זאת בחיי הבעש"ט ישב פעם המגיד בדין תורה, אחד מקרובי הבעש"ט תבע את רעהו, ובשעת הברור חלף הבעש"ט ליד חדר בית הדין, היה בכך משום נתינת מקום לחשש צל צילה של הטיית הדיין לטובת אותו קרוב של הבעש"ט, לא היסס המגיד אף לרגע וקרא: אנו גוזרים בכח בית דין, כל מי שאינו צריך להיות עכשיו בחדר יקום ויצא. למרות שהיתה לו יראת כבוד גדולה מהבעש"ט ומורא רבו שרויה עליו, היה פחדו ומורא מהשמים גדול עוד יותר.

זמני השבת

דברים - חזון

זמני כניסת השבת

ירושלים: 7:10 ת"א: 7:25

זמני יציאת השבת

ירושלים: 8:26 ת"א: 8:28 ר"ת: 859

בעל האכסניא הוּו. פעם נסע בעל הבית למסחריו, והרוויח בהם כסף רב, ועם שובו לביתו הכניס את הכסף למגירת השולחן, ולא שם לבו שהשאיר את המפתח תקוע במנעול המגירה. כשראיתי זאת, פחו יצרי עלי, לקחתי את כל הכסף והטמנתי אותו בקרקע ליד ביתי.

מאז עברו כמה שנים, לא נגעתי בכסף הגנוב, ואף התחרטתי על כך מעומק לבבי, והדבר הזה אינו נותן לי מנוחה אפילו לא לרגע אחד, איך עשיתי דבר כזה לגנוב מבעל הבית אשר מפרנס אותי ומכיר אותי כאדם הגון. אבל עדיין לא תקנתי את המעוות, יען הנני ירא ובוש עד מאוד להודות בפניו שאני גנבתי ממנו את המעות. ועתה בראותי אותך זה כמה ימים לשהותך כאן, שאתה אדם ירא שמים, ואיש לא יחשוד בך, מפני שאתה אורח ממקום רחוק ולא היית כאן בזמן הגניבה, נפשי בשאלתי שתקבל ממני את הכסף, ותעשה כחכמתך להשיב את הגולה, להביא את הכסף לידי בעל הבית.

החסיד הסכים לבקשתו, והמלמד מסר לידו את סכום הכסף, והלך לו. ויהי ממחרת, כשנכנס בעל האכסניא אל החסיד האורח לתבוע ממנו את דמי שכירות החדר לימי שהותו במלון, פנה אליו החסיד ושאל אותו: האם אי-פעם נגנב ממך כסף? בעל הבית שכבר הספיק לשכוח את צערו, מפני שכבר עברו כעשר שנים מאותו המעשה, השיב בתחילה בשלילה. אבל החסיד לא הרפה, ודחק בו שיתאמץ להיזכר, אם נגנב ממנו סכום כסף לאחר התבוננות קצרה, נזכר בעל המלון ואמר לחסיד:

אכן נגנב ממני סכום כסף גדול, אבל הדבר אירע לפני שנים רבות. החסיד לא נתן לו להפליא זמן רב, תיכף הוציא את הכסף הצרור אתו, ונתנו לבעל הבית, באמרו הרי שלך לפניך. בעל המלון, אשר מזה שנים רבות נתייאש מאותו סכום כסף גדול, התרגש מאד, וחקר את החסיד: איך הגיעו המעות אליך? אמר לו החסיד: לצערי, אינני יכול לגלות לך את פרטי העניין. חזר בעל האכסניא ושאל: ומה היא מטרת בואך לעירנו? כאן השיב לו החסיד בפרוטרוט: הנני איש עני ואביון, ומוטל עלי להשיא את בנותיי, ורבי הקדוש "החווה" שלח אותי לנסוע לעיר הזאת, באמרו לי שמכאן תבוא לי הישועה!

שאל אותו בעל המלון: לכמה כסף הינך זקוק? הרהר החסיד בלבו, ולאחר חישוב קצר ענה ואמר, כך וכך. הוציא בעל האכסניא מכיסו את מלוא הסכום, ונתן לו. כשחזר החסיד אל רבו "החווה" וסיפר לו את הקורות אתו, אמר לו "החווה": ראיתי את גודל תשובתו וחרטתו של אותו המלמד, לכך הייתי חייב לשלוח אותך לאותה העיר, כדי שיוכל דרכך להשיב את הכסף לבעליו, ומגלגלין זכות ע"י זכאי.

יומא דהילולא של הרה"ק ה"חווה" מלובלין זיע"א ט' מנ"א נולד בשנת ה'תק"ה לאביו הרה"ק אברהם אליעזר הלוי זיע"א (נצר לשל"ה הקדוש) בעיר שברשין שבפולין. למד תורה מפי סבו הרה"ק רבי צבי הירש – אב"ד זולקווא זיע"א, ומפי הרה"ק רבי שמואל שמעלקא מניקלשבורג זיע"א, שבהשפעתו נהיה לחסיד והחל ללמוד אצל המגיד הגדול ממעזריטש זיע"א. למרות גילו הצעיר, כבר אז תפס מקום נכבד בין תלמידי 'המגיד' שמיהר לספר לחסידים כי באה אליו "נשמה שלא הייתה בעולם מזמן הנביאים". מנהגו היה שבכל שנה, בכל יום משנים-עשר הימים הראשונים לחודש ניסן, כתב ברוח קודשו מה יקרה בכל חודש משנים-עשר חודשי השנה, אולם באותה שנה כתב רק עד חודש אב. ובהגיע חודש אב מחלתו הלכה וגברה עד שעלתה נשמתו השמימה בתשעה באב ה'תקע"ה. ציונו הקדוש בבית החיים היהודי הישן בעיר לובלין שבפולין.

מסופר: להרה"ק ה"חווה" מלובלין זיע"א היה חסיד בשם ר' אברהם פונציער, שהיו לו בביתו שלש בנות בוגרות שהגיעו לפרק "בתולה נישאת" והוצרך להשיאן, ובאותן הימים היה אב צריך ליתן עבור בתו נדוניה גדולה, ולרש אין כל. אמרה לו אשתו שיכנס אל ה"חווה", לשאול אותו כדת מה לעשות.

עשה כעצתה, נכנס אל ה"חווה" והשיח בפניו את לבו אודות דחקו ומצוקתו. אמר לו ה"חווה", תיסע לעיר קרמטשניק, היתה זו עיר בפולין, ומשם תבוא לך הישועה. וכן עשה. לקח עמו כמה ספרים, ונסע לקרמטשניק. בואו אל העיר, לא ידע מה עליו לעשות, אך בביטחונו ואמונתו נכנס לאכסניא אחת, ושאל האם יש כאן מקום לישון. השיבו לו הן, ונתנו לו חדר בבית האכסניא. הואיל ולא היה לו דבר אחר לעשות, ישב בחדרו ועסק בתורה כהרגלו.

מתחלה חשב בעל המלון כי האורח סוחר הוא ובא לצרכי מסחר, אך בראותו שעברו כמה ימים והנה האורח בכלל אינו יוצא מהחדר שנתנו לו, אלא כל היום יושב ולומד שם, והרי גם לא שילם לו מאומה, הבין בעל המלון כי זהו אדם עני מסתמא גם אין לו לשלם, א"כ למה זה יארחנו בחינם. נכנס בעל הבית אל האורח, ואמר לו: אין זו תכלית שתישאר כאן בלי תשלום. אם לא תשלם לי עד מחר, הנני נוטל ממך את כל חפציך במקום תשלום השכירות, ותיסע מכאן לדרכך. יצא בעל המלון מחדרו, והחסיד המשיך בלימודו.

באמצע היום נכנס אל החסיד איש אחד בלתי מוכר, וביקש ממנו להאזין לדבריו. וכה סיפר לו: אני משמש כ"מלמד" לבניו של

משל ונמשל

טבעו בארץ שעריה אבד ושבר בריחיה מלכה ושריה
בגוים אין תורה (איכה ב' ט')

משל למלך שגלה את בניו לארץ אחרת, והגלה עמם את האומן שלהם, ומסר להם מפתח של המבצר שלו, שאם יחזרו הבנים ללכת בדרך טובים, יחזירם אל המבצר כבתחילה, והבנים לא אבו הלך בדרכי ישרים, עד שעי"ז באורך הזמן כעס המלך מאד וקרא לאומן הנ"ל לביתו, ולקח ממנו מפתח המבצר, והיה אז לבנים עת צרה, ונכמרו רחמי אנשי המדינה שגלו לשם והעניקו להם כסף וזהב ועושר, ועשו אותם לשרים, ובני המלך לא אבו לקבל תנחומים, אמרו בני המדינה אליהם, מדוע לא תתנחמו הלא בתחילה הייתם חיים בעוני ומתלטלים כגרים, ועתה עשינו עמכם טובה, להעשירכם ולעשותכם שרים נכבדים, ומדוע לא תקבלו תנחומים? והשיבו בחכמתם, בראשונה היה לנו האומן ומפתח המבצר בידו, והיה לנו פת בסלו לשוב אל בית אבינו מתי שנרצה לחזור, והיה נחשב בעינינו כאילו היינו שם, ולא נחשב לנו כל העוני והדלות לכלום, ועכשיו שאין לנו פת בסל לחזור, מה מעלה וכבוד נשאר לנו אחרי זה?

והנמשל: התורה הקדושה היא האומן אשר שלח עמנו בגולה, והיא בעצמה המפתח לפתוח לנו שערי העזרה, היום אם בקולו תשמעו, לכן כל זמן שאל"ף קיים, אזי לא אכפת לנו ברי"ש ועוני, כי מפתחות העזרה בידינו, אמנם אחר שקצף על עולמו ונסתלק ארון האלקים – הצדיק, ובית מדרשו בטל הרי כאילו ניטל ממנו מפתח ההוא, מה מועיל לנו להיות שרים נכבדים בין אומות העולם ולהיות עשירי עם אחר שסגר בריח בעדנו ואין פותח, אמנם בעו"ה אבד ושבר בריחיה כי יומי מצא הבריה לפתחו, ועל כן אם נהיה נמי וזהו טבעו בארץ שעריה ר"ל, כי פתיחת שעריה טבעו ותלויים בארץ, נלקח אל"ף רי"ש צדי"ק ארון האלקים הת"ח שרים בגוים, מה מועיל לנו להיות שרים בגוים אם אין תורה ח"ו

(בשם הרה"ק ה"חתם סופר" זיע"א)

אל תִּירָאוּ כִּי כָּבֵד נִתְּבַטֵּלָה הַגּוֹזֵרָה

מעשה שהיה בזמן רבינו האר"י הקדוש זיע"א (יומא דהילולא ה' מנ"א). בשעה שישב ולמד סתרי תורה עם תלמידיו, ופתאום באמצע הלימוד הפסיק רבינו האר"י, ואמר, ברוך דיין האמת, קול כרוז אני שומע מבית הדין של מעלה, בגזרת עירין פתגמא ובמאמר קדישין שאלתא שיעלה ויבא ארבה, אין מספר לגדודיו, ויחנה בכל גבול צפת, ויאכל את כל עשב הארץ ואת כל פרי העץ, וכל תבואתה ישרש, ולא תישאר מחיה לכל יושביה, והכל בעוון שהעלימו עיניהם מאת עני תלמיד חכם וצדיק אחד, ושמו ר' יעקב אלטרץ, שיושב בתענית ומתרעם כביכול על הקדוש ברוך הוא, שנשאר בחוסר כל ואין חומל ואין מרחם. והקדוש ברוך הוא לא יוכל להחריש להתאפק על צערו של העני הזה, ויחר אפו על שכניו תושבי צפת שאינם משגיחים ואינם חסים עליו. ע"כ לשון הכרוז. וסיים רבינו האר"י, לכן אחי ורעי, הבה נקבץ מעט כסף מאתנו כל אחד כאשר תשיג ידו, ואחד מן הישיבה יקנה מצרכי מזון לחם ולפתן, לפרוס לרעב לחמנו, והנשאר מן הכסף יתנו לעני הנזכר שיקנה בהם מה שירצה, ויקום אחד מן החבורה רבי יצחק הכהן, ויקח הכסף בידו, וימחר ללכת אל החנות, ויקנה מצרכי מזון, וירץ אל בית העני הנזכר, ויראהו משתטח על הרצפה, ובוכה על רוע מזלו, כי מנהגו היה לשאוב מים בחביות של כלי חרס ולמוכרם בפרוטות להחיות את נפשו, ובאותו יום בבוקר השכם, נפלו מידיו החביות, ונשברו, ונשאר בלי מזון, ומבלי משען ומשענה, וכשמוע זאת ר' יצחק הכהן, החזיק בידו והושיבו על שולחן, ונתן לו מברכת ה' אשר בידו, האכילתו והשקתו, ויתר המעות נתן לו לקנות חביות אחרות להתפרנס על ידם, כאשר היתה באמנה אתו. ויאמר לו, אדוני החכם, למען השם, עמוד והתפלל לפני הקדוש ברוך הוא, שירחם על תושבי צפת ולבטל מעליהם כל גזרות קשות ורעות, כי בגללך נגזר שיעלה ארבה ויבא בכל צפת, ולא יותיר מחיה לכל תושביה, ואנא היוזר מכאן ולהבא מלהתרעם על מדותיו של השם יתברך. והודה לו אותו חכם, וקיבל עליו שלא יוסיף לעשות כדבר הזה, ועמד והתפלל בדמעות לפני השם יתברך שימחול לו, ושיסיר חרון אפו מעל תושבי צפת, ויבטל מעליהם כל גזרות קשות ורעות, וינחם על הרעה לעמו. ואחר כך חזר רבי יצחק הכהן אל הישיבה וסיפר להם כל המאורע, ויאמר להם רבינו האר"י, דעו וראו כי בגלל הצדקה שעשינו עם העני הנזכר נתבטלה הגזירה של הארבה, הודות להשם יתברך על רוב רחמיו וחסדיו. וחזרו ללמוד עם הרב. והנה כעבור שעה אחת עלה הארבה על גבול צפת חיל גדול וכבד מאד, ויכס את עין כל הארץ ותחשך הארץ, וכל התלמידים נבהלו ונחרדו, ויאמר להם הרב, אל תיראו כי כבר נתבטלה הגזירה, ורק טרם נמסרה הידיעה לארבה שלא יבא הנה, וכך היה, לאחר זמן קצר הפך ה' רוח ים חזק מאד וישא את הארבה ויתקעהו לתוך הים הגדול, ושם נטבע הארבה וכל המונו. לא נשאר ארבה אחד בכל גבול צפת, ויושע ה' לעמו ולנחלתו, בזכות הצדקה והחסד שגמלו לאותו עני. ומהיום ההוא והלאה נתנו עיניהם תושבי צפת על העני ההוא להשגיח על כל צרכיו.

צ'ין אדם לחברו

כשיהודי בצרה אי אפשר שלא להתייחס

מספרים על הרה"ק רבי מנחם מענדל ה"צמח צדק" מליובאוויטש זיע"א, שהיה לומד בבית סבו הרה"ק "בעל התניא" זיע"א. כה שקוע היה בלימוד, עד שכאשר פרץ בנו התינוק בבכי גדול, הוא לא שמע אותו כלל, והמשיך בלימודו. אבל הסבא הגדול, שהיה בקומה העליונה, שמע את קול הבכי, ירד, לקח את התינוק בורעותיו והרגיע אותו. לפתע הבחין בכך הנכד, והתנצל בפני סבו באומרו שהיה שקוע בלימוד, ולא שמע את קול הבכי. אמר לו הסבא: ידעתי בני ידעתי, אולם וכי אתה חושב שאני הייתי שקוע בלימוד פחות ממך? אך דע לך כלל: בכל מצב שלא תהיה, כשיהודי בוכה, כשיהודי בצרה, אי אפשר שלא לשמוע, אי אפשר שלא להתייחס.

להפחית מכה מהודי זה גדלות

מסופרים: פעם אחת נפגש הרה"ק רבי מאיר יחיאל מאוסטרובצה זיע"א עם רבה של וילנא הגאון רבי חיים עוזר גרודזינסקי זיע"א. ביקש רבי חיים עוזר מרבי מאיר יחיאל שיגיד דבר תורה, נענה רבי מאיר יחיאל ואמר דבר תורה חריף ועמוק מאד. נרעש רבי חיים עוזר והכריז: רבי מאיר יחיאל! אתה גברא רבא, אמר רבי מאיר יחיאל: מי שאומר דבר תורה מחודד, עדיין איננו גברא רבא. ומי כן ראוי להיקרא בתואר זה? תמה רבי חיים עוזר. ענה רבי מאיר

יחיאל: אשאל אותך שאלה, הגמרא במסכת מכות אומרת: כמה טיפשים האנשים הקמים לפני ספר תורה ואינם קמים לפני אדם גדול, שבתורה כתוב "ארבעים יכנו" ובאו חכמים בכוחם הגדול ומיעטו ואמרו שחיוב מלקות הוא רק שלושים ותשע ולא ארבעים. וקשה, המשיך רבי מאיר יחיאל – למה הגמרא מביאה ראייה מפסוק זה ולא מביאה ראייה מפסוק שנכתב לפני כן, שהרי בפרשת ויקרא (כ"ג–ט"ו) נאמר: "תספרו חמישים יום" וחכמים העמידו את הדבר בארבעים ותשע יום. זו אכן קושיא חזקה מאד, התפעל רבי חיים עוזר – ומה באמת התירוץ? ענה רבי מאיר יחיאל: התשובה היא: לדרוש שיש לספור ארבעים ותשע במקום חמישים זה עדיין לא פועל שום דבר, אבל להפחית מכה אחת מיהודי ובכך להקל את צערו זה גברא רבא.

היהורו בכבוד חברכם

כשחלה רבי אליעזר נכנסו תלמידיו לבקרו, אמרו לו: רבנו למדנו אורחות חיים ונוכח בהן לעולם הבא. אמר להם היהורו בכבוד חברכם ובשביל כך תזכו לחיי העולם הבא

(ברכות כח)

יהודי, הוא זה שעושה עבור הזולת

הגה"ח ר' אלי' ראטה זיע"א היה אומר תדיר בשם הרה"ק ה"חזון איש" זיע"א "וויפל איד איז מען, וויפל מען טוט פאר א צוויטן". פירוש איך נמדדת כמות היהדות שבכל יהודי, לפי פועל ידו ומעשיו עבור הזולת.

תלולא דצדקיא

שבת קודש ד' מנ"א

הרה"ק רבי בן ציון ב"ר שלמה מבאבוב (קדושת ציון – תש"ג)

יום ראשון ד' מנ"א

רבינו יצחק לוריא אשכנזי ב"ר שלמה (האר"י הקדוש – של"ג)

הרה"ק רבי חיים מקראסנא ב"ר צבי הירש (תלמיד הבעש"ט – תקנ"ג)

יום שלישי ד' מנ"א

הרה"ק רבי ישכר דב ב"ר אריה יהודה מולאטשוב (תקנ"ה)

הגה"ק רבי משה גרינוולד ב"ר עמרם (ערוגות הברשם – תרע"ו)

הרה"ק רבי אליעזר רוזנפעלד מאושפיון הי"ד ב"ר יהושע מקאמינקא (תש"ג)

הרה"ק רבי שלום נח ב"ר משה אברהם (ה"נתיבות שלום" מסלונים – תש"ס)

יום רביעי ח' מנ"א

הרה"ק רבי שמואל שמעלקא מיאס

ב"ר אהרן משה בעל ה"קרני ראם" (תרכ"ו)

הרה"ק רבי נחמיה ויסל (הסבא מקעלם)

ב"ר ישראל נחומס (תרנ"ח)

יום חמישי ט' מנ"א

הרה"ק רבי דוד פורקעס (תלמיד הבעש"ט הק' – תקל"ד)

הרה"ק רבי יעקב יצחק ("החווה" מלובלין) ב"ר אברהם אליעזר הלוי (תקע"ה)

יום שישי י' מנ"א

יששכר בן יעקב מבשבי קה (ב"א ש"ח)

רבי דון יצחק אברבנאל ב"ר יהודה

(אברבנאל עה"ת – רס"ח)

הרה"ק רבי מרדכי בנעט אב"ד ניקלסבורג ב"ר אברהם (תקפ"ט)

זכותם תגן עלינו ועל כל ישראל אמן

מצווה הלכות

מאת הרה"ג נטילאל הכהן רביטבין שליט"א
מו"ס "זב אב"א אורח" רפרס"ס יוסף הדרש" על המצוות.

הלכות מוקצה (י')

א) כלי זכוכית שנשברו על השלחן, או במקום שהולכין, מותר לטלטל השברים כדי לפנות, שלא יזוקו בהם. (רמ"א או"ח סימן ש"ח, סעיף ו')

ב) שכת בליל שבת דגים חיים [שלא בישראל], על השלחן, כיון שעד הבוקר הם ודאי יסריחו, ויהיה מותר לסלקם מדין גרף של רעי, (שו"ע שם סעיף ל"ד), לכן מותר כבר לסלקם מהלילה, ולהכניסם לתוך המקפא. (בטאון מים חיים, להגר"א הלוי דינר שליט"א, גליון 151, עמוד א')

ג) קופסה טאבקי, וכן משקפיים שמשמש בהם לקריאה, מותר לטלטלן אפילו שלא לצורך כלל. (אשל אברהם, מבוטשאטש, מהדו"ת, ריש סימן ש"ח)

ד) מותר לטלטל בשבת ארנק חדש, שעדיין לא השתמש בו. (משנה ברורה סימן ש"י, ס"ק כ"ה)

קרית קרעטשניף רחובות

טל': 052-7144471 מייל: sipureitzadikim@gmail.com

בחסות דפוס פוסטר

דפוס אישי מקצועי

08-8422112 ההגנה 54 רחובות

P6422112@gmail.com

לע"נ הרה"צ

ר' פינחס צבי שיינברגר זצ"ל

בהרה"צ ר' מנחם מאניש זצ"ל

נלב"ע ד' מנ"א תשי"ט תנצב"ה

אזמרה לשמך

פסקי הלכות ותשובות מפי מורנו הגאון רבי עמרם פריד שליט"א
הלכות תשעה באב

דברי נהי וקניה
מפי מורנו הרב שליט"א
לאחר תפילת ערבית בליל
תשעה באב
בבית המדרש אהל שמשון,
רח' בן פתחיה 4 ב"ב.
ערבית בשעה 20:24
ניתן להאזין בקו בית
ההוראה - שלוחה 2

תוכן עניינים

ערב תשעה באב | סעודה המפסקת | הפטורים מהצום |
דיני התענית - רחיצה, סיכה, נעילת הסנדל, שאילת
שלום, הדברים המותרים ללמוד ולקרוא, ישיבה על
הארץ, מנהג איסור מלאכה | חולה וקטן האוכלים
בהיתר | טלית ותפילין | הכנות לשבת בתשעה באב |
מוצאי הצום [ליל י' אב, ערב שבת] | שו"ת לתשעה באב

ערב תשעה באב

לימוד תורה וטיול (רמ"א סי' תקננ)

א. מחצות היום של ערב תשעה באב, נוהגים ללמוד רק
דברים המותרים ללמוד בתשעה באב (הובאו להלן סע' מט-נו). מי
שקשה לו ללמוד רק דברים אלו, לומד כדרכו עד השקיעה.
ב. אסור לטייל בערב תשעה באב, אך יציאה לצורך ילדים
קטנים, אינה מוגדרת כטיול. שאר כל המלאכות, מותרות
עד השקיעה, ולכן אין איסור לעבוד עד השקיעה.

ג. סעודה שלפני סעודה המפסקת: יש לאוכלה קודם חצות
או לאחריו קודם מנחה [קטנה] סעודה ראשונה, ונוהגים
להרבות בה קצת במיני מאכל [ויש מקפידים לאכול בה פת
(עפ"י מג"א סי' תקנב ס"ק יא)].

יש להקפיד לאכול סעודה זו מוקדם, כדי שסעודה המפסקת
לא תהא אכילה גסה ועראית. נהגו להתפלל מנחה בין סעודה
זו לסעודה המפסקת.

סעודה המפסקת

גדר סעודה המפסקת

ד. סעודה המפסקת צריכה להיות: [א] לאחר חצות [ב]
הסעודה האחרונה לפני הצום.

לסעודה זו ישנם דינים מיוחדים, וכמבואר להלן (וראה בשו"ת שאלה ג,
שסעודה זו היא מצוה ולא חיוב גמור). אמנם סעודה שלא נתקיימו בה ב'
התנאים הנ"ל, אינה סעודה המפסקת, ומותר לאכול בה כרגיל.

ביצד יושבים

ה. יש לאכול סעודה המפסקת כשהוא יושב על הקרקע [ואין
צריך לחלוץ נעליו]. וע"פ הקבלה צריך להפסיק בינו לבין
הקרקע ע"י בגד שאינו לבוש בו.

ו. לא ישובו ג' אנשים יחדיו כדי שלא להתחייב בזימון, אלא כל
אחד ישב בפינה לבדו. ואף אם ישבו בטעות ג' ביחד, לא יזמנו.

האכילה בסעודה המפסקת

ז. נוהגים לאכול בה לחם וביצה קשה קרה, ונוהגים להטבילם
באפר, וישתה מים, ואומרים "זהו סעודת תשעה באב".

ח. [ואף שמן הדין מותר לאכול דברים נוספים שאינם
מבושלים (וכסע' הבא), מי שאפשר לו, לא יאכל עוד מאכלים
מלבד הנ"ל, ובלבד שיאכל בכמות שיהיה לו כח לצום].

ט. אסור לאכול בסעודה המפסקת שני תבשילים, ולכן
הנוהגים לאכול בה ביצה, אסורים לאכול מאכל מבושל נוסף
[אך מאכלים שאינם מבושלים, כגון ירקות ופירות חיים, מותר לאכלם].

לפיכך יש להקפיד לאכול את כל התבשילים שרוצים
לאכול, לפני סעודה המפסקת [ויזהר מברכה שאינה
צריכה].

י. מאכלים צלויים או מטוגנים או מעושנים, נחשבים
כתבשיל לעניין זה (וראה הרחבה בעניין זה, בשו"ת שאלות ד-ח). אך דברים
אפויים כעוגות, אינם כתבשיל.

יא. נהגו שלא לאכול דגים בסעודה זו. דין טונה וסרדינים
התבאר בשו"ת (שאלה ט).

יב. אין לשתות משקאות משכרים בסעודה זו, ואף לא
משקאות חשובים, כגון מיצי פירות. אך משקאות קלים
מותר. תה וקפה - להלכה מותרים ואינם חשובים כתבשיל (עיי'
סי' תקנב - שע"ת, ברכ"י, מחז"ב, ערוה"ש).

סיום הסעודה, ברכת המזון, ותחילת דיני האבלות

יג. יש לסיים את הסעודה קודם השקיעה.

יד. כל דיני האבלות מתחילים בשקיעה, אך עד השקיעה הכל
מותר. אמנם לעניין אכילה בלבד - אם רוצה לאכול לאחר
ברכת המזון - נכון שיעשה תנאי [אפילו במחשבה] שיוכל
לאכול לאחר ברכת המזון. ובדיעבד [שלא התנה], מותר
לאכול עד השקיעה.

סעודה המפסקת לפטור מהצום

טו. הפטורים מהצום [חולים וקטנים שהגיעו לחינוך], צריכים
להקפיד על דיני סעודה המפסקת [שלא לאכול יותר משני
תבשילים, ולא לאכול את המאכלים שאינם נאכלים בסעודה
זו], בסעודה האחרונה שלפני כניסת הצום.

ונראה שגם להם יש מצוה באכילת פת וביצה טבולים באפר
(כיון שהם משום אבלות - עיי' שו"ת הלק"ט ח"ב סי' קלה וילקוט מעם לועז פרשת ואתחנן).

הפטורים מהצום (סי' תקנב)

[ראה עוד בעניין זה בשו"ת שאלות מא-מה]

חולים (הרחבה ופירוט מחלות שונות, בקו בית ההוראה - שלוחה 497)

טז. חולה שאין בו סכנה, דהיינו שנפל למשכב או שחולה כל
גופו [-שאינו מתפקד], פטור מהצום (וראה בשו"ת שאלה מג לעניין הסובל
מכאבי ראש).

יז. הסובל ממיגרנה, אם חש כאבי ראש שיתפתחו למיגרנה -
פטור מהצום.

יח. מי שיש לו חום 38 מעלות, פטור מהצום.

מעוברות, מניקות וילדות

יט. מעוברות צריכות לצום כאשר ההריון תקין [ויתכוננו
ביומיים שלפני הצום, בשלושה או ארבעה ליטר של שתייה

ממותקת]. אך אם ההריון לא תקין, או שההמוגלובין נמוך, פטורות מהצום, ויעשו שאלת חכם [ניתן לשמוע את כל הפרטים בשלוחה 496 בקו בית ההוראה].

כ. מניקות צריכות לצום [ויתכוננו היטב ביומיים שלפני הצום, בשלושה או ארבעה ליטר של שתייה ממותקת, ואף לאחר הצום מומלץ לשתות שתייה ממותקת בסוכר]. אמנם אם יחסר לתינוק חלב [והתינוק צריך לו], או שיודעת בעצמה שהצום יזיק לחלב, תשתה כדרכה [וניתן לשמוע את כל הפרטים בשלוחה 496 בקו בית ההוראה].

כא. יולדות, עד שלושים יום פטורות מהצום, אף אם אינן מניקות (וראה בשו"ת שאלה מה לעניין מעת לעת).

כב. מפלת, אם הפילה לאחר ארבעים יום, דינה כיוולדת.

קטנים

כג. ילדים עד גיל מצוות פטורים מהצום, ואף בתענית שעות אינם חייבים.

אכילה לפטור מהצום

כד. הפטור מהצום, מותר **לאכול ולשתות כרגיל** [בלי שיעורים (ועי' בה"ל סי' תקנד)]. המותר בשתיה, מותר גם באכילה. **כה.** גם מי שלא צם, לא יאכל **דברי מתיקה ובשר**.

דיני התענית

כו. תשעה באב אסור באכילה ושתייה, רחיצה, סיכה, נעילת הסנדל, תה"מ, תלמוד תורה ושאלת שלום. איסורים אלו הם מהשקיעה עד צאת הכוכבים שלמחרת.

רחיצה (סי' תקנד סע' ז-יד)

כז. רחיצה אסורה בתשעה באב בין **בחמין** בין **בצונן**, ואפילו להושיט אצבעו במים אסור.

כח. רחיצה **להעברת לכלוך** מותרת [ולכן מותר להשתמש במים ובמגבונים לחים לצורך ניקיון בבית הכסא].

כט. מותר לרחוץ **קטן שהתלכלך**, אע"פ שידייו של הגדול נרטבות בשעת הרחיצה. וכן מותר **לרחוץ קטנים** שמתרחצים כל יום, עד גיל חינוך [גיל 5-6] (ראה בשו"ת שאלה מח).

ל. נוטלים **נטילת ידיים** של בוקר שלוש או ארבע פעמים, כל אחד לפי מנהגו, עד סוף קשרי האצבעות בלבד [כולל קשרי האצבעות. וכיוון שקשה לצמצם בזה, אין איסור אם נשפך מעט יותר מכך].

לא. חולה וקטן לפני אכילת פת נוטלים ידיהם כרגיל, וכן נוטלים מים אחרונים כרגיל. כהנים לפני נשיאת כפיים נוטלים ידיהם כרגיל.

לב. אסור לרחוץ את הפנים וכן אסור לרחוץ את העיניים במים בבוקר כדי לנקותם, אך לאחר שניגב ידייו מנטילת הבוקר ועדיין ידייו לחות קצת, מותר להעבירן על עיניו.

לג. שטיפת הפה [במים או במי פה] **וצחצוח שיניים במשחה** [ששוטפים את הפה לאחמ"כ] הותרו רק במקום **צער גדול** (ואף שבשאר צומות הותר במקום צער, בת"ב מותר רק במקום צער גדול. וכ"ש אם הקיא, שהוא כרחיצה להסרת הלכלוך), ויטה ראשו למטה כדי שלא יבלע מים.

לד. נטילה לפני התפילה – נוטל ידיו עד סוף קשרי אצבעותיו, כמספר הפעמים שרגיל ליטול בכל השנה (חיי אדם קלה ס"ה, משנ"ב תקנד ס"ק כא).

לה. אם נגע במקומות המכוסים, וכן אם **נכנס לבית הכסא** [אפילו אם לא עשה שם צרכיו ולא נגע במקומות המכוסים] – מותר ליטול ידיו עד סוף קשרי האצבעות, וכמספר הפעמים שרגיל ליטול בכל השנה.

לו. לצורך בישול לערב, מותר לשטוף את המאכלים וכן מותר להדיח כלים (וראה להלן סע' טו), אף שממילא נרטבות הידיים.

לז. כלה תוך ל' יום לחתונתה מותרת לרחוץ פניה כדי שלא תתגנה על בעלה.

לח. רחיצה **לרפואה** מותרת, ולכן מי שיש לו מיחושים [אף אם אינו בגדר חולה שאין בו סכנה], והרחיצה תועיל לו, מותר לרחוץ במים צוננים.

לט. רופא מותר לרחוץ ידיו לפני בדיקת החולה ולאחריה, כדרכו כל השנה.

סיכה (סי' תקנד סע' טו)

מ. אסור לסוך בשמן או סבון אפילו על מקצת גופו או שערותיו לשם תענוג, ולכן יש אוסרים **להתאפר ולהתבשם** בתשעה באב (וראה משנ"ב בעניין זה בשו"ת שאלה נד) [אך אין איסור להתאפר ולהתבשם מערב ת"ב]. **כלה** תוך ל' יום מחתונתה, מותרת בסיכה כדי שלא תתגנה על בעלה.

מא. סיכה לצורך רפואה מותרת, ולכן מותר **למרוח משחה** על פצע, וכן למרוח **שפתון** על שפתיים שנתבקעו מיובש, וכן למרוח **וזלין** על ידיים או שפתיים יבשות, ואף מותר למרוח משחה כנגד יתושים.

מב. סיכה להעביר את הזוהמה מותרת, ולכן מותר להשתמש בדאודורנט כיון שמטרתו למנוע ריח רע ואינו עושה זאת לתענוג, אבל אם מטרתו לתת ריח טוב – אסור.

נעילת הסנדל (סי' תקנד סע' טז-יז)

מג. אסור לנעול מנעלים העשויים מעור, ואפי' אם עשויים מחומר אחר ורק מצופים עור – אסור.

מד. נעלי קרוקס מקוריות – אף שביו"כ אין לכתחילה, בתשעה באב אפשר (עי' משנ"ב סי' תקנד ס"ק ל-לא).

מה. נעלי עור לילדים – מגיל חינוך אין לנעול נעלי עור, ובזמננו שמצוי להשיג נעליים שאינם מעור, יש להקפיד שאף מתחת גיל חינוך לא ינעלו נעלי עור (וראה משנ"ב בזה עוד בשו"ת שאלה מח לעניין רחיצת קטנים).

שאלת שלום (סי' תקנד סע' כ)

מו. אסור לומר לחברו **"שלום"** או **"מה שלומך"**, וכן אסור לומר **"בוקר טוב"**. אך מותר לברך את החבר, כגון **"בהצלחה"** או **"מזל טוב"**.

מז. הדיוטות שאינם יודעים ונותנים שלום, משיבים להם בשפה רפה ובכובד ראש.

מח. מותר **לנענע ראשו** לאות שלום (ריטב"א מו"ק כז).

הדברים המותרים ללמוד ולקרוא בתשעה באב

(סי' תקנד סע' א-ד)

מט. מסכת מועד קטן פרק שלישי [דף יג ע"ב עד דף כט ע"א], שולחן ערוך הלכות אבלות [יורה דעה סי' שמ עד סי' תג].

נ. סוף מסכת תענית [תלמוד בבלי מדף כח ע"ב עד דף ל ע"ב, וכן בירושלמי] הדינים הנוהגים בתשעה באב, וכן בשולחן ערוך הלכות תשעה באב והלכות תענית [מסמין תקמט עד סימן תקפ].

נא. אגדות החורבן במסכת גיטין [מדף נה ע"ב עד דף נח ע"א ובמסכת סנהדרין [מדף צו ע"א עד צו ע"ב ובדף קד ע"א עד קד ע"ב] הכל מהעניינים השייכים לחורבן.

נב. מותר לקרוא את ענייני החורבן שבספר יוסיפון, וכן באיכה ומדרש איכה ומפרשיה, בדברים הרעים שבירמיה, ובפסוקי נחמה צריך לדלג, וכן באיוב ומפרשיו.

נג. ספרים על תולדות עם ישראל בתקופות הגזירות השונות וכן ספרים על השואה.

נד. מותר לקרוא ספרי מוסר (מאירי מו"ק כא).

נה. נחלקו הפוסקים אם מותר לומר תהילים, ויש להקל לנשים. ותהילים על חולה – מותר.

נו. הדברים המותרים ללמוד, מותרים גם ללמוד בעיון ובחברותא (ראה בשו"ת שאלה מו).

כל הדינים דלעיל, מסע' כז ואילך - אסורים מדינא, ולכן הם אסורים כל יום תשעה באב עד צאת הכוכבים.

להלן יתבאר שיש דברים האסורים מחמת מנהג [ישיבה על הארץ ואיסור מלאכה], ונהגו בהם איסור עד חצות היום.

מנהג ישיבה על הארץ (סי' תקנט)

נז. נוהגים לשבת על הארץ עד חצות היום, ומי שקשה לו לשבת על הארץ, יכול לשבת על כיסא נמוך מהרגיל.

נח. זקן, חלש, מעוברת ויולדת שקשה להם לשבת על כיסא נמוך, מותרים לשבת על כיסא רגיל.

נט. במכונית ובאוטובוס מותר לשבת כרגיל.

ס. המגביה את ספר התורה יושב על כיסא רגיל.

מנהג איסור מלאכה (סי' תקנד סע' כב-כד)

[ראה עוד בשו"ת בעניין זה, שאלות לד-מ]

סא. בליל תשעה באב וביומו עד חצות נהגו שלא לעשות מלאכה שיש בה שיהוי קצת. ולכן אין להדיח כלים ולסדר את הבית עד חצות, אבל דבר קל שאין בו שיהוי, כגון הדלקת הנר, מותר.

סב. אחר חצות היום נהגו להקל בכל המלאכות, ובלבד שלא יקבע עצמו למלאכה ויסיח דעתו מהאבלות, ולכן יש לקחת חופש מהעבודה, וכמבואר בשו"ת (שאלה לט).

סג. העושה מלאכה בתשעה באב אינו רואה בה סימן ברכה (וראה עוד בעניין זה בשו"ת שאלה לד).

סד. בישול ואפיה ושאר הכנת צרכי סעודת מוצאי היום, מותרים לאחר חצות.

סה. פתיחת חנות מכולת אינה בכלל איסור מלאכה, אבל חנויות שאינן של מזון – אסור עד חצות, ואף ע"י גוי (שעה"צ סק"נ).

סו. שטיפת כלים מותרת לאחר חצות היום, ואם יש בהם צורך בתשעה באב עצמו אפשר לשטוף גם קודם חצות, ועדיף להשתמש בכפפות [ואם שוטף לצורך אכילת הערב, אין צורך בכפפות, ראה סע' לו].

דיני חולה וקטן האוכל בהיתר

סז. חולה וקטן האוכלים פת בתשעה באב צריכים ליטול ידיהם כרגיל, וה"ה למים אחרונים.

סח. לא יאכלו פת ג' אנשים יחד, כדי שלא להתחייב בזימון. ואף אם ישבו בטעות ג' ביחד, לא יזמנו.

סט. לא אומרים "שיר המעלות"/"על נהרות בבל", מפני שאסורים בדברי תורה.

ע. בתפילה - אין אומרים "עננו", אך "נחם" אומרים. ונחלקו הפוסקים האם אומרים "נחם" בברכת המזון לפני "ובנה ירושלים", ולמעשה המנהג שאין אומרים.

טלית ותפילין (סי' תקנה)

עא. מנהג בני אשכנז [ויש מבני ספרד] להתעטף בטלית גדול ולהניח תפילין בתפילת מנחה ולא בשחרית [אך מותר להניח תפילין החל מחצות. ובעניין טלית קטן – לובשים בבוקר ללא ברכה, ואין אוחזים בציציות ב"ברוך שאמר" ובקריאת שמע], ורבים מבני ספרד מתעטפים ומניחים בתפילת שחרית.

עב. אף שבדרך כלל אסור לאכול לפני הנחת תפילין, חולה האוכל בתשעה באב, מותר לאכול בבוקר אף שעדיין לא הניח תפילין. ולאחר חצות [אף לאדם שצם, והולך לישון לפני הנחת תפילין] - ראה להלן בשו"ת (שאלה כב).

עג. אומרים "נחם" בתפילת מנחה בברכת "ולירושלים עירך" (דין השוכח התבאר בשו"ת שאלה יח), ורבים מבני ספרד אומרים "נחם" ו"עננו" בכל ג' התפילות.

הכנות לשבת בתשעה באב

עד. מותר לבשל ולהכין את צרכי השבת לאחר חצות היום

(עי' משנ"ב סי' תקנט סק"מ שלצורך סעודת מצוה במוצאי היום, מותר אף קודם חצות. אמנם את ההיתר להכין לפני חצות, מצינו רק לצורך סעודת מצוה שבמוצאי היום, אך לסעודת שבת לא מצינו שמותר לפני חצות אלא רק לאחריו, וכמבואר במשנ"ב סי' תקנא ס"ק ס. אולם אם לא יספיקו לאחר חצות, מותר אף לפני כן, ועי' משנ"ב סי' רנ סק"ב).

עה. אין היתר לטעום ולפלוט בתשעה באב (סי' תקסז סק"י).

עו. שטיפת הבית [אף לכבוד שבת] - דינה כבכל שנה, והתבאר בשו"ת (שאלה מז).

מוצאי היום [ליל י' אב - ערב שבת]

עז. מאחר ונטילת ידיים של בוקר הייתה רק עד קשרי האצבעות, לכן יש מקפידים במוצאי היום ליטול את כל הידיים שלוש או ארבע פעמים [כ"א כפי מנהגו].

מנהגי אבלות בי' אב (סי' תקנח)

עח. כיבוס, לבישת בגדי שבת, תספורת, רחיצה, ברכת שהחיינו ושמיעת מוזיקה כשאר השנה (מג"א שם ס"ק א, משנ"ב ס"ק

ב - **לבני עדות המזרח** מותרים ממוצאי הצום (וראה בשו"ת שאלות נהנו לעניין ברכת שהחינו, שמיעת מוזיקה ולבישת בגדים מכובסים).

ולבני אשכנז - בשנה רגילה מותרים מחצות היום של י' באב, אך **השנה שי'** אב חל בערב שבת, **מיום שישי בבוקר** הותרו איסורי רחיצה (כפרטי הדינים בתשעת הימים), תספורת, כיבוס ולבישת בגדי שבת אף מכובסים (א"ר סי' תקנט ס"ק לא, שע"ת סי' תקנת, קיצושי"ע סי' קכד ס"כ ערוה"ש). ובשעת הצורך אפשר להקל כבר **ממוצאי הצום** (כסתימת המג"א סק"א והמשנ"ב סק"ד, וכן בסידור היעב"ץ, ובשו"ת שאלת יעבץ סי' קו, ובפרט בכיבוס שזמנו ביום ה'). וראה בשו"ת (שאלה נט) בענין **כיבוס ורחיצה שלא לכבוד שבת, הליכה לים וכו'.**

אמנם **שמיעת מוזיקה וברכת שהחינו** מותרים לבני אשכנז, רק מחצות היום של י' באב, וכבכל שנה (כיון שבמהותם אינם לכבוד שבת, וכבר ויין דלהלן).

עט. אכילת בשר ושתיית יין מותרים **לבני אשכנז** מ' אב בחצות היום, **ולבני עדות המזרח** מותר רק אחרי השקיעה של י' אב, וכבכל שנה [אך לצורך הכנת מאכלי השבת, מותר לטעום]. אבל **תבשיל בשר** ועוגה שיש בה טעם יין מותרים מצאת הצום (בה"ל סי' תקנת). ובסעודות מצוה מותרים כל הקרואים לאכול בשר, אף אם אינם קרובים.

פ. תפירת וקניית בגדים, משא ומתן וכן בניין ונטיעה של שמחה, וכן נטילת צפרניים - מותרים לכל העדות ממוצאי הצום (אולם עי' ב"ח סי' תקנא ד"ה ולאחר, הובא במקו"ח לחו"י סי' תקנת, שמחמיר בתפירה). **פא.** הדברים המותרים לפני שבוע שחל בו ת"ב, מותרים גם במוצאי הצום (עי' סי' תקנא ס"ק פב). **דין אשכנזי היוצא לדרך** - התבאר בשו"ת (שאלה נז).

שו"ת לתשעה באב

ערב תשעה באב

א. שאלה: האם אומרים תיקון חצות בערב תשעה באב.

תשובה: דעת המשנ"ב שלא לומר, אך רבים סוברים שכן לומר, ויאמר דווקא לפני תפילת מנחה (בה"ל סי' תקנא סע' טז, כה"ח שם ס"ק רכג).

ב. שאלה: האם דין רחיצה בערב תשעה באב חמור יותר משאר תשעת הימים.

תשובה: עד השקיעה [אפי' לאחר סעודה המפסקת] דינו ככל תשעת הימים.

סעודה המפסקת

ג. שאלה: האם סעודה המפסקת היא חובה גמורה.

תשובה: סעודה המפסקת היא מצוה ואינה חובה גמורה, ומי שקשה לו אינו חייב בכך (שו"ת הלק"ט ח"ב סי' קלה, הובא בבאה"ט סי' תקנב ס"ק יג, מקו"ח לבעל החוו"י שם ס"ק ב).

ד. שאלה: ההלכה שאסור לאכול שני תבשילים בסעודה המפסקת. האם לפי"ז אסור לאכול מרק ירקות כיון שיש בו כמה מיני תבשילים, וכן האם יהיה אסור לאכול שקשוקה כיון שיש בה גם ביצים וגם עגבניות מבושלים, וכן יהיה אסור לאכול קומפוט שיש בו כמה מיני פירות מבושלים [כאמור, האוכלים ביצה, אסורים בכל מקרה לאכול מאכלים אלו, כיון שכבר אכלו תבשיל אחד].

תשובה: כלל נאמר בדבר - כל תבשיל המורכב מכמה מינים, שהרגילות היא במשך ימי השנה לבשלם יחד, או אף אם רגילים לבשלם בסירים נפרדים, אם רגילים לאכולם יחד - נחשב לתבשיל אחד. **והרגילות בעניין זה נמדדת לפי כל אחד ואחד בביתו** (סי' תקנב - שכנה"ג הגה"ב ס"ק ה, א"ר ס"ק ג, כה"ח ס"ק כג-כד). **אמנם האוכל ביצה [וכפי שנהגו] אינו יכול לאכול שום תבשיל נוסף מלבד הביצה.**

ה. שאלה: האם מותר לאכול בסעודה המפסקת סלט עם כמה מיני ירקות [חוץ מהביצה והפת].

תשובה: מותר, שכלל אינו נחשב תבשיל [ואפי' אם יש שם ירק מבושל או מטוגן, אינו נחשב כתבשיל בגללו, כיון שהוא טפל לסלט]. אך פירות וירקות שבשולם, אף שנאכלים חי, נחשבים כתבשיל (וראה לעיל סע' ח בעניין אכילת מאכלים נוספים מלבד לחם וביצה).

ו. שאלה: האם מלפפון חמוץ וכד' נחשב תבשיל בסעודה המפסקת.

תשובה: נחלקו הפוסקים האם כבוש כמבושל. ומלפפון חמוץ שהוא כבוש - יש להקל שכבוש אינו כמבושל, ומותר לאוכלו (סי' תקנב - עיי"ש א"ר, שע"ת, מחז"ב, כה"ח, ערוה"ש).

ז. שאלה: האם מותר לאכול עם הלחם בסעודה המפסקת ממרחים מבושלים, כגון חומוס, חמאת בוטנים, ריבה, קטשופ, מיונז וכדומה, או שנחשב ב' תבשילים [ממרח וביצה].

תשובה: מותר, כיון שטפל לפת אינו נחשב כתבשיל (סי' תקנב - עיי"ש בה"ט סק"ה, שעה"צ סק"ח, משנ"ב ס"ק י-יא. וראה לעיל סע' ח בעניין אכילת מאכלים נוספים מלבד לחם וביצה).

ח. שאלה: לפי המנהג לאכול ביצה בסעודה המפסקת, האם מותר לאכול גם חביתה, או שנחשב כב' תבשילים.

תשובה: אע"פ שהוא מין אחד, הוי שני תבשילים (סי' תקנב - משנ"ב סק"ח, כה"ח ס"ק יט, ועי' תו"ח (סופר) ס"ק ד שמתיר). אך אם בישל אותו תבשיל ממש בסירים נפרדים [מחמת חוסר מקום וכד'], נחשב תבשיל אחד (משנ"ב שם. וראה לעיל סע' ח בעניין אכילת מאכלים נוספים מלבד לחם וביצה קשה).

ט. שאלה: התבאר שנוהגים לא לאכול דגים בסעודה המפסקת. האם מותר לאכול סרדינים או חתיכות טונה מקופסת שימורים.

תשובה: חתיכות טונה אסור, וסרדינים, ראה במקור (נאמרו ב' טעמים במנהג שלא לאכול דגים בסעודה המפסקת - או משום שדגים בכלל בשר, או משום שעולים על שולחן מלכים, ויש שמחה באכילתם (מג"א סי' תקנב, הובא במשנ"ב ס"ק ו). טונה אסורה לפי ב' הטעמים, כיון שהיא עולה על שולחן מלכים. אך סרדינים - לפי הטעם הראשון אסור, ולפי הטעם השני יל"ד להתיר, כיון שאינם עולים על שולחן מלכים. ולמעשה האוכלים ביצה כפי המנהג, בלאו הכי אסורים לאכול סרדינים, משום האיסור לאכול ב' תבשילים).

י. שאלה: אדם שנמשך עם הסעודה שלפני הסעודה מפסקת, ולא בירך ברכת המזון עד שעה מאוחרת [כגון שעה לפני השקיעה]. כיצד יעשה סעודה המפסקת.

תשובה: יברך ברכת המזון, ימתין כמה דקות, ויטול ידיים שנית לסעודה המפסקת. אך לכתחילה יש להמתין כחצי שעה בין הסעודות (ראה אזהרה לשמך, גיליון ערב פסח שחל בשבת, מהו שיעור הזמן כדי שלא יהיה "ברכה שאינה צריכה"). וכן הדין באדם שהתחיל לאכול את הסעודה שלפני הסעודה המפסקת בשעה מאוחרת, שעליו לעצור, להמתין כנ"ל, וליטול ידיים.

יא. שאלה: האם בסעודה המפסקת לפני ברכת המזון, אומרים "שיר המעלות" או "על נהרות בבל".

תשובה: אף שאין אומרים תחנון, אומרים 'על נהרות בבל', כיון ששייך יותר לתשעה באב.

יב. שאלה: המברך ברכת המזון של סעודה המפסקת לאחר השקיעה. האם מותר ליטול מים אחרונים.

תשובה: ייטול מים אחרונים כרגיל [והמנהג שלא לומר 'נחם' בברכת המזון].

תפילות תשעה באב, מגילת איכה, קינות ועוד

יג. שאלה: מהם סדר התפילות בתשעה באב לנוסח אשכנז.

תשובה: תפילת ערבית בבית הכנסת – הש"ץ אומר קדיש תתקבל לאחר שמו"ע, קוראים מגילת איכה, אומרים קינות, "ואתה קדוש", קדיש ללא "תתקבל", עלינו.

תפילת שחרית – חובה לומר פרשת התמיד, אומרים "איזהו מקומן" ו"רבי ישמעאל", אומרים "מזמור לתודה", הש"ץ מוסיף "עננו" בחזרת הש"ץ, הכהנים לא עולים לדוכן, הש"ץ אומר חצי קדיש [ואין אומרים "אבינו מלכנו" ותחנון], קריאת התורה והפטרה, מחזירין הס"ת ואומרים קינות עד מעט קודם חצות, "אשרי.. ובא לציון" [ואין אומרים "למנצח", ומדלגים "ואני זאת בריתי"], קדיש ללא תתקבל, עלינו, מגילת איכה [ללא ברכה].

תפילת מנחה – מתעטפים בטלית ומניחים תפילין, שיר של יום, פיתום הקטורת, אשרי וחצי קדיש, קריאת התורה [ללא קדיש לאחריה] והפטרה, מחזירין הס"ת והש"ץ אומר ח"ק, אומרים "נחם" ו"עננו", "שים שלום", הש"ץ אומר בחזרה "עננו" בפ"ע, ברכת כהנים, קדיש תתקבל, עלינו. לאחר מעריב טועמים, ומקדשים הלבנה עם נעליים [והשנה, שת"ב חל ביום חמישי, יש ממתינים לקדש הלבנה במוצ"ש (עיי' משנ"ב סי' תכ"ט)].

יד. שאלה: מהם סדר התפילות בתשעה באב לנוסח עדות המזרח (המנהג הנפוץ).

תשובה: תפילת ערבית בבית הכנסת – בתפילת עמידה מוסיפים "נחם" ו"עננו", לאחר העמידה הש"ץ אומר חצי קדיש, קוראים מגילת איכה ללא ברכה, אומרים קינות, הש"ץ אומר "אחינו בית ישראל וכו'", "ואתה קדוש", קדיש דהוא עתיד, "שיר למעלות", קדיש יהא שלמא, עלינו.

תפילת שחרית – מתעטפים בטלית ומניחים תפילין, יש שאינם מברכים "שעשה לי כל צרכי" (ראה שאלה הבאה), מתפללים את כל התפילה כסדרה [כולל קרבנות, "מזמור לתודה", שירת הים], בתפילת עמידה מוסיפים "נחם" ו"עננו", ברכת כהנים כרגיל, לאחר חזרת הש"ץ אומר חצי קדיש [ואין אומרים "אבינו מלכנו" ותחנון], קריאת התורה והפטרה, ומסיימים התפילה כרגיל [כולל שיר של יום, קטורת, ועלינו. אלא שאין אומרים "למנצח", וב"בא לציון" מדלגים "ואני זאת בריתי". לאחר "ובא לציון" הש"ץ אומר קדיש תתקבל, ו"א קדיש יהא שלמא]. חולצים תפילין, קוראים איכה, אומרים

קינות עד מעט קודם חצות, יש נוהגים לומר לאחר הקינות קדיש דהוא עתיד.

תפילת מנחה – מתחילים כרגיל [קרבנות, אשרי, חצי קדיש], קריאת התורה [ללא קדיש לאחריה] והפטרה "שובה ישראל", מחזירין הס"ת והש"ץ אומר ח"ק, אומרים "נחם" ו"עננו", ברכת כהנים [כשמתפללים סמוך לשקיעה], "נחמו וכו'", קדיש תתקבל, "שיר המעלות", קדיש יהא שלמא, עלינו. דין קידוש לבנה לאחר ערבית, התבאר בתשובה הקודמת.

טו. שאלה: האם מברכים ברכת "שעשה לי כל צרכי" בת"ב.

תשובה: מנהג בני אשכנז וכן רבים מבני ספרד לברך ברכה זו כרגיל אף שלא נועלים נעליים (א"ר סי' תריד, משנ"ב סי' תקנ"ד ס"ק לא), ויש מבני ספרד הנוהגים כדעת האריז"ל שלא לברך ברכה זו כלל, אף לא במוצאי הצום (בא"ח ש"ר פרשת וישב אות ט, ופרשת וילך אות יז, כה"ח סי' מו ס"ק יז, ועי' שעת שם ס"ק יב, ושו"ת רב פעלים ח"ב או"ח סי' ח). ולדעת הגר"א מברכים ברכה זו במוצאי הצום, לאחר שנועל נעליים.

טז. שאלה: האם אפשר לעשות קידוש לבנה לפני שטעם משהו, ואלו נעליים צריך לנעול אז.

תשובה: טעימה – צריך לטעום קודם קידוש לבנה (סי' תכ"ט ס"ק יא), אולם אם הטעימה תגרום שלא לקדש במניין, עדיף שיקדש במניין אפילו לפני שטעם (שעה"צ שם ס"ק ט).

נעליים – כמו"כ צריך להיזהר לנעול נעליים לפני שמקדשים הלבנה. ונראה שאם אין לו נעליים כלל, יקדש ביחידות אחר כך עם נעליים. ולכן טוב מה שרבים נוהגים לעשות מנין מיוחד לקידוש לבנה לאחר שטעמו והחליפו מנעליהם.

לכתחילה יש לחוש לנעול דווקא נעלי עור בשעת קידוש הלבנה, אך בשעת הדחק או אם לא יהיה לו מנין אח"כ, יכול לקדש בנעלי תשעה באב, אם הן נאות [החיד"א כתב (בספרו עבודת הקודש, סי' רלט) ללבוש נעלי עור, ויש לבאר שטעמו הוא משום שבקידוש לבנה צריך להיות בשמחה (כמבואר בסי' תכו, שטעם זה יש ללבוש בגדים נאים), ולכן אין לקדש בעודו נועל נעלי אכלות של תשעה באב. ולכתחילה יש לחוש לדבריו].

ריקוד – לאחר קידוש לבנה מותר לרקוד כרגיל (מפני שהוא ריקוד של מצוה).

יז. שאלה: האם אפשר לברך "הגומל" בקריאת התורה בת"ב. האם מברכים "ברוך שפטרני" לבחור שנעשה בר מצוה בת"ב. האם קוראים שם לתינוקת בת"ב.

תשובה: אפשר לברך הגומל בקריאת התורה במנחה (פתח הדביר ויפה ללב סי' ריט, כה"ח סי' תקנ"ט ס"ק לח). מברכים ברוך שפטרני במנחה [ועדיף שהבחור בר מצוה יעלה במנחה]. יקרא שם לבת במנחה, כיון שלא אומרים מי שבירך בשחרית (מהרי"ל וכה"ח סי' תקנ"ט ס"ק מ).

יח. שאלה: שכח ולא אמר "נחם" בתפילה. מה דינו.

תשובה: אם נזכר לאחר חתימת "בונה ירושלים", יאמר לפני "ותחזינה עינינו" ללא החתימה. אם נזכר לאחמ"כ, יאמר לפני ה"יהיו לרצון" השני ללא החתימה. אם נזכר לאחר התפילה, אינו חוזר (סי' תקנ"ז, משנ"ב ס"ק ב, שעה"צ ס"ק ג).

יט. שאלה: האם מי שלא מתענה בתשעה באב יכול לעלות או לקרוא בתורה, וכן לעלות חזן.

תשובה: עליה לתורה – בשחרית יכול לעלות (כיון שהקריאה אינה מחמת התענית אלא מחמת עיצומו של יום), אך במנחה אינו יכול לעלות, ואם קראו לו – נחלקו בכך האחרונים, ואם מתבייש, יכול לעלות (שו"ע ומשנ"ב סי' תקס"ו, ועיין שו"ת חת"ס או"ח סי' קנ"ב, ושו"ת רעק"א מהדו"ק סי' כד).

בעל קורא – לא יקרא במנחה, אם יש אחר שיכול לקרוא (שו"ת באר עשק סי' כא).

הגבהה, גלילה, הוצאה והכנסה – אין חשש (מט"א סי' תרב סע' טו, אולם עי' ערוה"ש סי' קלה סי"ד).

שליח ציבור – לא יעבור לפני התיבה (סי' תקס"ו סי"ה), ואם אין ש"ץ אחר, יגש אך לא יאמר את ה"עננו" של הש"ץ [שלאחר ברכת "גואל ישראל"], אלא יאמר "עננו" רק בברכת "שמע קולנו", ובמקום המילים "ביום צום תעניתנו" יאמר "ביום צום התענית הזה", ויחתום "כי אתה שומע וכו'".

נשיאת כפים לכהן שאינו מתענה – לא יישא כפיו במנחה, אלא יצא מבית הכנסת לפני "רצה" [אך בתפילת שחרית (אצל בני ספרד, הנוהגים לשאת כפיים גם בשחרית) יישא כפיו (כיון שבשחרית, נשיאת כפיים אינה מחמת התענית)] (פר"ח ומחז"ב סי' קכ"ט, כה"ח שם ס"ק קה. ובשו"ת גינת ורדים או"ח כלל א' סו"ס מט סובר שנושא את כפיו).

הגדרת אינו מתענה – דינים אלו נאמרו רק לאדם שאכל בתענית יותר מכשיעור בכדי אכילת פרס, אך אם אוכל שיעורים דינו כאדם שצם לכל דינים אלו (עי' שו"ת מרחשת ח"א סי' יד).

כ. שאלה: האם כשם שמדליקים את תאורת בית הכנסת במינימום הנצרך לתפילה ולקריאה, כך גם יש למעט האור בבית.

תשובה: מאחר והטעם למיעוט האור הוא מהפס' "במחשכים הושיבני", והיינו כדי שירגיש אבל ביום זה, לפיכך יש למעט את האור גם בבית.

כא. שאלה: האם קטן שמתענה יאמר "עננו".

תשובה: נוהגים שקטן אינו אומר "עננו", ואף שבתפילת מנחה הוא עדיין בצום. אך אם בדעתו לצום כל היום [כמו שיש נוהגים לצום ג' צומות לפני הבר מצוה, אף שאין לכך מקור], יאמר "עננו" (דין אמירת "עננו" בקטן לא נתבאר להדיא. והנה מצינו שבראי ששכח ואכל אומר "עננו" (סי' תקס"ט סק"ג עיי"ש כל הפרטים), אך חולה שאינו צם אינו אומר "עננו", כיון שפטור מהצום (בה"ל סי' תקס"ה). וא"כ ה"ה קטן שאין דין לחנוך לצום, לא יאמר "עננו". ואף שחולה שצם עד מנחה, נראה שאומר "עננו" (עי' משנ"ב סי' תקס"ז, לגבי קיבל ע"ע לצום עד מנחה), אך בקטן נוהגים שאינו אומר "עננו", שיש לחלק בין חולה לקטן. אולם אם **הקטן צם כל היום**, נראה שאומר "עננו").

כב. האם ההולך לישון ביום תשעה באב צריך להעמיד שומר שיעירנו, משום שעדיין לא הניח תפילין.

תשובה: אם הולך לישון אחר חצות, נכון שיעמיד שומר [ומנין קבוע נחשב כשומר, אם יודע שיקום או אם הגדיר שעון מעורר שברור שיעירנו וכתוב בו במפורש "מנחה ותפילין"], אך מנהג העולם להקל בזה ויש יסוד למנהגם [במשנ"ב סי' ע סק"כ, וסי' רלה סקי"ז מבואר שאסור לאכול ולישון לפני שהניח תפילין, אולם לא מצינו שחולה האוכל בת"ב מניח תפילין או מעמיד שומר לפני אכילתו, ויש לדחוק בטעם הדבר שכיון שנוהגים שלא להניח תפילין בשחרית (טוש"ע סי' תקנה, וע"ע ערוה"ש ש"ש), אז דינו כאילו עדיין לא הגיע זמן החיוב. וה"ה לעניין שינה. ובפשוטו אדם שהולך לישון לאחר חצות וכן חולה האוכל אחר חצות צריכים להעמיד שומר, אך מנהג העולם להקל אף בזה, ויש לדחוק בטעם הדבר משום שסומכים לעניין זה על השיטות שאין מניחים תפילין כלל בת"ב (עי' טור שם)].

כג. שאלה: מי שמתפלל ביחידות בליל תשעה באב, האם יקרא מגילת איכה.

תשובה: יש לקרוא מגילה, אמנם אף אם קורא מתוך מגילה כשרה, לא יברך (סי' תקנ"ט ס"ק ה). טוב שגם נשים יקראו בביתן מגילת איכה מתוך חומש (ראה להלן שאלה כח לעניין קינות לנשים).

כד. שאלה: מה אומרים בתיקון חצות בתשעה באב.

תשובה: בלילה אומרים תיקון רחל בלבד, וביום אין אומרים כלל (שערי תשובה סי' תקנ"ב).

כה. שאלה: האם אומרים ק"ש שעל המטה בליל ת"ב.

תשובה: אומרים כרגיל (סי' תקנ"ד, סי' רלט). הנוהגים לומר וידוי, לא יאמרוהו בתשעה באב (סי' תקנ"ד ס"ט, כה"ח סי' רפ סק"ה).

כו. שאלה: האם מותר לישון עם כרית בתשעה באב.

תשובה: יש לאדם להצטער במשכבו בליל ת"ב, והרגיל בב' כריות – יישן באחת. יש נוהגים להניח המזרון על הארץ ולישון עליו. חלש אין צריך להחמיר **וישן כדרכו** (סי' תקנה ס"ב). דינים אלו לא נאמרו על שינה במהלך היום.

כז. שאלה: מה מנהג האשכנזים בלבישת טלית [גדול וקטן] בתשעה באב.

תשובה: בחור – לובש טלית קטן בבוקר ללא ברכה, ובמנחה יברך עליה וימשמש בציציותיו. נשי – מתעטף בטלית גדול במנחה ומברך, ופוטר בזה את הטלית קטן (סי' תקנה ס"א).

כח. שאלה: האם נשים חייבות בקריאת קינות.

תשובה: אם יכולות, ראוי שיאמרו קינות [מבואר במסכת סופרים (פי"ח ה"ד) שנשים חייבות בקריאת ספר קינות [מגילת איכה] כאנשים (ועי' מג"א סי' רפ"ב ס"ק ו, ומשנ"ב שם ס"ק יב), אמנם בחיד"א בספרו כסא רחמים בהגהותיו על מס' סופרים שם מבואר שהכוונה שמנהג טוב שישמעו (ועי' טור סי' תקנ"ט)].

כט. שאלה: אדם שאמירת הקינות מקשה עליו לצום, וכן אדם שיצא באמצע אמירת הקינות לצרכיו – האם חייב להשלים את הקינות שהחסיר.

תשובה: אומרים קינות מפני שיש לקונן על חורבן הקודש והמקדש, ואין לפרוש מן הציבור, אבל אם אינו יכול לומר או שנצרך לצאת, אינו חייב להשלים (עי' מס' סופרים פי"ח ה"ד וסי' תקנ"ט ס"ה).

ל. שאלה: לא הספיק לסיים את הקינות עד חצות, האם יאמר לאחר חצות.

תשובה: יכול לומר לאחר חצות (כתב בספר מועד לכל חי (סי' ט וז) ובבא"ח (דברים אות כה) ובכה"ח (סי' תקנ"א ס"ק רכג) שלא אומרים **תיקון חצות** אחר חצות היום, מפני שהוא זמן נחמה וקביעות האמונה והציפייה, ולכן במנחה אומרים נחם (סי' תקנ"ז) ומניחים תפילין (סי' תקנה ס"ק ג). ולכאורה יש לומר שגם **קינות** אין לומר אחר חצות היום, אמנם למעשה לא מצינו שאין לומר קינות לאחר חצות. ומותר לאומרן אף **בישיבה ע"ג קרקע**, ואף שמבואר בכה"ח (סי' תקנ"ט ס"ק כד) שאין לשבת ע"ג קרקע אחר חצות מפני שנראה כיוהרא, אין דבריו אמורים באדם האומר קינות, שיותר טוב לאומרם ע"ג הקרקע).

לא. שאלה: האם מותר לנחם אבלים בתשעה באב.

תשובה: מותר לנחם אבלים, ולכתחילה ינחמם לאחר חצות היום ולא קודם [ומותר לדבר רק דברים של אבלות (הן מדיני תשעה באב והן מדיני אבלות שבעה הרגילים)] [טעם הדבר שיש לנחם לאחר חצות, הוא מפני שאין לדבר דברי נחמונים לפני חצות. אך אם אינו יכול לנחם אחר חצות, יכול לנחם אף לפני חצות, וכפי שהסבירים שחולה האוכל בת"ב אומר "נחם" בברכת המזון, אומרו גם בלילה].

לב. שאלה: האומר שיר השירים ופרק שירה כל יום, כיצד ינהג בתשעה באב.

תשובה: יאמר אחרי צאת הצום.

לג. שאלה: מהו סדר ברית מילה ופדין הבן בתשעה באב. **תשובה:** התבאר בשלוחה 494, בקו בית ההוראה.

מלאכה בתשעה באב

לד. שאלה: "העושה מלאכה בתשעה באב אינו רואה סימן ברכה" (שו"ע סי' תקנד סע' כד). האם מותר לבנות לעשות קייטנה בתשלום בתשעה באב.

תשובה: מותר, ויראו בזה סימן ברכה [יש להסתפק האם דין זה נאמר רק במלאכה אסורה, או אף במלאכה מותרת. ומבואר במשנ"ב (שם ס"ק מט בשם המג"א) שדין זה נאמר אף במלאכה לאחר חצות, אם קובע עצמו למלאכה ומסיח דעת מהאבלות. ולכאורה לפי"ז נמצא שאין לעשות קייטנה בתשעה באב אפילו לאחר חצות, ויהיה מותר רק אם יכינו חלק מהדברים לפני ת"ב, שאז זה נחשב כהבלעה (וכדמצינו לעניין שכר שבת, סי' שו ס"ד), או שיקבלו את התשלום ללא התחייבות ובתורת מתנה (כמבואר במשנ"ב שם ס"ק טו). אמנם למעשה יש להתיר, כיון שהוא צורך מצוה, שעזירות להורים לצום בקלות, וכן יראו בזה סימן ברכה (ויש לחלק בין נדון דידן למבואר בסי' שו"ס"ה לעניין שכירות חזן בשבת ובסי' תקפה ס"ה לעניין שכירות בעל תוקע בר"ה)].

לה. שאלה: האם מותר לסופר סת"ם לכתוב בתשעה באב.

תשובה: אסור אף לאחר חצות (משום שאסור לאדם לקבוע עצמו למלאכה אף לאחר חצות, וכן משום איסור תלמוד תורה האסור אף בהרהור (סי' תקנד), ובפרט שצריך להוציא בפיו).

לו. שאלה: האם מותר לקרוא עיתונים וספרי קריאה, או לשחק במשחקים, או להסתכל בתמונות משפחתיות וכד' בתשעה באב.

תשובה: אין לעשות דברים אלו אף לאחר חצות היום, משום שיש בהם הסחת דעת מהאבלות [ואם סובל מאד מהצום, ובלי זה יהיה לו מאד קשה לצום - אפשר להקל] (יש לדון האם איסור הסחת דעת מהאבלות הוא איסור מדינאי או ממנהגאי, ונפק"מ לגבי כל הנ"ל לאחר חצות. ועי' סי' תקנד סע' כד ומשנ"ב ס"ק מט, וע"ע שם סע' כא לעניין טיול, וע"ע סי' תקנט ס"י ובבה"ל שם בשם הלבוש, ומקורו בשו"ת הרשב"א המובא בב"י שם, ובערוך השולחן יו"ד סי' שפד, וע"ע ספר סדר היום תשעה באב).

לז. שאלה: האם בתשעה באב מותר להקליד מסמכים, לעטוף ספרי לימוד, לארוז מזוודות, למיין כביסה וכד'.

תשובה: מלאכות אלו מותרות לאחר חצות היום, ובלבד שיתעסק בהן זמן קצר [-עד חצי שעה] (סי' תקנד סע' כב וסע' כד). ויל"ע באופן ששומע תוכ"ד המלאכה דברים מעניין החורבן.

לח. שאלה: האם מותר לתת לילדים לעשות מלאכות יצירה בתשעה באב.

תשובה: אם יש צורך להעסיק אותם, מותר אף שהגיעו לגיל חינוך, וכן מותר לשלחם לקייטנה, או לצאת איתם לגינה.

לט. שאלה: האם צריך לקחת חופש מהעבודה בת"ב.

תשובה: צריך לקחת יום חופש, אלא א"כ יגרם נזק לעובד/למעביד/ללקוח [ועדיף שיעבוד לאחר חצות], אך מניעת רווח אינה היזק.

מ. שאלה: האם מותר לעשות טסט נהיגה או טסט לרכב בתשעה באב.

תשובה: אין לעשותם אף לאחר חצות (דנראה שהוא כקובע עצמו למלאכה, ומסיח את הדעת מהאבלות), ובמקום דבר האבד יש להקל.

חולים הפטורים מהצום

מא. שאלה: חולה שאין בו סכנה הפטור מהצום, שיכול לצום בליל ת"ב בלבד. האם יש עניין בכך.

תשובה: אף שפטור מהצום, יש עניין שיצום, כדי להשתתף בצער הציבור (ועי' להלן שאלה מה לעניין חולה שהבריא).

מב. שאלה: האם חולה דכאוני צריך לצום בת"ב.

תשובה: הסובל מבעיות נפשיות פטור מלצום (סי' תקנד ס"ו).

מג. שאלה: האם אדם שיש לו כאבי ראש חזקים יכול להפסיק את הצום.

תשובה: ייקח משכך כאבים [ואם זקוק למים לצורך בליעת הכדור, ימרר אותם ע"י מלח או כמה שקיות תה ללא סוכר], ואם לא יועיל, וסובל עד כדי שאינו יכול לתפקד או עד כדי שצריך לשכב במיטה - פטור מהצום, ואוכל ושותה כרגיל (סי' תקנד ס"ו).

מד. שאלה: האם אדם שיש לו סחרחורות במהלך הצום צריך להמשיך לצום.

תשובה: אם הסחרחורות חזקות, כנ"ל בשאלה הקודמת - יפסיק את הצום. וכן הדין באדם שלחץ הדם שלו אינו מאוזן.

מה. שאלה: אשה שילדה בח' תמוז ואינה מניקה, האם צריכה לצום.

תשובה: כיון שבתחילת צום תשעה באב היא נמצאת תוך ל' יום ללידה מעת לעת, נפטרה מהצום (עי' סי' תריז ס"ק יג, וכ"ש בת"ב), ודינה ככל חולה שהבריא שפטור מהצום, אך לא יאכל מעדנים כדי שלא לפרוש מן הציבור.

נושאים שונים

מו. שאלה: הדברים המותרים בלמידה בתשעה באב - האם מותר ללומדם בעיון או בחברותא.

תשובה: מותר (מבואר ביו"ד (סי' שפד ס"ד) שמותר ללמוד רק בינו לבין עצמו אבל לא עם אחרים. והכוונה בקבוצה, אבל בחברותא מותר. ולעניין לימוד בעיון - מבואר במג"א (סי' תקנד ס"ד) ובט"ז (ס"ק ב) שאסור, וכן פסק המשנ"ב (ס"ק ד). אולם המאמר מרדכי (שם) חולק על כך (ועי' א"ר ס"ק ד, וערוה"ש שם ס"ד ויו"ד שם ס"ה, ובדע"ת יו"ד שם הוכיח מהחת"ס להיתר), וכן מטו משמיה דהחזו"א שחלק על כך, וההוראה הרווחת היא כהמאמר והחזו"א. וכמו שנראה בתשובת מהרי"ל (סי' רא, הובא בב"י שם), וכמו שהוכיח המאמר הנ"ל משם. ואמנם דעת רבינו פרץ (המובא בסמ"ק סי' צו, הו"ד בב"י שם) לאסור, אך להלכה נפסק כהמהרי"ל וכמש"כ המאמר שם).

מז. שאלה: האם מותר/צריך לנקות את הבית בתשעה באב אחר חצות.

תשובה: יש מבני ספרד שנהגו שהנשים שוטפות את הרצפה אחר חצות היום [וטעמם הוא כדי שיתחזקו באמונת הגאולה], ובני אשכנז לא נהגו בכך, אך אין בזה איסור מעיקר הדין (עי' סי' תקנד סעיף כב, ברכי יוסף שם ס"ק ז, יו"ד סי' שעח סע' ז, ועי' ערוך השולחן סי' תקנט ס"ט).

מח. שאלה: האם מותר לרחוץ ילדים קטנים בת"ב.

תשובה: מותר לרחוץ קטנים שמתרחצים כל יום, אולם מגיל חינוך [גיל 5-6] המנהג שאינם רוחצים [מבואר ביומא עח ובסי' תרטז שמותר לרחוץ קטנים ביו"כ עד גיל ט' או י"ג, משום שהוא צורך הקטן שמועיל לגידולו ("היינו רביתיה"), ובקטן לא גזרו רבנן. ולפי"ז הוא הדין בת"ב שמותר עד גיל בר מצוה לרחוץ. אמנם הלבוש (שם, הובא במשנ"ב שם ס"ק ג) כתב שהיום המנהג שהקטנים לא מתרחצים ביו"כ, אלא אם התלכלכו מותר לרחוץ את מקום הלכלוך. אמנם בת"ב אין מנהג זה. אך מגיל חינוך יש לדון

שיש לחנכו באבלות, וכמו שמצינו לעניין איסור תספורת לקטנים (סי' תקנ"ד), וכן מצינו (מג"א) שם ס"ק לא, משנ"ב ס"ק ע) שאין לתת יין לקטן שהגיע לחינוך אבלות, וכמבואר במג"א (שם ס"ק לח) שצריך לחנך קטן לאבלות דרבים. אולם לעניין נעילת הסנדל כתב החכם"א (כלל קנב סי"ז) שאין דין חינוך, כיון שהוא דבר שיש בו צער, ויש לענין מהנ"ל. וגם מצינו בב"ח (יו"ד ס"ו"ס שפד) שמחנכים קטן לנעילת הסנדל בת"ב, וכ"ה בבית הלל (יו"ד סי' שפט).

מט. שאלה: הנוגע בנעליים שאינן עשויות מעור, כגון נעלי גומי וכדו', האם צריך ליטול ידיו.

תשובה: בשאר ימות השנה לכתחילה יש ליטול ידיו (בא"ח דברים אות כא, כה"ח סי' תקנ"ד ס"ק עג וכו' בספר מאסף לכל המחנות סי' ד ס"ק קב), אמנם יש סוברים שרק בנעלי עור צריך ליטול ידיים (עני' ערך שי' א"ח סי' ד, ועני' במאסף לכל המחנות שם). אולם בתשעה באב וביו"ט נראה שרק ישפשף את ידיו, ואם יש מקום מלוכלך בידיו – ירחצנו [ובתשעה באב, יכול לגעת במקומות המכוסים, ואז יטול ידיו עד סוף קשרי האצבעות. ונראה שה"ה בכל מקום שיש ספק בהלכה האם צריך ליטול ידיו, בת"ב יכול לגעת במקומות המכוסים, וליטול עד סוף קשרי האצבעות]. הנוגע בשרוכים אינו צריך ליטול ידיים. הנוגע בגרביים אינו צריך ליטול ידיים, אלא אם נגע במקום המלוכלך מזיעה, המצוי יותר בחלק שבתוך הנעל.

עישון, ציפורניים, בשמים, תכשיטים ואיפור נ. שאלה: האם מותר להריח בשמים וטבק בתשעה באב, וכן האם מותר לתת בושם על הבגד.

תשובה: נחלקו הפוסקים האם אסור משום תענוג, ולכתחילה יש להחמיר, ובפרט לבני ספרד [שעה"צ (סי' תקנ"ד ס"ק א), כה"ח (שם ס"ק ד), שו"ע (סי' תקנ"ד ס"ז) ומשנ"ב (שם ס"ק כז), שו"ע (יו"ד סי' רס"ד)]. ולעניין בושם על הגוף – ראה לעיל (סעי' מ).

נא. שאלה: האם מותר לעשן סיגריות בתשעה באב. תשובה: עישון סיגריות אלקטרונית אסור בכל אופן. עישון סיגריות רגילה הותר אחר חצות בצנעה למי שקשה לו מאד ללא העישון [אמנם, יש ליתרר בעישון אף בכל השנה] (סי' תקנה מ"ב ס"ק ח). מקורות והרחבה, ופירוט סוגי הסיגריות השונות, נתבאר בקו בית ההוראה (שלוחה 509).

נב. שאלה: האם מותר ליטול ציפורניים בתשעה באב. תשובה: לכתחילה אין ליטול ציפורניים בתשעה באב, אך במקום צורך גדול מותר (דעת הט"ז שאין ליטול בשבוע שחל בו, וכ"ש בת"ב עצמו) (עני' משנ"ב סי' תקנ"ד ס"ק כ). אולם במקום צורך גדול מותר, וכמש"כ בשו"ת מהר"ם חלאווה סי' י, שאין איסור בנטילת צפרני בת"ב. וכתב שאין לאסור מהמבואר בגמ' (תענית ל) שכל מצוות הנהגות באבל נוהגות בת"ב, מפני שלא כללא הוא, עיי"ש. וע"ע בא"ח ש"א פרשת דברים סעי' יג).

נג. שאלה: האם מותר ללבוש תכשיטים בתשעה באב. תשובה: אין ללבוש תכשיטים של שבת ויו"ט (אשל אברהם לגאון מבוטשאטש סי' תקנ"א), אך מותר ללבוש תכשיטי יום חול (שעה"צ סי' תקנ"ד ס"ק מד, ולעניין אבלות עי' מנחת פתים יו"ד סי' שפא ומשמרת שלום שמחות מערכת ד ת"ה תכשיטין), ויש שנוהגות למעט בכך (עני' סי' תקס"ב ושעה"צ שם). נד. שאלה: האם מותר להתאפר בתשעה באב.

תשובה: יש להסתפק האם איפור אסור משום סיכה, ולא מצינו מקור ברור לאסור זאת בתשעה באב, אך אם רגילה להתאפר רק לכבוד שבת ויו"ט, דינה כמבואר לעיל לעניין תכשיטי שבת ויו"ט בתשעה באב [הסתרת פצעים מותר בכל אופן] [לכאורה נראה שאיפור אינו אסור משום סיכה, וכדמשמע בשו"ע (יו"ד סי' שפא ס"ו) שאיפור אסור לאבל משום רחיצה ולא משום סיכה. ואף שמבואר בגמ' (תענית ל) להשוות את אבלות ת"ב לדיני אבלות על מת, וא"כ לכאורה היה צריך לאסור איפור בת"ב מדין רחיצה כבאבלות, אך באמת אין הדינים שווים לגמרי – וכדמצינו שבאבלות צריך לשבת ע"ג קרקע מדינא ואילו בת"ב זהו רק מנהג עד חצות. וכן מצינו להיפך, שבת"ב אסור להושיט אצבע במים (סי' תקנ"ד ס"ז), אך באבלות מותר לרחוץ פניו ידיו ורגליו (יו"ד שם ס"א), אמנם איסור הרחיצה בת"ב אינו מדין אבלות אלא מדין התענית (עני' מנח"ח מצוה שיג נחי' מרן רי"ז הלוי ריש הל' תענית)].

מנהגי אבלות בצאת הצום נה. האם ברכת שהחיינו לספרדים מותרת מיד בצאת הצום או רק אחרי השקיעה של י' באב. ומה הדין לעניין שמיעת מוזיקה.

תשובה: ברכת שהחיינו מותרת מיד במוצאי הצום (וכדעת המאמר"ר (סי' תקנ"א ס"ק טו), וכ"ה בדע"ת ובא"ח לגאון מבוטשאטש, ואולם החיד"א בספרו מחבר"ר (סי' תקנ"א ס"ק ב) ובשו"ת יוסף אומץ (סי' נו) ומורה באצבע (אות רמא) ובשע"ת (שם ס"ק ב) וכן בספר מועד לכל חי (סי' י אות צג) מחמירים בכך). ולעניין שמיעת מוזיקה מוקלטת – אף שלעניין ניגון בכלי שיר ממש יש לחוש שמותר רק אחרי השקיעה של י' באב, בזה יש להקל כבר מצאת הצום [לספרדים].

נו. שאלה: האם מותר לאשכנזים ללבוש בגדים מכובסים בצאת הצום.

תשובה: יש להסתפק בדבר, וראה במקור (בצאת הצום נתבאר להדיא איסור כיבוס, אך לא נתבאר לאסור לבישת בגדים מכובסים, ולכאורה נראה שדינם שווה, ואסור. ושמוא יש להקל בשעת הדחק, אך לכתחילה נכון לקטן ללבושם כמה דק', או ללכלכם ברצפה).

נז. שאלה: אשכנזי היוצא לדרך, האם יכול להסתפר או לכבס מיד במוצאי הצום.

תשובה: אם אין אפשרות אחרת, אפשר מיד במוצאי הצום, ול"צ להמתין לבוקר. והשנה, שי' אב חל ביום שישי, הדבר קל יותר, ומותר בכל שעת הצורך [ואם יש אפשרות לכבס ע"י בן ספרד או ע"י גוי, עדיף] (סי' תקנ"א ס"ד, עיי"ש משנ"ב ס"ק לט ושעה"צ ס"ק מא, בה"ל סי' תקנ"ח).

נח. שאלה: האם מותר לצאת לנופש בי' אב לפני חצות. תשובה: מותר (וראה עוד בגיליון הקודם משנ"ת לעניין נופש בתשעת הימים).

נט. שאלה: האם היתר רחיצה וכיבוס בי' אב שחל ביום שישי, הותר רק לכבוד שבת או שהותר בכל אופן.

תשובה: מותר אף שלא לכבוד שבת (אף שישוד היתר הוא לכבוד שבת (כמבואר במג"א ומשנ"ב סי' תקנ"ח), נראה שבשנה זו לא אסרו כלל רחיצה וכיבוס, ומותר אף כשהם לא לכבוד שבת. ולכן מותר לרחוץ אף כמה פעמים, וכן מותר ללכת לים, וכן הותר אף לכבס בגדי יום חול. ואף שבשבר יוון, וכן בשמיעת מוזיקה וברכת שהחיינו, אין היתר מיוחד השנה, כיון שאינם לכבוד שבת, מ"מ יש לחלק שדברים אלו במהותם אינם לכבוד שבת, ולכן אין בהם היתר השנה, אך רחיצה וכיבוס שהותרו ביסודם לכבוד שבת, הותרו אף שלא לכבוד שבת).

קו בית ההוראה
0733-260-800

להפניית שאלות לרב ולקבלת
הגיליון למייל - פנו לכתובת
6191265@gmail.com

הגיליון הודפס לע"נ
מרת טובה (טאובר)
בת ר' יעקב שלום ז"ל

לתרומות והנצחות
ניתן לפנות לקו בית
ההוראה – שלוחה 11

שבת טיש

ספורים ואגדות * פנינים ופרפראות * מדות והליכות

ספורים בפרשה

פנינים

יוסף ה' עליכם ככם אלה פעמים (א, א)

בשבת-קדש פרשת דברים, שבת הרבי מפאפא בעיר ערד, ובסעודה השלישית הגיע ה'לב שמחה' מגור הקסב עמו בשלחנו. במהלך שיתות אמר הרבי מגור, כי ענה ברעיונו חדוש נפלא על ברכת משה רבנו את עם ישראל שהקב"ה יוסיף עליהם "אלף פעמים". וידועה האגדה אודות החכם ההדי שהמציא את משחק ה'אשקוקה' הוא השחקט, ולאחר שהמלך התוודע אל המשחק ושאל ממנו קרתיוה, בקש להעניק גמול לממציא המלש, והציע לו לבחר כל פרס שירצה. הלה, שהיה גאון בחכמת התשברת, הציע לקבל גורו חסה אחד בעבור המשבצת הראשונה בלוח השחקט, שני גורים על המשבצת השנייה, ארבעה על המשבצת השלישית, וכך הלאה. המלך נעלב תחלה, שכן ראה בכך פקפוק על יכולתו לשלם לממציא מאוצר המלוכה, אלא שמהר מאד הבין כי לא יוכל לעולם למלא את הפקשה, שכן המספר במשבצת ה-64 של לוח השחקט, הגיע לסכום בלתי נתפס של גוררי חטה, יותר מאשר כמות החטה שבעולם כולו... וכך ברך משה רבנו בורב אהבתו את עם ישראל, שהוא יכפל באלף הפסלות כאשר המספר יכפיל את עצמו שוב ושוב, עד שיגיע למספר כה רב ועצום שאין לו קצבה ותכלית...

לא תגור מפני איש (א, א)

רבי מאיר אירק, שנודע בגדול גאוני גליציה, היה מגדולי מעריציו של רבי דוד משה מטשורטקוב. בתקופת כהנתו בעיר ילוביץ הסמוכה לטשורטקוב, הגיע אליו יהודי פשוט מודלת העם, וטען שיש לו תביעה ממונית על הרבי מטשורטקוב והוא מבקש לזמנו לבית-הדין. עליאף שרבי מאיר היה כאמור מגדולי מעריצי הרבי, לא הסס לרע, ואחר שעמד על מהות התביעה, שלח את שמש בית-הדין למסר את ההזמנה בחצר הקדש בטשורטקוב, כי פלגני תובע את הרבי לדין, והוא מזמן להתייצב במועד הנקוב בפני הדינים. כשהגיע השמש אל הרבי, לא הצליח לבטא בשפתיו מרב פחד את דבר הזמנת הרבי לדין, ורק במאמץ נכר ענה בידו להעביר את ההודעה. מובן מאליהו שכל החצר היתה בפורקחה. החסידיאט מאז להאמין כי הפוסק הנודע, שבה מעריך את הרבי, מעז לתבע אותו לדין, ומי בכלל יתן להטייל דפי באיש האלקים. אך הרבי עצמו השתיק את כל ההמלה, והתחכם להזמנה בכבדיראש בדין התורה. הוא מנה את אחד מאנשיו האמנים לשמש בשליחו בדין, ומסר בידו פנייה המינגו בפני הדינים. לאחר תקופה קצרה, הגיע רבי מאיר לטשורטקוב בדרבו להסתופח בצל רבו, וכל אותה שבת הראה לו הרבי אותות של חבה יותר מהרגיל, וכבדו ביותר הכבוד. ואמרו אז מטשורטקוב, כי בכך בקש הרבי להוכיח שלא רק שאין בלבו שמש של טריה על הרב שהזמין לדין, אלא להפך - נוסף בלבו הערצה על עמוד ההוראה, שעמד בתקף לקוים ההוראה של לא תגורו מפני איש, כי המשפט לאלקים הוא. לימים ספר הרב מטשורטקוב את המעשה לשפע חיים מקלונבורג, ומאז חזר הרבי וספר זאת בחיבורו פעמים מספר, כדי להראות עד כמה היה גדול כחם של גדולי התורה ודורות העבר, שעמדו בתקף על דין התורה בלי משוא פנים.

כי המשפט לאלקים הוא (שם)

רבי פינחס מפיץ נסע פעם ברכבת בפולין, וישב שם גם יהודי מסים שהיה תלמיד-חכם וגר-גדולים. באחת מהתננות ענה יהודי שהיה דחוק בפרנסתו: ויכין שלא היה בידו פרוטים נסיעה, התחבא מתחת לספסל בשעה

שעלה המבקר הנכרי. החל אותו תלמיד-חכם לגער ביהודי שהצטנף תחת הספסל, וטען כי אינו אלא גולן שעושק את הקפה הצבדית, והדבר אסור משום גזל עכו"ם. רבי פינחס לא סבל את צדקנותו היתרה של אותו אדם חשוב, שחם על ממונו הממלכה הנכרית ולא על יהודי אביון, ושאל אותו בחריפות: "הממון שאתם נוטלים מהאנשים שבאים אליכם, אינו בגדר ממון של גזל?" הלה נדהם והשיב: "אבל אני לפחות מתפלל בעבורם", ורבי פינחס בטל את דבריו ואמר: "מי מאין לתפלתכם?! מקשיבים בשמים לקולכם כפי ששומעים להתול שחר..."

ערים גדלות וצבאות בשמים (א, כח) - "דברו הכתובים לשון הבא" (רש"י)

בשנת תר"ג נערכה אספת רבנים בפטרבורג מטעם ממשלת רוסיה, ובה נסו המשפילים להכריח את הרבנים לחתום על הסכמתם לשנויים בחקי התורה ולשלול מלודי חל בבתי החנוך היהודיים. בראש האספה ישב ה'צמח צדק' מליובאוויטש שעמד בתקף שלא לשנות מאומה מהדרך המסורה. באחד הדינים טען שר ההשקלה הרוסי בפני הרבי, כי בתלמוד יש דברים תמוהים ולא מציאותיים, כמו למשל האגדה המובאת במסכת בבבא בתרא שפעם נפלה ביצה של עוף בריוכני והיא נבעה ששים כרפים ושברה שלש מאות ארזים. וכי אף אפשר להעלות על הדעת שאכן הדבר ארע במציאות?! השיב לו הרבי בחכמה: "הרי ידוע לך שאני מנהיג קהלה של רבבות החרדים לכל מוצא פי. ואילו הייתי כותב היום בשטפה אחת של דיו שיצא מתחת ידו של קיסר רוסיה, עלה בידו להחריב מאות עירות ולעקר רבבות תושבים מפתיהם, הרי כלם היו מבינים מיד כי בנותי לגזרת 'תחום המושב' של הקיסר, כאשר בבת-אחת הוטלה גזרת גרוש על רבבות יהודים ונאסר עליהם להתגורר בתחום הסמוך לגבול, עד שיוותר ממאה כרפים ננטשו ונחרבו. אבל בעוד שנים ארבות, כאשר הגזרה תתבטל ותשתבח מלב ההמון, בודאי יתמהו רבים על מה שכתבתי כי טפה אחת של דיו החריבה עולם ומלואו, אלא שאיש לא יטיל ספק בדרבים שכתבתי, אלא יתלו זאת בחסר הבנתם את בנותי. וכך גם בכל דברי חז"ל יש בונה עמקה ואנשי דורם הבינו את כוונתם, אבל מאתננו נסתרים דבריהם, אף שפלים דברי אמת וצדק".

ציון המשפט תפדה ושיבה בצדקה (הפסוק דברים)

רבי חיים זוננפלד רבה הנערץ של ירושלים, הפליא בחשוב גימטריאות ודמיון נפלאים בתורה. לכמה רבנים שפקדו אצלו אמר רמן נפלא על פסוק זה שבגבואת ישיבה: "ציון המשפט תפדה" - בגימטריא "תלמוד ירושלמי", "ישיבה בצדקה" - בגימטריא "תלמוד בבלי", לרמן כי גאלת ישראל אינה תלויה לא בחיל ולא בכח, כי אם ברוח, בזכות למוד התורה שבעל-פה. ומרמן להפליא בפסוק, כי "ציון מרמן על התלמוד הירושלמי שנתחבר בארץ-ישראל, ישיבה בצדקה על התלמוד הבבלי שנתחבר בגולה ומצפים לשון לארץ-ישראל הבנויה. לימים שמע הררי"ז מבריסק גימטריא זו, והשתאה לראות שהחשוב מדין להפליא ללא חסרות ויתירות, ואמר: "מבטחני כי רוח הקודש שרתה על רבי חיים זוננפלד לומר גימטריא זו", והוסיף כי יתכן שמשום כך נקראים שני התלמודים בשמות אלו: "תלמוד בבלי" ו"תלמוד ירושלמי", כדי שיעזרו יפה עם הגימטריא של הפסוק.

אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל (א, א) - זו הפרכה הטובה אשר ברך משה רבנו את העם: אל כל ישראל, שתהיה האחדות שרונה ביניהם ויחשבו תמיד לעם אחד, כאיש אחד קלב אחד. (הגרי"א מוילנא)

אלה הדברים אשר דבר משה - אלה בגימטריא ל"ו, כי כל ספר דברים נאמר בל"ו ימים, החל מאחד בשבט ועד ד' באדר שבו נסתלק משה. וכנגד הלוחות שהיו אל"ה טפחים, שהיו הלוחות ארבע ששה ורחקן ששה ועקבן שלשה, וכשמניחים את שני הלוחות זה ליד זה, הרי ארבע י"ב ורחקן ששה והקף מסביב ל"ו טפחים. וכנגד ל"ו מסכתות שיש בגמרא, וכנגד רב חכמי הסנהדרין שהם ל"ו מתוך שבעים. וכנגד ל"ו שעות שהאר הגנוז שמש בעולם לאחר הבריאה, כמובא במדרש. וכנגד ל"ו נרות נקבה. וכנגד ל"ו צדיקים שבכל דור המקבלים פני שכינה כמובא בסנהדרין, שנאמר אשרי כל חובי ל"ו. וכנגד ל"ו ברכות חובה של י"ח ברכות בשחרית ובמנחה אבל תפלת ערבית רשות. וכנגד המלאכים שעליהם נאמר "שרפים עקדים מעמל ל"ו" (תת"ק דמס).

הואיל משה באר את התורה (א, א) - תמה הבית ישראל מגור: וכי רק עתה, בשנת הארבעים לצאת בני ישראל ממצרים, בשנת המאה ועשרים לחיי משה רבנו, החל לבאר את התורה? והלא מאז היה למנהיג ישראל למד אותם? אלא ללמד, שגם בגיל כה מפלג צריך להתחיל בהתחדשות ובכחות מחדשים כנער צעיר, שכן אף פעם לא מאחר להתחיל מחדש. (פאר ישראל)

ורבי הניד מאלפסנדר אמר, כי אף שמושה רבנו היה כבר בסוף ימיו ולמד כבר את עם ישראל תורה במשך ארבעים שנה, עדין ראה שאינו אלא בתחלת התורה, 'הואיל משה' - התחיל, כפי שאמר הבעל-שם-טוב 'תורת ה' תמימה' - שהיא עדין תמימה ושלמה, וכל מה שלמדו בה, אין בזה אפילו כדי נגיעה בתורה. (אמיתות תורות)

פנו וסעו לכם ובאו הר האמרי (א, י) - פנו בגימטריא קו"ל, כי על האדם לפנות את עצמו מהבלי העולם ולעסוק בתורה. ואם יקום 'תקול קול יעקב' יצא מ'היזים ידי עשו', ואז יבוא להר האמרי, כלומר יתעלה ויתקרב לה, אמרי מלשון יחוד ועליה, כמו שנאמר 'את ה' האמרת וגו' (ד' האמרי'ך, (ספר צדוק)

לא אוכל לבדי שאת אתכם (א, ט) - 'שאת' עם הבולל בגימטריא שבת, ונטריוקון 'את שבת' תשמר, ללמדך שבשבת-קדש "לא אוכל לבדי" - אין ליהודי לשבת גבול, אלא עליו לשבת בדבוק חברים ולהתעלות יחד בעבודת ה' ובקדשת השבת. (האמרי חיים מוילנא)

איכה אשא לבדי (א, י) - לבדי נטריוקון יום לדת בן דוד, לרמן לדברי חז"ל שביום תשעה באב נולד משיח, ונקראים פסוק זה בשבת שלפני תשעה באב. לרמן שכתב נולד גואלם של ישראל ויבוא לגאלנו בקרוב. (קריה ארבע)

פנו לכם צפנה (א, ב) - צפנה מלשון צפון ודבור, ומרמן גם על לשון צפירות, כמו שאמר חז"ל הוצא להשעיר יצפיו. עצה טובה נתנה התורה לבני ישראל, שאף מי שזכה לעשר צפין את ממונו ולא יתראה בעשורו, כדי שלא לעורר את קנאת הוזהלת. (פי יקר)

אכל כספה תשברו (א, כח) - כסף מלשון כסופין ותאוה, לרמן לאדם ששאשר הוא מתאנה לאכל, עליו לשבר את תאוה האכילה, ונחשב לו שפגם גופו לכפרה. (הפניד מסוריש)

ולמכיר נתתי את הגלעד (א, טו) - דרש החוזה מלובלין ואמר, "ולמכיר" - מי שמכיר את בוראו ויודע שכל כחו ממנו יתברך, נתתי את הגלעד" - זוכה לגלוי אליהו הנביא, אליהו הגלעד". (רבי דודס כהן מלובלין)

לא תגורו מפני־איש

אחד מגאוני ישראל המפרסמים, הנודעים בחריפותם ובגאונותם העצומה, היה ה"שאגת אריה", רבי אריה ליב ב"ר אשר ממוץ, שקולו היה כקול שחל ושאתו בשאגת האריה. הוא היה אחד מאותם גאונים מקידיים שבדורות, אשר בגאונותם העצומה בתורה לא נשאו פנים לאיש, והוא חלק לעתים אף על גאוני הדורות הקדמונים בכל התורה שבו. כגון־עזאי בשעתו, אמר אף הוא: "כל חכמי ישראל דומים עלי כקלפת השום, חוץ מרבי אליהו הילנאי", הוא הגר"א מוילנא. במשך שנים רבות, נדד ה"שאגת אריה" בגלות שגור על־עצמו, כפי שנהגו גאונים וצדיקים מפרסמים, אולם מעטים יודעים, כי הסבה ליציאתו לגלות, היתה בגלל עמידתו האמיצה והאיתנה, מתוך מסירות נפש שלי־ממש, על צווי התורה "לא תגורו מפני־איש כי המשפט לאלקים הוא", עליו שמר מכל־משמר וממנו לא אבה לווע.

יום אחד, בשעה שה"שאגת אריה" ישב ועסק בתורה בהתמדה, וכל מעניו היו נתונים בהבנת הסגיה הסבוכה בה עסק, הפרעו רעיונותיו לפתע לשמע נקישות עזות בדלת ביתו. בעלי־כרחו התנתק הרב מהתורה הקדושה משוש חייו, ולהפתעתו גלה בדלת משלחת מבקדת של אנשי המושל הראשי בוולוז'ין. "באנו אל רבם של היהודים בשליחות המושל הגדול", פתח השר הנכבד שעמד בראש המשלחת ואמר. "בין המושל ובין אחד מעשירי העיר, נפל סכסוך ממוני גדול, והוא דורש שהרב ישב עלימדין ויפסק את־הדין בענין הסכום, בזכות חכמתו הגדולה ופקחותו העצומה". בהלה אחזה את ה"שאגת אריה", והוא נסה להשתמש מהעל הכבד שהמושל הטיל עליו, אך לשוא. אנשי המשלחת הודיעו לו באופן נחרץ, כי מנוי וגמור עם המושל כי עליו לשבת בדין, וכדי לשכנע את־הרב, הבטיחו לו שליחיו של המושל בשמו, כי "יכול אתה לשמע את טענות שני הצדדים ולפסק כפי ראות עיניך, בלי חשש ומורא מתגובתו של המושל גם אם תפסק לרעתו, וזאת הבטיח לנו המושל בהן צדקו, שהוא מתכוון לקיים את־פסק הדין, גם אם הוא לא ימצא חן בעיניו". בלב כבד ובדאגה מפני העתיד, נאלץ ה"שאגת אריה" להתישב על פסא הדין, והמשפט החל בסערה. ימים ארבים ישב הרב והקשיב לטענותיו של המושל ולתשובותיו של יריבו העשיר, והוא נאלץ לכלות את זמנו היקר לשמיעת חלופי האשמות בין הצדדים, ואזניו צללו לשמע קללותיו וגדופיו של המושל, שעמד בגאון ובעקשנות על־דעתו, ואף לא הטח לשמיעת דברי בעל־דינו. מיד עם תחלת המשפט, ידע ה"שאגת אריה", כי אין הצדק עם המושל, והוא מבקש לרמות את יריבו בדרכי ערמה, אולם הוא כבש בינתים את מסקנתו בלבו והקשיב ברב קשב לטענות של שני הצדדים. במהלך אחד הדיינים הסוערים, באשר רוחו של המושל נסערה עליו, פלט לפתע מבלי משים ואמר לרב: "ברור לך מן־הסתם, כי עליך לפסק לטובת", ופניו של ה"שאגת אריה" חורו מיד. לאחר רגע, התעשת המושל ואמר: "לא התפונתי באמת לך, ומה שאמרתי לא היה אלא בגדר ליציגות ושחוק", אולם לבו של ה"שאגת אריה" נעשה כבד עליו מפני הבאות.

שבועות ארבים נמשכו הדיינים הסוערים, ובאשר הלכו הדברים והתבהרו וקצו של המשפט נראה באפק, הגיע המושל אליהם סקנה כי ידו עליהתחנתו והוא עומד להפסיד בדין. "אמרו לרבם שלי־היהודים", אמר המושל ברב פעם וחקוה, "כי אם יעז נפשו לחתם על פסק הדין לרעתו, אברת את־ידו ללא דין ומשפט!" איזמו של המושל האכזר הטיל מורא על באי ביתו של הרב, והם מהרו לתזהירו על־כך. "שמו! סתלק הרב מגמור המשפט!" הציעו הללו, אולם ה"שאגת אריה" דחה את־דבריהם, ואמר: "מתחלה אמנם, לא הייתי חייב לקבל עלי לשבת בדין זה, אולם לאחר שכבר נכנסתי אליו ראשי ורבי, התחייבתי עתה בצווי התורה של "לא תגורו מפני־איש", ומכיון שכך, מוכן אני למסור את־נפשי לקיום דברי התורה הקדושה, ואני נרתע מכל איזם שהוא".

הגיע יום גמר הדין. המושל עמד בראש מורה ובגאון עקשן, כשהוא בטוח כי הרב היהודי לא יחיו נפשו לצאת נגדו, אולם לתדהמתו הכריז ה"שאגת אריה" ללא פחד, כי הוא הפסיד בדין והכריע את הכף לטובת בעל דינו. בחרי־אף יצא המושל מבית הדין, כשהוא טורק את הדלת אחריו בחמת זעם, ובלם ידעו כי גורלו של הרב נחרץ. פחד ואימה נפלו על קהלת היהודים בוולוז'ין, והם החלו במסע שתדלנות גדול כדי לנסות לרפד את־לבו של המושל האכזר. לאחר מאמצים מרבים ושחד רב, עלה בידם להמתיק את גור הדין והמושל ותר על כריתת ידו של הרב, אולם דרש להושיבו בתוך עגלת האשפה של העיר כדי לבזוזו, ולגרשו מהעיר בלוי כל בני הקהלה שיעמדו וינקאו אחריו: "כבה יעשה לאיש אשר יעבר על דברי המושל". בעלי־כרחם נאלצו בני הקהלה ללוות את רבם בעת שישב בעגלת האשפה פדמן אשר עלי פניו השזף, ולבם נקדע לראות ספר תורה השרוי בצער. מאז הלך ה"שאגת אריה" בגלות במשך תקופה ארוכה, עד שבסופו של דבר התמנה לרבה של העיר מוץ, שם בהן ברבנות עשרים שנה ושמו יצא לתהלה על־פני כל הארץ.

משמש תמים היה לו ל"שאגת אריה", שהיה איש עני ואביון, אולם מרב אהבתו לתורה, שמשו שלא על־מנת לקבל פרס. חייו של המשמש היו קצרים ורעים, וכאשר נטה למוות בא רבו לבקרו ולומר עמו דודי. בראותו את הרב עומד למראשותיו, פרץ בבכי מר ואמר: "מורי ורבי, אבקש ממך לשים עינך על בני הקטן רפאל, שעומד להפך ליתום אמלל, בעד זאת שזכיתי לשמש את כבוד מעלתו באמונה". נחמו הרב בדברים רבים, והבטיחו כי ילמד עמו בעצמו ויאלפנו בינה. לאחר בלות ימי האבל, קים ה"שאגת אריה" את־הבטחתו, הכניס את רפאל הקטן אל־ביתו, גדלו על־ברכיו, והחל מלמדו תורה לפי בחו. הילד עשה חיל בלמדויו, והתגלה כבעל פשרון נפלא, עד שבגיל תשע כבר היה בקי בכמה סגיות הש"ס והפליא את־לב רואיו. אולם השמחה לא נמשכה זמן רב, שכן לפתע ארע אסון כבד. ביום מן־הימים, נעלם הילד מבית הרב ועקבותיו לא נודעו. הרב שקע באבל כבד, ובני הקהלה נחלצו בלם לחפשו. ימים רבים בלשו וחקרו בדבר, עד שאחד מבני העיר הצליח לגלות את־התעלומה. בעבורה שלי־העיר עמד מנון נוצרי מסתורי, ובו שהה הילד, לאחר שגחטף בידי המכרים הנוצריים שלטשו עיניהם על הילד היהודי הפלאי. בשהוא התברר לידיעתו של ה"שאגת אריה", חורו פניו וקרע את־גבדיו מרב צער. לאחר כבי סוער ותפלה יוקדת, שקע בשנה עמוקה, ובשהתעורר בקש לזמן לפניו את החיט היהודי. היה זה יהודי קל־דעת שהתפרנס מתפירת בגדים לנזירים נוצריים, ובלם רגנו אחריו ואמר, כי קפה שלי־שרצים תלויה לו מאחוריו. היטב התפלא החיט לפשר ההזמנה אליה, ובשכנס אליו, ספר לו ה"שאגת אריה" את ספורו של הילד היתום המסכן, אשר אביו קבל ממנו הבטחה כי יגדלו בביתו בדרך התורה, בבואו.

רבי מנחם עזריה מפאנו ז"ע

ליום ההולא, ד' במנחם־אב ש"פ

מגדולי הפוסקים בדורו, וגדול המקבלים באיטליה. מחבר ספרים פורה בגנלה ונסתר, ופסקיו משקעים בספרי הפוסקים להלכה.

נולד באיטליה, ומוצא משפחתו שנהשבה מתיחסת וחשובה, מהעיר פאנו שבמחוז מארקה באיטליה. זכה לשני שלחנות תורה וגדלה במקום אחד לאחר שירש מאביו הון רב, אף הקדיש רבו לצדקה, וביחוד תמך בתלמידיו חכמים ובהדפסת ספרים של מחברים שלא השיגה ידם להדפסתם.

למד מפי גדולי איטליה, ומחבריו נכר עד כמה היה בקי בכל חדרי תורה. יגע רבות בלמוד חכמת הקבלה, ועסק הרבה בתורת הרמ"ק, עד שלם במסו סכום עתק של אלף זהובים כדי לקבל העתק בכתב־יד מספרו "אור יקר". מאז החל רבי ישראל סרוק להפיץ את תורת האריז"ל באירופה, למד הרמ"ע מפיו את שיטת האריז"ל בקבלה וממנו נפוצה תורתו באמצעות ספריו ותלמידיו.

שמו יצא לתהלה עוד בצעירותו, ומרן ה"בית יוסף" מנהו להשיגו על הדפסת ספרו "כסף משנה" שנדפס בשנת של"ד בויניציאה בה התגורר. אף למרות מעמדו הרם והעוצת גדולי הדור אליו, נותר עני ופליטה, ובאשר אחד מחכמי איטליה יצא נגדו בבקרת על שיטתו בסדר נענוע הלולב, ותלמידיו בקשו לקנא את כבודו, כתב: "אני הוא החתום בי רבנן מ"ע, זה שמי מעביר עין וזה זכרי מוחל על־לבו", על משקל נוטריקון שמו מנחם עזריה, "אני שלום וכי אדבר רק לעשות רצון אבינו שבשמים".

נודע בחבוריו הרבים, בהם "עשרה מאמרות" שבו נקבצו מאמרי קבלה שונים, ו"גלגולי נשמות" שבו פרט את גלגולי נשמות התנאים ואמוראים. וכן חבורים נוספים בקבלה, תקוני תשובה וכוונת התפלה, ובגנלה תשובות ופסקים, קצור אלפסי ועוד.

בדור שאחריו התעורר פלמוס לגבי גלות הזקן על־פי הקבלה. תלמידו בעל "באר עשק" מעיד שאחר חקירה התברר לו, כי הרמ"ע היה נוהג להסתפר בזקנו בכל ערב שבת, במנהג יהודי איטליה שגלחו זקנם. אף רבי יוסף אירגאס בעל "שמר אמנים" שהיה מגדולי המקבלים דחה את דבריו, ואת עדותו הוא מבאר שהפונה שהיה מספר זקנו מעט אף לא מגלחו. הוא אף מכיא עדות כי בתמינת הרמ"ע שהשתמרה במנטובה נראה "בזקן מלא על כל גדותיו", ואכן התמונה השתמרה ושרדה עד ימינו ונראה בה עם זקן. וכן העיד רבי ידידה קארד נכד ה"בית יוסף", שבצעירותו התאכסן בבית הרמ"ע והוא כבדו מאד בזכות זקנו, ומעיד עליו ש"היה חסיד גדול ומקבל, ומראה דמות פניו היה דומה למלאך ה'". אף גם החת"ס סופר מכיא מנהג זה לגלח זקנו, ביון שאין חוצה לארץ ואינה לזקן.

מספר עליו, כי בכל יום היה נוהג לשבת בהתבודדות ולדבק נפשו בה, ומנה את משמשו להעירו בשעה מסוימת מדבקותו, שמוא תפרח נשמתו מרב דבקות בבואו. ביום ד' במנחם־אב שנת ש"פ, נפלה דלקה בעיר, ומרב הלה שכח המשמש לעוררו, ובשנזכר ואץ לחדרו ראה, כי נשמתו כבר פרוחה לעולם הבא מתוך הדבקות בבואו.

מדברי האור החיים הקדוש על הפרשה

אלה הדברים (א, א)

עוד ירצה לרמוז חשבון ימים אשר הוכיח לישראל שהם במספר אלה, וכן מוכיחים התנאים, כי בא' לחדש שבט התחיל לדבר אליהם, וכתבו בעשתי-עשר חודש באחד לחדש, והוא נצפון בן באדר, הרי ל"ז במספר אלה, שבהם דבר הדברים של התוכחות והאזהרות בענין:

עוד ירצה להגיד הכתוב שכל ארבעים שנה שהיה משה רועה ישראל במדבר, לא דבר להם קשות, וזאת אלה הדברים הוא שדבר קשות, והגם שמצינו שאמר להם שמעו נא המורים, לא אמר דבר זה לכללות ישראל אלא לחלק אחד שהיו מורים חוראה, וכן אמרו בספר חתומי, אבל לכל ישראל לא דבר קשות וזאת אלה, והוא מה שדקדק לומר אליהם ישראל פרוש אל כלם הוא שלא דבר קשות אלא אלה, אבל לקצתן ימצא שדבר קשות חוץ מאלה:

עוד ירמוז על-דרך מה שאמרו בגמרא, אמר רבא ודברת בם - ולא בדברים בטלים, עד-באן. מקאן שאסור לדבר וזולת דבריו תורה ויראה, והודיע הכתוב כי משה רבנו עליו השלום, אלה הם הדברים אשר דבר כל-ימיו מעצמו, לבד הדברים אשר צוה מו' לדברם, הא למדת שקדם ודברת בם, ודבריו אלה כל רואה יעיד כי כן דברו תורה וחכמה ומוסר:

עוד ירמוז על-זה הדרך, אלה פסל כל-הדברים חוץ מאלה, שאין מדרגה שוה לדברים אלו, ונתן הכתוב טעם מעלתם, א' אשר דבר משה מצד מעלת המדבר שאין קמורו עליון כמו שהעיד ה' לשני אחיו ככתוב בתורה, ב' אל-כח ישראל מצד מעלת הדבר אליו אמה שלמה:

ורמוז עוד באמרו אל-כח ישראל, פרוש לא לישראל שהיו נמצאים נגלים שם בדור ההוא לבד היו הדברים, אלא לכל ישראל אשר שם היו ואשר עתידין להיות, כי תורה שם משה דבריו עליהם אלו, ועל-כח ישראל לבד לקדם כל-ימיו הכתוב בדברים אלה, הרי שאין דברים בעולם במדרגה שוה לדברים אלו, והוא מאמר אלה הדברים, פרוש ואין דומה להם:

למד משה כללות יראת ה' ומדות ההנהגות הצריכות להולכים בתורת ה' וכו', שלא יהיה להוט אחר דברים הנדמים לארבע הון עולם הזה, שכל ההולך אחר תאות לבו בטל הוא מעבודת ה', וצריך האדם להסתפק בהכרחי, והוא מה שרמז באמרו ודי זהב שיאמר להב' די. או ירצה על זה הדרך, שכל מה שיהיה לו יהיה בעיניו דבר מספיק באלו ש' כל זהב, והוא על דרך אמרו איזהו עשיר? השמח בחלקו, וזהו יטה לבבו לעבודה העליונה היא עבודת ה' אלהים חיים:

גם-בי התאנף ה' בגלגלם וגו' (א, יז)

קשה, והלא לא מצינו שהתאנף ה' על משה בעין המרגלים, ורמז' פ'רש ואמר, ועוד הוספתם להרע פעם אחרת עד שגמרתם להתאנף בי, עד באן. ואין דבריו נראים, כי רואני שעדין הוא מדבר בענין המרגלים שכן אמר הכתוב אחר זה ופסבם אשר אמרתם וגו' עד סוף הפסוק והוא מדבר בענין המרגלים, ולמה הפסיק בתוך הענין בשלא שיענין? ומה שהלוי הרב שרצה להחזיר ידו הנמנעים מעבר הארץ שהם היו נקמא לזה, לא ידעתי מה הנאה ש' בזה.

והנכון הוא על פי דבריהם ז"ל שאמרו בפסוק ויבכו העם בפליה וגו' קבעו בניה לדורות, כי ליל תשעה באב היתה שבו נחרב הבית, ואמרו עוד שאם היה נכנס משה לארץ והיה בונה בית המקדש לא היה הבית נחרב, שאין אמה וקשון נוגעת בו, ואמרו עוד בפסוק מזמור לה' אלהים באו גוים וגו' וזה לשונם קינה מבני לה, אלא על שהשליך חמתו על עצים ואבנים. מעתה, אם היה נכנס משה לארץ והיה בונה בית המקדש, ולשהליך חמתו עליו לא אפשר בנזכר, ויחר אף ה' בשנאוי ישראל ויהיה כל-ינם במקום חרבן הבית, לזה גזר ה' בגזרת המרגלים גם על משה שימות במדבר, והוא אמרו גם-בי התאנף ה' בגלגלם, פרוש בגלגול דברים שלכם, כי אם לא היה עון המרגלים והיו נכנסים, אפשר שהיה נכנס משה עמהם, והגם שיהיה בית המקדש אין מוש, כי לא נתגבר בחינת הרע והיו עומדים בצדקם בארץ, אלא מאמצעות עון מרגלים... שאם משה היה מקדש שמו ויתברך היו ישראל חוזרים לטהרתם שהיו בו קדם חטא המרגלים באמצעות קדוש ה' הגדול והיה ה' מתיר שבועת משה והיה נכנס לארץ ובונה בית המקדש מכוון לשבות עולמים:

ועתה הוא כלוא במנזר שמחוץ לעיר. "בכלומי ראיתי", כך ספר הרב, "כי הילך אינו וכן בשעות הלילה, והוא הוגה בתורה בעלי-פה גם בישבו במנזר, ומקומו הקבוע הוא ליד החלון, אשר משמאל לפתח היציאה שלי-המנזר". החיט, שהכיר היטב את-המנזר בו היה מבקר לעתים לרגל מלאכתו, התפלא לשמע את התאור המדיק מפי הרב שלא בקר במנזר מעולם, וכאשר הרב שאלו אם הוא מאמין בו, השיב: "באמונה שלמה אני מאמין, ומוכן אני לבצע למען הרב כל-דבר שיבקש, אף בדי מסירות נפש". ויבן, בקש הרב, "מבקש אני ממך להכנס בפליה אל הגן המקיף את-המנזר, וגם באי-ירואים אלי-החלון. שם תמצא את הנער יושב ובוכה, ומסר לו בלחש את שליחותי כי ילך אחריו בחשאי. אתה תוביל אותו לעירה פלונית, שם מתגורר חזק יהודי בשם ר' יודל, והוא יסיע במהירות את-הנער לשיבה פלונית". ה'שאגת אריה" עצר לרגע את-דבריו, והוסיף: "ואם יסרב הילך לילך עמו, שכן יחשד בך שמת גם אתה בא לחטוף, אמר לו כי סמן בידך למסר לו, בשם שיוסף הצדיק מסר עם אחיו סמן לאביו, והזכיר לו את-הענין האחרון אותו למדו טרם נחטף ונמכר. ויבן, מסר לילך את הענין של 'טעות לעולם חוזר', והוא בחכמתו ובין מיד את-הרמז, שכן זהו הענין האחרון בו עסקנו טרם נעלם מבית". ובטרם קם החיט לצאת לשליחותו, הבטיחו ה'שאגת אריה", כי בשכר מעשה ההצלה שלו, יזכה להקבר בסמוך לו, בתנאי שלא יגלה את-ההקטנה עד שתגיע שעתו להפטר מן-העולם.

שליחותו של החיט הצליחה למעלה מהמשער, חצר המנזר היתה ריקה והוא הצליח להוציא את-הנער בנקל מבלי שמאידו יחוש בדבר, והבריחו במהירות אל המזכסן היהודי. למחרת, קמה מהומה גדולה במנזר, באשר התגלה כי הילך היהודי נעלם, אולם החפזים שנערכו בעיר, לרבות בביתו של הרב, העלו חרס, עד שהפקדים התיאשו מלאחרו. עברו ימים רבים, בהם קבל ה'שאגת אריה" ידיעות תמידין בסדרן על שלום הנער, שבינתיים עלה ונתעלה בתורה, עד שהתקבל לרב באחת הקהילות המפרסמות, והחליף מכתבי הלכה עם ידו זה. ה'שאגת אריה" האריך ימים, ונפטר בט"ו בתמוז תקמ"ה, בהיותו בן תשעים שנה. הוא נקבר בעיר מץ שבצרפת, בה כהן בעשרים השנים האחרונות לחייו. לימינו נקבר לזמנים אחד מחשובי הרבנים שבקר בעיר ונפטר בה, אך המקום לשמאלו נותר פנוי. עשרים וחמש שנה עברו מפטירתו של ה'שאגת אריה", ובאחד מימי חמישי של שנת תק"ע, לפנות ערב, חש מידענו החיט כי קצו קרב. הוא מהר לזמן לפניו את טובי העיר וספר להם את המאורע בלשון ודרש מהם להקבר לצד שמאלו של ה'שאגת אריה". מוכן, כי הספור לא התקבל על-לבם, והם גמרו אמר כי בינתו של החיט הדין הסתירה לעת זקנתו והוא בדה את-הענין מלבו, וכשראה זאת, לחש החיט בכחותיו האחרונים: "מעיד אני עלי שמים וארץ, כי אמת בפ", ומיד לאחר מכן פרח נשמתו. קבורתו התאחר עד צהרי יום ששי ערב שבת, וכאשר הגיעו הקברנים אל בית העלמין שבמץ, החלו לרדת גשמי זעף והשמים התקדרו בעבים שחורים, עד שהיה נראה כי הלילה ירד. השעה דקה, שכן השבת ממשמשת לבוא, ומרב חפזו קברוהו בני החברה קדישא במקום הראשון שהודמו לפניהם, בלי לדעת כי קברוהו לשמאלו של ה'שאגת אריה". הבקר אור, והעיר בלה היתה פמקרה, אולם כאשר נודעו דבריו האחרונים של המנוח, הכו פלם בתדהמה, והבינו כי מן-השמים סייעו בעד ה'שאגת אריה" לעמד בהבטחתו.

את הספור הנפלא, שמע רבי יעקב מזא"ה רבה שלי-מסקבה, מהאומנת שלו מרת ראשה שגדלה אותו מלדתו, ביחוד לאחר שהתיתם בגיל ארבע, והוא העלה אותו בזכרונותיו לדורות.

מטעים

מול סוף (א, א)

נרמזו כאן דברי ה'אור החיים" הקדוש שכתב על דרך המוסר, לפי דברי המשנה באבות "הסתכל בשלשה דברים ואין אתה בא לידי עברה, דע מאין באת, ולאן אתה הולך, ולפני מי אתה עתיד לתן דין וחשבון, וזה 'מול סוף' - שהאדם יביט בסוף האדם ותכליתו. ולכן מטעמות התבות מול סוף בקומא ואולא, לרמז שהאדם צריך להקדים ולזכור תמיד את סופו, ואז לא יבוא לידי עברה. (חסדק מנחם)

ותקרבון אלי כלכם (א, כב)

ומפרש רש"י: "בערבוביא, ילדים דוחפין את הזקנים וזקנים דוחפין את הראשים". ורמז לזה בטעמי המקרא שהם זרקא סגל, כלומר שזרקו ודחפו את אנשי הסגלה, כי כלל ישראל נקרא עם סגלה כמו הסגל שיש בו שלש נקודות, לרמז על ילדים, זקנים וראשים, שהזקנים נכנעים תחת הראשים, והילדים תחת הזקנים. אבל כאשר הילדים דוחפים את הזקנים והזקנים את הראשים, אז מתבטלת ונזרקת הסגלה של עם סגלה. (שמן ראש)

טעמי זרקא סגל מרמזים לדברי ה'אור החיים" הקדוש, שבני ישראל טענו למשה שבנותם בשליחת המרגלים היא כדי לראות את החפירות שבהן הטמינו הכנענים את מזונם כדי שלא יגלו אותם בני ישראל בכניסתם לארץ, וזה "ותקרבון אלי כלכם" שבאותם כלכם בטענת "זרקא סגל" כלומר שהכנענים זרקו והטמינו בארמה את הסגלה והאוצרות שבהם. אבל אחר-כך הכירו בני ישראל בחטאם, ואמרו (להלן פסוק מא) "חטאנו לה", וגם שם מטעמות התבות בטעמי זרקא סגל, כי הם התירו על-כך שבקשו להטעות את משה רבנו באלו מטרותם רק לראות את האוצרות שזרקו הכנענים בארץ, בעוד שלחו את המרגלים לראות את הארץ אם טובה היא. (דברי חנוך)

ותמרו את-פי ה' אליכם (א, כו)

תבת ותמרו מטעמת בטעם זקן גדול, כי נזדקפו להמר את פי ה' הגדול. (דברי יחיאל)

וטפסכם אשר אמרתם לבי יהיה (א, לו)

ב'שפתי בה' על התורה כתב, כי התבות "המה יבאו שמה" יש רמז לביאת הארץ על-ידי יהושע, "ולכם אתננה" מרמז לביאת עולי בבל, "והם יירשנה" מרמז לביאת הארץ על-ידי משיח צדקנו במהרה בימינו. ולכן מטעמות התבות "לבי יהיה" בטעמי מנח רביעי, כי הטף אשר הם יזכו לביאת הארץ לעתיד לבוא, הוא מנח ועומד עד שיצאו מהגלות הרביעית במהרה בימינו. (פני יוסף)

אל-תירא ואלי-תחת

איש חשוב ונעלה היה רבי מאיר ממיר, מחשובי חסידיו של רבי מרדכי מלכוויטש, שנקרא בפי חבריו 'ר' מאירקע מירער'. חסידיו ואיש מעשה היה, ודבוק ברבו עד לאחת. בכל שנה בשלח השנה, היה נוסע אל רבו ללכוויטש כדי לחסות בצלו בימי הדין בראש השנה, ומתעלה בתפלותיו בצל רבו הנערץ. שנה אחת נאלץ לשנות בראש השנה בעיר ליפצייג, ונקל לשער עד כמה היה שבור מזה. לא היה פמוכן בית-הכנסת חסידי בליפצייג, והוא נאלץ להתפלל בבית-הכנסת המקומי, שבו התפללו יהודי העיר בסגנון מאפק שהיה זו ומנבר לו. ר' מאיר עומד בפנת בית-הכנסת, מכנס כלו בעצמו, והוא שריו בעצב ומרה-שחור עד שאינו מסוגל להתחיל להתפלל. לבו כאבן דומם, כאכל לא יפתח פיו. והנה לפתע הוא חש כאילו הוא שומע את רבו הנערץ קורא בעקב "המקל" בגשתו אל עמוד התפלה ללכוויטש, ובכתב-אחת נצת האש בלבו. כאילו התעורר מתוך שנה החל להתפלל בהתלהבות וברגש תלכ, וחש עצמו עומד עתה במקצת רבו יחד עם חבריו החסידים, וכל בלו תבערה ואש יוקדת. לאחר תקופה נסע ר' מאיר ללכוויטש, וכאשר נכנס לקבל שלום מרבו, נדהם לשמע כיצד הרבי קורא: "כאשר יהודי מכריז 'המקל', שומעים זאת גם בליפצייג!" ומיד פנה אליו הרבי ושאל: "מאירקע, האם אכן נכון הדבר"?...

באחת מנסיעותיו הארוכות בעניני מסחרו, נכנס ר' מאיר לאחד הכפרים שעל דרך המקל, בו עמד בית-אכסניה שנהל ביד יהודי מקומי, ואליה היו פונים הנוסעים למנוחה וחלוץ עצמות. תוך כדי שהיתו במקום הגיעה שירה של יהודים עניים שנגדו בדרכים, ור' מאיר שהיה בעל טבעיות עיון של תלמיד-חכם, הבחין בתוך חבורת האביונים בזהב בעל-צורה, שהיה נדר כבד-עליה השונה לחלוטין משאר בני החבורה שהיו יהודים פשוטים, ומצוקות החיים גרמו להם להיות חסרי נעימות ונימוס. המארחים הניחו לפני האביונים כפרות לחם ותרשיל חם, והללו שהיו רעבים בהגן. מהרו להחזק אל המזון. אך אותו זמן כלל לא נחפו, אלא פנה לטל את ידיו, כשהוא בודק היטב את הפלי אם הוא שלם בלי כל פגם, ורק לאחר הכנה מרבה התישב בפנה מבדדת משאר בני החבורה. הוא נטל תחלה פרוסת לחם מהכפר כדי לברך 'המוציא', אך לאחר שהתבונן מעט הניח את הלחם בצד, ובמקומו נטל פעד למזונו, ברוך ואכל במתינות, ולאחר מכן ברוך על מזונו בכונה. וכל אות זמן עקב ר' מאירקע מירער אחר הזקן הפלאי, והתרשם ממנו עמוקות. החבורה מהרה לדרקה, ואולם ר' מאיר נותר שקוע בהרהוריו: "מיהו הזקן הפלאי?" שאל את עצמו, "ומדוע סרב לאכל את הלחם?" ואז הבזיקה המחשבה בלבו. הוא פנה אל בעלת-הבית ושאל: "מתי אפית את הלחם הזה?" ולאחר שהשיבה כי הכינה את הלחם שלשום, שאל שוב: "האם הפרשת חלה מן העסה?" ובעלת-הבית נבהלה וצעקה: "אוי ואבוי! שכחתי להפריש חלה!" ור' מאיר ידע כי איש קדוש הוא אותו זקן.

מיד רתם את עגלתו והחל לדהר אחר חבורת העניים, והנה הלכו לקראתו, אלא שבסקירה אחת הבחין ר' מאיר שהזקן נעדר מן החבורה. "היכן הזקן שהלך עמכם?" שאל את בני החבורה, והללו נחכו ואמרו: "למה אתה מתעניין בו? הוא סתם איש מזד ומתהוה שנטפל אלינו לפני כמה שבועות, והולך אחרינו לאן שאנו הולכים. הוא מתנהג בצורה מאד מוזרה, תמיד מתרחק מאתנו ונוהג להתבודד בשדות שמסביב". "היה פעם", המשיכו העניים ללחג, "כאשר עברנו ליד נהר שממיו קפא מרב הקר, וזקן מתהוה זה הלך ושבר את הקרח כדי לטבל תחת הקרח הנורא, מעשה של אדם שלא מן השגשג..." המידע הזה רק חזק ברו' מאיר את ההבנה כי איש צדיק וקדוש הוא אותו זקן, וכאשר המשיך להתעניין היכן נהג לאתר אותו, סמנו הלכו לעבר היער הסמוך. פנה ר' מאיר ונכנס אל בין העצים, והנה לפתע גלה את הזקן עומד בצל אחד האילנות כשהוא שקוע בשערפיו, ופניו לוחטים בפני מלאך אלקים. בחדרת-קדש פנה ר' מאיר אליו, ובקש: "רבי, ברכני נא!" והזקן נשא אליו עינים טהורות, כשר' מאיר ממהר להשיב לו סכום נכבד כפדיון-נפש, והזקן הפלאי ברכו בברכות מאליפות מעמק לבו.

"יודע אתה ממי זכית לקבל ברכה?" אמר רבי מרדכי מלכוויטש לר' מאירקע מירער, כשבא אליו לאחר אותו מעשה מפלא, "מהקדוש המפרסם רבי לייב שרה'ס!"

תקופה לא ארכה לאחר שזכה ר' מאיר להתברך מפי הצדיק הנודע רבי לייב שרה'ס, שוב היה בדרך לרגל מסחרו, אלא שהפעם תעה בדרך לאחר שנכנס ליער בלתי מבר, ולא מצא מוצא מן הסבך. הוא העמיק אל תוך היער מבלי לדעת כיצד יחלץ ממנו, והנה לפתע לפניו בלב היער בית רחבי-ידים ובסמוך לו ארזות סוסים. שמחה פשוטה בלבו, שכן בטוה היה כי הגיע בסמוך לדרך המקל ובית-מלון לפניו, ואכן ראה משנת עומדת ושופתת קדרות של בשר על הכיורים. "אפשר ללון כאן בבית-המלון?" שאל החסיד בתמימות, ונענה בחיוב. אלא שלא ידע כי נפל למאורת שוודים, וכאשר הלכו שבו בליילה ממלאכתם ללסטים את הבירות, נחרד ר' מאיר לשמע מבעד לחדר בו שהה, כיצד המשרתת מספרת להם על הדג השמן שנכלד ברשתם, סוחר עשיר שנפל בפרי בשל הישר אל תוך מצודתם. ר' מאיר המבטע נסה להקלט מהחדר, אלא שלחדרו גלה כי החלונות והדלתות נעולים, ואין כל מוצא מפח היוקשים. בפנים מלבינות ובשפתים רועדות החל לומר את מלות יהודי, והנה נפתחת הדלת והשוודים הגברתים קושרים אותו בחבלים לכל ומלט מידם. בינתים פנו הגזלנים להיטיב את לבם בסעודה דשנה, ור' מאיר שוכב עקוד ומתחנן לבורא שישלחו מרדת שחת. לפתע נשמעו דפיקות עזות על הדלתות והחלונות, ובקול סמכותי קושרים אותו בחבלים לכל ומלט מידם. בינתים פנו את הבית, שכן הקר מקפא את עצמותיהם. השוודים סרבו לפתח, אלא שמרה מאד נפרצה הדלת, ושייה של עשרות פריצים עם מלוחיהם, שתעו אף בדרךם, חדרו פנימה. הם נדהמו לראות את ר' מאיר שוכב כשהוא קשור בחבלים, והבינו מיד כי חבר גזלנים לפנייהם, ומהרו להתירו ולכלכל את ידיהם. עם האיר הבקר, יצאו הפריצים לדרךם, כשהם נוטלים עמם את הגזלנים הקבולים כדי למסר אותם לידי השלטונות, ור' מאיר ספרו: "אנחנו רגילים לנסע ביער זה מדי פעם, ומפירים את כל שביליו פאת שבילי ביתנו. אלא שהלילה ארע לנו משהו בלתי מוכן, וכאלו רוח עושים נכנסה בנו והתעתה אותנו מהדרך הרגילה. אין ספק כי מעשה אלקים עשה זאת, כדי להציל אותך ממות".

"יודע אתה בזכות מה נצלת?" אמר רבי מרדכי מלכוויטש לר' מאירקע כשהגיע אליו אחרי גס הצלתו, "בזכות הנדבה שנתת לרבי לייב שרה'ס והתברכת ממנו. בזכות זה גלגלו מן השמים שהסוחרים יתעו בדרךם ויבואו להצילך".

על הפסוק "הואיל משה באר את התורה הזאת" מפרש רש"י: "בשבעים לשון פירשה להם", ובשעה שנכנסו לארץ-ישראל ננטו לכתוב את התורה על אבנים וכתבו אותה בשבעים לשון. ואף בקבלת התורה אמרו במדרש שהקול של הדיבור היה נחלק לשבעים חדי שישמעו כל האומות, ונחלקו הראשונים אם רק שני הדורות הראשונים מפי הבורה תורגמו, או שכל התורה נאמרה בסיני בשבעים לשון.

'שבעים לשון' היא הגדרת חז"ל למספר השפות שבהן החלו לדבר בדור הפלגה, בנוסף ללשון הקודש שבה ניתנה התורה ואינה משבעים לשון, כפי שכתב המהרש"א במסכת סוטה, והם לשונות שבעים האומות מבני נח שמהם נשתלשלו כל אומות העולם, לאחר שהקב"ה בבלב כל שפות והם נפוצו בעולם ובמשך הזמן התפתחה בכל אזור שפה חדשה. בירושלמי נגילה נחלקו אם 'שפה אחת' של בני דור הפלגה הכוונה לשון-הקודש, או שכבר דיברו אז בשבעים לשון אלא שלצורך הבניין דיברו בשפה משותפת שהיא לשון-הקודש, עד שה' בבלב כל שפותם ונשכחה מהם הלשון וחדלו לבנות את המגדל. האברבנאל כתב, שבניית המגדל גרמה להמצאת מלים חדשות בהתאם להתפתחות הבנייה וההמצאות שיצרו, וכל אחד העניק לו שם משלו וכך התפתחו השפות. אולם במדרש נתנוחמא מובא, שהקב"ה כבר לימד את אדם הראשון שבעים לשון, אלא שיתכן שלא גילה אותו לבניו עד שבעצמם יצרו את הלשונות.

ישנן כמה מלים בתורה שהן 'ל' פירשו אותן לפי לשונות האומות, כגון 'לטוטפות' טט בכתפי שתיים פת באפריקי שתיים, ודעת רוב הראשונים שבאמת תיבות אלו מלשון הקודש הן אלא שכאשר נפרדו הלשונות נכללו תיבות אלו בלשונות האומות.

לפי ההערכה, ישנם כיום כ-6,800 שפות בעולם, אך כמחצית מהן בתחילת היעלמות כתוצאה מההרגל להעדיף שפה נפוצה ובינלאומית ותקשורת המונית משתפת, ודלילות קיים היום ארכיון דיגיטלי לשימור השפות שבסכנת הכחדה. השפות מחולקות בקבוצות של משפחות לשוניות שבהן שפות הדומות בתכונותיהן, נשקרו לעולם שלוש שפות שם, שם, חם ופס, ולפי זה מספר השפות בעולם קטן בהרבה אם נחשיב רק את הקבוצות הראשיות. ב'שפות השמיות' נמצאת כמובן לשון הקודש שלה ניבים שונים בתקופות שונות של המקרא, לשון חז"ל ולשון הספרות הרבנית עד הלשון כיום; ולבדד שפות רבות שחלקן נכחדו בעולם העתיק וחלקן חיות עד היום, כמו: אכדית, אשורית, כנענית, פיניקית, ארמית עם ניבים הערבים, שגם לה ניבים רבים, וכן שפות באפריקה כמו שפת הגעז העתיקה באתיופיה או המהרית כיום, וכדומה.

על שתי השפות הארמית והעברית כתבו הראשונים שבמקורן של לשון-הקודש אלא שנשתמשו, ולכן יש הסבורים שאין להתפלל בהן מפני שהן לשון-הקודש משובשת וממונה בעיני המלאכים, וכן מובא בזוהר 'שחרות' שהיא הארמית אינה משבעים אומות.

על רומי אמרו חז"ל שאין להם לא כתב ולא לשון, ורש"י מפרש שלשונם נלקחה מאומה אחרת, כלומר השפה נוצרה מהתלכדות לשונות רבים לשפה אחת כדברי התוספות. והחז"ל סופר מסביר, כי את שפת רומי היא הלטינית המציא אדם בשם לאטינס בשנת שמ"ה לאלף השלישי "לשון לטין" וט אותיות, וכל הלשון כרגענו וחפצו. והיעב"ץ כתב שהלטינית גנובה מהיוונית, "מוצאה המציא כתב ולשון חדש ומרכב משה אחרים". השפה המדוברת ביותר בעולם היא מנדרינית, שבה במדברים כ-1.35 מיליארד אנשים בסין ובמדינות נוספות במזרח. אחריה היא האנגלית שבה מדברים כ-1.2 מיליארד, אך היא השפה הבינלאומית הנפוצה. אחרונה באות הספרדית, ההודית, הערבית, הצרפתית, האינדונזית, הפורטוגזית, הבנגלית והרוסית. הספר המתורגם ביותר הינו התנ"ך, שתורגם עד כה ל-698 שפות. מאז שנת שע"א שבה תרגם מלך אנגליה את התנ"ך לאנגלית.

יודעה האגדה שמביא היעב"ץ, שאם ילד ייוול במקום בודד בלי אנשים ולא ישמע מלידתו אדם המדבר, אזי כשיגדל ידבר מעצמו בלשון-הקודש. יש המביאים שמועה זו בשם הרמב"ם, ואף מגבילים את גיל הילד עד שבע שנים שבהן לא ישמע שום דיבור, אך אין כל מקור שבו ככתב הרמב"ם "מעבר יבוק" כותב כי "כבר נודע ממעשה אשר אירע, כי ילד אשר לא ישמע לדבר בשום לשון, תחילת דיבורו יהיה בלשון-הקודש". ובהג"ה דרבונו עובדיה על רש"י בישעיה הביא סיפור ארוך אודות המלך בן-יהוד ששאל את חבמו ישראל מהיכן הם יודעים שלשון-הקודש הוא מובחר הלשונות? והשיבו לו לקחת שני תינוקות ולשמור עליהם שלא ידבר שום לשון עד שבע שנים, ועשה כן, והשיבו לו בלשון-הקודש ולא הבינו שום לשון לעז. אלא שכבר כתב רבי אפרים לזמן מרגילות, שכל אותן הגהות ברש"י שנוספו בדפוס אמשטרדם כרש"י ישר", כולן בדויות ביד המו"ל הזיזפן שמואל דלונאטש שאף בדה דמות בעיני 'עובדיה הנביא', ורבים נכשלו וחשבו בטעות שמקור הדברים ברש"י עצמו.

ביום ג' במנחם-יאב תק"צ, נפטרה הנדבנית הידועה מרת תמרל ברגסון, שנודעה כבעלת צדקה מפורסמת שסייעה לכל עני דל, ותמכה רבות בצדיקי החסידות שבפולין. בעלה דב בער ברגסון וזונברג היה בנו של הנצי"ה המפורסם ר' יוסף שמואל וביטקובר שהיה שדלן פורני המפורסם למלכות, ואף שנהג בתקיפות ובעריצות, נשתמר וזכרו כבעל חסד שהציל יהודים רבים. ממרד הפולני הנודע בשנת תקס"ז, הצטרפו יהודי ורשה במלחמה אל הפולנים נגד צבא רוסיה, אלא שיגורו למלחמה וחילול רוסיה ערכו פרוצות ביהודים. ר' שמואל העמיד שתי חביות בחצרו, האחת מלאה במטבעות הזהב והשנייה כסף, והודיע כי בעד כל יהודי חי שיבאו לו הקוקים ועניק מטבע זהב, ובעת הנהג ישלם מטבע כסף, ותוך זמן קצר התרוקנו החביות ומאות אנשים ניצלו בזכותו.

בחרציצתה של תמרל נדל העושר בביתם, עד שהם נחשבו לגדולי העשירים בפולין, והעניקו סכומים גדולים לצדקה. בהשפעתה עמד בעלה לימים החסידות, והקימו בשנת תקס"ז בית-מדרש חסידי בפראגה שוורא. הרבי ר' בונים מפשיסחא שימש כממונה על מוסד העירות שלהם, בעקבות בקשת המהמדיקו מנחם לתמוך בו, ובנסיעותיו ליריד בליפציג היה מקרב יהודים שירדו מדרך התורה ומחזירם למוטב. גם רבי יצחק מוורקא ניהל נכס שבבעלותה בכפר רודא. לאחר בקשת החוזה מלובלין לסייע בו בפרנסתו, ובמשך שנים התגורר בכפר זה עד שעבר לכהן כרב בעיר וורקא ועל-שמה נקרא. אצל רבי פייבל מגריצא שהתפרנס בראשית ימיו כסופר סת"ם, הזמינה ספר תורה תמורת סכום גדול, אך על רבי מנחם מוורקא מסופר, כי פעם ראה חבור רבי פייבל מגריצא כי מעילו קרוע, והציע לו לפנות להגיד תמרל כדי לקבל מעות לריקוע בגד חדש, אך רבי מנחם נענה בסלידה: "וגעלט? פע!" ובמשך תקופה ארוכה לא יכול היה רבי פייבל להביט בצורת מטבע. הצדיקים העריכו את מעשיה הטובים, והחידושי הר"מ אמר עליה שכל מעשי בעלה הם כאין וכאפס נגד מעשיה הטובים של "צדקת הישיבה מרת תעמל"ל". בחתונה בתה של תמרל עם רבי יששכר בער הורוויץ נכדו של הרבי ר' שמעלקא מניקלשבורג, סידר המגיד מקו'ניץ את הקידושין, ולימים נסע לחתונה הגדולה באוסטילא יחד עם החידושי הר"מ כדי להגן על שיטת פשיסחא.

ביום ה' במנחם-יאב תרמ"ז, התפרסמה לראשונה השפה הבינלאומית החדשה 'אספרנטו', שנחשבת כיום השפה המדוברת ביותר מבין השפות המותוכננות, שיש שפות שאוצר המלים שלה ומערכת הדקדוק נוצרו באופן מתוכנן ולא כשפה טבעית שמתפתחת בפי האנשים במשך הזמן, ויש לה כיום כ-2 מיליון דוברים, ועוד מיליוני אנשים שמשוגלים לקרוא ולהבין את השפה.

ממציא השפה היה רופא עיניים יהודי מביאליסטוק בשם אליעזר זמנאוו, ומטרתו הייתה ליצור שפה קלה ומשותפת, שתגרום לאנשים בין אנשים רחוקים במדינות העולם באמצעות שפה אחת ומקובלת. השם אספרנטו הוא תרגום של "אני מקווה", כלומר תקוות הכותב לאחד את האנושות בשפה אחת שבהאיש שלום עולמי, תקווה שכמוהו נכונה, ובשנים שאחרי המצאת השפה אירעו שתי מלחמות העולם והמלחמות שאחריהן עד ימינו. הייעוד היה ששפה זו תהפוך לשפתו השנייה של כל אדם בעולם, לזה שפת האם שלו, וכך יוכל לתקשר עם כל אדם באשר הוא.

בכך בימי נעוריו נתקל זמנאוו בריבוי לשונות סיבוכי, אידש כתר לשון-הקודש בלמודיו, לצד רוסית ופולנית ושפות אירופיות נוספות בסביבה, ויום את רעיון השפה האחדידה. אומרים, כי בתחילה ביקש להממית את לשון-הקודש כשפה בינלאומית, אך חשש משנאת ישראל ומהקושי לרכוש את רזי השפה שלא יתנה בשמימוש יומיומי.

בשפת האספרנטו יש רק 16 כללי דקדוק בסיסיים, ואוצר המילים מבוסס על מספר מצומצם של שורשים משפות ידועות, כלי "יצא מן הכלל" כמו בשפות אחרות. הכתב מבוסס על האלפבית הלטיני, בהוספת כמה אותיות בהשמטת אחרות. הצירוף נחשבת כיצירה גאונית, וניתן לרכוש בקלות את ידיעת השפה. ספרים רבים נדפסו בשפה זו, עיתונים רבים מתפרסמים בה, ובעולם ישנם רחובות רבים על-שם ממציא השפה.

היהודי הראשון שנאסר בידי הנאצים לאחר כיבוש פולין בפרוץ מלחמת העולם השנייה, היה בנו של ד"ר זמנאוו ממציא האספרנטו, ולמרות המאמצים לשחררו הוא הוצא להורג בידי הגסטפו. הנאצים ראו בשפה זו חלק מההשפעה של היהדות על העולם ונחלקו מ"מזימה יהודית להשתלט על העולם" כהגדרתו של השטן הנאצי בספרו 'מין קאמפף', ובאשר רשימת האנשים המבוקשים שהכניס הנאצים מראש, רשמה של ה' ד"ר זמנאוו יוצר השפה. הקצין הנאצי שהגיע לאסור את האיש, פתח עמו בשיחה בלשון אספרנטו שוטפת וידידותית, ואחר-כך שלף את פקודת המאסר הגרמנית ואסר אותו. בנו הצליח להסתתר בפולין בזכות בדיה, ובנפטר לפני כמה שנים בגיל מופלג. מעניינת עדות בירויו "בית יעקב" באייר תשכ"ה, שבו מספר קורא בשם 'ישראל יהושע הלוי מאיראווין מפאריס', כי הכיר את ממציא שפת האספרנטו שהתגורר בוורשה, ובנו שהיה בעל בית-מרקחת היה שומר מצוות שהקפיד בפסח שלא לרכוש מוצרים שאינם כשרים לפסח, והיה עורך אצל רבי מרדכי קלענפיש מרבני ורשה שטר מכירת חמץ על בית-המרקחת שלו.

ביצד נישאר ר' מאיר לסוחר? ובמה עסק במסחר? על כך מספר מעשה מפלא. לאחר שנים מספר מאז הקים את ביתו, כאשר משפחתו של ר' מאירקע גדלה והוא נאלץ לתור אחר פרנסה לפי הטרף, פנה להתייעץ עם רבו, כדי לדעת אם יעסק בייבוא ויצוא של סחורה חקית וכשרה? על-פי כללי השלטון הרוסי, אלא שהרוחים שבו מעטים; או שמא יעסק בהברחת סחורה 'טרפה' ובלתי לגלית, בלי תשלומי מסים פנדרש והמורות ורוחים גבוהים, אלא שפסו רב פרוד בו. הרבי צדד במסחר החשאי שבו נתן להריות יותר, אלא שהנהגה עם החסיד שלו תנאי חיוני להצלחתו, לשמור על האמת ולא להוציא דבר שקר מפיו בכל מסחרו, יהיה אשר יהיה. ר' מאיר החל במסחרו. מדי פעם היה נוסע אל עיר המסחר ליפציג שבגרימניה, שם היה רוכש סחורה מבקשת ושמושית בסכום נמוך, ובדרכי ערמה הצליח להבריה את הסחורה אל בגולות רוסיה, בה היה מוכר את הסחורה ברוחים מפלפלים וזכה להצלחה מסחררת. עברו ימים, ופקידי המכס החלו ללטש עליו עין. הם הבחינו בנסיעותיו התדירות אל מעבר לגבול, שמעו כי הוא עוסק בעסקי יצוא וייבוא ועושה חיל במסחרו, אך לא הצליחו לתפס אותו מעולם כשהוא נושא עמו סחורה מברחת. הדבר הגיע לאזניהם של מנהלי משרדי המכס, והם גמרו אמר ללכוד אותו ברשתם ולהתנקם בו על אשר שטה בהם תקופה כה ארוכה.

יום אחד נודע למנהל המכס האזורי, כי בלילה הקרוב מתכנן הסוחר ר' מאיר להבריה את הגבול מקרימניה לרוסיה, ועמו פמות הגונה של סחורה מברחת. המנהל מהר לכנס את כל פקידי המכס, והורה להם להתפזר בכל התחנות לאורך הגבול, כדי ללכוד את הסוחר היהודי. לא היה להם ספק כי הסוחר לא יעז להכנס דרך הכניסה הראשית במעבר הגבול, אלא ינסה לחמק אל המדינה דרך אחת התחנות הנדחות לאורך הגבול, ולכן שלח מנהל המכס את כל השומרים שעמדו בבית המכס בסמוך למעבר הגבול הראשי, ופזר אותם בין כל נקודות הכניסה האחרות, כשמוקדם נשאר רק פקיד אחד בלבד. הגישון לילה, נוסע ר' מאירקע עם עגלתו עמוסת הסחורה המברחת, מבלי שידע כי בכל פרשת דרכים ובכל עמול עומדים בלשי חרש ומתחזקים אחר עקבותיו. אלא שפיון שהוא יצא לדרכו בשעת לילה מאחרת, לאחר שהכלו כבר המתינו עד בוש, נפלח עליו מן השמים תרדמה עזה, והם כלל לא הבחינו בעגלה העושה את דרכה בינותם. גם ר' מאירקע עצמו היה עיף מתלאות הדרך, וכך גם בעלי העגלה והעוזרים, ואט-אט נעצמו שמוזות עיניהם, כאשר המושבות שבהן מנהיגים את הסוסים נשמטות מיד המזביל. הסוסים המשיכו בדרךם באטיות, כשהם פוסעים בדרך המלך הרגילה בהרגלם מימים ימימה, והנה העגלה מגיעה אל מעבר הגבול והסוסים פונים ונכנסים פנימה בהרגלם. השומר היחיד שישב בבקתה, מהר לקרא בהרגל: "עמד!" וכלם התעוררו בהלה. ר' מאירקע ומלווי מבטים אנה ואנה, ומחר מאז הבינו כי נקלעו הישר אל לע הארי, אל בית המכס עצמו! מה עושים? שאל הסוחר היהודי את עצמו, ומהר ללחש תפלה חרישית כשהוא מתעטף באמונה פשוטה. "מה אתה מזביל?" שאל השומר את הסוחר, ור' מאיר ששומר מכל משמר על האזהרה שקבל מרבו רבי מרדכי מלכוויטש, שלא להוציא דבר-שקר מפיו, אמר את האמת בקול רם וללא כחל וסרק: "קאנטראבאנט!" כלומר סחורה מברחת שענשה קנס גבוה... השומר הביט בו בתדהמה ואמר: "אתה בודאי צוחק עלי... אמר לי מיד מה אתה מזביל!" ור' מאירקע עומד על שלו: "קאנטראבאנט!", כשהוא אומר זאת בקול בוטח ובלי כל מורא. והשומר הנדהם אומר: "שמע נא! אתה ללא ספק מזביל סחורה לגלית וכשרה עליה שלמת מסים פנדרש, ואתה מנסה ללעג לי ולשחק עמי. אך דע לך, כי עוד יבוא יום ואצליח לתפס אותך עם סחורה גנובה, ואז יהיה גורלך רע ומר..." חידה עלה על פניו של ר' מאירקע, והוא נכנס פנימה בגאון כשהוא מותיר אחריו את השומר פעור-פה...

מדגש

הצורה הנכונה לציון הימים בחדש, היא כפי שאנו למדים מלשון חז"ל במשנה ובכל הפסוקות: "חשעה באב", "חמשה עשר באב", "עשרה בטבת", "עשרים וחמשה בכסלו", "שלושה במרחשון" וכדומה. וגם במקרא מצינו שהמספר מצין במספר בלשון זכר, כמו "באחד לחדש", "בשבעה לחדש" ועוד הרבה.

לא מצאנו במקרא שמוש במספר סודר, גזון 'בראשון לחדש', 'בשני לחדש', אלא מעט בלשון חז"ל כמו בתוספתא תענית (א, א): "ומקלש בראשון בנסך". לעתים גם נזכר בלשון חז"ל מספר הימים שבהדש ללא אזכור שם החדש עצמו, כאשר הדבר מתפרש מאלי, כמו בירושלמי מנחה (ד' פד' ד'ה) שיהו מתעניין בעשרי שבו נשרף, וקשה בתשיב? שבו התחילה הפרענות. והנ' פנ, בשבועי נכנסו לתוכו, בשמיני היו מקרקרים בו, בתשיעי הציטו בו את האור, בעשירי נשרף, ונוסב על דברי המשנה "ובתשיעי באב", וכן במשנה בתענית "בשלושה במרחשון שואליו את הגשמים", ורן גמליאל חולק ואומר 'בשבעה בו' בלי לפרט את שם החדש שממך מאליו כהמשך לדברי תנא קמא.

לפיכך היו מזכירים את ימי החדש בתבות, כמו "עשרה בטבת", "חמשה עשר בשבט", אולם ברבות הימים השתרש ההרגל לומר את יום החדש גם באותיות, כמו "א"ף בטבת" או "כ"ף א"ף בטבת", וכך גם הורגלו לכתב בכתב, א' בטבת, כ"א בטבת, למעט הימים המקוריים ט"ו בשבט וט"ז באב, שהיגים גם היום בראשי תבות כתבה עצמאית. מסתבר שההרגל נבע מקריאת מספרים רבים בתורה בפני עצמה, כמו "ארבע אמות" שנכתב "ד' אמות" והשתרש בפי הצבור ב"דלת אמות", או "למ"ד וז' צדיקים" (ש לצד דרך אב. כי בדברי חז"ל אין אזכור כי צדיקים אלו הם נסתרים דוקא, אך נמצא הרבה בתורת החסידות, ויש שמצאו לך רמז בתקוני זהר שיש ל"ו צדיקים בארץ ישראל ונגמם ל"ו צדיקים בגולה, ובעל השלם מסביר שהנהגה על ל"ו צדיקים נסתרים ונגמם ל"ו גלויים, ועל-פי זה גם באר את המקור ל"ו דקדא, שהוא כנגד רב הסנהדרין).

לפי שם החדש, יש להקפיד להוסיף את אות היחס ב"ת, דהינו א' בטבת, כפי הבטוי המקורי בלשון-הקדש, ולא א' טבת כמו שרבים משתמשים באמירה ובתיבה. נתן להשתמש גם באות היחס למ"ד, כמו בנחמיה "ותשלם החומה בעשרים וחמשה לאלול" וכן נמצא בתעודות בריבוכא, אולם האפן הרגיל הוא להשתמש באות ב"ת, בתורה יש גם שמוש בצירוף 'לחדש', כמו "בחדש הראשון בארבעה עשר לחדש", וגם 'לחדש': "בארבעה עשר יום בחדש הזה", ויתכן שהנהגה לראש החדש, כלומר עשרה ימים לאחר תחלת החדש, ומצאנו גם במקרא ציון החדש במספר סודר, כמו בחגי: "בעשרים וארבעה לתשיעי".

בסמוך יום החדש באותיות, נהוג לסמן בקצרה ברש לאות אחת, כגון א' בטבת, וגושים לשתי אותיות כגון ר"א בטבת. בעבר היו שהקפידו שלא לסמן את תאריך ימי החדש ומינו השנה בגושים, בטענה שאין מקדך כאן בראשי תבות, אך הנהגה נראית כיום מיותר בעין הקורא.

בכללים אלו משתמשים גם לתאריכים כלליים שלא בלוח העברי, שעליהם נחלקו הדעות אם מתר להשתמש בהם, אך מותר ההכרח בשמוש בהם במשא ומתן, החר הדבר. יש להקפיד שלהוסיף ה"א הידיעה לפני היום בחדש, כמו 'העשרה בטבת', ובתאריך הוליוני הוא יותר שגור: 'הראשון בינואר', או 'העשרים לחדש', מפני שאין להוסיף ידוע לתאריך, וכן בלשון חז"ל "בתשיעי באב" בשאן ולא בפתח בידוע. בעבר הרווחק היו מצינים תאריך ליוני באותיות קדמויות לתאריך העברי, והיו מוהבים "ח"ח לחדש פעבוראר", אך לאחר מכן החלו להשתמש בספרות.

חלוקות הדעות גם לגבי צורת כתיבת תאריך שנה המסתיים באות סופית, האם לכתב תש"מ או תש"ם, תש"פ או תש"ף, וכך גם בשאר הסופיות. בעבר נכתבו רב השנים הללו באות סופית, כפי שאפשר לראות בשערי ספרים שנופסו בשנת תר"ן ותר"ץ למשל, וכך נמסר גם על תעודה שנכתבה בשנת ד' אלפים תש"ח בכתב זה; אולם שנת תר"פ נכתבה בדרך כלל כך ולא תר"ף, אולי במטרה להסמך מצורת רפיון וחלשה, או פיון שנקשו לשמר את ההגייה של הפ"א הדגושה "תיו" שיון "פ"א", ולא פ"א רפויה - תש"ף; נאלו באותיות הסופיות מ"ם, נ"ף, צ"ף - אין שוני בהגיון וכן הן נכתבו באות סופית, אולם האות כ"ף סופית נוגתית משום מה בפרהיית רפיונה. "ת"י" שיון "ד"ף" ולא "ד"ף" ולכן כתבו תש"ן שמשמע כמו תש"כ (אף שרבו פיוס עקרי-לשון, ואין מבחינים בין תש"ח לתש"ף).

רבי שלמה זלמן ליפשיץ, רבה הראשון של ורשא ובעל ה"חמדת שלמה", נודע במדת הצדקה שלו, ואת כל כספו היה מחלק לעניים עד שלא הותר מאומה לעצמו. כששאלוהו בניביתו מדוע אינו משאיר ממון להוצאות הבית, השיב: "בעבורכם יכול אני להשיג מזון בהקפה, אך העני - מי יתן לו בהקפה?! ורגיל היה לומר, כי מה שקבעו חז"ל בכתבות "המבצבז" - אל יבצבז יותר מחמש", לא אמרו אלא לקיום מצות צדקה, אבל אם העני רעב ללחם יש לחוש לפקושת נפש, ולזה אין שעור. מימי לא היה מחזיר לביתו מבית המרחץ את הכתנת שפשט והחליף לכבוד שבת, אלא היה מעניקה לאיש עני. והיה מתפלא ואומר: "היתכן שלאיש אחד תהינה שתי כתונות ולרעהו אפלו לא אחת?" ולכן נאלצו בניביתו להטמין את בגדיו מפניו, פן ימצאם ויתנם לעניים. המטות שבביתו היו יגשנות ורעועות, ראו זאת פרנסי ורשה והחליטו לרכוש לו מטות חדשות, אך הוא סרב בטענה שהמטות טובות לו ודין הוא רואה בהן כל חסרון. פעם הזמן לשמש כסנדק בבית מילה, וביתנים הוציאו הפנקסים את מטותיו לחצר והכניסו מטות חדשות תחתיהן. כשחזר לביתו צוה להכניס שוב את המטות הישנות, ואת החדשות מכר וחלק את ממונו לעניים. רגזו הפנקסים עליה, והוא הסביר להם בנחת: "היתכן שיהיו בעיר מחסרי לחם שאין להם פרוטה לפורטה, ואני אנוח לי על כסף?" ובאשר התפלאו על דבריו הסביר: "מאתר שיכול אני להמשיך לישון על המטה הישנה, הרי השנה על מטה חדשה כמותה בשנה על צרור כסף..."

ידוע היה רבי אריה לוי בלבו הרחום ובמדת אהבת ישראל שבו. ספר בנו, כי בהיותו ילד היה אביו רוכב מדי ראש חודש מיני מתיקה ומעדנים שונים, אורזם בחבילה ועולה לבקר אדם אחד בבית רפואה של חולי נפש. פעם הפציר הבן באביו לקחתו עמו, והוא נאות לו וילכו שניהם יחדיו. כשהגיעו אל הבית, הפירוהו שומרי המקום ואמרו: כנראה באת שוב לבקר את קרוב משפחתך, ומיד הכניסוהו אחר כבוד פנימה. לאחר שיצא אל בנו, אמר לו: "ודאי מתפלא אתה על הקרוב הלא מכר שבקרת יזה עתה ואני מבקרו בכל ראש חודש, ובכן אסביר לך את הדבר. ערב אחד עברתי כאן ושמעתי קולות צוהק וקאב. נכנסתי פנימה, ונחרדתי לראות כי אדם אחד שאינו שפוי בדעתו, מסתובב במקום כשהוא מכה וגונח מרב צער. שאלתי את הרופאים על הדבר, והם הסבירו לי כי הלה הנו אדם גלמוד שאינו שולט במעשיו, ולפעמים צריך להכותו כדי להרגיעו. התפלאתי על הדבר ושאלתי זמה עושים אתם עם שאר האנשים שמגיעים למצב כזה? והרופאים השיבו לי כי בשאר מטפלים הם באמצעות תרופות מיוחדות מחוץ לארץ, אולם לאדם זה שאין לו מקרים, אין מי שיתמוך בו ויגן עליו. מיד נזעקתי ואמרתי 'היתכן? והרי אני קרוב!' ומאז נוהג אני לבקרו מדי ראש חודש ולהביא לו ממתקים שונים, וכל הצות יודע כבר שהאיש הזה הוא קרוב משפחתי, ומטפלים בו בנעימות וברך. והאמת בפי, שהרי כל בני ישראל אחים הם זה לזה."

מספר אחד מתלמידיו של רבי נסים קרליץ: כשהרב התגורר ברחוב בלוי, המתנתי להכנס לשאלה, ושמעתי מתוך החדר חלופי צעקות בין בעלי דין, בגדופים וחרופים. היה לי חשק להכנס ולנער בהם על צורת דבורם זה לזה, אבל כמובן שלא עשיתי כן, אלא המתנתי בחוץ מבלי להפריע. הרב ישב והקשיב לחלופי המהלמות המלוליות בין הנצים, כפי שהסביר פעם מדוע אינו מונע זאת, כיון ש"בעת הצעקות פולטים לעתים בעלי הדין את האמת המסתתרת"... ואחרי שהסערה שככה ובעלי הדין יצאו מבלי שראיתי מי הם, נכנסתי לרבי נסים. כשראה אותי אמר: "אתה יודע מה היה כאן? היה כאן דירת הורד בין שוכר למשכיר על תרים שבור... לא יאמן כי יספר. הם הוציאו את כל ספרי הפוסקים שעוסקים בגדון זה, כל אחד הביא בבקראתו הוכחות לדעתו אם חייב לשלם על התרים השבור או לא, עד שבקמט התקוממתי ובקשתי לומר להם: 'רבותי! על מה על המהומה? על תרים שבור? ובכן קחו את כסף התקון ולכו לשלום'... אבל כמובן לא אמרתי מלה, שכן אסור לדון לשמות כן כפי שכתב רש"י על הפסוק בפרשת דברים 'ושפטתם צדק בין איש ובן אחיו ובין גרו' - אף על עסקי דירה בין חלקת אחים, אפלו בין תגור לכיירים. על הדין לשפט דין צדק".

ואז הוסיף רבי נסים ואמר: "ועכשיו אספר לך ספור מנגד, מה שהיה כאן אמש". ברחוב המקביל, רחוב רבי יהודה הלוי, התרחשה תאונה, לאחר שבחור צעיר נסע ברקבו לאחור ונתקל במונית שעצרה על הכביש כדי להוריד נוסע. נהג המונית דרש מהבחור להמתין עד הגעת המשטרה, אך הבחור המבהל הציע לשלם את כל הנזק, שכן חשש לעורר לאחר שנהג בלי רשיון נהיגה... התשובה הכעיסה שבבעתים את נהג המונית, והוא עמד על שלו כי לא יותר עד הגעת השוטרים, שכן 'מציג לך לשבת במאסר! הנוסע שירד מהמונית היה אברך פקח שחמל על הבחור המסכן, והחל לדבר על לבו של נהג המונית כשהוא מציע הצעה גאונית: 'בבנין הספוד מתגורר רב גדול, הבה ונעלה אליו כדי לשמש את עצתו'. למרבה הפלא התקבלה ההצעה על לבו של נהג המונית, והם עלו יחד. הלה הניח מטפחת על ראשו בהעדר כפה ונכנס בדרך ארץ, ספרו לרב את הספור בלוי, ורבי נסים התענין על הערכת סכום הנזק שנגרם למונית. תחלה הציע הרב באדיבות לבחור להנאה על הסכום כדי שיוכל לשלם את הנזק, אך הלה הסביר כי אביו בודאי ישלם את הכל ובקמט, ואז אמר לו הרב: "אני דורש מסך הבטחה ברוך, כי מעתה ואילך אתה לא נוהג ברקב אפלו כדי מטר אחד, גם לא בדרך צדדית או בכביש ללא רכבים, ללא רשיון נהיגה בתוך בידך. ובמקביל, יותר לך נהג המונית היקר על דרישתו לערב את שלטונות החק". השפעתו של הרב הייתה מידית, נהג המונית הסכים להצעה, ויצא מהבית לאחר שנשק על ידו של הרב בהערצה. המסר בספורו של רבי נסים היה ברור: ראה נא מה בין שני הנצים שעמדו בתקף על דעתם בענין פקט של תקון תרים שבור, אף שהם בני תורה ושומרי מצות, לעומת אותו נהג מונית שאינו נמנה על אנשי שלומנו, אך השכיל להבין כיצד לותר ולהגיע אל עמק שוה.

רגיל היה רבי מרדכי דב מהורניסטיץ לומר: "ברצונך לתתו על מנקנו של אדם ולדעת את טיבו? בדק אותו בעניני ממונות, ותנצח על מהותו הפנימית. וזמנו הוא בדברי תוכחתו של משה רבנו 'והצרות, ודי וזה' - כלומר, אף כאלו שניאים בצדקים המשוטטים ב'הצרות' שבעולמות העליונים, בדק אותם ב'די וזה', אם ישרים הם בעניני ממונות שבוין אדם לחברו, ובכך האדם נכר..."

וכך היה רבי דוד מנצלסלב דורש את הפסוק 'ולבן ונצרות ודי וזה': "לפני ביאת המשיח, יהיו 'צדיקים' לובשי בגדי לבן וסביבם נצרות עם חסידים תמימים שימשכו אחריהם, אך כל מנקמתם אינה אלא 'די וזה' - למלא את תאונת הממון שבהם..."

וידועה האמרה מדיע גסח התפלה שאומרים בבית החדש בשבת מברכים, מברכים על "חיים שיש בהם יצאת שמים", ולאחר מכן מברכים "חיים שיש בהם יצאת שמים", ולאחר מכן מברכים "חיים שיש בהם יצאת שמים". אלא מפני שצאמזע בקשו "חיים של עשר וקבד", וטבעם של בריית שששש בדים ממון הם מאבדים את יצאת השמים שבהם, ולכן מתפללים במיוחד ומברכים שגם לאחר שנוזה לעשר וקבד, נמשיך להיות יצא שמים פראוי... וכפי שצאמר על יוסף הצדיק שאף שהיה איש מצליח, נותר ביראתו.

ויפה אמר חכם אחד, על השאלה ששאל אדם בבואו לבית דין של מעלה: "נשאת ונתת באמונה? כלומר, המלאכים חוקרים ושואלים: 'האם נשאת ונתת בימי חיה, ונותרת בדבק באמונה'?"

ויפה אמרו שאני בבינו "נשאת חנם", שכן כל רב ומדון הם לשם ממון...

היה פעם אחד שהתנחה לצדיק פועל ישועות, גונב את דעת הבריות ונוטל ממון רב כדי לברכם, הוא נהג סלסול בעצמו כאחד הצדיקים וחתם באגרותיו "חקשן". אמר לו יהודי פתח אחר: "עדי מתי תהיה קטן? כרי הגיע הזמן שתהיה גדול יותר, כמו שאמרתי 'חל' במסכת חלין 'גדולים צדיקים במיתתם יותר מבחייתם'..."

וכך היה רבי דוד מדינוב אומר על הנהיגים מנהיג חסידות כלפי חוץ, ואינם שומרים על קמון האלה, כי עליהם נאמר במסכת אבות: "עין רואה ואין שומעת וכל מעשיך בספר נכתבים" - 'אמנם העין רואה ואין שומעת מזה שהצדיקים עושים, אבל 'כל מעשיך' - המעשים שלך צריכים להיות כפי אשר 'בספר נכתבים' - בהלכה הפסוקה בשלחן ערוך..."

"אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל"

אמר שנגוס של ישראל, רבי לוי יצחק מברדיטשוב: "משה רבנו הוכיח את עם ישראל בדברי תוכחה, כדי שיתקנו את מעשיהם, ואת תוכחתו מסר אל כל ישראל, אבל בשעה שדבר עם הקב"ה, היה עומד לימין עם ישראל כסגור ומליץ בעדם לזכות".

ויפנים הדברים למי שאמרם, ואף הרב מברדיטשוב היה נוהג כן: את עזרתו היה מוכיח ומכוון לדרך התורה והמצוות, כפי התפקיד המוטל עליו כרב העיר, וכאשר היה מדבר אל הקב"ה היה מהפך בזכותם של ישראל ומחפש להם זכיות.

ולחוצא מלבם של הטועים בימינו שנתפסים בדמותו כסגור, כדי להצדיק מעשים שלא על-פי דין התורה.

ספרי 'שבת טיש' ו'מידות טיש'
בחנויות הספרים המובחרות

5806777@GMAIL.COM

הפצ"ת
ועד הפצת תורה

פאר מקדושים

פנינים נדירים מספרים עתיקי יומין

פרשת דברים

שמע בין אחיכם ושפטתם צדק בין איש ובין אחיו. (א טז)

במסכת סנהדרין (ו:) דרשו ז"ל בפסוק ויהי דוד עושה משפט וצדקה לכל עמו, משפט לזה שהחזיר לו את ממונו, וצדקה לזה ששילם לו מתוך ביתו (ש"ב ח טו). ושמעתי דבר נחמד מפי אותו צדיק אברהם ידן הרב המובהק מוה"ר אברהם צורגון נר"ו דיין המצוין בעיה"ק צפת תוב"ב, שאמר לי פ"א בקהל מערבי דשם בשם מי שאמר פירוש זה, שדוד המלך ע"ה חשש לב' רמאים שיעשו קנוניא ביניהם כדי שישלם המלך מביתו, על זה התפלל דוד המלך ואמר (תהלים קיט ככא) עשיתי משפט וצדק, אבל בל תניחני לעושי דפח"ח.

(חמדת ישראל (ליוורנו תק"פ) לרבי ישראל נחמן מאוסטרהא ב"ר יוסף מדרוהוביטש)

והעוים היושבים בחצרים עד עזה, כפתורים היוצאים מכפתור השמידים וישבו תחתם, קומו סעו ועברו את נחל ארנון, ראה נתתי בידך את סיחון וגו'. (ב כג)

שמעתי בכונת הפסוק מהחכם השלם עצום ורב גם שגם ישיש כמח"ר חיים פיפאני זלה"ה משם החכם השלם הרב כמח"ר אהרן ששון זלה"ה המחבר קונטרס הן ישלח, במש"ל בילקוט נח כפתורים הם ננסין, ואמרו בבכורות ננס לא ישא ננסת שיוצא מהן אצבעי [קטן הנמשל לגודל אצבע], ואמרו בחולין דף ס' שנקראו עוים שכל הרואה אותם אוחתו עוית. והנה כפתורים היוצאים מכפתור, משמע שכפתורים עצמן נשאו זכריהם לנקבותיהם, וכולם מכפתור והם ננסין האבות והאמהות, והמורם מהם הם יותר ננסים, כמ"ש שיוצא מהם אצבעי.

והנה שמו של סיחון היה מבהיל את העולם, שהיה אחד ענק תקיף ומצויין בגבורה, ודרך הטבע היה לישראל קצת יראה. ע"כ אמר והעוים המה הגבורים שהרואה אותם אוחתו עוית, ופירש"י רתת וחלחלה, וגם שהיו יושבים בחצרים שהם עיירות בלי חומה שזה סימן לגבורתם, כמש"ל דסימן זה מסר משה רבינו ע"ה למרגלים באמרו הבמחנים אם במצרים, ואחר כל השבח הזה הנה כפתורים היוצאים מכפתור, שהם ננסים בני ננסים פחותי הערך נבזים ושפלים, השמידים וישבו תחתם, אם כן נתפרסם כי לא לגבורים המלחמה כי אם הכל מאתו יתברך ולמאן דיצבי יתנינה, א"כ קומו סעו ועברו את נחל ארנון ולא תפחדו כלל, שאין הדבר תלוי בחוזק וגבורה, ראה נתתי בידך את סיחון וגו', ע"כ שמעתי.

(פני דוד להחיד"א)

השמר לך ושמור נפשך מאד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך. (ד ט)

יהא זהיר לחדש חדשים להיותם חקוק על לבו, ויהיו עטרה לראשו כשהולך לעולמו, וחרפה ובושה גדולה לנשמתו כששואלין אותו מה חידש בלמודו ואינו יודע. וזה רמזו רז"ל כל השוכח דבר אחד ממשנתו וכו'. ושמעתי אומרים על הרב רבי שמואל קאיידינובר ז"ל [בעל ברכת הזבח] שהיה לו עת קבוע לחזור על חידושי שחידש.

(שבט מוסר לרבי אליהו הכהן מאיזמיר, פרק כ')

ולבן וחצרות ודי זהב. (א א)

שמעתי באומרים לי בשם הרב מוהר"ש פרימו צוק"ל שהיה נותן טעם בסיפור תוכחתו של משה לישראל שאמר ולבן וחצרות ודי זהב, ואמרו ז"ל הוכיחן על מחלוקתו של קרח בחצרות, ודי זהב על מעשה העגל. ורבים היו תמהים שם דלמה היפך הפסוק בתוכחתו, דתחילה וראש היה מעשה העגל, ואח"כ היה מחלוקתו של קרח. והוא ז"ל פירש שטעם הפוך הסדר כונתו שע"י מחלוקתו של קרח היה חוזר ונעור מעשה העגל, כי הנה במעשה העגל היה להם לישראל פתחון פה לומר כי כך היא המדה, שמגדולת העבד נודעת גדולת האדון, דס"ל הלכתא חולקין כבוד לתלמיד במקום הרב כדאמרינן בפ' יש נוחלין.

אמנם במחלוקתו של קרח הפכו הקערה על פיה, וערערו לאמר רב לכם כי כל העדה כולם קדושים ובתוכם ה' ומדוע תתנשאו על קהל ה', כל קבל דנא בא משה בחכמה והוכיח להם מה שעשו בחצרות, ששם קראו ערער לומר אין חולקין כבוד לתלמיד במקום הרב, ובכן חוזר ונעור עליהם עון מעשה העגל למפרע, ששם עשו בהפך לתפוש השיטה דהלכתא חולקין כבוד לתלמיד במקום הרב, אלו דבריו ז"ל דפח"ח.

(שארית יעקב (קושטא תק"ה) לרבי יעקב אלגאזי, פרשת שמיני)

רבי שמואל פרימו ז"ל

נולד לאביו בשנת שצ"ד בכפר מטלה במצרים וגדל בתורה וביראה על ברכי חכמי קהיר. עיקר תורתו למד מפי רבו, הגאון רבי יהודה שאראף, רבו של הפרי חדש. הוא למד בחברת המקובלים בבית המדרש, שהחזיק השר רפאל יוסף צ'לבי, מראשי יהודי מצרים.

בשנת תכ"ב התארח בבית המדרש בקהיר משיח השקר שבתי צבי, טרם האירועים, וקשר קשרים עם ראשי בית המדרש, ובתוכם רבי שמואל פרימו. ובשנת תכ"ד התארח שם פעם נוספת לאסוף כספים כשליח חכמי ירושלים. כשגורש משיח השקר מירושלים בשנת תכ"ה (1665), הצטרף אליו למסעותיו חכם אחד בשם שמואל פרימו לאיזמיר ולקושטא, והיה לסופרו הרשמי. יש מבוכה בין החוקרים מי הוא היה. הרב אריה לייב פרומקין טען שהוא היה שמואל פרימו אחר, והחוקר גרץ ס"ל שהם איש אחד, אבל גרץ סותר עצמו בדבריו, אמנם במשך הזמן ודאי חזר בו ולא היה בו מאמנות השבתאית לאחר מותו של משיח השקר בשנת תל"ו, דהתעמק אז בלימוד תורת הנגלה, ותורתו מובא בספרי מרן החיד"א, ואצל רבינו יהודה רואנים בעל ה'משנה למלך' ראש הישיבה בקושטא, ואצל רבי שלמה אמריליו רבה של שאלוניקי. הוא שימש רב ופוסק בקהילות פוליא וטולידו בעיר אדריאנופול, ונשא ונתן בהלכה עם חכמי דורו.

בשנת ת"מ החל לשמש רב העיר סופיה, תפקיד בו שימש עד שנת תמ"ט, אז חזר לעיר אדריאנופול. בזקנותו חלה, והוסיפו לשמו את השם יהודה, ביום ט"ז ניסן תס"ח נפטר לבית עולמו, ומנוחתו כבוד בעיר אדריאנופול. תשובותיו הודפסו בשנת ת"ק בקושטא, בספר 'כהונת עולם' של חתנו רבי משה כהן ז"ל, ובשנת תק"ה הודפס בקושטא ספרו 'אמרי שפר' על אגדה ודרוש, גם בידי חתנו, רבי משה כהן ז"ל.

גליון באר הכרעה

נערך ונלקט מתוך דברי שיחותיו של
מורינו הגה"צ רבי אברהם אלימלך בידרמן שליט"א

דברים - תשעה באב

מכון
באר
האמונה

גליון באר הפרשה

להערות והארות,
וכן לכל עניין אחר
ניתן לפנות:
לטלפון 718.484.8136

או לאימיל:
Mail@BeerHaparsha.com

מדי שבוע בשבוע בדוא"ל בחינם

הירשמו היום!

לשון הקודש
באר הפרשה
mail@beerhaparsha.com

אידיש
דער פרשה קוואל
mail@derparshakval.com

אנגלית
Torah Wellsprings
mail@torahwellsprings.com

ספרדית
Manantiales de la Torá
info@manantialesdelatorah.com

צרפתית
Au Puits de La Paracha
info@aupuitsdelaparacha.com

איטלקית
Le Sorgenti della Torah
info@lesorgentidellatorah.com

רוסית
Колодезь Торы
info@kolodetztory.com

ארה"ב:
Mechon Beer Emunah
1630 50th St, Brooklyn NY 11204
718.484.8136

בארה"ק:
מכון באר האמונה
רח' דובב מישרים 4/2
עיה"ק ירושלים תובב"א
025 688 040

יו"ל ע"י מכון באר אמונה
© 2026 כל הזכויות שמורות להמכון

העתקה או הדפסה של הגליון בכל פרמוט שהוא כדי
להרויח או לפרסם עסק וכדו' ללא אישור בכתב ממכון
באר האמונה הינו נגד ההלכה והחוק הבינלאומי

תוכן הענינים

פרשת דברים - תשעה באב

אמונה ובטחון

הוא בורא ומנהיג - מבלעדיו א"א להזיז אפילו יד או רגל.....ה
ידע לכתך - אב הרחמים עמנו בכל מדבר גדול ונורא.....ז

בין אדם לחברו

על צווארנו נרדפנו כי שנאת חנם רדפנו - מקור הצרות עד היום.....ט
דברו על לב - לחזק לבות בני ישראל ולעודדם.....יד

תפילה

תפילות במקום תמידים - במעלת התפילה, והיא לנו במקום קרבנות.....יח

שבתות בין המיצרים ושבת חזון

רב לך שבת - קדושת השבת ובפרט בבין המצרים ושבת חזון.....כ

תשעה באב

על אלה אני בוכייה - להיות מיצר ודואג על החרבן והגלות.....כא
בבכי יבואו - תפילה ובקשה לבניין הבית והגאולה העתידה.....כג

ספח"ק בת עין

ועתה בעוונותינו הרבים שאין לנו לא מקדש וכו', צריכים אנחנו תמיד לשום אל לבנו ענין בית המקדש ולבקש מהשם יתברך על בנין בית המקדש, ולדאוג לבנו בקרבנו על החורבן שגרמנו בעוונותינו מפני דלות מעשינו, ובזה יומשך לנו בחינת יראה בעזרת השם יתברך, ועל ידי היראה יבנה המקדש.

(בת עין סוף פרשת שקלים)

וישים ללבו איך שמלא כל הארץ כבודו, ויטהר את עצמו במחשבה דיבור ומעשה... על ידי שמקבלים עול מלכות שמים בשלמות יבנה בית המקדש במהרה בימינו.
(שם, דרוש לשבועות סוד"ה ועתה אם שמוע)

כתיב (קהלת יב יג) סוף דבר הכל נשמע את האלוקים ירא ואת מצותיו שמור וגו', שעיקר כוונת בריאת העולם ותכלית כל הנבראים הוא בשביל היראה, ולבחינה זו חוקר ה' תמיד אם הוא בשלמות, כמאמר הכתוב (ירמיה יז י) אני ה' חוקר לב ובוחן כליות, פירוש שבחינת היראה יען שבשבילה נתקיימו כל הנבראים והוא חיות של כל הנבראים, שאלמלא היראה לא נבראו כל הנבראים ולא נתקיימו כידוע (עיי' אותיות דר"ע אות ב, ברכות ו:) לכן נקראת בחינת יראה בבחינת לב. וזהו אני ה' חוקר לב היינו שחוקר אם יש בחינת לב בשלמות, ובוחן כליות מלשון כלתה נפשי לה' (עיי' תהלים פד ג), היינו אם יש בחינת אהבה וכליון הנפש לה'.

ועל בחינה זו הוא עיקר בחינת השראת השכינה בחינת בנין המקדש, כשיש בחינת יראה בלב ישראל אז שורה בתוכם השכינה והוא בחינת בנין המקדש, וכמאמר הכתוב (שמות כה ח) ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, מלמד שהשכינה שורה בתוך כל אחד מישראל (אלשיך). היינו שזהו גופא בחינת בנין המקדש, שיהיה בחינת יראה בלב ישראל ותשרה בהם השכינה כנ"ל.

וכשנסתלק ח"ו הבחינת יראה מישראל נסתלק ח"ו השכינה ובנין המקדש ונתגברו הגוים. וזהו שאמר הכתוב (תהלים כב כט) כי לה' המלוכה ומושל בגוים, פירוש, כי לה' עיקר המלוכה, היינו בחינת מלכות בחינת יראה (זח"ג קח). ואם ח"ו לאו, אזי ומושל בגוים, אז עושה הקב"ה 'מושל' על ידי הגוים, שמוכרחים להתירא מפני הגוים שמתגברים, ואז על ידי זה יחזרו ישראל להתירא רק מפני ה', ויבא היראה בלב ישראל מפני ה' והדר גאוונו, ונעשה בחינת 'פדות' ויפדו ישראל מבין הגוים ויבנה בית המקדש.

(שם, פרשת ויקהל ד"ה ששת ימים)

פרשת דברים - תשעה באב

כי אין ביד האדם לעשות מאומה ואפילו פסיעה קטנה
אלא אם כן הכריזו מלמעלה שייעשה כן, כי אם הקב"ה
רוצה אזי אפילו 'הים ראה ויננס', ואם אינו רוצה אי
אפשר לחצות ולעבור אפילו נחל שאינו אלא ברוחב
זרת...

ומקרא מלא דיבר הכתוב (איכה ג' ל') 'מי זה אמר
ותהי ה' לא ציוה', ופירש רש"י, 'ואם באתי
לומר לא מידו באה אלי הרעה הזאת (אלא) מקרה
היא שהיה לי, אין זאת, כי אם, בין רעות בין טובות
- מי זה אמר ותהי אם ה' לא צוה?'. כי כל הנעשה

הוא מורא ומנהיג - מבלעדיו א"א להזיז אפילו יד או רגל
בפרשתן (ב' יג), 'עתה קומו ועברו לכם את נחל זרד',
נוראות מצינו בדברי המדרש (במ"ר יט כד)
בוה"ל, שלא היה הנחל אלא מלוא זרת [היינו חצי
אמה, ודרשו זרד מלשון זרת, שהרי אותיות ד' ות'
המה מתחלפות], ולא יכלו לעברו שלושים ושמונה שנה,
שנאמר (שם יד) 'והימים אשר הלכנו מקדש ברנע עד
אשר עברנו את נחל זרד שלושים ושמונה שנה עד
תום כל הדור', עכ"ל. אכן מאידך גיסא מצינו ש"ם
סוף' הגדול נבקע בפניהם ועברו בו ביבשה, ללמדנו,

א. מסופר על הגה"צ רבי מרדכי פאגערמאנסקי זי"ע אשר היה בימי המלחמה הנוראה בגטו קובנא, באחד הימים
יצא לרחובה של עיר ומצא כמה יהודים שבורים ורצוצים עד עמקי נשמתם, שאלם ר"מ, לעצב מה זה עושה,
תמהו השניים וכי לא ידע רבינו באיזה מצב הננו שרויים... נענה ר"מ ואמר, שמעו נא רבותי... שתיים אשאל מכם,
ועל שניהם תודו לי, הנה בסמוך אלינו עומד אחד מחיילי הרשע, האם זה נכון שברצונו להרוג יהודים, ענו השניים,
בוודאי, הרי זה כל תאוות לבו. עוד אשאלכם, ואם אכן ימלא את תאוותו ויהרוג כמה יהודים ללא כל 'פקודה'
האם מאן דהו יעמידהו לדין על כך, השיבו השניים, לא ולא. שמא תאמרו לי, מדוע באמת אינו עושה כאוות לבו,
הורג ושופך דם כמים, הרי 'רצון' יש לו ומאידך 'מורא מלכות' אין עליו, נתלהב ר"מ והסביר, בעל כרחך תאמר, כי
הקב"ה נמצא עמנו והוא כביכול אומר לו, לא, לא, אל תהרוג, וממילא אין בידו עשות מאומה, אם כן, כשהוא כן
הורג אין זה אלא מחמת שהקב"ה עשה זאת, וכלל וכלל לא החייל, שלא הרשע ממית אלא הוא שלוחו של המקום
ב"ה. יהודים הללו ניצלו מהמלחמה, ואח"כ הודו ואמרו שדיבורים הללו ליוו אותם בכל עת, ומאז לא ראו כלל
חיילים וכו', רק את ה' עומד לצידם ומחליט עבורם בכל רגע ורגע מה יקרה עמהם.

ידוע שהגה"ק רבי חיים מיכאל בער ווייסמאנדל זצוק"ל פעל גדולות ונצורות בימי 'המלחמה' הנוראה, והציל
אלפי אלפים מאחינו בני ישראל מציפורני הרשעים ימש"ו, אמנם, אינה ה' לידו אפשרות להציל עוד כמאה אלף
איש, ולדאבון לב היו מפריצי בני עמנו שבפעולות שונות גרמו למנוע הצלה זו. הדבר גרם לרבי מיכאל בער צער
גדול וייסורי הנפש, ולא הצליח למצוא נוחם לנפשו, בצר לו נכנס אל הרה"ק הרי"צ מליובאוויטש זי"ע ושפך בפניו
את כאב לבו - על דם בני ישראל שנשפך, בו בזמן שכבר היו סמוכים ונראים אל ההצלה, אלא שה'רשעים' מנעו
זאת. הרי"צ הקשיב לכל דבריו בדומיה, ובסיימו נענה אליו בשלהבת אש - און ווער האט דאס אלעס געטאהן (מי
הוא זה אשר עשה כל זאת), כאומר, הרי הכל נעשה על ידי הקב"ה בכבודו ובעצמו, אף הרשעים לא היו יכולים לעולל
אם לא שכך היה רצון הבורא, ואין לנו שמץ השגה בהנהגת ה'. וסיפר רבי מיכאל בער שאז הפיח בו רוח חיים,
ובכוחות מחודשים הקים את 'ישיבת נייטרא' לשם ולתפארת.

בסוף שנת תש"ג נערכה אסיפת רבנים, וישב שם גם יהודי פליט מניצולי ה'מלחמה' שתיאר בפני המשתתפים
את הזוועות הנערכות בבני ישראל דבר יום ביומו בירופ (אירופה), ובסוף דרשתו נענה ביגונו ובלבולו כי רב זיי
טוהען און ער שווייגט' (וכל זה הם עושים והוא הקב"ה שותק)... נזדעק הגאון רא"ז מעלצער צ"ל בכל כוחו זיי טוהען...
ער טוהט. זיי טוהען... ער טוהט. (כלומר, וכי 'הם' עושים... והרי 'הוא' עושה את הכל) בחשבון ממעל שאינו מובן תמיד ליושבי
הארץ קרוצי חומר.

באר הפרשה - פרשת דברים - תשעה באב

השתדלותו, ורפואתו באה לו על ידי תרופות הרופאים, ומכיון שסובר כך, הרי זו כפירה, ועל כך אמר דוד המלך 'שנאתי השומרים הבלי שוא ואני אל ה' בטחתי'.

ובמו שנאמר בפרשתן (א יב) 'איכה אשא לבדי מרחכם משאכם וריבכם', וברש"י, 'משאכם - מלמד שהיו אפיקורסים'. וצריך ביאור, היכן מרומז בתיבת משאכם שהיו אפיקורסים. יש שביארו, כי אכן, המרגיש משאכם - שהמשא שלו הוא, שהוא נושא לבד את עול פרנסתו, את עול הרפואה, עול השידוכים, עול החינוך והנחת, עול הבית על כל צרכיו, ושאר הצרכיוותיו המרובים, ובעצמו נושא את משא צרותיו הקשה עליו מנשוא, הרגשה זו אפיקורסות גמורה היא, כי המאמין בה' יודע אל נכון שהקב"ה נושא על גביו כביכול אותו ואת כל חבילות צרותיו, ומה לו להתאונן כל כך, ישליך על ה' יהבו - משאו, והוא יכלכלהו¹.

בעולם הוא אך ורק ברצון ה' בהשגחה פרטית מדוקדקת בכל צעד ושעל ובכל עניין ועניין².

אמור מעתה כי אותם 'רבות מחשבות השורות בלב איש' וגורמים לו לדמות שבידו להצליח, ובידו עשות כך וכך, או לאידך לדמות שההפסד נגרם מחמתו, מאחר שהוא 'לא-יוצלח'... או מחוסר תבונתו או כשרונותיו, כל אלו המחשבות אינם אלא מחשבות אוון, אשר צריך להרחיקם ו'בל יראו ובל ימצאו'.

וכך כתב בספר 'המספיק לעובדי השם' לרבינו אברהם בן הרמב"ם (פ"ח 'הבטחון') שיש מי שסובר שהפרנסה היא תוצאת ההשתדלות וזו 'כפירה נסתרת', והיינו שבפיו אומר שמאמין בה' שהוא המפרנס והוא המרושש, הוא ממית ומחיה, הוא מוחץ ומרפא, אבל בסתר ליבו הוא בוטח שפרנסתו תלויה לפי ריבוי או מיעוט

ב. וכך כתיב ב'איכה' (ב ח) 'חשב ה' להשחית חומת בת ציון נטה קו', שהנה בנוהג שבעולם כאשר נגשים לבניית בנין יכינו מעיקרא 'תכנית אדריכל' (ארכיטעקט'ס פלענער) ועל פיה בונים כל אבן ופינה, לא כן כאשר באים להרוס בנין, אז אין יושבים ומחשבים כיצד יהרוס... אלא מביאים 'טרקטור' שוברים ומנתצים לכל עבר מבלי 'חשבון'... לא כן היא מידתו של הקב"ה, אלא גם כשהוא 'משחית' הרי זה במחשבה מדוקדקת ובנטיית קו... מה כמה איך ומתי. ובזה יתבאר מה שפירשו חז"ל (ברכות י.) בלשון הכתוב (שמואל א' ב ב) 'אין קדוש כה' כי אין בלתך ואין צור כאלוקינו', ש'אין צייר כאלוקינו', וכבר הקשו רבים מהו השבח בזה שהקב"ה הוא ה'צייר' הגדול ביותר... אלא כי הנה הבדל גדול יש בין ציור לתמונה, שהבא לצלם (פאטערגעריפרן) איש פלוני הרי 'עיניו ולבו' - שעין העדשה תקלוט כראוי את תמונת ה'אדם' הלז, ואינו שם כל כך על לב לראות מה נעשה סביב האיש (ה'רקע' שמסביבו), אבל הבא לצייר במו ידיו תמונת האדם וצלם תבניתו, בוודאי ידקדק שלא להפסיד אפילו פרט אחד מכל הסובב את האדם מימין ושמאל, מלפנים ואחור. זה הכלל, אין דבר שתמצא בציור 'סתם' ובדרך אגב, רק כל הרקע המתלווה לדמות האדם הוא בחשבון מדוקדק. וכנגד זה המשילו את הקב"ה ש'אין צייר כאלוקינו', כי אין דבר נמצא בזה העולם 'בסתמא' ומבלי חשבון, אלא כל פרט בכל ה'מסגרת' מסביב הכל נעשה בהשגחה פרטית, וכל עגמת נפש שיש לו לאדם הרי זה בתכלית ובדקדוק עצום, כי העולם הוא כדוגמת ה'ציור' ולא כמו 'תמונה'...

ג. מעשה בעני שהיה מהלך בצידי הדרכים כשתרמילו על גבו, עבר לידו אחד העשירים כשהוא נוסע במרכבתו ההדורה, וראה את ההלך עייף ויגע מעמל הדרך והמשא, לכן קראו לעלות על עגלתו, והנה הוא רואה שאף בשהותו על העגלה ממשיך ההלך לישא את משאו הכבד על גבו - וכל גופו כואב מטורח המשא, תמה העשיר בפניו - מדוע לא יניח מע"כ את תרמילו וחבילתו הכבדה על קרקע העגלה, ויען המסכן, וכי לא די בכך שהנני מטריח את מע"כ לשאת אותי מרחק גדול כזה, האם יש צדק בכך - שאעמיס גם את משאי על עגלתך, אין זה אלא מן היושר שהעגלה תישא רק אותי, ואילו את המשא הכבד אשא בעצמי... נצטחק העשיר, ואמר, שוטה שכמותך, וכי כעת אין עגלתי נושאת אותך ואת תרמילך גם יחד, אינך מועיל במאומה בנשיאת המשא בעצמך, מדוע תתייגע לריק להחזיק המשא עליך.

כיו"ב, אדם הדואג - שאינו משליך כל יהבו על ה', בחשבו - לא אטריח כל כך את הבורא - אלא אשא בעצמי חלק מדאגותי, ובזה אסייע לבורא כביכול לישא אותי... הרי זה שוטה גמור... כאותו הלך שחושב שמיקל מעל גבי העגלה, הרי אף לדברך - עדיין אתה וכל משאך נמצאים כביכול על הקב"ה, ומדוע תיגע לריק בדאגות מיותרות...

(כע"ז בח"ח עה"ת בשלח, עמוד קה).

ומרמז הפסוק בכמה עניינים וכו', להזכיר את אשר עברנו ממקום למקום וה' אלוקינו היה עמנו, להורות שגם כשאנו עוברים בין המצרים ומר"ח אב עד ט' בו, עדיין לא יטוש ה' את עמו ונחלתו, וכמו שהולכנו במדבר בארץ לא עבר איש, וה' הולך לפנינו וגו', כן בימים הללו אשר נקראים גם כן מדבר וגיא צלמות וכו' הקב"ה הולך לפנינו ולא יטוש אותנו עולמית.

הא למדת, שהתורה באה בזה לחזק לבות בני ישראל השרויים בצרה, הן בצרת הכלל כאשר 'בחשוכא שרינן' ועדיין לא נגאלנו, והן כל חר וחר בימי 'בין המצרים' דיליה, איש איש כפי עניינו, עלינו להתחזק ולהאמין כי לא יטוש ה' את עמו ונחלתו לא יעזוב, וחלילה מלחשוב שהקב"ה עזב אותנו ואינו רואה בצרתנו, או שחלילה פסקה אהבתו לעם סגולה, אלא וודאי שהקב"ה הוא המוליך אותנו 'במדבר הגדול הזה', וכל כוונתו היא רק להיטיב עמנו.

ואף בזמני הקושי, אחרי שחרב בית מקדשנו ותפארתנו, עדיין לא סרה אהבתו ית', וכל אותו עונש היה ברחמים גדולים. כמו שכתב בספר 'אגרת המיול' (להנה"ק רבי חיים אחי המהר"ל מפראג, אות א) כי בכל 'מגילת איכה' לא נזכר שם 'אלוקים' המורה על מידת הדין ומוזכר בו רק שם הוי"ה שהוא שורש הרחמים, ומבאר טעם הדבר להודיע כי ברוגז רחם יזכור, כי לא בשטף חמה ישפוט עמו, והיינו שכל הצרות אינם אלא מצד ה'רחמים' ולא על ידי דין ורוגז ח"ו.

ענין זה רמז הרה"ק ה'תולדות יעקב יוסף' זי"ע (פר' צו, חוקת ועוד, בשם ה'אלשיך') בדברי ההפטרות (לפרשתן, ישעי' א ג) 'ידע שור קונתו וחמור אבוס בעליו ישראל לא ידע עמי לא התבונן', בדברים אלו מוכיח הנביא את בני ישראל מדוע לא התבוננו מי מפרנסם וממלא כל מחסורם, ולכאורה צריך ביאור, בשלמא טענה הראשונה - ידע שור קונתו, יש בה כדי טענה, מדוע השור יודע מיהו בעליו, ואילו בני ישראל אינם מכירים בצורם וקונם, שהוא בורא ומנהיג את כל הברואים. אבל הטענה הב' - וחמור אבוס בעליו, מה טענה היא זו על בני ישראל שאינם יודעים היכן מונח מאכלם, וכי מנין להם לדעת היכן מונח מאכלם ושתייתם. אלא כך ביאורו של מקרא, החמור אינו דואג על אבוסו כי הוא יודע שבעליו יספק כל מחסורו, כיו"ב בא הנביא בטענה לבני ישראל, מדוע הנכם דואנים על פרנסתכם, במאכל ומשתה, וכל מחסורכם, ואינכם סומכים על ה' - הן את העולם כולו, כי מי שהאמונה מושרשת בלבם, יודע אל נכון שאין לו כל סיבה לדאוג דאגת הפרנסה הניתנת לו ממילא ע"י הקב"ה.

ידע לכתך - אב הרחמים עמנו בכל מדבר גדול וגורא

בפרשתן (ב ז), 'כי ה' אלוקיך ברכך בכל מעשה ידך ידע לכתך את המדבר הגדול הזה' וגו', כתב הרה"ק ה'עבודת ישראל' זי"ע וז"ל, הנה הפרשה הזאת קריאתה תמיד בט' ימים שאחר ר"ח אב עד ט' בו,

ד. ואמנם האיש המאמין בה' שהוא מנהיג את העולם הרי אינו בא לידי דאגה לעולם, ותמיד מתהלך בעולמו כשליבו טוב עליו והוא שש ושמח. וכמו שרמז הרה"ק רבי דוד מלעלוב זי"ע בפרשתן (ג טו) 'ולמכיר נתתי את הגלעד', שלכן לא נכתבו 'נקודות' בספר התורה, כדי שנוכל לדרוש את פסוקי התורה כפי הצורך. וכך יש לדרוש כאן, 'ולמכיר' (בניקוד פת"ח), הקב"ה אומר, סימן זה נתתי להכיר על ידו האם האדם מאמין ומכיר בהנהגת ה', והוא - השמחה, כי המכיר בהנהגת ה' אינו דואג לעולם, וזהו 'ולמכיר, נתתי את הגלעד', השמחה והגילה הם עדים נאמנים שהוא מכיר את הקב"ה (הובא במרום הרי"ם).

ה. מעשה נפלא שמעתי, בשנת תשי"ג חלה הרה"ק ה'נתיבות שלום' זי"ע בשחפת ל"ע, ואשר על כן היה משתעל נוראות כשהוא יורק דם וליחה, ועקב הסכנה הגדולה הכרוכה בדבר שלא ידיבק אחרים ח"ו 'הרחיקו כל איש מעליו', ובתו הקטנה (שהיתה כבת שנתים ימים) רצתה מאד 'לטפס', לשבת עליו, ולהיות קרובה אליו, אך כמובן שלגודל הסכנה הרחיקו אותה מאביה, הגם שבכתה עד מאד... ואמר ה'נתיבות שלום' הנה קטנה זו בטוחה ב'גודל דעתה' כי איני מקרב אותה מאחר שאיני אוהב אותה... ואינה יודעת כי אדרבה, דייקא לגודל אהבתי אליה על כן אני מרחיק אותה ממני... וללמד על כל תהלוכות החיים, שפעמים שהאדם בוכה ומתלונן מדוע השי"ת מתרחק ממני... אך למיעוט דעתו אינו משיג שאדרבה 'ריחוק' זה מקורו דייקא מרוב אהבת השי"ת לבניו חביביו...

ו. ורמז זאת הרה"ק ה'אוהב ישראל' מאפטא זי"ע (פנחס ד"ה למה) בעצם זמן החורבן בתשעה לחודש, כי איתא בספרי המקובלים בצורת האות ט' שראשה כפוף לתוכה, ולרמז כי 'טובא גניז בגויה', כלומר שאף כשאין רואים את

באר הפרשה - פרשת דברים - תשעה באב

הטובה, מ"מ באמת יש טובה גדולה הטמונה וגנוזה בתוכה, ועל כן 'קרא עלי מועד' ביום התשיעי לחודש ללמד על ריבוי הטובה שפעל הקב"ה בתוך החורבן הנורא.

ידוע מה שאמרו חז"ל (אסת"ר פתיתחא יא) שבתשעה באב נולד משיח, ורמזו לה הרה"ק מסטרעליסק זי"ע בלשון הפסוק (תהלים לו) 'כי רגע באפו חיים ברצונו', שאין לך 'רגע באפו' יותר מתשעה באב בו כעס הקב"ה על ישראל והשליך משמים ארץ תפארת ישראל, אך באותה שעה כבר 'חיים ברצונו' – שניתן חיים וחיות למשיח בן דוד הנקרא 'חיים' (אזה"ח להלן טו ז). ובדרך זה מבאר גם מה שנאמר (איכה ג א) 'אני הגבר ראה עני בשבט עברתו', כי 'עני' מרמז על מלך המשיח שעתיד להתגלות כ'עני ורוכב על חמור' (זכריה ט ט; סנהדרין צח). וראה הנביא את לידתו באותו היום בו הוכינו 'בשבט עברתו'. ונתבאר בספה"ק טעמו של דבר להולדת משיח צדקנו דייקא ביום המר והנמנה, שהיה זה להורות לבני ישראל ש'עדיין חביבותא היא גבן' (שבת פח:), שעל אף כל מה שעשו והעונש שבא עליהם עדיין לא סרה אהבתו ח"ו, ואדרבה לית נהורא אלא מגו חשוכא, ואותו חושך ענן וערפל נורא של חורבן הבית הוא המצמיח קרן ישועה, וככל שיתרבו הצרות הרי זה מורה על האהבה העזה ועל ריבוי ההכנה להביא את הטובה הגדולה שאין למעלה הימנה.

וכך גם ביארו במה שנאמר (איכה ב ח) 'חשב ה' להשחית חומת בת ציון נטה קו', שתיכף מיד שחשב ה' להשחית את חומת בת ציון ולהחריב בית המקדש כבר 'נטה קו הבניין' לביהמ"ק השלישי שיבנה במהרה בימינו, וכמו שאמרו חז"ל (ב"ב ג:), 'לא ליסתור איניש בי כנישתא עד דבני בי כנישתא אחריתי'. וללמד לכלל ולפרט בעת 'חורבן' כל אחד ואחד לפי עניינו בגשם וברוח, שלא יתייאש ולא יפול ברוחו ח"ו, אלא ידע נאמנה שבאותו הזמן כבר מכינים בשמים את יסודות 'הבניין' החדש אשר גדול יהיה כבודו מהבית הקודם...

מין הבאר

הרה"ק מראפשיץ זי"ע (זרע קודש דברים בהפטר) מאריך לבאר כי בימים הללו בעת החורבן נשפכו על בני ישראל רוב רחמים חסדים וטובות (שפך חמתו על עצים ואבנים וכו'). ומסיים, וז"ל, וי"ל שלכן אוכלים מאכלי חלב מתחילת חודש עד ט' באב, על דרך 'דם נעכר ונעשה חלב' (נדה ט). ו'בריש כל מרעין אנא דם' כמ"ש חז"ל (ב"ב נח; ראש החולאים הוא ה'דם') נמצא כשנעכר הדם (שהוא ראש החולאים) ונעשה חלב הוא רפואה שנקראת 'ארוכה', כי חסד נקרא 'גדולה' על שהוא בהתפשטות, עכ"ל. והיינו שבימים הללו מתהפך ה'דם' המרמז על דינים וחלאים להיות 'חלב' המרמז על חסדים ורפואות לכל בני ישראל.

ז. וזאת נרמז בהא דאיתא (בספר יצירה) כי מזל אב – אריה, וללמדנו, כי גם בשעה ש'אריה' קם עלינו, בשעת הצרה הגדולה ביותר, אך באמת אין זה 'אריה' אלא 'אב' – הכל מאבינו שבשמים.

משל שמעתי מהגה"צ רבי פינחס רוזנבוים זצ"ל, באחד מבתי ישראל בשעה שהסבו בני הבית לסעודתם בהשקט ובבטחה הגיע לביקור בפתע פתאום מלך החיות ה'אריה' בכבודו ובעצמו, את מקום השלווה תפסו הפחד והבהלה, והכל חיפשו מחסה ומגן מפחד מוות, זה נכנס לארון הספרים וזה לארון הבגדים, זה קפץ על הארון וזה כמעט נפל מהחלון... והנה הם רואים ממקום מסתורם שאחד מהאחים יושב לו בשלווה, לא קם ולא זע. אדרבה, הוא מביט לאריה בעיניו כשכולו אומר שלוות הנפש וישוב הדעת, המה ראו כן תמהו, כיצד ייתכן מעמד נורא כזה, וביותר גדלה פליאתם משראו איך שהאריה מתקרב אליו מתוך נהמת הארי והחל מחבקו ומנשקו מכל צדדיו והוא אינו מתפעל כלל משל אביו מחבקו באהבה רבה...

ואכן, אחר זמן מה הוריד האריה את ה'מסווה' מעל פניו ונתגלה אליהם 'אביהם' ברוב פארו והדרו, האחים לא יכלו לעצור בעצמם, וישאלהו, אחינו הקטן... כיצד לא רעד גופך מפחד, כיצד נשאת לעמוד בסמוך לאריה מבלי להניד עפעף... ויספת להביט לו בפניו... ויען הילד ויאמר, חשבתי לעצמי, הנה הבית בקומה שלישית הוא, גם הוא נעול על מנעול ובריה, א"כ, כיצד נכנס האריה דרך דלת הבית, וכי יש בידו 'מפתח' הבית, ועוד, וכי יש ביד מהלך על ארבע לתחוב מפתח בחור הדלת לסובב המנעול ולפתחו, בע"כ תאמר שאין כאן אריה ולא חיה טורפת, אלא אבינו אוהבנו שהוא 'בעל הבית' ורק בידו ה'מפתח' להיכנס הביתה והוא המסתתר תחת עור האריה ולא כל מזיק בא עלינו, א"כ ממה יש לי לחשוש ולפחד, ע"כ הבטתי ל'אריה' בעיניו כאומר לו להדיא 'ידעתי אבי ידעתי' כי אתה המסתתר תחת עור האריה, חפץ אני בקרבתך גם בזו העת, אזעק בפניך 'ידיד נפש אב הרחמן' רחם עלי

הזה נפרד בביכול קוב"ה מבניו, על בן התעוררה אז אהבה עזה ועצומה ביניהם^ט.

על צווארנו נרדפנו כי שנאת חנם רדפנו - מקור הצרות עד היום

בפרשתן (א יב), 'איכה' אשא לבדי מרחכם משאכם וריבכם', ומבאר הרה"ק ה'אמרי נועם' זי"ע (ד"ה או יאמר איכה) שמשנה רבינו אמר להם לבני ישראל מה שתלוי בעסק החורבן והנאולה אנכי לבדי אשא זאת. ועליכם אינו מוטל אלא לתקן את הריב והמחלוקת

ואדרבה, דייקא בשעה שהקב"ה מביא ייסורים על האדם והוא נמצא בשפל המצב או מתעוררת חיבה עזה ויתירה^ה, וכמו שכתב הרה"ק ה'אוהב ישראל' זי"ע (לשבת חזון) 'על דרך שנשאלתי פעם אחת לבאר המדרש דאיתא שם לא היה יום מועד לישראל כיום שנחרב בית המקדש, עד כאן, והוא פלא (וכבר עמד בזה ה'משנה למלך' בספרו המהור פרשת דרכים עיי"ש). אמנם בשום שכל והערת לב יש לומר בזה, כי בעת הפרידה מתעוררת אהבת רעים במלא תוקפה ועוזה, ובשעת חורבן הבית עת צאת בני ישראל לגלות המר והנמחר

וקבל רצוני להתקרב אליך כמאז כן עתה, ואכן האב השיב לי באהבה כפולה ומכופלת, ובעודו לבוש בעור אריה המסתיר את 'אבהותו' חבקני ונשקני...

והמשל מובן מאליו, פעמים ונראה לנו כי אריה טורף ושואג בא לקראתנו... דע נא, מי עשה זאת, הרי אין כח בעולם זולתי אבינו שבשמים ורק בידו ה'מפתח' לעשות בעולם ובבריותיו ככל רצונו, א"כ בע"כ תאמר שתחת הקושי מסתתר לו 'אבינו אב הרחמן' תחת לבושים והסתרות, אין לך אלא להביט בעיניו (בביכול) ולומר לו הנה אבי אתה מכיר אני בך אף מתחת לעור האריה הנראה כמחשיך ומסתיר, לא אעזובך, ובזה יפתחו בפניו שערי רחמים ויצא מאפילה לאורה ומשעבוד לגאולה, ואף בטרם ישועה הנגלית לא יהא חושך בעדו בראותו את אביו מביט עליו ברחמים וחמלה.

ח. חזוק נפלא כתב הרה"ק ה'נתיבות שלום' זי"ע (מכתבי קודש עמ' קמח) 'מה שהאיר השי"ת לי ברוב חסדיו בעידן עקתא שבאו מים עד נפש, כי מבשרי אחזה למתעמק באהבת האב לבן בג' אופנים'. ומבאר כי המדרגה הנמוכה היא בשעה שהבן נמצא על יד האב ומשתעשע עמו ונותן לו מתנה לגודל אהבתו. ב. בשעה שנתרחק הבן ואין לאב יכולת לראותו ולהשתעשע עמו וליבו נמס ברוב געגועים. ג. 'אך למעלה מכל זה הוא בעת שחייבים לעשות 'ניתוח' (אפערצ"ע) לבנו כדי להציל את חייו, והאב הרחמן צריך להחזיקו בידיו בכל כוחותיו שלא יאבק עם הרופא ויפריע אותו מלנתחו, או שאין ברירה והאב בעצמו צריך לנתחו ולשפוך דמו כמים, אין לתאר במילים את האהבה הנוצרת בלב אב זה, לבן מתפוצץ מרוב אהבה וכלפי חוץ רואים את מעשה אכזריות מצד האב'.

ומסיים בזה"ל, אבינו אב הרחמן, הרחמנות והאהבה שלו היא למעלה מכל השגה אנושית, וכשצריך לנהוג עם הפרט או עם הכלל במדת הדין אין לתאר את האהבה דווקא בשעה שמדת הדין ר"ל מתגברת. עכ"ל. ובזה מבאר את דברי המדרש, כי אכן, אין לך מועד לישראל בתוקף אהבת ה' לבניו כיום תשעה באב בו הוצרך 'לנתח' אותם... ט. אגב אורחא, כתב הרה"ק ה'מאור ושמש' זי"ע (פנחס, ד"ה עוד בפסוקים הנזכרים) שהנה אמרו בגמ' (ברכות לב:) שהקב"ה מתחרט על שברא את יצר הרע, ואימתי בא הקב"ה לידי חרטה - כאשר בני ישראל מתגברים לעבדו יתב"ש על אף הצער והדחוק ועול השעבוד, וכן בימי בין המצרים שהוא זמן תגבורת הדין והיצר מבלבל ומקטרג כמו שהיה באותו הזמן עד שהביא את הקב"ה להרחיב את ביתו, 'ואעפ"כ הן מתגברין על היצה"ר ועוסקים בתורה ובמצוות בכל נפשם, מזה מקבל הקב"ה שעשועין גדולים ומתחרט על שהחריב את ביתו והגלה את בניו לבין האומות' (אם בני ישראל מתגברין על היצר אף עלי להתגבר על היצר).

ובזה מפרש במעשה שהובא בגמ' (ברכות ג.) אמר רבי יוסי, יוסי פעם אחת הייתי מהלך בדרך ונכנסתי לחורבה אחת מחורבות ירושלים להתפלל, בא אליהו זכור לטוב ושמר לי על הפתח עד שסיימתי תפילתי וכו', ואמר לי בני מה קול שמעת בחורבה זו, ואמרתי לו שמעתי בת קול שמנהמת כיונה ואומרת אוי לבנים שבעונותיהם החרבתי את ביתי ושרפתי את היכלי והגליתים לבין האומות. שבשעה שנכנס רבי יוסי לאותה חורבה בודאי עלה צער בליבו על חורבן ירושלים, בוודאי היה נעצב אבל אין השכינה שורה מתוך עצבות, לכן התגבר רבי יוסי לעבודת הבורא והתפלל בשמחה, ובזה עשה יחוד גדול, והתגברות זו גרמה נחת רוח במרומים עד שכביכול התחרט הקב"ה על החורבן, וזה היתה הבת קול ששמע אוי לבנים וכו'.

ושנאת חנם שבכם, וזהו אומרו 'טרחכם משאכם וריבכם', והזמן מבקש את תפקידו להתרחק בתכלית עד הקצה עליכם מוטל טרחה ומשא קודש לתקן את ריבכם אפילו ממשוה' של שנאת חנם"א, כי ע"ז נזכה ושנאת חנם, ואז במהרה יבוא הגואל. לבניין בית המקדש, וכדאיתא בגמרא (יומא ט:) 'ראשונים

י. בפרשתן (א כח), 'אחינו המסו את לבבינו', וכתב הרה"ק ה'בית אהרן' מקארלין זי"ע (קמ"ד:) דהנה בטעמי המקרא יש על תיבת 'אחינו' תלישה קטנה ועל 'המסו את לבבינו' קדמא ואזלא. ומבאר שהכתוב מזהירנו להשמר מאד ב'אהבת חברים' מפירוד הלבבות אפילו במיעוטא דמיעוטא, והיינו אפילו מתלישא קטנה ביותר, א קליין רייס. כיון שכך טבע המחלוקת, מנקודה קטנה מתחזקת המחלוקת ומתלבה האש יותר ויותר, עד שנעשה 'המסו את לבבנו' בקדמא ואזלא, אזלא פי' 'הולך', שאש המחלוקת מתפשטת והולכת עד לשמים.

ידועים דברי חז"ל (סנהדרין ז.) האי תיגרא דמיא לצנורא דבידקא דמיא, וברש"י, 'לצינורא דבידקא, כשהנהר גדל פעמים שהוא יוצא לשדות הסמוכים לו, כעין ניגרים וצינורות קטנים, ואם אינו סותמו מיד הולך ומרחיב ושוב אינו יכול לסותמו, וכמו שנאמר (משלי יז יד) פוטר מים ראשית מדון ולפני התגלע הריב נטוש, כלומר ראשית מדון ומריבה דומה לפתיחת צינור המים - שאם לא יעצור אותו מבעוד מועד לא יוכל לסתמו יותר. וכן היא מציאות הדברים במחלוקת הנמשכת לפעמים ימים ושנים רבות - כשכבר כמעט נשכחה סיבת המחלוקת, ועדיין האש בוערת.

עפ"ז ביארו לשון 'שנאת חנם', שלכאורה אין זה 'חנם' כי תמיד היא נבנית ובאה על כך שהזיק לו או דיבר עליו וכן כל כיו"ב. אלא צריך לומר, דהאש הבוררת בפיסת עץ קטנה תכבה תוך רגעים ספורים, אמנם אם יוסיפו לה עצים תבער למשך שעה, ובהוספת שמן ועוד חפצים הבוררים תבער כמה ימים, וכן הלאה. כללו של דבר, כפי רוב השמן שיוסיפו למדורה כן תוסיף האש לבעור. כיו"ב היא אש המחלוקת, אם לא יוסיף הלה לענות לו וכדו' תשקע האש מעצמה ותכבה, אך אם זה יענה וזה יצעק ויגרור אחרים וכיו"ב - אזי אי אפשר לידע עוד כמה ימים ושנים תמשך המחלוקת. ואכן על הוספת השמן היינו הגערות והצעקות אמרו שהוא בחנם, כי אם לא היה מחזיר לו תיכף בכפלי כפלים לא הייתה האש מתפשטת למרחק גדול כל כך...

יא. והנה, פעמים הרבה מקור השנאה והמחלוקת הוא מאחר שמביט בעין רעה בחסרונותיו של השני, ובאמת אין זה אלא שנאת חנם וללא סיבה, שמאחר שהוא עצמו פגום ויש לו חסרון על כן נדמה לו שלשני יש חסרון וקלקול, ואילו יתקן את עצמו כבר יראה שהשני אין בו שום פגם... וכמו שביאר מרנא הבעש"ט הק' זי"ע (הובא באוצר החיים להרה"ק מקאמרנא זי"ע פר' משפטים) את המשנה (אבות ב ה) 'אל תדון את חברך עד שתגיע למקומו', אל תדון את חברך לפרש מעשיו כי רעים המה, כי הסיבה שהינך רואה את הרע אינו אלא עד שתגיע למקומו - כי הגעת למקומו, והנך לקוי באותו חסרון.

והן הן הדברים אשר הגיד הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע (הובא בליקוטי הרי"ם בין המצרים) וז"ל. יש לייגע עצמו בימים הללו, להפטר משנאת חנם. והיינו מה שעינו רעה בשל אחרים. ואפילו מי שאין לו עין טובה על כל אחד זה הוא שנאת חנם. וכל שלא נבנה בימיו כאילו נחרב בימיו (ירושלמי יומא, א א), וטוב עין הוא יבורך - ובזה יבנה הבית. מסופר, כי פעם ישב הגה"צ רבי אשר פריינד זצ"ל, כשנכדו לצידו, הנכד שתה משקה 'שוקו' ונתלכלך לגמרי, תפס רבי אשר בידו והוליכו אל מול השפיג"ל (מראה), ושאל את נכדו בחביבות, מה הנך רואה, ענה הנכד, הנני רואה ילד מלוכלך מכף רגל עד ראש, אמר לו רבי אשר, מהר והבא נא שמאטע (מטלית) וביחד נצחצח וננקה את השפיג"ל... שחק הנכד ואמר, זיידע, הרי לא יעזור מאומה, כל עוד שלא תנקה אותי עצמי... כי הלכלוך הנראה בשפיג"ל הוא הלכלוך שעלי, ולא בשפיג"ל עצמו.

אמר לו רבי אשר, דע כיוצא בדבר ממש הוא בכל פעם שיש מריבה או סכסוך בין שניים, לא יחשוב לרגע שיעלה בידו לסדר הענין אם ינקה את העומד למולו, אלא ידע שהכל תלוי אך ורק בו עצמו, ורק אם 'ינקה' את עצמו ישוב השלום לשרור ביניהם.

עוד 'מעשה', באשה שאמרה לבעלה, שהיא רואה את שכנתה תולה את ה'כביסה' על ה'חבל', והנה כל הבגדים מלוכלים הם, ונראה שהיא אינה יודעת 'הלכות' כביסה, על כן מן הראוי שילך אצל השכן ללמד אותו את כל ה'סוגיא', באיזה 'חומר' משתמשים וכל שאר הכללים והפרטים... אמר לה המתניני יום אחד, למחרת שוב אמרה לו, הבט וראה כיצד השכן מסכן, עקרת ביתו אינה מכבסת בגדיו כראוי, והוא בשלו המתניני עוד קימעא, ביום השלישי ראתה שהכביסה נקיה ומצוחצחת, אמרה לבעלה, הנה 'פנים חדשות באו לכאן'... ככל הנראה הגיע אחר ולימד

שנתגלה עוונם נתגלה קיצם, אחרונים שלא נתגלה עוונם לא נתגלה קיצם, ונתבאר בראשונים (תוס' הרא"ש ועוד),

אותו, וחבל שלא היית מהזריזין מקדימין למצוות כי הפסדת את המצווה הגדולה הזאת... השיב לה, אף אחד לא לימד אותו, אלא היום בבוקר קמתי מוקדם ושטפתי טוב את החלון שלנו... ועד עתה בגלל שהחלון שלנו היה מלוכלך לכן ראינו את הכביסה של השני מלוכלכת.... והנמשל ברור, אם אנו נשטוף את 'חלונות' העיניים ונסתכל על השני בעין טובה, ממילא 'הכביסה' של השני תראה נקיה...

צא ולמד מה'רמזור' (רע"ד ליי"ט), אשר פעמים נראה הוא כאור אדום, פעמים מאיר באור צהוב (כתום) ולפעמים 'הפך מראיתו' לירוק, ובאמת, אור המנורה שבתוך הרמזור אינו משתנה, ותמיד עומד באותו צבע, אלא שהכל תלוי בצבע המכסה אותו, אם אדום או ירוק... כך אם נסיר את ה'כיסוי' מעל עינינו ונוכל לראות היטב את מעלת חברנו ולא חסרונו...

עוד בהאי עניינא, שמעתי מחכם אחד פמ"מ שליט"א, מדוע נקטו חז"ל בלשונם 'כף' זכות, כי מדרך 'המזלג' להוציא דבר אחד מתוך הרבה, כדוגמת התוחב את המזלג בבשר הנמצא בתוך צלחת מלאה שאינו מוציא אלא את הבשר, לעומת זאת המכניס כף לקערה הרי הוא נוטל ומעלה את כל אשר 'נכנס' בכף, כיו"ב, יש לך להביט על חברך עם 'כף' - לא למצוא רק חסרונותיו כמוציא במזלג דבר אחד מכלל דברים הרבה, אלא כשהינך מתבונן בו - בחסרונותיו, ראה נא עמהם יחד גם את ה'מעלות' שבו. ובה פירשו את לשון המשנה (אבות א ו) 'והוי דן את כל האדם לכף זכות', שלא ידון רק את אותו החסרון אלא את כל האדם - כל מהותו על שלל מעלותיו.

אולם באמת עלינו שלא 'להביט' כלל על חסרונות השני, אל תחקור אחר מעשיו ואל תתעניין ב'חולשותיו'... וכבר כתב הגאון רבי אהרן לעווין זצ"ל הי"ד אבד"ק ריישא בספרו 'הדרש והעיון' (בראשית מאמר י) לבאר מה שאמרו חז"ל (ברכות י:) לפרש מה שאמרה האשה השונמית על אלישע 'הנה נא ידעתי כי איש אלוקים קדוש הוא' (מלכים ב' ד ט), 'מנא ידעה, שלא ראתה זבוב עובר על שולחנו', כי הנה דרכם של הזבובים שאינם נמצאים במקומות נקיים אלא במקום שיש בו זוהמא וטינופת או בבשר מעופש, ולדאבון לב יש אנשים המתנהגים כ'זבוב' - שאינם מביטים ומתייחסים למעלות האדם ולחלק ה'נקי' והטוב שבו, אלא בכל עת ושעה יתורו ויחפשו רק אחר החסרונות והצדדים החלשים שברעיהם, והדבר מצוי ביותר כשהוא סועד על שולחנו, 'אחרי אשר יאכל האדם וישתה וייטב לבו, תזוח דעתו עליו ויתחיל לדבר בגנות אחרים ולחפש מומיהם'. וכאשר ראתה השונמית שאין זבוב עובר על שולחנו, שרחוק הוא ממידת הזבוב לחפש אחר החסרונות ומומי האדם, וגם כשהוא 'על שולחנו' רואה רק במעלות אחרים ולא בחסרונם, על כן אמרה 'איש אלוקים קדוש הוא'.

וכך היה מעשה באברך שנכנס אל הגאון רב"צ אבא שאול זצוק"ל, הלה שה'שלוש' היה מרוחק מאד מביתו כת"ק פרסאות החל מונה בפני הרב את חסרונותיה ומגרעותיה של 'בני ביתו', ולא פסיק פומיה מלמנות 'שבחיה'... בזה אחר זה. נענה אליו רב"צ ואמר לו, הינך מזכיר לי את היהודי שנכנס לטרקלינו של עשיר העיירה, תחב אפו לתוך פח האשפה והחל זועק זעקה גדולה ומרה, אוי, אוי, ריח נורא שורר כאן בבית, וכי לזה 'ארמון העשיר' ייקרא, עד שבא החכם ואמר לו, מדוע תשקיע ראשך דייקא בתוככי פח האשפה, הוצא ראשך משם, ובא עמי לחדר האורחים, ותשבע בדשן נפשך לרוב פאר והדר וריח בשמים הטובים... כיו"ב לעניינך, מדוע תשקיע ראשך בחסרונותיה, ותזעק איני רואה לנגד עיני אלא אשפה ודברים רעים, פתח ראשך ועיניך - הבט על מעלותיה ותמצא רוב נחת ועונג, ויתרבה השלום בביתך.

מעשה באברך שבאחד הלילות נכנס הביתה, ולא הגישו לפניו את 'סעודת הערב' כרגיל, ולא עוד אלא שראה לתדהמתו כי הכיור מלא בכלים מלוכלכים ושיירי מאכלים דבוקים בהם... ושאל בחרי אף את בני ביתו מה עשית היום... כמי שאומר מדוע את יושבת בטל מבלי לעשות כלום... שמעה חרפתה ולא ענתה. למחרת שוב ראה שכמעשה מאתמול כך מעשה היום, מטבח מלוכלך ואוכל אין, חזר על שאלתו מה עשית היום, והיא מתעטפת בשתיקתה... ביום השלישי כשפתח את דלת הבית חשכו עיניו, הילדים מסתובבים בלא מלבושים הולמים, בוקה ומבולקה בכל פינות הבית, הקירות מעוטרות בכתמי שוקולד - מעשה ידי הילדים להתפאר, והיא שוכבת במיטתה, הרים קול בצעקה מה עשית היום, פתחה את פיה בחכמה ואמרה, אכן היום לא עשיתי כלום... והיה בזה תוכחת מגולה ללמדו כי כך נראה בית כשהיא לא עושה כלום, ומעתה יבין היטב כמה עשתה ועשתה ביום אתמול ושלשום בעת אשר היה נדמה לו שלא עשתה מאומה מאחר שלא הייתה מוכנת לו סעודתו באופן אשר הוא 'חלם' עליה...

השכילו אחר החורבן לשוב בתשובה על כך, ולכן היה קץ לגלותם לאחר מלאות שבעים שנה. אך בבית השני שעוונם היה 'שנאת חנם', ומה עדיין לא שבו, ועד היום מחזיקים בטומאה לשנוא חנם, ונוהגים בדרך הצבועים - בפיו שלום ידבר עם רעהו ובלבו ישים ארבו, וישמח במפלתו ותקלתו, ולחכם ייחשב בעל התחבולות אשר 'ציד בפיו' ורוכב על שני הסעיפים, ועד היום הזה עדיין לא השכילו לגלות ולראות עד כמה מתועב הדבר לפני הקב"ה, ועדיין לא חזרו בתשובה שלימה על זה, לכן 'לא נתגלה קיצם' ואנו יושבים זמן רב בגולה, כי כל זמן שהסיבה המביאה את החולי לא תוסר, אי אפשר לרפאות החולה בכל מיני מרקהת וסמים שבעולם.

ואמרו צדיקי הדורות² כי כל הצרות המתרגשות וזבאות לעולם עד עצם היום הזה אינם אלא מפני אותו יצר הרע של 'שנאת חנם' שעדיין מרקד ביננו³.

שבחורבן בית הראשון 'נתגלה עוונם' היינו שגילו לנו בכתובים מהי הסיבה שנחרב, והיינו מחמת שעברו על ג' העבירות החמורות (ונלמד מקרא עיי"ש בגמ'), לכן 'נתגלה קיצם', שהיה קץ לגלותם בסוף שבעים שנה. אמנם, בבית שני שלא נכתב במקרא על מה נחרב, עדין לא נתגלה מתי יבוא סוף וקץ לגלותנו. הקשה הגה"ק רבי יהונתן אייבשיץ זי"ע (יערות דבש דרוש ו), מה ענין זה לזה - וכי מפני שגילו לנו בפסוק מפורש מהו חטאם לכן נתגלה קיצם. ועוד, הרי מה שלא נתגלה עוונם בבית שני הוא מאחר שכבר לא היו נביאים בבני ישראל, וכבר לא נכתבו כתבי הקודש (ולא מחמת שיש איזה הפרש וחילוק בין עוונות אלו לאלו) ומה אכן הטעם שלא נתגלה קיצם.

ומבאר ה'יערות דבש', ש'נתגלה' הבונה שהוברר העיון לבני ישראל עצמם, כלומר, שהם עצמם הבינו שיש עוון בדבר, הראשונים נתגלה עוונם וידעו שעברו על ג' החמורות והכירו שזה גרם את החורבן, ממילא

נוראות מצינו להגה"ק החיד"א (נחל אשכול על איכה) המבאר בלשון הכתוב (א ד) 'בתולותיה נוגות והיא מר לה', כי המצער את נוות ביתו גורם צער גדול ונורא לשכינה הק' (והוא עפ"י המבואר בזוה"ק, עיי"ש), וזהו שאמר הכתוב בתולותיה נוגות על כן והיא - השכינה הק' מר לה...

יב. בלשון הזה אמר הרה"ק ה'שפע חיים' זי"ע, כי עלינו להודיע בראש כל חוצות ולזעוק בקול גדול שכל הצרות הם מפני שנאת חנם, ולא להסתיר ולומר זאת בלחש 'לתוך בית ידינו' (שרוול הבגד), אלא להכריז עד ש'ישמע הלב'... יג. מעתה יתבאר לנו עוד בטעם שנקטו חז"ל בלשונם שנאת חנם, אף שלכאורה אין זה 'בחינם' אלא כי פלוני 'עשה' לי, הזיק לי וכו'... וכמו שביאר הגה"צ רבי מתתיהו סלומון זצ"ל משגיח דשיבת לייעקוואד בדרך משל 'למלמד' שמסר שיעורו בפני התלמידים, והיה שם ילד אחר שלא נח אפילו לרגע אחד, וכל הזמן השתולל והפריע בידיו, זרק חפצים לארבע רוחות השמים ואף העביר פתקים לשאר התלמידים, קצף עליו המלמד והיכהו במקל עץ שראשו השני היה סכין חדה כתער וחתך את ידי הילד... נרעשו ההורים על מעשהו הנורא של המלמד, וזעקו עליו, שומו שמיים, מדוע עוללת כה לילדינו וחתכת את ידי בחינם. נענה להם המלמד בפליאה, וכי לזה 'חינם' ייקרא... והלא הוא השתולל מבלי להשים רסן למעשיו וביושר 'קנה' לו את העונש... גערו בו ההורים, אוי כסיל שכמותך, וכי כך הוא שורת הדין לחתוך ידיים לילד שמפריע... אפילו אם נסכים שמגיע לו עונש על התנהגותו הרעה, אך עונש איום כזה אינו אלא בחינם שלא לפי ערך המעשה כלל וכלל...

כיוצא בדבר ייאמר לדידן, יודעים אנו מפי ספרים וסופרים ומאמינים אנו בדברי חז"ל כי כל הצרות והרעות אינם אלא מפני שנאת איש את רעהו, ונמצא שעל ידי שתשנא את רעך מחמת שפגע והזיק אותך בגופך או בכבודך, או שגנב ונטל ממונך שלא כדון, או בנה בשטח שלך - אתה מגביר את מידת הדין רח"ל בעולם וגורם לאסונות ח"ו, ועתה בואו חשבון, וכי אין זה בחינם... האם ראוי שאנשים ימותו בגלל שהוא פגע בך...

והנה אילו היה המלמד מתנצל כי באמת רצה רק להכות את התלמיד על ידו מכה קלה במקל של עץ, אלא שלא הבחין שבצדו השני של העץ יש סכין חד של ברזל, ותחת המכה שחשב להכותו קרהו האסון הזה באונס, יהיה בהתנצלות כזו קצת טעם, אבל זה ברור, שמכאן ואילך אם שוב יקרה לו כן בוודאי לאכזר ופושע יחשב בעיני הבריות וגדול עונו מנשוא. כן אנחנו עם ישראל, אם כי יש בידינו לטעון כי לא הכרנו מראש עוצם סכנת חרב החדה של שנאת חנם ומחלוקת ההורסת את יסוד הקדש והמקדש, אבל כעת אחר אשר בעינינו ראינו את החורבן הנורא שרק העבירה של שנאת חנם גרמה זאת, אם מכאן והלאה לא נבין ונשכיל כי תגובה של שנאה על דברים פעוטים וקטני ערך לחינם תחשב הרי בזה אנו באמת נתחייב בנפשנו רח"ל.

ודע, כי אין הקב"ה מוחל ומוותר על החטא הנורא של צער הבריות^י, וכאשר מצינו נוראות בספה"ק 'מגלה עמוקות' (וירא ד"ה ויאמר ה') על הפסוק (בראשית יח ב) 'ויאמר ה' זעקת סדום כי רבה וחטאתם כי כבדה מאד, ארדה נא ואראה הכצעקתה וגו' ו"ל, 'זעקת כי רבה' - בין אדם לבריות, 'וחטאתם כי כבדה' - בין אדם למקום. כי הקב"ה מוותר על בין אדם למקום ולא על בין אדם לחברו, זהו שאמר ארדה נא ואראה הכצעקתה, משום אותה זעקת סדום שהיינו בין אדם לחברו, שזו היא עיקר חטא שלהם, עכ"ל^ט.

יד. סיפר הרה"ח ר' חיים ארנפעלד ז"ל ששמע מהרה"ק מקלויזנבורג זי"ע בליל יום הכיפורים מיד אחר המלחמה הנוראה, לבאר בלשון הכתוב (דברים לב יח-יט) 'צור ילדך תשי ותשכח א-ל מְחֻלָּךְ, וירא ה' וינאץ מכעס בניו ובנותיו, צור ילדך - הקב"ה מיטיב לכל ונותן להם חיים פרנסה וכבוד וכו' וכו', תשי, ותשכח א-ל - והרי הם שוכחים מכל טובותיו של הבורא וממרים כנגד רצונו, על זה מחוללך - מלשון מחול-לך, הקב"ה מוחל על חטאים אלו שבין אדם למקום, אך וירא ה' וינאץ - על מה יתרבה ויתגדל כעסו, מכעס בניו ובנותיו, על זה שמכעיסים ומכאיבים לבניו ולבנותיו, ע"ז אינו מוחל.

כעי"ז אומרים משמיה דהגה"ק רבי שלמה קלוגער זי"ע במה שנאמר (איכה ב ו) 'שכח ה' בציון מועד ושבט וינאץ בזעם אפו מלך וכהן', שכביכול שכח ה' והעביר את חטאם אשר חטאו במועד ושבט - שחללו שבת ויו"ט, ועל מה ינאץ בזעם אפו - על מה שעשו למלך ולכהן, שעל כך אינו מוחל.

טו. שמעו נא למעשה איום ונורא אשר שמעתיו מהרה"צ בנש"ק רבי אליעזר זוסיא שטערן שליט"א נכד כ"ק האדמו"ר מוהרי"א מסקולען זי"ע, שביום חופתו (בשנת תשס"ד) הסתגר עמו זקנו זי"ע במשך כמה שעות בדברי הדרכה ומוסר והתעוררות, כעבור כמה שעות נכנסו הגבאים ואמרו לרבי, אם הרבי לא יתן לחתן זמן לנוח מעט הרי שבאמצע החתונה ייעצמו שמורות עיניו, הרבי סבר וקיבל, אלא שביקש לומר לחתן עוד 'דיבור' אחד בדלתיים סגורות, הגבאים יצאו מהחדר והרבי פתח לומר לו, סיפר לי 'ראש כולל' חשוב מארה"ק שפעם הביא את תלמידי הכולל לעמוד בכור המבחן לפני הגה"ק ה'סטייפלער' זי"ע, משנסתיים המבחן בירך הסטייפלער את התלמידים, הורה להם לצאת ואילו על ראה"כ ציווה 'איר בלייבט דא' (אתם תשארו כאן בחדר). משיצאו כולם ונשאר הוא לבדו שאלו הסטייפלער מה שמך, כתב ראה"כ את שמו על גבי הנייר והראהו לסטייפלער (בסוף ימיו של הסטייפלער כבדו אזוניו, והיו כותבים לו את השאלות והתשובות ע"ג הנייר), הביט הסטייפלער בפתק, חזר ונעץ עיניו הבורות בראש כולל ושוב שאלו מה שמך, ושוב הראה לו את שמו בכתובים, אך הסטייפלער עמד על שלו וחזר ושאלו לשמו, ולא הבין ה'ראש כולל' לרצונו, עד שאמר לו הסטייפלער רואה אני שכתוב על מצחך (אויף דיין שטערן) את השם שלמה... הגידה נא לי מה פשר הדבר... ראה"כ לא ידע את נפשו מה הגה"ק רוצה ממנו, עד שנזכר 'מעשה שהיה' לו עם יהודי בשם שלמה, ושמא לזה הכוונה.

פתח וסיפר, לפני כמה שנים נסע לארה"ב עבור החזקת הכולל, ובבואו לקהילה פלונית, נפגש תחילה עם ראש הקהל (באותה קהילה הוא נקרא 'פרעזינדט', נשיא בלע"ז), אמנם לאותו 'ראש הכולל' היה א לו"ז צינגעל (לשון 'משוחררת'), ולא שמר על מוצא שפתיו לנהוג ב'כבוד הראוי' בראש הקהל, ובתוך הדברים עקץ אותו ופגע בכבודו, ה'פרעזינדט' שנפגע מהחוצפה הגדולה נענה אליו, דע 'לא יעשה כן במקומנו' לפגוע בהדר כבודי, מבטיחך אני שאין לך מה 'לחפש' כאן בקהילתנו, ברגע זה הנך מכובד לעזוב אותנו לנפשנו, כי אני כבר אראה ואדאג שלא תראה מאנשי הקהילה אפילו סענט אחד. ראש הכולל לא התפעל מדבריו וניסה לדבר על ליבם של אנשי הקהילה על המצוה הגדולה בהחזקת תורה, אך בינתיים ראש הקהל עמד בדבורו, ודיבר עם בני הקהילה כנגדו, ופעל אצלם שלא ינדבו לו מאומה, ואכן ידו היתה על העליונה, ויצא משם בפחי נפש. משם נסע לקהילה אחרת, ושם מצא יהודי שליבו חם וער לכל דבר שבקדושה, מששמע הלה בשבח אברכי הכולל, נתלהב לבו בקרבו, אז הוסיף ראש הכולל לומר לו - בכבוד גדול נכבד את מע"כ, ואף יקבעו 'שלט' בהיכל הכולל שכל זכויות הלימוד נזקפים לזכותו, ואכן, הדברים פעלו את פעולתם, והלה הוציא מחיקו את פנקס הטשעקים וכתב לו טשעק על סך חמש מאות דאלער - סכום הגון ונכבד באותם הימים.

כעבור יום נתברר לראש הכולל כי שמחתו הייתה מוקדמת, כי ה'נדבן' הלזה היה גיסו של אותו ראש הקהל, לא פחות ולא יותר... וכאשר הגיעה השמועה לאזני הראש הקהל קצף מאוד וחמתו בערה בו ולא נרגע עד שהתקשר לגיסו וביקש ממנו שימהר 'סטאפן דעם טשעק' (לבטל את הצי"ק)... ואכן הנדבן שמע לדבריו וביטל את הטשעק, אז

באר הפרשה - פרשת דברים - תשעה באב

לחם שארית. ומבאר שעל כך נאמר (מיכה ז יח) 'כי חפץ חסד הוא', שאף אם מידת הדין מקטרגת על ישראל מ"מ הקב"ה מרחם עליהם אם הם עושים חסד זה עם זה".

זוהי לעומת זה, ריבוי 'אהבת ישראל' (בחינם), גם למי שנרמה שאין ראוי להיטיב לו... וזההליכה לפני משורת הדין מגבירים את מידת החסד על העולם כולו, ומעוררים בשמים להשפיע רחמים מרובים על כלל ישראל".

דברו על לב - לחזק לבות בני ישראל ולעודדם בסוף פרשתן (ג כב), 'לא תיראום כי ה' אלוהיכם הוא הנלחם לכם', ומיד לאחריו מתחלת פרשת 'ואתחנן אל ה' - שמשו רבנו התפלל שיזכה להיכנס לא"י, וכתב 'בעל הטורים' (ריש פר' ואתחנן) שמשו רבינו

ולתהי' מצינו בספח"ק 'תומר דבורה' (פ"א) שבשעת החורבן היה הדין מתחזק עד שבקש לכלות את הכל לקעקע ביצתן של ישראל מפני שנתחייבו בליה וכו', והיינו שאמר הקב"ה לגבריאלי, הם גומלים חסדים אלו עם אלו, ואף אם הם חייבים ניצולו והיה

קרה דבר נורא - כלשונו של האדמו"ר מסקולען זי"ע אזוי ווי ער האט געסטאפט דעם טשעק האט דער פרעזידנט געסטאפט זיין לעבן (כשהנדבן 'עצר' את הטשעק מיד 'נעצרו' חייו של אותו ראש הקהל) והשיב את נשמתו ליוצרה. סיים ראש הכולל ואמר, שמו של 'ראש הקהל היה 'שלמה', אולי יש שייכות בין הדברים. אמר לו הסטייפלער, אכן נודע הדבר, כי ימי שני חייך כבר נגמרו מזה 'זמן זמנים', וכל אלו השנים שאתה חי עכשיו הם שני חייו של אותו שלמה שנפסקו באמצע החיים... על כן רשום על מצחך שם זה, כי על שמו אתה חי כהיום.

(סיים הרבי ואמר לנכדו, לשם מה אני מספר לך מעשה זה עתה ביום החופה, כי הנה איתא בכתבי האר"י שכל עבירות ולאידיך מצוות שהאדם עושה הרי הם נחקקים על מצחו, וצדיקים יכולים 'לראות' את הנכתב, ולא רק צדיקים מדורות קדמונים, אלא אף כהיום - הרי לך צדיק שהיה בדורנו בבני ברק והוא ראה את כל הנכתב... והנה עוד מעט ותעמוד תחת חופתך, אם יהיה לך הרהור תשובה עד שירדו דמעות מעיניך כדאי שתעביר אותם דמעות על המצח כדי 'למחוק' את הנרשם עליו...)

בוודאי תפול עלינו אימתה ופחד לשמע מעשה נורא זה, כאשר עינינו הרואות כמה חמור הדבר וגודל העונש הבא על הפוגע ומצער בן ישראל, שהרי אותו ראש הקהל נענש על אתר בכל חומר הדין ונתקצרו ימיו רח"ל. אמנם, עוד דבר נורא עלינו ללמוד ולהשכיל הוראה למעשה, שבאותה שעה היה נראה לראש כולל שחרב עליו עולמו, במקום אחר לא הרוויח מאומה, ועד שכבר קיבל נדבה הגונה היא נאבדה ונשמטה מתחת ידיה, והיה לו לבכות את מר גודלו מדוע 'התעסקתי' עם אותו 'ראש הקהל', מדוע לא השקעתי לכבד אותו כהוגן, אז הייתי רואה ברכה בעמלי, ראה איזו רעה נגרמה לי, הפסדתי את כל הטשעק שקבלתי וגם נמנעו ממני עוד נדבות רבות, והאמת, כי לא ידע איזה רווח הרוויח כאן, שהרי אורך ימים ושנות חיים יוסיפו לו רק מכח מעשה זה, ורק בזכות זה הוא עדיין 'חי וקיים' בעולם... וכמו שאמר לו הסטייפלער שקצבת ימיו ושנותיו בהאי עלמא כבר הסתיימו, ועתה הוא חי את ימיו של 'שלמה' שנלקח מהעולם קודם זמנו.

טז. הרה"ק מבוטשאטש זי"ע (הובא בדבש השדה אות קו) דרש בלשון הכתוב (ישעיה ט ו) 'א-ל גבור אבי עד שר שלום', שהנה פעמים הקב"ה נוהג עמנו כמנהג 'אב' המרחם על בניו ומוותר על כבודו, ולפעמים הרי הוא בבחי' 'שר' ומלך אשר במשפט יעמיד ארץ, ואין כבודו מחול, ואופן ההנהגה מ'אבי עד שר' כלומר, אם הוא 'אבי' או 'שר' תלויה ב'שלום', שאם יש שלום אצל בני ישראל אזי הקב"ה נוהג עימם כאב, אך אם מחלוקת ביניהם ח"ו הרי הוא כמלך. יז. וכבר כתב המהר"ל מפראג זי"ע (נתיב גמילות חסדים פ"ג) לבאר הא דאיתא בגמ' (ב"מ ל:) 'אמר רבי יוחנן לא חרבה ירושלים אלא על שהעמידו דיניהם על דין תורה ולא עבדו לפני משורת הדין', וז"ל, פירוש אע"ג שהיה להם חטאים אחרים, לא היה בא החורבן אלא הקב"ה היה משלם להם עונש אחר, אבל כאשר העמידו דבריהם על דין תורה ולא רצו רק בדין בא מזה החורבן על ידי מדת הדין שהיה שולט בהם להחריב אותם, כי אם היו עושים לפני משורת הדין גם כן היה הקב"ה נושא להם פנים וכו', לפיכך אם היו עושים לפני משורת הדין הרי הכתוב אומר (תהלים פט ג) 'אמרתי עולם חסד יבנה', ומדבר זה עצמו יש ללמוד גם כן כי הרחקת החסד הוא חורבן העולם, עכ"ל. יח. איש יהודי היה בעיה"ק ירושלים בימי 'המלחמה' הנוראה ושמר רבי יעקב, הלה נגוע היה בנגע הצרעת על כן התרחקו ממנו הבריות, ואף לא ניתנה לו הרשות להציג רגלו בפניו במקווה טהרה אחת שבירושלים... והיה אומר הרה"ק רבי שלום'קה מזוועהיל זי"ע אילו היו נותנים לרבי יעקב דריסת רגל במקווה הייתה כל המלחמה הנוראה

תדרוש שלומם וטובתם כל ימך לעולם, והקשה ה' בית יוסף' (דרשות מהריק"א, נדפס בספר אור צדיקים), מפני מה ציוה הקב"ה לתעב אותם עד סוף כל הדורות על 'דבר מועט כזה' שלא קידמו אותם בלחם ובמים, והפליאה תגדל שבעתיים שהלא בני ישראל לא היו צריכים ללחם ומים כי היה להם 'לחם מן השמים' וכן היה להם מים לשותות ממימי הבאר. ומבאר בזה"ל, דיש לומר שאמר 'על דבר' רוצה לומר בעבור שלא נתנו להם דברים טובים וניחומים, וזהו שאמר 'על דבר' בשביל הדיבור, עכ"ל [והוכיח זאת ממה שנאמר (יש ד) 'וזה דבר הרוצח', ופירשו חז"ל (שביעית פ"י מ"ח) שהוא מלשון 'דיבור', שצריך הרוצח לומר אל תכבדוני, וכן בעוד מקומות].

אמר חזקתי את ישראל אולי ירחם עלי, הרי לך חשיבותו של המחזק את רעהו"ט, שעם כל ה'מדרגות' העצומות של משה רבינו, שהיה אב לנביאים ו'ידעו ה' פנים אל פנים', אך לא מצא זכות בעצמו לעורר רחמים על ידה לבטל את הגזירה של 'מי מריבה' שיוכל להיכנס לא"י, אלא במה ש'חזקתי את ישראל'.

נוראות מצינו בדברי מרן ה'בית יוסף' זי"ע אודות חומר הפגם של המונע עצמו מלהעתיר דברי חיזוק ועידוד לזולתו^כ, שהנה כתיב (כג ד-) 'לא יבוא עמוני ומואבי בקהל ה' וגו', על דבר אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים בדרך בצאתכם ממצרים וגו', לא

מתחוללת מעבר לים באופן אחר, והיינו, אף שנגזרה הגזירה, אך מכל מקום היה אפשר להמתיקה שלא תהא הגזירה קשה ואכזרית כל כך.

יט. כתב הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע (שמירת הלשון, ח"ב פ"ז), הבה נתבונן, אם יערכו 'דינער' (מסיבת התרמה) לרגל 'בנין בית המקדש השלישי' אזי ללא כל ספק שכל איש יתן את כל הון ביתו באהבה עבור מטרה גדולה זו, הוסיף ה'חפץ חיים' ואמר, אם כן, הרי הנביא אומר ושביה בצדקה – והיינו שבנין הבית השלישי נבנה על ידי קיום מצוות צדקה, עלינו להרבות בצדקה כל אחד עד כמה שידו מגעת, כי כל פרוטה לצדקה נחשבת כתרומה עבור בנין הבית השלישי. ולדידן ייאמר, שאין הכוונה רק לנתינת מעות כפשוטו, שמה יעשה מי שאין לו מעות, אלא הכוונה לנדיבות הפה - שיחזקו בני ישראל זה את זה במילה טובה ורוח נדיבה.

כ. בחודש אלול תשפ"ב נערכה שבת התועודות באת"ק מירון, שם סיפרו לפני קהל ועדה מעשה שאירע באותו זמן, כי גילו בין בני משפחה של אחד מבני החבורה החשובים את המחלה הנוראה 'בלבלב' (pancreas), וכידוע שהמקום מסוכן ביותר, האברך הלז שבמהותו הנו בן עליה לא נפל בקרבו ויחד עם התפילות קיבל על עצמו שמהיום והלאה יגיד בכל יום 'א גוט ווארט' (מילת חיזוק ועידוד) לאיש שבור לב, אשר אין מי שיגיד לו א גוט ווארט. הלה קיים בעצמו 'ברוך אומר ועושה' אף שהדבר לא עלה לו בנקל כלל וכלל – כי הרבה יותר עולה בנקל לחזק ולעודד ידיד או אחד מאנ"ש, מאשר לחזק שבור לב שאיש אין שם את לבו אליהם, ואכן ממש לאחר זמן קצר נתגלה בבדיקות שבדקו את ה'חולה' כי אין כאן לא חולה ולא חולי, והכל בא על מקומו בשלום, נס גלוי היה שם.

באותו מעמד ישב לו אברך נכבד מתושבי עי"ת ביי"ש, איש צדיק טוב ומיטיב לכל הרב ש. בניאמין, שהבחור הגדול בביתו היה בן ט"ז שנים, וכבר המתין ט"ז שנים לעוד זש"ק ועדיין לא זכה לכך, שמע את דבר המעשה, וקיבל על עצמו ג"כ כזאת... ואכן, מיד פעל פעולתו, ובשב"ק פרשת שלח תשפ"ג ערך קידושא רבה לבתו שנולדה למזל"ט, אחר י"ז שנות המתנה.

כא. מעתה ישא כל אחד קל וחומר לעצמו, שאם כה הקפיד הקב"ה על מי שאינו מדבר 'דברים טובים', הרי קל וחומר בן בנו של קל וחומר למי שמדבר 'דברים רעים', דברי גנאי וזלזול בזולתו או לשון הרע וכיוצא בו. הנה נודע המעשה בקמצא ובבר קמצא שעל ידו נחרב בית המקדש, וכמובא בגמ' (גיטין נו.), שלאחר ש'השליך' את בר קמצא מסעודתו וביישו לעיני כל, הלך בר קמצא וסיפר למלך 'מרדו בך יהודאי', שאלו המלך 'מאן יימר', והשיב בר קמצא שישלח עמו המלך קרבן לביהמ"ק ונראה האם יקריבוהו, ובדרכו 'שדא ביה מומא' (הטיל בו מום) בניב שפתים ואמרי לה בדוקין שבעין, דוכתא דלדידן הוה מומא ולדידהו לאו מומא' וכו', ופירשו בזה בדרך הרמז כי בני ישראל יודעים שאפשר 'להרוג' ולפגוע על ידי ניב שפתיים – בדיבור שלא כהוגן, וכן בדוקין שבעין – בקריצת עין להרע, אולם לדידהו לאו מומא, גויי הארצות אומרים שאין זה נחשב כמום... ואי אפשר להרוג אלא בכלי זיין כפשוטו... וכבר ביארו צדיקי הדורות לדורותיהם בלשון הכתוב (בראשית מט ו) 'כי באפם הרגו איש' כי פעמים סגי בעקימת האף (קרימען מיט די נאז) על פלוני כדי להרגו ולרצחו נפש.

באר הפרשה - פרשת דברים - תשעה באב

והדברים נוראים למתבונן בהם, שאי הבאת 'לחם ומים' נחשב ל'דבר מועט' ואילו מניעת דברים טובים וניחומים גרמה לעונש גדול כזה עד סוף כל הדורות. ולא עוד אלא שלכאורה הדבר תמוה - וכי לחיזוק מגויי הארצות בדוגמת עמון ומואב צריכים בני ישראל, אלא מכאן למדנו שאפילו הגדול שבגדולים נהנה ומחיה נפשו בדברי חיזוק וניחומים, ואפילו אם הם באים מ'פחות שבפחותים', כי גדול כוחה של 'מילה טובה' להחיות נפש כל חי, להפית רוח חדשה ולרומם את הנפש.

והוא כעין מאמר צדיקים (עיי' בן יהודה, ועוד) על דברי הגמרא (ב"ק ל.). האי מאן דבעי למהוי חסידא יקיים מילי דנזיקין. וצ"ב מהו אומרו 'מילי' דנזיקין, ולא אמר יקיים הלכות נזיקין, אלא הכוונה שהחסיד יודע שגם עם 'מילי' - דיבור בעלמא, אפשר לגרום נזקים נוראיים, והרי הוא שומר על פיו...
כב. ומשנות קדם יסופר, כעשרים שנה אחר שהוציא הגה"ק בעל ה'לשם' זי"ע את חיבורו העמוק בחכמת הקבלה, הגיעה השמועה לאזניו שכאשר הגיע הספר בשעתו לעיר בגדד, יצא הגה"ק בעל ה'בן איש חי' בריקוד ומחול לכבוד הספר, ולא נחה דעתו עד שהעמיד חופה כדרך שעושים בהכנסת ספר תורה. כשמוע 'הלשם' את כל זאת פרץ בבכי, ולפליאת המספר הראה לו ה'לשם' כי בחדרו יש עוד כתבים רבים בחכמת הקבלה אשר לא ראו אור, ואמר, אם הייתי יודע שכה משבחים את ספרי בעולם הייתי מוציא לאור עוד ספרים רבים... נמצינו למדים עד כמה משפיע חיזוק אפילו על רמים וענקים כאותו צדיק, ק"ו לאנשים פשוטים, וק"ו בדורנו אנו.

מין הבאר

הנה איתא בגמ' (שבת פט.) 'אמר ר' יהושע בן לוי בשעה שעלה משה למרום מצאו להקב"ה שהיה קושר כתרים לאותיות, אמר לו, משה אין שלום בעירך, אמר לפניו כלום יש עבד שנותן שלום לרבו, אמר לו היה לך לעזרני, ופירש רש"י לעזרני - לומר תצלח מלאכתך. והכל תמהין, וכי מלך מלכי המלכים נצרך לחיזוק - או לאיזו ברכה תצלח במלאכתך... ומבאר רבינו ה'אור החיים' הק' זי"ע (חפץ ה' שם) כי בוודאי הבורא ית"ש אינו צריך לעזרתו של אף אחד, אלא אמר כן ללמדנו דרך ארץ, וכלומר, אל תאמר בלבבך, יענער דארף עס נישט (פלוגי אינו צריך לחיזוק וגוט ווארט) שהרי הוא גדול ומוצלח... אלא עלינו לדעת כי כל אדם באשר הוא ואפילו הגדול שבגדולים צריך שיאמרו לו דברי חיזוק ועידוד 'והצלח במלאכתך'...

כג. הנה ידוע לכל מה שאמרו בגמ' (גיטין נה:) 'אקמצא ובר קמצא חרוב ירושלים', שהיה איש שהיה לו אוהב בשם קמצא ושונא בשם בר קמצא, וערך סעודה ושלח את משרתו להזמין את קמצא אוהבו, המשרת טעה והזמין את בר קמצא שהיה שונאו, וכשראה אותו בסעודה חרה אפו עד שתפסו בידו והוציאו משם, אמר בר קמצא, 'הואיל והווי יתבי רבנן ולא מחו ביה, שמע מינה קא ניחא להו, איזיל איכול בהו קורצא בי מלכא' -] הואיל וישבו רבנן ולא מיחו בו הרי זה סימן שהם מסכימים עמו, על כן אלך ואלשין עליהם בבית המלכות], ומעתה יש להקשות על מה שאמרו חז"ל (יומא טו:) שבית המקדש נחרב בגלל שנאת חינו, ולכאורה לא מצינו שנאת חינו באותו מעשה של בר קמצא, אלא כל חטאם היה על שלא מחו בזה שהוציא את בר קמצא ובייש אותו, ומכאן הוכיח הגאון רבי משה סאלאווייטשיק זצ"ל, כי שנאת חינו אינה דווקא כששונא את חברו בפועל, אלא חוסר ההשתפות בצער חברו, ומה שלא אכפת לו צערו של הזולת אף זה בכלל שנאת חינו (הובא בהאיש משה עמ' קו).

ומכלל לאו אתה שומע הן, כי מהותה של אהבת ישראל היא ההרגשה בצער השני, שיהיה אכפת לו שהשני סובל ושינסה לעזור לו ולסייע לו בכל מה שבידו לעשות.

הנה ונתבונן, אילו היו החכמים ניגשים אל בר קמצא ואומרים לו, אף שלא מחינו בבעל הסעודה, כי לא היה בכוחנו למחות בו [עי' במהרש"א שם שכתב שלא היה בידם למחות כי גברה החנופה], אך דע לך כי מבינים אנו את צערך הגדול על הבושה שנגרמה לך, וכואבים אנו על כך ששפכו את דמך... או אפילו רק היו ניגשים אליו לשמוע אותו... בלי ספק שהיו נוסכים בו כח נפשי ועידוד וחיזוק, וכבר היה נרגע מעט מסערת רגשותיו הכאובים, ומי יודע אם עדיין היה פגוע כל כך לרוץ להלשין על ישראל, ומי יודע אם היה נחרב בית המקדש...

נוהג היה הגאון רבי איסר זלמן מעלצער זצ"ל להרבות באמירת דברי שבח לתלמידיו במנה גדושה, פעם נשאל על מנהגו זה, נענה וסיפר דבדידיה הוה עובדא בבחרותו כשלמד בישיבת וואלאזין, בימים ההם לא היו להוריו

העניינים פרוטה לפרוטה, ולכן כשגלה ללמוד בישיבה היה צריך ללכת לשם רגלי בקור ובכפור כשבקושי היו לו בגדים לחמם את עצמותיו היבשות, בדרכו נקרעו בגדיו ומנעליו, וכך הגיע לישיבה מבויש ונכלם ממצבו הדל. בבואו לישיבה הראו לו מקום מיטתו בחדר אחד עם הגאון רבי זעליג ראובן בענגיס זצ"ל (לימים ראב"ד 'העדה החרדית' בירושלים ע"ה"ק ת"ו) ואליו התחבר בעבותות אהבה. יום אחד הבחין רבי זעליג ראובן בהרגשותיו של רבי איסר זלמן, וכיון שרצה לעודד את רוחו אמר לו מדוע פניך רעים, והלא אתמול אמר ראש הישיבה חידוש בשמך... והעיד רבי איסר זלמן שדיבור זה נסך בקרבו כוחות מחודשים וזקף את ראשו, ומאז סילק לגמרי את העצבות מלבו, וכיון שראה עד כמה יכול דיבור אחד להשפיע על נפש הבחור על כן קיבל על עצמו לשבח ולפאר את הבחורים בהרחבה יתירה. כד. והיות והדבר נחוץ ביותר, וכאמור שהוא מעניינא דיומא, על כן עלינו להרחיב עוד בזה, שהנה מצינו בפרשת בלק שבלעם רצה לקלל את ישראל אבל הקב"ה הכניס בפיו לברכם, ולכאורה צ"ב, מה צורך היה שבלעם יברך את ישראל, והרי היה די שיסתום הקב"ה את פיו שלא לא יוכל לקלל ותו לא, ואם ברצונו של הקב"ה לברך את ישראל היה יכול להורות על כך למשה רבינו וכיוצא בו אנשים כשרים והגונים.

ומבאר בעל ה'שואל ומשיב' (בספרו דברי שאול עה"ת בלק ד"ה א-ל מוציאם), כי הנה בני ישראל עמדו להיכנס לארץ ישראל והיו צריכים לערוך מלחמה עם יושבי הארץ, אך היות והיו משוקעים במצרים כל כך הרבה שנים והיו עבדים לפרעה – הרגישו מורך בלבבם, ולא היה להם את העוז והחוזק הפנימי לצאת למלחמה, על כן סיבב הקב"ה שבלעם (כאיש שבא מ'בחור' ורואה יותר טוב את הנעשה בפנים) יברכם ויודיע להם את מעלותיהם שהם עצמם לא היו יודעים מהם, ועי"ז יאזרו חיל למלחמה. ומכל זה נלמד לדידן, כי פעמים האדם עצמו אינו יודע בטיב כוחותיו ומעלותיו עד שמרגיש חלש 'ונהי כחגבים בעינינו', על כן עלינו לחזק אותו ולהודיע לבני אדם גבורותיהם ומעלותיהם, ועל ידי זה יוכלו להוציאם מן הכח אל הפועל.

ולחיבת הקודש נציג לשונו המאירת עינים ומשמחת לבב, עוד נראה לי כוונה עמוקה, דהנה לפעמים ישנו באדם כחות ולא ירגישם כלל להוציאם מכח אל הפועל, והמשכיל אשר ירגיש בחברו כמה כחות נפלאות, אם הוא אוהב לו מודיעו שיש בו אלו הכחות, כדי שישתמש בהם ויוציא לאור כל מה שבכחו. ולזה אמר שישראל שיצאו ממצרים וד' נהגם בעמוד ענן לא הבינו בכחות נפשם, אם מסוגלים הם ללחום מלחמה עם הגרים כי היה בהם מורך לב ופני עבדותם למצרים, מח עשה הקב"ה העמיד עליהם בלק שישכור בלעם, ויגלה כל הכחות הנפלאות שיש לישראל, כדי שיתעוררו לעשת חיל. וזהו שאמר, 'א-ל מוציא ממצרים' - ולא הרגישו בעצמם שום כח, וזהו שאמר 'כעת יאמר ליעקב ולישראל מה פעל א-ל', למען שיתעוררו לעשות חיל. וזהו שאמר 'הן עם כלביא יקום וכארי יתנשא לא ישכב עד יאכל טרף', כי ירגישו במה שיטע הקב"ה בקרב לבותם כי ילחמו מלחמת מצוה. עכ"ל.

וכך איתא במדרש (ויק"ר כד ג) מעשה באבא יוסי שהיה יושב ושונה על פתח מעין, נגלתה אליו 'רוח' אחת שהיתה יושבת שם ואמרה לו, אתם ובני ביתכם יודעים כי הנני נמצאת כאן זה שנים רבות ומעולם לא הזקתי אתכם, דעו נא, שהנה באה לכאן רוח חדשה והיא רוצה לסלק אותי מכאן ולבוא לשרות במקומי כאן ולהזיק אתכם נוראות... אמר לה רבי אבא יוסי ומה נעשה, אמרה לו הרוח לך וקרא לכל בני העיר, יבוא כל אחד עם כליו בידו, בעל המכוש יבוא עם מכוש בעל הפטיש יבוא עם פטישו, בעל המגרפה יבוא עם מגרפתו... בואו הנה בעת זריחת החמה, והסתכלו על פני המים, וכאשר תראו מערבולת על פני המים יכה כל אחד עם הכלי שבידו על פני המקום הזה תוך כדי הכרזה בקול – דידן נצח דידן נצח... אל תעזבו את המקום עד שתִּרְאֶה כמין טיפת דם על פני המים. כן עשו, הם הכו וזעקו דידן נצח דידן נצח, עד שראו טיפת דם ע"פ המים וידעו שמתה אותה הרוח.

ומסיים המדרש, והרי הדברים ק"ו, ומה אם הרוחות שאינן צריכות לסיוע (בדרך כלל) היו צריכין כאן לסיוע, אנו שנבראנו באופן שהננו נצרכים בכל עת לסיוע על אחת כמה וכמה שאנו צריכים לסייע איש את רעהו וזהו אומר (תהלים כ ז) ישלח עזרך מקודש, ע"כ דברי המדרש.

ואנו נלמד לדידן, כי הנה אם ה'רוח' הראשונה שעפ"י רוב אינה צריכה סיוע ועזרה, מ"מ כשבאה לריב עם הרוח החדשה הוכרחה לעזרת בני האדם, ורק כך הצליחה להתגבר במלחמה נגד הרוח החדשה, ק"ו לבני האדם, המתמודדים במלחמות שונות דבר יום ביומו, אם במלחמת היצר אם במלחמת ההתגברות על שאר מיני קשיים הן ברוח והן בגשם, התמודדות על כל צעד ושעל, נפילות עליות ומורדות, לא יוכלו לעמוד בקשרי המלחמה רק בכח סיוע הזולת... ובאמת, בכח כל גוט ווארט שנאמר לזולת לתת לו כח להצליח במלחמה.

ועוד לימוד נפלא נלמד מכאן, כי אף שכל העיר באו בפועל, וכל מי שיש לו כלי משחית הכה בכל כוחו, אעפ"י כהדגישה הרוח שעליהם לזעוק דידן נצח, וללמדנו בדידן, עלינו לחזור ולשנן באזני חברנו – דע שיש לך את הכוחות

באר הפרשה - פרשת דברים - תשעה באב

'ויעמוד פינחס ויפלל' (תהלים קו ל), וכלומר, ש'לחי' הוא המוכן לתפילה וזקקה, וזה הפירוש 'ודמעתה על לחיה' שלא התפללו ולא קראו אל ה'יה.

ומוסיף ה'יערות דבש', 'ראו נא עד היכן מגיע כח התפילה אשר רק מחמת שלא קראו אל ה' נחתם גור דינם וצריך האדם להיות חרד בתפילה, כי זה אשר נשאר לנו בגלות ואין לנו עבודה בביהמ"ק, רק נשאר לנו כח התפילה שנקראת ג"כ 'עבודה', וכמה יש לאדם להתבונן בו ולעמוד בתפילה בהכנעה יתירה ובכפיפת קומה, ויתפלל בנחת ובכוונה, ואשרי מי שמתפלל בדמע ובלב נשבר ונרכה, כי לא ישוב

תפילות במקום תמידים - במעלת התפילה, והיא לנו במקום קרבות

איתא ב'יערות דבש' (דרוש ד), שעיקר בכייתנו כהיום הוא על חורבן בית הראשון, כי עונם סבלנו עד היום הזה, וכל בנין בית שני לא היה כי אם 'פקידה' לזמן. מעתה, עלינו להעמיד תמיד לנגד עינינו סיבת הדבר - על מה נחרב בית הראשון, מכיוון שהיה 'אוכלי עמי אכלו לחם ה' לא קראו' (תהלים יד ד). והיינו, שכל חורבן בית ראשון היה עבור שזלזלו בתפילה - ה' לא קראו. וזה הפי' 'ודמעתה על לחיה' (איכה א ב), כי לחיה הוא שם שמושאל על תפילה, כדאיתא בגמ' (חולין קלד): לגבי מתנות כהונה שה'לקיים' ניתנים לכהנים בזכות

להצליח, עוד תגיע רחוק מאד, ה' יהא בעזרך, ואז אכן יגיע ויצליח וה' יעזרהו. לא פחות מכן הוא בכל אדם לעצמו - לגבי מלחמת היצר התמידית ושאר התמודדויות, אם יאמר ויחשוב - אין לי כוחות אין לי כשרונות כו' אכן לא יצליח, מה תקנתו, להחשיב עצמו ולהכריז יש לי כוחות להצליח ואז יצליח.

ובשלישית נלמד מכאן. כי רבים המה האומרים, וכי אני יכול לחזק אחרים, אינני 'מומחה', מעולם לא למדתי הדרכות על כך. תשובתו בדברי המדרש, שהרוח אמרה - שכל אחד יביא את כליו מביתו, ובזה יכה ויגרש את הרוח הרעה, ונעשה כאומר לכל איש, יש לך בביתך את הכלים... אינך צריך ללמוד קורסים והדרכות, אלא בידך נמצאים כבר כל הכלים הנדרשים לשם כך.

וכבר אמר הגה"ק ה'חזון איש' זי"ע, שכל בחור נזקק לכדי חיותו 'כף אחת' מלאה כבוד בכל יום ויום. כעין זה פסק הגאון הרי"ש אלישיב זצ"ל 'הלכה למעשה', לאחד שהגיע לידו סכום מעות גדול אשר הוקדש לדבר צדקה, והלך לשאול לאיזה מין 'צדקה' יתן את המעות, והשיב לו, שישכרו אברכים אשר תפקידם יהא לחזק בחורים ולפנות אליהם בסבר פנים יפות (חיוך)... ובאמת לא 'מעבר לים היא' ואין זה מצווה נדירה כלל, אלא בכל בית מדרש ובכל ישיבה ובכל קהילה ישנם אברכים ובחורים המחכים ומצפים למי שיאיר להם פנים ויאמר להם מילה טובה, ומעידים גדולי המחנכים כי רבים מ'הפירות הנושרים' רח"ל נפלו והגיעו לאן שהגיעו כי היה חסר להם מי שיתעניין במצבם ויעודד אותם, ויש קונה עולמו במילה אחת טובה שאמר, שעיי"ז הציל נפשות טהורות מרדת שחת.

כה. כה ביאר הרה"ק מהרי"ץ דושנסקי זי"ע בלשון הכתוב (איכה ה יח) 'על הר ציון ששמים שועלים הילכו בו', במעשה שלא היה, פעם הלך האריה בטבור היער כשהוא רעב עד כלות הנפש, פגע ב'שועל' ופקד עליו ב'מצוות המלך', הבה לי את לבך כי רעב אנכי וחשקתי לאכלו להשקיט בו רעבוני, השועל החכם הבין את אשר לפניו, כי 'ממה נפשך' תצא נפשו בקרוב, אם יסרב לאריה יהא נידון למוות כדין 'מורד במלכות', ואם יסכים כיצד יחיה אחרי שיוציאו ממנו את לבו... מה עשה, גילה לאריה כממתיק סוד, וכה אמר לו, אדוני המלך, לבי כה יקר וחביב בעיני, עד שאינני נוטלו לכל אשר אפנה, אלא הנני משאירו בבית לשמרו מכל משמר, עתה, לכבוד המלך אלך לביתי ואביאנו אליו לקיים מצוותו, ומיד נשא רגליו וברח ליער אחר ולשועלים הייתה אורה ושמחה. אף אנו מבכים - הר ציון שמים כי שועלים הילכו בו, שבבואנו להתפלל - עבודה שבלב זו תפילה, נוהגים אנו כדוגמת השועל, את הלב הננו משאירים בבית...

כו. איתא בגמרא (יומא נד): בשעה שנכנסו נכרים להיכל ראו את הכרובים והם עומדים כבשעה ש'עושין רצונו של מקום' - פניהם איש אל אחיו (עיי' ב"ב צט.), וכתב הגה"ק רבי חיים מוואלאז'ין זי"ע (עיי' נפש החיים שער א פ"ח) שכרוב אחד מורה על הקב"ה והכרוב השני מורה על ישראל, וכאשר ישראל עושין רצונו של מקום הרי הם דבוקים בו ית'. ולדמיון זאת היו הכרובים קרובים זה לזה. ויש לרמז בזה שבאו ללמד בזה לבני ישראל על סדר העבודה, שמכאן ולהלאה לאחר החורבן - יהיה הקשר והדבקות בין ישראל לאביהם שבשמים על ידי תפילה כראוי ממעמקי הלב, והוא כדוגמת הקרבה שנראה אז בכרובים.

העבודה וזעקו, ומאריך שם המדרש להביא כמה וכמה פסוקים שבכל שנות קיומם של בני ישראל לא נושעו אלא בזכות התפילה. עוד מביא את דברי מדרש תנחומא (וירא א) אמר להן הקב"ה לישראל הוּוּ זְהִירִין בתפלה שאין מדה אחרת יפה הימנה והיא גדולה מכל הקרבנות שנאמר (ישעיה א יא-טו) 'למה לי רוב זבחיכם... גם כי תרבו תפלה', מכלל שהיא גדולה מן הקרבנות (כך גם איתא בזה"ק ויקהל רא:), ואפילו אין אדם בדאי לענות בתפלתו ולעשות חסד עמו כיון שמתפלל ומרבה בתחנונים אני עושה חסד עמו.

נוראות מצינו בדברי המדרש (ילקוט"ש תהלים רמו שכו) בשעה שנפרדו בני"י מירמיהו הנביא על נהרות בבל (ו"ל המדרש) נטלו הגלויות את עיניהם וראו את ירמיה שפירש מהם געו כלם בבכיה וצווחו רבינו ירמיה הרי אתה מניחנו, ובכו כמו שנאמר (תהלים קלו א) 'על נהרות בבל שם ישבנו גם בכינו', ענה ירמיה ואמר להם מעיד אני עלי שמים וארץ שאם בביתם בבית אחת עד שהייתם בציון לא גליהם, עכ"ל. הרי לך כוחה של תפילה, שבבכיה אחת שהיו בוכים תחילה היו מונעים מעצמם ומכל הדורות את כל הגלות כולה.

ריקם, ועל מה נבטח בגולה ומה יגן בעדינו, אם לא בתפילה ובקשה מקירות לב"י אוי לנו ממה שכתוב (איוב ג מד) 'סכותה בענן לך מעבור תפילה', וענן זה נעשה מההבל היוצא מדיבורים אסורים, וביחוד מתוך שיחה בטלה בבית הכנסת ומכל שכן בשעת התפילה, אך אם האדם מתפלל אחר כך בכוונה ובבכי ודמעה מעלה כל התפילות מכמה שנים אשר נקבצו לו, שנשארו עומדים ברפיון מבלי עליה, ובעת ע"י תפילה זו בכוונה בבכי ובדמעה הם עולים למעלה לפעול פעולתם לטובה ולברכה'.

כתב הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע (ליקוטי אמרים פרק י), שכל הצרות הרבות, הבאות עלינו בגלותנו, הכל הוא רק מפני שאין אנו צועקים ומרבים בתפילה, כי לו התפללנו ושפכנו שיח לפני הקב"ה - בוודאי לא ישובו תפילתנו ובקשתנו ריקם.

ומביא ה'חפץ חיים' (שם) דברי המדרש (שמו"ר תצוה לח ד), לפי שישראל אומרים רבון העולם... אמרו לו אין אנו יודעין, אמר להם בכו והתפללו לפני ואני מקבל, אבותיכם כשנשתעבדו במצרים, וכי לא בתפלה פדיתי אותם שנאמר (שמות ב כג) 'ויאנחו בני ישראל מן

ועומק הדברים הוא כי השראת השכינה בזמן הזה היא על ידי התפילה, וכמו שכתב הבית יוסף (סי' קכג) בשם שבלי הלקט (סי' יח) וז"ל, טעם לשלש פסיעות, מפני שכשאדם עומד בתפילה העומד במקום קדושה ושכינה למעלה מראשו, וכיון שנפטר מתפילתו צריך לפסוע ג' פסיעות לאחוריו כדי שיצא ממקום קדושה ויעמוד במקום חול, וראיה לדבר שכן הוא, כיון שחוזרים לאחוריהם ג' פסיעות נותנים שלום זה לזה, כלומר עד עכשיו היינו במקום קדוש ויצאנו למקום חול. וכעין זה ביאר ה'משנה ברורה' (סי' קב ס"ק יד) בשם ה'חיי אדם' הטעם שאסור לעבור כנגד המתפללים בתוך ד' אמות - מפני שמפסיק בין המתפלל להשכינה.

כז. והנה נאמר בהפטרה לתשעה באב 'אין ענבים בגפן ואין תאנים בתאנה והעלה נבל' (ירמיה ח יג), ולכאורה צריך ביאור, מה מקום להתאונן על חסרון הענבים והתאנה בשעה שצרות קשות ונוראות פקדו את ישראל - בזמן החורבן, אלא, שבא ללמדנו כי מהיום והלאה עלינו להתחנן ולהתפלל על כל פרט ופרט קטון כגדול, ואין ביכולתנו להשיג דבר וחצי דבר ללא כוח התפילה. והנה בזמן שלמה המלך היו איש תחת גפנו ותחת תאנתו (מלכים א' ה ה), ובא לומר שמעתה אפילו ענבים ותאנים לא יהיו לנו לולי התפילה עליהם.

מִן הַבָּאָר

כתב בסידור הרוקח (על סדר התפילה ב'אנא מלך חנון ורחום', בזהו רחום ב'שני וחמישי') **מיום שחרב בית המקדש אין הקב"ה משפיע טוב לישראל אלא בזכות התפילה.**
כע"ז כתב ה'הפלאה' (כתובות סז: ד"ה ויש לפרש עוד) 'ידוע לכל המאמין בהשגחת הבורא יתברך כי הפרנסה והמחיה בגלותנו היא בשכר התפילה שהיא במקום העבודה של מזבח שהיה מזין את ישראל, כדלעיל (שם דף י) שמזבח נקרא על שם שמזין את ישראל'.

באר הפרשה - פרשת דברים - תשעה באב

(וביותר בשבת חזון, עיי' שפתי צדיק ועוד) של בין המצרים - כל ה'מעת לעת' הוא 'רעוא דרעוין', שהרי מעם הדבר שזמן המנחה בשבת קודש הוא רעוא דרעוין (פירוש 'רצון הרצונות' ועת רצון לכל היא), כי בשעה זו בכל ימות השבוע (בעת מנחה) מתגברים הדינים עד מאד, לעומת זה באותה שעה ביום השבת הם נמתקים מקדושת השבת, וכאשר דין נהפך לרחמים הרי הוא שעת רחמים ועת רצון גדול מאד, ולכך באותה שעה רעוא דרעוין אשתבח. עפי"ז יש לומר לענין ימי בין המצרים שבימות החול נחשב כל היום עת דין ומכאוב (לא רק בשעת מנחה), ממילא כאשר 'באה שבת באה מנוחה' והקב"ה פורש על העולם סוכת רחמים נמתקים הדינים השורים באלו הימים, וכל השבת כולה היא המתקת דינים והתעוררות שיערי רחמים, וכולה עידן רעוא דרעוין.

והנה בכל יום שב"ק מתעורר ביותר אהבתו של הקב"ה לבניו חביביו עם קרובו, והוא משרה שכינתו עליהם ביותר בכל מצב שהם נמצאים בו. וכפי שביאר הגה"ק רבי יהונתן אייבשיץ זי"ע (יערות דבש ח"א דרוש י"ג) מה שאמרו בגמ' (יומא נד:) שבשעה שנכנסו אויבים להיכל ראו את הכרובים מעורים זה בזה, והקשו הראשונים (הר"י מינאש ורישב"א ב"ב צט. ושאר) שהרי איתא בגמ' (ב"ב צט.) שרק בשעה שעושים ישראל רצונו של מקום אזי פני הכרובים איש כלפי אחיו, אך כשאינם עושים רצונו של מקום פניהם אל הבית, ואם כן כיצד היו הכרובים מעורים זה בזה בשעת החורבן. ומבאר,

והתבונן בדברי הגמרא (תענית כט.) שבעת חורבן הבית אמרו הכהנים שירה 'וישב עליהם את אונם וברעתם יצמיתם' (תהלים צד כג), ולא הספיקו לומר 'יצמיתם ה' אלוקינו' עד שבאו נכרים וכבשום. יש אומרים ללמוד מכאן - שאם היו מספיקים לומר יצמיתם ה' אלוקינו היו מונעים את החורבן בכוח תפילתם אף שכבר נגזרה הגזירה, ראה נא כמה גדול כוחה של תפילה לבטל כל הגזירות.

ואפילו הרשעים הכירו בכח זה, כדאיתא במדרש (איכ"ר ה ה) עה"פ 'יגענו ולא הונח לנו' (שם), שנבוכדנאצר הרשע ציווה לנבוכדנאצר כשהגלה את בני ישראל על נהרות בבל, אלוהיהם של אלו מקבל בעלי תשובה וידו פשוטה לקבל שבים, ובאם יצחקו אליו מיד ישמע אליהם ויצילם מידך, על כן שמור עליהם שלא יעמדו מהילוכם אפילו רגע אחד, כדי שלא יוכלו להשים על לב ולעזוק אל ה'. ואכן כל מי שעצר מהליכתו לרגע קט חתכוהו איברים איברים - ומכאן נלמד כוח התפילה והתשובה בכל עת ובכל מצב.

רב לך שבת - קדושת השבת ופירט בבין המצרים ושבת חזון

כתב הרה"ק ה'אוהב ישראל' זי"ע (לשבת חזון) י"ל אשר שבת חזון"ה הוא יותר גדול במעלה מכל שבתות השנה"ט. ואילו הרה"ק ה'שם משמואל' זי"ע (מסעי תר"ע) מביא בשם הרה"ק 'היהודי הקדוש' זי"ע ששבתות אלו

כת. הרה"ק ה'קדושת לוי' זי"ע (איכה, ד"ה ואומר אבד נצחי) מסביר את הכינוי שבת 'חזון', שהוא מלשון 'ראיה', שהקב"ה מראה לנו את הייעודים הטובים העתידים לבוא עלינו לעתיד לבוא.

וכבר אמרו משמו (דרושי צמח צדק למגילת איכה ששמע מאביו בשם הרב מבא"ד שאמר בהיותו בשב"ק בק"ק בראה"ן) להמשיל את הדבר, למלך שעשה לבנו בגד יקר ומפואר בכל מיני פאר והדר, אך הבן לא השכיל להעריך את חשיבות הבגד ויקרו, ולא שמר עליו כראוי, ונקרע הבגד לכמה קרעים, והוכרח האב לתפור לו בגד חדש, ועדיין לא השכיל הבן להחשיב את יקר תפארת גדולת הבגד החדש, ושוב לא שמרו וקרעו כבתחילה, מה עשה האב ברחמיו על בנו, תפר לו בגד בשלישית, אך הפעם לא נתנו לבנו אלא תלאו במקום שמור, ומפעם לפעם קרא לבנו ואמר לו, ראה בני, זה הבגד מוכן עבורך, אמנם לא תקבלהו עד אשר תשוב מדרכיך הנלוזות ותלמד לשמור את עצמך ובגדיך, אז תשוב לקבל את הבגד המפואר. והנמשל, הקב"ה בנה לנו את בית הבחירה, וכבר נחרב הבית בראשונה ובשניה על אשר לא שמרנו עצמנו מטינוף ולכלוך, על כן בשלישית הכין לנו מקדשינו אלא שעדיין לא נתנו לנו, ובכל שנה ב'שבת חזון', קורא לנו, ומראה לנו - ראו נא את הבית השלישי עומד מוכן לרדת ארצה באש מן השמים, אמנם 'בידכם הדבר' - 'שובו אלי ואשובה אליכם'. אם תפסיקו לטנף מעשיכם ותשמרו עצמכם כראוי מיד אורידנו לכם מן השמים, במהרה בימינו אמן.

כט. צדיקי בית באבוב היו אומרים כי המשכיל יראה להרבות ב'תוספת שבת' בכניסת שב"ק זו, ועי"ז הוא מהפך את ימי האבל ליום שב"ק, ונס יגון ואנחה...

אלוקים צבא-ות לבכי ולמספד ולקרחה ולחגור שק'. ובגמ' (תנינא ה:) פירשו מה שנאמר (ירמיה יג יז) 'ודמע תדמע ותרד עיני דמעה כי נשבה עדר ה' - אמר ר' אלעזר שלש דמעות הללו למה, אחת על מקדש ראשון ואחת על מקדש שני ואחת על ישראל שגלו ממקומן'. עוד שם בגמ', 'שאני חורבן ביהמ"ק דאפילו מלאכי שלום בכו שנאמר (ישעיה לג ז) 'הן אֶרְאֶלִים צֶעְקו חוּצָה מִלֵּאכֵי שְׁלוֹם מִרְיָבִיּוֹן'.

ובמדרש (איכ"ר פתיחתא כד) איתא דברים המשברים כל לב על גודל הצער שיש למעלה, וכך כתיב שם, באותה שעה היה הקב"ה בוכה ואומר אוי לי מה עשיתי, השריתי שכינתי בשביל ישראל ועכשיו שחטאו חזרתי למקומי הראשון וכו', אמר להן הקב"ה למלאכי השרת בואו ונלך אני ואתם ונראה בביתי מה עשו אויבים בו, מיד הלך הקב"ה ומלאכי השרת וירמיה לפניו, וכיון שראה הקב"ה את בית המקדש אמר בודאי זהו ביתי וזהו מנוחתי שבאו אויבים ועשו בו כרצונם. באותה שעה היה הקב"ה בוכה ואומר אוי לי על ביתי, גְּנִי הִיבֵן אֲתֶם, בְּנִי הִיבֵן אֲתֶם, אֲנִי־כִי הִיבֵן אֲתֶם, מֵה אַעֲשֶׂה לָכֶם הַתְּרִיתִי בָכֶם וְלֹא חֲזַרְתֶּם בַּתְּשׁוּבָה. אמר הקב"ה לירמיה, אני היום דומה לאדם שהיה לו בן יחידי ועשה לו חופה ומת בתוך חופתו וכו', לך וקרא לאברהם ליצחק וליעקב ומשה מקבריהם שהם יודעים לבכות וכו', מיד אף הם קרעו בגדיהם והניחו ידיהם על ראשיהם והיו צועקים ובוכים עד שערי בית המקדש, כיון שראה אותם הקב"ה מיד 'ויקרא ה' אלוקים צבקות לבכי ולמספד ולקרחה ולחגור שק', ואלמלא מקרא שבתוב אי אפשר לאמרו, והיו בוכין והולכין משער זה לשער זה כאדם שמתו מוטל לפניו, והיה הקב"ה סופד ואומר אוי לו למלך שבקטנותו הצליח ובזקנותו לא הצליח.

ובבב"ל שנה ושנה חוזר ומתחדש אותו צער ובבב"א במרומים, וכמו שכתב הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע (דרוש ז' אב תק"ס, עמוד ש"ז), כי עוז וחדווה במקומו,

עפ"י מה דאיתא בירושלמי (תענית פ"ד ה"ה) שבבית ראשון נבקעה חומת העיר בתשעה בתמוז וחורבן הבית היה באחד באב (כ"א יום לאחר ט' תמוז), וכבר מצינו שתשעה באב באותה שנה היה באחד בשבת (תענית כט.), נמצא שאחד באב חל בעצם יום השבת, ומשום כך היו הכרובים מעורים זה בזה, כי בשב"ק הקב"ה מראה חיבתו לישראל אפילו כשאננם עושים רצונו של מקום.

ובזה מבאר לשון המדרש (עי' זוה"ק ח"ג קעט:) מעולם לא זזה שכינה מישראל ואפילו בשבתות של חול, וכבר עמדו המפרשים לבאר מהו 'שבתות של חול' ופירשו באופנים רבים ושונים, אך להאמור יש לומר שהכוונה היא לשבתות המתחללות שנוהגים בהם מנהג חול, מכל מקום לא זזה שכינה מישראל.

על אלה אני בוכיה - להיות מיצר ודואג על החרבן והגלות כתב הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע (דרוש לו' אב תקפ"ט) בזה הלשון, הבכיה והחפד י"ל הוא דאורייתא, מקל וחומר דמיתת נדב ואביהו כתיב (ויקרא י ו) 'וכל בית ישראל יבכו', קל וחומר בן בנו של קל וחומר היבא שנשרף בית אלוקינו, ובטלו רוב התורה והמצוות, ונשבה עדר ה' ונהרגו חסידי עליון כאשר תקנו בתפילת נחם, עכ"ל.

עוד כתב (דרוש לו' אב תקנ"ט) 'וכבר מילתנו אמורה כי בכל דור ודור חייב לראות את עצמו כאילו הוא יצא מירושלים, ומכאן תבין עד כמה עלינו להרבות בבכי ומספד - כאילו אנחנו עצמנו היינו בירושלים וראינו במו עינינו את החורבן הנורא בשריפת בית אלוקינו, ואותנו הוציאו משם לגלות המר והנמהרה"א.

נוראות מצינו בכתבי הקודש על גודל הצער שיש לו להקב"ה על חורבן ביהמ"ק, כי 'מה לו לאב שהגלה את בניו ואוי להם לבנים שגלו מעל שולחן אביהם' (ברכות ג.), וכדכתיב (ישעיה כב יב) 'ויקרא ה'

ל. וכבר כתב הרמב"ן (במדבר כח ב) אין במוספי השבת חטאת כשאר כל המוספין מפני שכנסת ישראל בת זוגו והכל שלום, והמשכיל יבין.

לא. ידוע לכל, שכאשר תינוק יוצא לאוויר העולם הרי המיילדות והיולדת מחכים לשמוע קול בכי, וכבר היה מעשה בתינוק שעבר זמן מה מלידתו ולא בכה, וכמעט שלא פרחו נשמת האם מרוב דאגה, מי יודע אולי אין בו רוח חיים, ורק לאחר שסוף כל סוף החל ליבב נשמו הכל לרווחה, ב"ה התינוק חי... כיוצא בדבר ייאמר, הבכי וצער והכאב על חורבן הבית הם הם סימני ה'חיות' של יהודי... ודי בהערה קצרה זו...

עוונותיהם של ישראל וכמו שכתב רש"י (יחזקאל כ ה, והוא מויק"ר ז א) 'שהיתה שנאה זו כבושה לפני המקום קרוב לתשע מאות שנה משהיו במצרים', עוד איתא במדרש (אסת"ר, פתיחות יא). 'והיה כאשר נלכדה ירושלים'... אף ההיא אינה צרה אלא שמחה שבו ביום נולד מנחם (משיח) ונטלו ישראל אפוכי (פרעון שטר חוב) על עונותיהן, דאמר רבי שמואל אפוכי גדולה נטלו ישראל על עונותיהן בשעה שחרב בית המקדש הדא הוא דכתיב (איכה ד כב) תם עוונך בת ציון.

ועל כן אומר ה'חתם סופר' ולולי דמסתפינא הוזה אמינא דיום ט' באב גופיה יום ששון ושמחה הוא, שהרי נאמר 'תם עוונך בת ציון לא יוסיף להגלותך' אך האבלות והבכי בכל שנה על חורבן חדש בעו"ה, כי אין לך יום שאין קללתו מרובה מחברו, ונחשב כמו שבכל שנה נחרב ביהמ"ק מחדש"ל, נמצא שמן הראוי

ואין השכינה שורה מתוך עצבות, אמנם יום תשעה באב נקרא יום מר כדכתיב (ישעי' כב יב) 'ויקרא ה' אלוקים ביום ההוא לבכי ולמספד ולקרח'ה', ולכן טוב ונכון לכל מרי נפש הנבוכים לבכות ולספוד בימים הללו אשר אלוקינו בשמים ממעל עושה כביל"ג והספד"ל, כי אז עולה (המתאבל על החורבן) עד גבוה מעל גבוה, ואע"ג דאיהו לא חזי מזליה חזי, ושומע קולו של מעלה יתברך שמו בוכה כנגדו, וזהו 'בצר לך' בכל צרות גלות הרע והמר הזה, 'ומצאוך כל הדברים האלה' באחריתן של ימים שהוא ט' באב אז ימצאוך ויעוררך, ואז 'ושבת עד ה' אלוקיך' שיעלו בכיותך עד ה', והטעם כי אז 'ושמעת בקולו' גם כן, כי הוא אז גם למעלה גנוחי גנח.

עוד כתב הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע (דרוש לו' אב תקפ"ז, עמ' שכו), הנה, בחורבן בית המקדש נתכפרו

לב. בטוב טעם ודעת ביאר הגאון רבי שמשון פינקוס זצ"ל (גלות ונחמה, עמ' קמז - קנא), כי ענין הבכיה מורה על ההשתתפות של האדם במצב הרוחני של כלל ישראל, ובצער השכינה. פוק חזי ממנהגו של עולם, שהרי בלוית המת רק קרובי המשפחה בוכים, וכן כל המרגיש קירבה מתעורר לבכי. כך בימים אלו של אבלות על חורבן הקודש והמקדש, נבחן כל אחד כמה מידת קרבתו אל הקדושה, מהי השייכות והשותפות שלו עם עם ישראל ועם הקב"ה. ובזה צריך לעבוד ולחזק את תחושת השייכות... הבוכה מבטא את השייכות לדבר שאבד, את הכאב על החסרון, וכך מתקרב ונקשר יותר אל הדבר. ומסיים שם, מי שאינו מסוגל לבכות בימי 'בין המצרים' על חורבן בית המקדש ועל גלות השכינה, עליו לשבת על הרצפה ולבכות בבכי מר על חורבן הקודש בקרבו, על זה שאינו מסוגל לבכות, ועל שלא אכפת לו, ואין לו שייכות לחסרון בית המקדש, כאשר אינו מרגיש את החסרון של בית המקדש, הרי חסרונו ברוחניות ניכר וגלוי. ועל זה ראוי באמת להתעורר בבכי.

וכה אמר הגאב"ד הגרייט ווייס זצוק"ל בשם הגה"צ רבי יחזקאל אברהמסקי זצ"ל לדייק בלשון ה'קינה' שקונן רבי אלעזר הקליר (קינה כד) 'על חרבן בית המקדש כי הָרַס וכי הוֹדַש אספוד בכל שנה מספד חדש', שלכאורה היה צ"ל על בית המקדש כי הורס וכי הודש, ומהו שאמר על חורבן ביהמ"ק, וכי ה'חורבן' הורס והודש... אלא שעל הא גופא קבכינו, על שאין אנו שמים על לב להבין גודל האבל והצער בחורבן ביהמ"ק... אין אנו מתבוננים בגודל החסר והעדר האורה... ואכן החורבן עצמו הורס והודש...

אגב אורחא, מובא מהשל"ה הק' שאמירת מזמור י' שבתהלים מסוגל לעורר הלב להרגיש בצער החורבן. לג. ידוע מה שכתב הרה"ק ה'אוהב ישראל' זי"ע (לשבת חזון) 'על דרך שנשאלתי פעם אחת לבאר המדרש דאיתא שם לא היה יום מועד לישראל כיום שנחרב בית המקדש, עד כאן, והוא פלא' (וכבר עמד בזה ה'משנה למלך' בספרו 'פרשת דרכים'), ועיי"ש מה שביאר בזה. וביארו עוד כי הנה 'מועד' הוא מלשון 'התוועדות', וכאשר אבינו אב הרחמן כביכול בוכה ומשתתף בצער בניו אהוביו, מקונן ואומר 'אוי להם לבנים שגלו מעל שולחן אביהם', ולעומת זאת בני ישראל יושבים על הארץ ומתאבלים ומתאוננים בצער אביהם שבשמים 'מה לו לאב שהגלה את בניו', הרי הצער והכאב הלזה מקרב אותם לאביהם שבשמים עד שאין לך קירבה והתוועדות גדולה מזו. ובזה ביארו עוד את הטעם שדייקא בתשעה באב נולד משיח, כי אכן האבלות מעוררת רחמים וקרבתו ית' עד שמתחיל להתנוצץ אורה של הגאולה בלידת משיח צדקנו.

לד. כי חורבן הבית היה בכדי לכפר עוונותיהם של ישראל, וכדאיתא בחז"ל (תנחומא פר' פקודי, והובא ברש"י שם) על הפסוק (שמות לח כא) 'אלה פקודי המשכן משכן העדות', ונאמר 'משכן' ב' פעמים רמז למקדש שנתמשכן בשני חורבנות על עוונותיהם של ישראל, אך עתה שחרב הבית אין לנו במה להתכפר באים עלינו ל"ע צרות וייסורים,

בעבור כי הם בגלותם ישימו כל כוונתם בעסקי העולם, ומשים כל אחד כוונה לעצמו ביתו ועסקוֹלֵה, וראוי להם להיות בוכים ולהתפלל לפני ה' לילה ויום שיכפר על עוון ישראל ויחיש קץ הגאולהִל, כי המשיח בתשובה יבוא מיד וכו'. עכ"ל. וכבר איתא בזה"ק (ח"ב יב:) 'אמר רבי יצחק, פורקנא דישׁראל לא תליא אֵלָא בְּבָבִי' - גאולת ישראל אינה תלויה אלא בבבי, ונלמד זאת ממה שנאמר (ירמיה לא ה) 'בבבי יבואו ובתחנונים אובילים' לו.

היה לשמוח ולהודות לה' ביום ההוא על החורבן העבר... אלא מביוון שעוונותינו האריכו קיצנו ומוסיפין יגון על און, ההספד החדש דוחה השמחה הישנה.

בבבי יבואו - תפילה ובקשה לבניין הבית והגאולה העתידה כתב רבינו הרמב"ן (על ענין 'הנה ישכיל עבדי', ישעיה נג ו, נרפס בכתבי הרמב"ן ח"א עמ' שכד) וז"ל, 'אשים את ישראל

וכמשל לאחד שהיו לו חובות לרוב ולא היה בידו לשלם לנושים המרובים, שכל זמן שיש לבעל חוב 'בית דירה' עדיין ניתן לגבות את החובות על ידי שיקחו ממנו את דירתו וימכרוה, ובממון שיקבלו בעדה יפרעו את החובות, אכן אם כבר נמכר ביתו הרי שוב אין להם ממה לגבות את המגיע להם, ואזי מאיימים עליו ומכים אותו עד שישלם חובותיו. ועל דרך זה כל זמן שהיה ביהמ"ק קיים היה הבית משכון עבור חובות העוונות, אך בגלות המר והנמהר, הקב"ה משלח צרות רבות ורעות עד שישוב האדם בתשובה ויפרע חובותיו...

אמנם עלינו לדעת כי לא חפץ הקב"ה להכות בנו, אלא תכלית כל הצרות הם בכדי לעורר אותנו להתקרב אליו יתב"ש, ואם נשים על לב לעבוד את ה' כפי כוחנו ומוחנו ננצל מכל פגע. וכך נשא המגיד מדובנא את משלו, לאב שבנו היחיד חלה, פנה האב לדרוש ברופאים מומחים, וכולם אמרו לו פה אחד - במצב כזה יש לשמור מאד את הבן שלא ישן אפילו רגע אחד, שכן סכנה גדולה היא שמא תיפול עליו תרדימה עולמית רח"ל, כשמוע האב את דבריהם נטל את הכר אשר למראשותיו של הבן בכדי שלא יוכל לישון, כעבור זמן מה הורגל הבן לשכב אף ללא כר, וכמעט שנרדם בשינה, מיד נטל האב את המיטה בחשבו שכך וודאי לא יהא ביד הבן לישון, אך אף לזה הורגל הבן והחל לשכב על הארץ, עד שלא היה ברירה ביד האב אלא להכותו בכדי שלא יוכל להירדם מחמת הכאב, אך גם לזה הורגל הבן עד שהכהו האב מכות גדולות ונאמנות - כשכל מטרתו הוא לטובתו של בן, לבל ישקע בשינה ויסתכן. כך הקב"ה מייסר את בניו בכדי שלא ישקעו בשינת העולם הזה לגמרי... אלא יתעוררו לשוב אליו, ואם ח"ו אינם מבינים את מהות ותכלית הייסורים אזי מחויב כביכול להוסיף להביא מכות שונות ומשונות עד שנתעורר אליו בלבב שלם, אמנם כאשר נתעורר מיד ייפסקו הייסורים, ונס יגון ואנחה.

לה. וכבר המשיל זאת המגיד מדובנא' לאב עשיר ונגיד ששלח את חמשת בניו ל'עבר הים' לגלות למקום תורה, ויהי היום, ואחד מהילדים ושמו 'ראובן' חלה ל"ע, האחים הדואגים החישו אותו לפני הרופא המומחה הגדול, ולאחר שבדקו ב'שבעה בדיקות' נענה ואמר, דעו נא כי מחלתו של אחיכם אנושה היא ואין תרופה למכתו אלא במיני סממנים יקרי המציאות שכמעט ואינם בנמצא רק תמורת 'ממון ודמים' יקרים, השיבו לו האחים, הסר דאגה מליבך, אבינו עתיר נכסים הוא ובעל יכולת, נשלח לו אגרת ומיד ישגר לנו מאוצרותיו המרובים. תיכף נתישב גדול האחים, וכתב 'מכתב' לאביו, וז"ל, לכבוד אבי מורי שליט"א, בחסדך הגדול, שלח הנה מעות הרבה כי 'לשמעון' נשברו המשקפיים, אף 'לוי' זקוק למעות הואיל ובגדיו כבר מרוטים וישנים ואינם לפי כבודו, אחינו יהודה לווה משכנו סך ארבע מאות וחמישים דינרים וכבר הגיע זמן הפרעון, גם בעד 'ראובן' תשלח מעות הרבה כי הוא חולה הנוטה למות והרפואות שהרופא המליץ עליהם עולים להון תועפות... ושלח את האגרת דרך בית הדואר לאביו. כאשר הגיע המכתב לידי האב חשכו עיניו, וכמעט שלא יצאה נפשו מרוב תדהמה וכעס גם יחד... על כסילותו וטפשותו של בנו ה'סופר'... כיצד הפך את היוצרות והזכיר את דבר מחלתו של ה'חולה' בסוף המכתב כ'טפל', והרי כל שאר צרכיהם כאין ואפס ייחשבו בזו השעה שבני - אחיהם מוטל על ערש דווי וחיי תלויים לו מנגד... והנמשל ברור לכל בר לבב בתוכחה מגולה, לאותם המבקשים מהקב"ה כל צרכיהם, ולבסוף 'נזכרים' להוסיף בדרך אגב גם שייבנה בית המקדש במהרה בימינו... והלא 'בקשה' זו צריכה להיות תמיד בראש מעיינינו.

עצה נפלאה נתן לנו הרה"ק מקאזניץ זי"ע ('יקר מפז' פרשת חוקת ופרה, ד"ה על כן יאמר) כיצד נזכה שהקב"ה יקבל תפילותינו. אם נשתף בתפילותינו גם תפילה על כבוד שמים, על בנין הבית ועל גאולת ישראל, יאזין הקב"ה ויקבל תפילותינו, בזכות שמבקש על כבוד שמים, גם אם תפלה זו עצמה עדיין לא תתקבל הרי כל משאלותיו ובקשותיו על צרכיו הפרטיים מתקבלות.

באר הפרשה - פרשת דברים - תשעה באב

וז"ל, על כן יאמר בספר מלחמות ה' את והב בסופה' (במדבר כא יד), י"ל ע"ד הפירוש 'תפלה לעני כי יעטוף' (תהלים קב א), דהנה מה שאנו בכל יום מתפללין על ביאת משיחנו ב"ב זה נקרא תפילה דמסכנותא, כי כל התפלות שהצדיק מתפלל על בני ישראל עינינו הרואות שהצדיק גוזר והקב"ה מקיים ומשביע לכל חי רצונו, וזאת התפלה על ביאת משיחנו הנה עינינו כלות כל היום שאנו בגלות, ובערך הידוע ואין קול ואין עונה, ואעפ"כ ע"י מה שמתפללין תפלה זו מתעטפין כל התפלות בזה התפלה, וזה 'תפלה לעני כי יעטוף'.

וזו פירוש 'ויתפללו אליך דרך ארצם' (מלכים א, ח מח) - שכל התפלות מקובלות לפני ה' כנרמז בתיבות אליך, היינו 'דרך ארצם' - ע"י תפלה זו שאנו מתפללין על ארצנו וביאת משיחנו בב"א. וזהו פירוש 'על כן' - ר"ל בעת כזאת שמפוזרין אנו בין שבעים אומות - שהוא גמטרי' של מלת כן, יאמר בספר ר"ל שיהיו אמורים כל התפלות בספר של מעלה, ששם הם נזכרים בכל התפלות, מלחמות ה' ר"ל זהו מחמת שאנו מתפללין תחילה על מלחמות ה' וביאת משיחנו, ויהיה שמו שלם וכסא שלם. את והב בסופה כפירש"י 'כמו יהב', ר"ל, עי"ז אנו נותנים לבסוף שבח והודיה על כל הטובה, שע"י תפלות מלחמות ה' מקובלים התפלות לפניו ית"ש.

סח בפני אחד מבני החבורה בעי"ת בית שמש של"ע נתאלמן מזוגתו לפני כעשר שנים, שאמרה לו בתו הנערה בת 16, שאיננה יכולה לסבול צער מסכנותם של אחיותיה הקטנות, באמרה על עצמה, אני עוד הספקתי להרגיש באהבת אם, עד כמה היתה אמנו ע"ה מסורה אלי ודואגת לכל צרכי, ולכה"פ הנני מכירה חסרון הגדול כאשר 'עקרת הבית' איננה ל"ע, אבל, הקטנות שבבית, כבנות חמש ושש, כמעט ולא זכו 'לטעום' ממסירות אם לילדיה, ואינן זוכרות אותה כלל, ואינם מבינות כלל מה חסר להם ביתמותם. באותה שעה פרץ 'האלמן' בבכי גדול ומר, ואמר לה, עתה הבנתי היטב את מצבנו בגלות הארוכה הלזו, עד שאין אנו יודעים כלל מה חסר לנו, ועל זה לבד היה דווה לבנו.

לו. וכבר הבאנו מה שאמר הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע, אילו היו עורכים 'מגבית' ו'דינער' לבניין בית המקדש הרי היו כולם קופצים וממהרים לתרום כל אשר להם... ומאחר שכבר אמר הכתוב 'ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה', אם כן אין לנו אלא להוסיף צדקה וחסד... ועל משקל דבריו יש להוסיף, כי בימינו אנו 'המנהג' הוא שאלו אשר אין ברשותם 'מזומן' הרי הם מתחייבים נדבתם ב"אשראי' (קרעדיט קארד), ולדידן, מי שאין לו 'מזומן' - מעשים טובים, לבנות בהם בית המקדש, הרי לכל הפחות שיתן א שריי - צעקה לבורא עולם שיחוס וירחם...

לז. כה המשיל הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע ממה שנראה נהוג פעמים הרבה בשמחת נישואין, כי יש שענין העמדת החופה וסידור הקידושין נמשך זמן רב, ואינו מתנהל עפ"י ה'זמן' והשעה שנקבע מתחילה, ואפילו כשהחתן כבר עומד תחת החופה, פעמים שיארוך זמן עד שהכלה תבוא (ס'שלעפט זיך), אמנם כל זה רק כל עוד שלא נכנסה הכלה תחת החופה, אבל ברגע שהכלה נכנסת לחופה כבר נחשב לבזיון אם יאריכו בהכנות, ואז אין מאריכים אלא מיד מקיימים ועושים את הקידושין. כיו"ב, כביכול הקב"ה הוא החתן, וכנסת ישראל היא 'כלה' קרואה בנעימה, על כן, הגם שכבר עבר קציר כלל קיץ ועדיין לא נושענו, אם אנו ניכנס תחת החופה, כלומר נכין עצמנו כראוי לגאולה, ונזעק אל ה' שיושיענו, ונראה לו שאנו כבר מוכנים, כעין הכלה שכבר נכנסה תחת החופה, בוודאי לא יכלים אותנו, אלא מיד יבוא לקדשנו ולגאלנו גאולה עולמית.

מעשה שהיה, ה'מגיד מראדין' שהיה נקרא רבי בנימין הצדיק נכנס פעם אל הגה"ק החפץ חיים זי"ע, והח"ח אמר לו, אוי ווי... ר' בנימין, מה יהיה כזאת גלות ארוכה, חשכות גדולה כל כך, מה יהיה. אמר לו ר"ב, אמשול לכם משל, פ"א בעיצומו של חורף קשה יצאו כמה 'בעלי בתים' לדרך הארוכה מביתם אשר בפטערבורג ועד לאודסה, והיא נסיעה שבזמן רגיל אורכת כמה ימים. הם שכרו בעל עגלה נכרי שיקח אותם עם ה'שליטן' (מזחלת שלג) שלו כשבראש שני סוסים בריאים, גם את עצמם הלבישו היטב במעילים טובים וכו'. ובכל זאת על אם הדרך בלילה החלו להרגיש שהם קופאים בקור הנורא, ולכן פתחו את ה'משקה' אשר הכינו מבעוד מועד, הטיבו לבם במשקה ונתחממו עצמותיהם, לא ארך זמן וכולם שקעו בתרדמה עמוקה בהשפעת ה'משקה'. כבר הגיע הבוקר ועדיין הם ישינים, עבר היום כולו - שהרי בימות החורף היום בערבות רוסי' קצר מאד, וכשהם התעוררו משנתם ונתפקחו משכרון המשקה ראו שהחשיכה שולטת כעת בעולם, מכיוון שכן הבינו שעוד לא נגמר הלילה, ישבו לדבר זה עם זה, שוב התקררו ושוב שתו ושוב נרדמו, והקיצו כשכבר שוב בא על העולם לילה חדש, והמה חשבו שעדיין באותו לילה הראשון הם עומדים, כי לא ראו אפילו פעם אחת שנעשה 'אור' בעולם.

מכיון שכן שטחו תמיהתם ופליאתם לפני בעל העגלה - כזה לילה ארוך, שאינו נגמר, מה אירע בעולם, נענה להם העגלה, שוטי עולם, על איזה לילה ארוך אתם סחים, זה כבר פעמיים בא היום והאור לעולם, אלא שאתם ישנתם שינה עמוקה עד מאד ולא ראיתם אותו... לכן אתם חושבים שיש רק חושך בעולם.

וכן כתב הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע (חת"ס פרשת פנחס ד"ה במסורה) לרמוז בקרא (בראשית ט ה) 'אך את דמכם לנפשותיכם אדרוש', 'דמכם' מלשון דומם ודומיה, לנפשותיכם היינו עינוי נפשנו כלומר 'חורבן הבית', הקב"ה דורש אותנו על כך שאנו שותקים ודוממים על החורבן, מדוע תשתקו ולא תאנהו"ל בשברון מתניים על נפשכם העלובה.

וכה כתב הרמח"ל זי"ע ב'מסילת ישרים' (פרק יט) הנה ודאי צריך שיצטער תמיד צער ממש על הגלות

נענה ר"ב הצדיק, הנה כתיב פסוק נודע (ישעיה כא יא-יב) 'שומר מה מלילה, שומר מה מלילה. אמר שומר אָתָה בקר וגם לילה אם תבעיון בעיו, שובו אתיו'. וכה פירשו, אנו עומדים ותמהים לפני הקב"ה מתוך כאב עצום, רבש"ע 'שומר ישראל' - מה מלילה מה מליל - מדוע ליל הגלות הוא כה ארוך, לזה עונה ואמר השומר - אָתָה (כבר בא) בוקר, לשון עבר, כבר כמה פעמים בא לו הבוקר והאיר, כמה פעמים כבר הגיע זמן גאולה, אלא שאתם שקעתם בתרדמה, ואחרתם את הבוקר הלזה עד שכבר וגם לילה - שוב החשיך ובא לילה חדש על העולם, וכך בכל פעם שאני מכין את האור אתם ישינים ומפסידים את האור, ומה העצה לזה, אם תבעיון בעיו - כמו שפירש"י שם, אם תבקשו בקשתכם למהר הקץ אז אכן תבוא הגאולה, שובו אתיו - בתשובה, והיינו שעם תפילה על הגאולה יחד עם תשובה נזכה לבוא הגאולה. ואפשר להוסיף, כי עוד פסוק כתוב בישיעיה (סב ו) 'על חומותיך ירושלים הפקדתי שומרים, כל היום וכל הלילה, תמיד לא יחשו, המזכירים את ה' אל דמי לכם', ובמצודות כתב, הפקדתי שומרים... יתמידו בבכי ואבל כשומרי החומות שאינם זזים מן השמירה, והוסיף לומר כל היום וכל הלילה כי מנהג שומרי החומות לישן ביום ולא כן המה כי יבכו ויתאבלו ביום ובלילה, עכ"ל. והיינו כדאמרן שישמרו את חומות ירושלים - להמתין לגאולה ולבקש עליה, ולא יפסידו את היום, ומחמת כן יחשבו שיש רק לילה אחד ארוך.!

מִן הַבַּיִת

הגה"ק רבי חיים פאלאג'י (בספר 'מועד לכל חי' חודש אב אות טו) מביא בשם ספר 'קטורת המזבח' המקוון על חורבן הבית מכפרים עוונותיו וזוכה לאריכות ימים, ובניו לא ימותו בחייו יראה זרע יאריך ימים.

מפורסמים הדברים שהגה"ק המהר"י אסאד זי"ע היה שומר את הדמעות שהזיל בעת עריכת תיקון חצות, והיה משתמש בהם לעת מצוא להצלת בחורי ישראל מגיוסם לצבא הנכרים (תולדות שמואל, קליין תרצ"ו פ"ט ט - שהיה נותן לטעום מאותן הדמעות. מעדות הרה"ק המהר"י דושינסקי זי"ע, ועוד), וכמו כן הציל בהם מי שכבה מאור עיניו רח"ל, ועוד אותות ומופתים רבים פעל על ידם.

ובכלל הדברים גם הצלת בחורי ישראל מרדת שחת על ידי הצר הצורר רח"ל, וכמו שאמר החת"ס שהבוכה בימים אלו על חורבן הבית זוכה לבנים טובים (הגר"ב מנדלזון גאב"ד קוממיות). והזמן גרמא להעתיר על הצלחת הבנים בתורה ויר"ש, להינצל מן הגזירה הנוראה של 'קרא עלי מועד לשבור בחורי'.

ולאו דווקא לגבי ה'בנים' אף גם לגבי ה'אבות', וכמו שכתב ה'קב הישר' זי"ע (פצ"ג) וקבלה אמיתית היא בידי, כל מי שבליבו תדיר צער על גלות השכינה זוכה לכתר תורה.

אגב אורחא, חידוש נפלא כתב הרה"ק ה'בני יששכר' זי"ע (אגרא דפרקא אות יב), וז"ל, נ"ל, כשילמוד האדם איזה דבר ואינו מבין, יתמרמר על הגלות ויתפלל על הגאולה, עי"ז יתעורר דעתו להתבונן מה שלא ידע וכו', ויתמרמר על הגלות ויתפלל על הגאולה ותתחזק דעתו ויראה פלאות מה שלא ידע (ע"ש מילתא בטעמא).

לח. מסופר שבישיבתו של הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע בפרעשבורג, נהגו בכל יום מימי בין המצרים בהגיע עת חצות היום לערוך תיקון חצות כמובא במג"א (סי' תקנ"א מ"ה) וז"ל. 'ובכוונות האר"י כתב שיתאבל בימים ההם אחר חצות היום ויבכה כמו חצי שעה' (וכך נהיגי עד עצם היום בהרבה קהילות), כשליח ציבור שימש הגה"ק רבי פישל סופר זי"ע שהיה איש מורם מעם, ובכיה רבה בכה על הר ציון ששם, עד שכל הקהל געו אחריו בבכי ויללה, יומא חדא נעדר רבי פישל מבינות לספסלי דבי מדרשא, ושלחו במקומו נער אחד צעיר לימים שיואיל לגשת לפני התיבה באמירת תיקון חצות, אותו נער 'אמר' את התיקון, ואף הנעים בגרונו בסלסולים משל הוא עומד עתה בתפילת שבת ויו"ט, ולאחר שתמה אמירת התיקון חצות, נענה החתם סופר ואמר, נער זה צריך בדיקה אחריו אם אינו מכת ש"ץ חלילה... כי היאך יוכל אדם ירא שמים להוציא מפיו את התפילות והקינות על חורבן עיר האלוקים

קרוב להמדינה. טעם ב, כי להיות הענין גדול הערך צריך ריבוי תפלות דור אחר דור כדי שתקובל תפלת הגאולה, ובהיות נשלמות תפלות הצריכות וידועות לו ית' אז בדור ההוא תקובל תפלתם, גם כי בזמנים הקודמים לא היתה מקובלת, ובעת שנשלם סכום התפלות הצריכות תקובל התפלה, לא בשביל תפלה זו לבד, כי אם בהצטרף אותה עם התפלות הקודמות, באופן שכל התפלות הקודמות הן מועילות גם כן, וכשתתקבל תפלה זו לדור אחרון כשתצטרף עם הקודמות הרי היא כאילו נתקבלה תפלת הראשונים, כיון שהיתה סעד לקבלת תפלה זו. עכ"ל.

ובך הוא לשון המדרש (בר"ר יג ב), על הא דכתיב (בראשית ב ה) 'וכל שיח השדה' - 'כל תפילתן של ישראל אינו אלא בית המקדש, מרי יתבני בית מקדשא, מרי מתי יתבני בית מקדשא [- אדוני, יבנה בית המקדש, אדוני מתי יבנה בית המקדש, כי חו"ל דרשו תיבת 'שיח' שהוא מלשון תפילה, כמו 'ולפני ה' ישפוך שיחו' (תהלים קב א), ושרה קאי על בית המקדש (מפרשים)], וכלומר, שצריך להרבות בתפילה ובתחנונים על ביאת משיח צדקנו ולישועתן של ישראל, ואתה תקום תרחם ציון כי עת לחננה כי בא מועד, וכבר כשל כוח הסבל מצרות הכלל והפרט מרוב אריכות הגלות המר הזה. והמצפה זוכה ורואה בשמחתה - לשון הזה, שכבר היום רואה בשמחתה (קדושת לוי איכה, ועוד ספרים).

וכבר הפליגו קמאי בשכרם של המתאבלים על ירושלים, וכמו שאמרו (תענית ל: בל"ט המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה. וכך איתא בזה"ק (שמות נ"ה: ע"פ תרגום), רבי יהודה היה יושב לפני רבי שמעון והיה קורא, כתוב (ישעיה נב) 'קול צופיך נשאו קול יחדיו ירגנו' קול צופיך - מי הם צופיך, אלא אלה הם שמצפים מתי ירחם הקב"ה לבנות את ביתו. נשאו קול - ישאו קול היה צריך להיות, ומהו נשאו קול, אלא כל אדם שבוכה

ועל החורבן, מצד שזה גרם מיעוט כביכול לכבודו ית', ויתאווה לגאולה לפי שבה יהיה עילוי לכבוד השם יתברך, ויתפלל תמיד על גאולת בני ישראל - שיתגלה כבוד שמים. ואם יאמר אדם מי אני ומה אני ספון שאתפלל על הגלות ועל ירושלים, וכי מפני תפילתי יתבנסו הגלויות ותצמח הישועה, תשובתו בצדו, כאותה ששינינו (סנהדרין ל:). לפיכך נברא אדם יחיד כדי שכל אחד יאמר בשבילי נברא העולם, ונחת רוח הוא לפני יתברך שיהיו בניו מבקשים ומתפללים על זאת, ואף שלא תיעשה בקשתם מפני שלא הגיע הזמן או מאיזה טעם שיהיה, הנה הם עשו את שלהם והקב"ה שמח בזה, עכ"ל.

ביתר שאת כתב המבי"ט (שער התפילה פ"ו) להוציא מאותם האומרים וכי תתכן שתתקבל תפילת דורות האחרונים - מה שלא פעלו כל הדורות הראשונים שהיו לפניו, ומבאר בטוב טעם ודעת, כי כמה שאנו יותר עמוקים בגלות יותר קרוב הדבר שתפילתנו תתקבל משני טעמים. א. כי הננו יותר קרובים לגאולה. ב. כי תפילתנו מצטרפת לתפילות הקודמות של כל הדורות הקודמים וממילא גדול כוחה עד מאד.

וז"ל המבי"ט, ונראה כי על ענין נפלא בזה שהיא גאולתן של ישראל גאולה נצחית שאין אחריה גאולה צריך להרבות בתפלה דורות ראשונים ואחרונים, ומועילה תפילת הראשונים לתפלת האחרונים, ויותר נקל הוא לאחרונים הקרובים יותר לזמן הגאולה שתתקבל תפלתם מהראשונים מב' טעמים. הטעם הראשון, כי הרחוקים מן זמן הגאולה הם צריכים הפצר והעתר יותר שתקובל תפלתם לדבר רחוק אלף שנים מהזמן מאותם שהם רחוקים מת"ק שנה, ואותם שאינם רחוקים מזמן הגאולה אלא כמאה שנים הוא יותר נקל להם שתקובל תפלתם בהיות תפלתם שזה, וכן 'הקרוב קרוב', קרובה תפלתו להיות נשמעת, דמיון העומד רחוק מן המדינה שלא תקפץ לו הדרך כל כך מהרה כמו העומד

המושפלת עד שאול תחתיה, בכזו שאננות ושאת נפש, כאילו אין זה נוגע לו עצמו, והרבה יש בעובדא זה ללמדנו עד כמה צריך לקונן ולהזיל דמעות כתנים על שריפת בית אלוקינו.

לט. הגה"צ רבי אליהו לאפייאן זצ"ל היה אומר, שב'קלם' היו מדייקים בלשון הגמ' כל המתאבל, שכידוע היכן שנאמר 'כל' הרי זה בא לרבות, ומה באו חז"ל לרבות כאן כשאמרו 'כל' המתאבל, אלא שלמדו אותנו, שאפילו אם יש בידי אותו 'מתאבל' עבירות ואינו ראוי לראות בשמחת ירושלים, מ"מ עצם האבלות על המקדש מביאה קדושה על האדם עד שכבר יוכל לזכות ולראות בשמחתה (בית קלם עמ' שצו).

סיפר הגאון רבי אלחנן וואסערמאן זצ"ל, פעם בעת אסיפת הרבנים לדון בענייני השעה, הראה הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע את דברי ה'תנא דבי אליהו' (רבה פ"כ ד"ה פעם אחת), ולא גלגל הקב"ה והביא פרס ומדי לעולם אלא בשכרו

איכה' שהם דברים הקשים כגידים ומוציאים את האדם מכלל השמחה. אלא מכאן, שאפשר לשמוע נבואות קשות ואף לקונן עליהם - בכו תבכה בלילה... ובאותה העת גם להיות בשמחה, והיינו שוודאי צריך להתאבל אבל לא להיות בעצבות [וזהו 'בין המצרים' שצריך להלך בין האבלות לשמחה, בלא ליפול לעצבות ח"ו].

ביו"ב כבר מצינו בדברי הרה"ק ה'עבודת ישראל' זי"ע (פרשת מסעי) 'ועיקר הענין להתחזק ולאמץ את לבבו בעתים הללו לבלתי יפול ברשת ההתרשלות מעבוד ה' חלילה, ואפילו בתשעה באב שהוא חושך למראה עין, הגם שיש לבבות במר נפש על כל אשר מצאתנו ביום ההוא, מכל מקום יש לשמח לב המלך בשמחה העתידה שבו יולד מנחם ויגאלנו במהרה וישמח ה' במעשיו והיתה לו המלוכה בימי קדם'.

מלך רחמן רחם עלינו, טוב ומיטיב הדרש לנו, והראינו בבנינו ושמחנו בתיקוננו^{כא}, ויבנה ביהמ"ק^{כב} בב"א.

ומרים קולו על חורבן ביתו של הקב"ה, זוכה למה שכתוב אחר כך - יחדיו ירגנו, זוכה לראותו מיושב בחדוה, ע"כ^כ.

ובהם הם דברי הרה"ק ה'קדושת לוי' זי"ע (מגילת איכה ד"ה כל) וז"ל, כל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה (תענית ל:) הכלל הוא, כל כוחות האדם נמשך אחר המחשבה, בזה (כלומר במה) שהאדם חושב נמשך כל עצמות האדם, ונמצא כאשר האדם חושב בקדושה ומתאבל על ירושלים אז מחשבתו ועצמותו בקדושה, וזוכה' הוא מלשון הורכבות, אז האדם מזדכך ורואה עתה בשמחתה קצת, דהיינו שמשגי קצת משמחת ירושלים איך יהיה לעתיד לבוא.

אמנם אין הכוונה ב'אבלות' על החורבן לעצבות גרידא, כי כבר אמר הגה"ק ה'חזון איש' זי"ע (מעשה איש ח"ד קסג, י"א בשם הגר"ז מבריסק), שלכאורה יש מקום להקשות שהרי 'איכה' דברי נבואה היא, והרי אמרו חז"ל (שבת ל:) 'אין השכינה שורה אלא מתוך שמחה', א"כ קשה כיצד נתנבא ירמיהו את 'מגילת

של כורש שהיה בוכה ומתאנח בשעה שהחריבו העכו"ם את בית המקדש. הוסיף על כך ה'חפץ חיים', שכאשר נחשוב את מניין השנים, נמצא שבאותה שעה היה כורש בן שבע שנים בלבד, ויש לנו להתבונן, מה וכמה משיג ילד (נכרי) רך בשנים להבין את גודל החורבן, ואעפ"כ בשכר שבכה על חורבן הבית הביא הקב"ה את מלכות פרס ומדי לעולם, ק"ו לדידן, כמה שכר טוב יש לבורא ליתן לנו על אבלותנו על החורבן הגדול והנורא.

מ. ודע, שע"י האבלות על חורבן הבית אנו ממשיכים את הקשר והדבקות לבורא כל העולמים, וכך אמר הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע (דרוש לו' אב תקצ"ט) על הפסוק (תהלים קמז ב) 'בונה ירושלים ה' נדחי ישראל יכנס', שלכאורה צריך ביאור מדוע נאמר 'בונה' בלשון הוה ולא 'יבנה' בעתיד. אלא, עפ"י דברי חז"ל (מכילתא יתרו) כשאתם זוכים אתם מונים לבנינו, וכשאי אתם זוכים אתם מונים לחורבנו, ועומק הכוונה הוא בהקדם מה שאמרו (ר"ה ל. ברש"י ד"ה ל"צ, ועוד) שבית המקדש השלישי ירד בנוי מן השמים - ומי הוא הבונה אותו, ובמה יהיה נבנה, זהו על ידי הבניה והצער של אבלי ציון המתאבלים על חורבנו, ובכל שנה, בזה שבני ישראל מתקבצים לבכות על חורבנו הרי הם מוסיפים בבנינו, וכשיוגמר זה הבנין ירד למטה הבית בנוי ומשוכלל... והנה אנו עוסקים בבנינו זה כב' אלפי שנה - וכמספר השנים שאנו מתאבלין על חורבנו - כן מספר השנים שהוא נבנה כי ההספד והבכי על החורבן הוא עצמות הבנין. ולכן נאמר 'בונה' בלשון הוה, כי הקב"ה הולך ובונה בכל עת את ירושלים ע"י שנדחי ישראל מתכנסים כאחד לקונן ולבכות על אריכות הגלות המר הזה.

מא. בספר תפארת בנים (ליקוטי אמרים תפילה, לבעל הדרכי תשובה) מביא פירוש בנוסח התפילה 'והראנו בבנינו ושמחנו בתיקוננו' (והיהלו לומר והראנו בנינו), משל לתינוק שרעב למאכל... והוא בוכה לפני אביו ואמו על גודל רעבוננו, אמנם, אמו מנסה להסביר לו שהיא באמצע הכנת המאכל ובישולו, ועוד מעט קט יוגש לפניו מאכלו, אך זה הקטן אינו מבין מה שאמו אומרת לו, ומגביר את בכיותיו עד לשמים, עד שאמו מגביהתו ומראה לו את המאכל המתבשל בתוככי הקדירה או אז יירגע הנער מבכיותיו, כך אנו מבקשים מהבורא, אף אם עדיין לא הגיע עת הגאולה, אבל רעבים אנחנו צמאים אנחנו, לישועתך ולישועתנו, אנא, הראנו אז ס'קאכט זיך (שהגאולה מתבשלת - רוקמת עוד וגידים)... מב. כה אמר הגה"ח רבי אליהו ראטה זצ"ל, לבאר מדוע אומרים אחר תפילת שמונ"ע יהי רצון מלפניך שיבנה ביהמ"ק וכו', מה עניניה לסוף התפילה, אלא, שהוא כעין התנצלות מצד המתפלל, אחר שסיים תפילתו, שבוודאי היה יכול להתפלל יותר טוב, אומרים להקב"ה, הנה צורת התפילה כפי שהיא נראית היום היא בסיבת הגלות המטרידה את לבנו שאין הלב פנוי כראוי לתפילה, ולזה מבקשים שיבנה ביהמ"ק בב"א, ואז נתפלל טוב יותר - ושם נעבדך ביראה.

ישקו העדרים

משאכם ודיבכם, ה' אלוקיכם יוסף עליכם ככם אלף פעמים ויברך אתכם כאשר דיבר לכם (דברים א יב-יג)

מעשה שהיה זה עתה בישיבה מפורסמת בעיה"ק ירושלים, במשך כמחצית השנה לא בא אפילו בחור אחד בקשרי אירוסין בשיעור ג', כאשר מדרכם של אותה קהילה לגמור בגיל זה שידוכים בזה אחר זה, ולא עוד אלא כמה וכמה בחורים שכבר עמדו בשלב האחרון לקראת גמר לפתע נסוג הכל ברגע האחרון, וגדל צערם מנשוא... חברי השיעור נדברו ביניהם וגם נכנסו לשאול בעצת רבם שליט"א, והוא הסכים עמהם שעליהם 'לפקוח עיניים' מה נעשה בין חברי השיעור בעניני בין אדם לחברו.

לא הוצרכו לעבוד קשה, כי באותה שנה (בתחילת שיעור ג') נכנס לישיבה בחור חדש שלא 'נתקבל' בחברה, וממש דחאוהו בידיים, עד שאף אחד לא היה מוכן לישון עמו בחדר... והבחור הוצרך ליסע לביתו דבר יום ביומו, הבחורים נתפייסו אתו אבל עדיין לא נשמע 'קול ששון וקול שמחה', לכן פנו גם אל ההורים שתחילה היתה קשה עליהם המחילה, כי טרחת הדרכים הקשה וכל הבזיונות שבנם נחל במשך זמן ארוך כל כך היתה פגיעה קשה בעמקי לבם... אמנם אחר התקרבות וכו' מחלו בלב שלם, ובתוך זמן קצר מאד (כשבוע, תחילת תמוז האי שתא) כבר נשמע שם 'קול חתן וקול כלה' מארבעה שידוכים כן ירבו וכן יפרצו.

שמעתי מש"ב הרה"צ רבי יעקב בידערמאן שליט"א העומד בראשות חבורת תלמידים חשובה בעיה"ק ירושלים, אחד מתלמידיו שחיפש אחר אבדתו (זיווג) וכבר עבר קציר כלה קיץ עד שהגיע לגיל כ"ד ועדיין לא נושע. הוריו ומוריו הפכו עולמות למצוא עבורו משהו ולא זו מאומה. בצר להם פנו אל רב חשוב המכיר את בני המשפחה, והלה הורה לבדוק האם יש לאחד מבני המשפחה איזה 'נפגע' הנושא בקרבו 'משא' כבד של טענות ופגיעה...

ואכן אחד מבני המשפחה נזכר שזה כעשרים שנה שאינו מדבר עם פלוני, אחר שפרץ אז ביניהם איזה סכסוך ועד עתה לא השלימו ביניהם. פנה האיש אל 'ידידו' בבקשת מחילה סליחה וכפרה ונתפייס עמו בלב שלם, וראה זה פלא לא עברו יום ויומיים ואותו חבר אירס את בנו שכבר היה בן עשרים ושש, ולמחרתו מצא גם הבחור הנ"ל את אבדתו.... ויהי לפלא.

שמעתי מידיד נאמן בידעו ומכירו, באחד מתלמודי התורה המפורסמים לשם ולתהילה בעי"ת בני ברק יצ"ו, אחד המלמדים ראה שתלמיד פוגע נוראות בחברו, המלמד ניסה להסביר לילד כמה הדבר חמור ועליו לבקש מחילה מנפגע, אבל הילד לא הסכים, וטען שהחבר הלזה מפריע תמיד לשחק ועוד כהנה וכהנה.

ישקו העדרים

אמנם אחר יגיעת המלמד החשוב התגבר הילד ופייס את החבר, אמר לו המלמד, הנה בזו השעה מאחר שהיית מעביר על מידותיך יש בידך לבקש מהקב"ה ככל אות נפשו, ביקש הילד (בהשגות של ילד...) ושפך נפשו בשיח לפני הקב"ה שהוא מאוד רוצה 'מכשיר קשר' (וואקי טאקי). לא עבר 'מעט לעת' ואמו שחזרה מחו"ל הביאה לו מתנה וואקי טאקי (בשעה שהילד לא ביקש זאת ממנה ולא הזכיר לפניה מעולם שרצונו בכך).

איתא מהרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע (דרשות, ז' אדר תק"ס ד"ה המקונן) על הפסוק 'השביעני במרורים הרוני לענה' (איכה ג טו), ובמדרש (איכה רבתי) השביעני במרורים זה ליל פסח, הרוני לענה זה ליל ת"ב. פי', כי ירמי' מקונן, על שגלות מצרים היתה בפרך ודרשו חז"ל (סוטה יא:) בפה רך תחילתו מתוק ואח"כ מר, כעין מרור שתחילתו מתוק ואח"כ מר (כדאיתא פסחים ל. שלכן אוכלים חסא שתחילתה מתוק ולבסוף מר, ולא לענה שכולו מר) מה שאין כן בחורבן הבית הי' מר גם בתחלתו כלענה, כי פתאום נלכדה העיר ונחרבה, וזה לא עלה על דעתו של ירמי' כלל. ומבאר בקדשו כי במצרים היתה גזירה ודרך הבורא לרכך את הגזירה עד כמה שאפשר, אבל בחורבן הבית שהיה מחמת בין אדם לחברו לכן היה כל כך מר מתחילה, שלא כסדר ההנהגה, כי כל הצרות בשליטת האומות עלינו וגם מיעוט הפרנסה ומיעוט הבנים הכל בא מחמת עוון המחלוקת המרקד בינותינו.

"בליל זה יבכיון וייללון בני"

הננו להודיע על מספרי הטלפון אליהם יהיה ניתן לשמוע
דרשת נהי קינה ומספד ממורנו
הגה"צ רבי אברהם אלימלך בידרמן שליט"א
מיוחד לליל תשעה באב תשפ"ו לפ"ק

מספרי טלפון בארה"ב

קול הלשון:

(718) 906-6444 / (605) 313-6676

Monsey: (845) 678-3337

Lakewood: (732) 806-8199

Los Angeles: (310) 659-8000

Montreal: (514) 667-3599

Toronto: (416) 800-2146

קול מבשר:

(212) 444-1100

Monsey: (845) 414-1100

Monroe & Upstate: (845) 351-1200

קול ארה"ב: 072-333-3111

פרדס שלמה: (718) 480-5222

קו מיוחד לליל ת"ב:

347-841-7294

מספרי טלפון בארה"ק

קו החבורות

אידיש - 0-723-723-720

לשה"ק - 0-723-723-730

מספר ארה"ב: 605-313-6870

קול הלשון:

אידיש - 03-617-1122

לשה"ק - 03-617-1123

מספר ארה"ב: 605-313-6676

קול הבאר: 073-2-122-100

קול הדף: 02-64-000-22

קוים מיוחדים לליל ת"ב:

1700-077-099/1700-722-022

08-313-6666

South Africa:

115-680-938

שווייץ:

445-087-456

בלגיה:

323-808-0388

צרפת:

980-091-256

ענגלאנד:

208-191-7000

גבאים המעוניינים לשדר השיעור בליל
ת"ב בבתי מדרשם ניתן לפנות:

geula@kolhl.com

ולכתוב בנושא: שידור של הגה"צ ר"א בידרמן
שליט"א - ולציין שם ביהמ"ד וטלפון אחראי

שיעורים ודרשות בענייני ת"ב משנים קודמות:

ארה"ק: אידיש 0723-723-720 לשה"ק 0723-723-730

קול הלשון: 03-617-1122/23 | קול הדף: 02-640-00-20

קול הבאר: 073-2-122-100

ארה"ב: 605-313-6870

קול הלשון: (718-906-6444) להקיש 1 - 2 - 6 - 7

ויה"ר שנזכה לראות בנין בית המקדש בתפארתו במהרה בימינו אמן

נר לשולחן שבת

שבת חזון

גליון 949 תשפ"ז

לע"נ אאמו"ר
הג"ר מנחם מנדל
בן רבי יחיאל מיכל זצ"ל

הוא הורה לרב גוסטמן פשוט ללכת לקומיסר ולהודיע לו בשם רבי חיים עוזר על המיקום של קרונות המטען. הרב גוסטמן סיפר שהוא היה מודע היטב לפתיל הקצר של הקצינים הסובייטים ולסיכויים הרבים שיתייחסו אליו כאל חשוד או מחבל, שהוא האשם בסבוטז' הזה והוא יאסר, או אף חלילה גרוע מכך, כיתת יורים היתה מעשה רגיל באותם שנים. אך הוא שהיה לצד רבי חיים עוזר שמונה שנים והיתה לו אמונת חכמים עצומה באיש הגדול הזה לסמוך על דבריו, בין אם זו השערה המבוססת על הגיון, או פשוט רוח הקודש, פנה והלך אל הקומיסר ללא היסוס.

הקומיסר קיבל את פניו עם כל הבוז שיש לקומוניסט כלפי אדם בעל אמונות תפלות, אותם אנשי הדת. הקומיסר צחק על מה שכונה "ניחושים פרועים של רבי זקן שאינו יכול לדעת דבר וחצי דבר על מורכבות תנועת הרכבות הסובייטית..."

אך הרב גוסטמן עמד על שלו ובסופו של דבר הקומיסר הקשיב לדבריו: "אנו נשלח הודעה לשם כדי לברר על קרונות המטען החסרים, אך דע לך, כי אם אתה טועה יקחו אותך וירו בך על שבזבזת את זמננו היקר עם שטויות מיסטיות בזמן מלחמה, וניסית לשים ללעג את המערכת הסובייטית".

זמן קצר לאחר מכן קיבל הקומיסר מברק – הפלא ופלא! קרונות המטען היו במקום בו הצביע עליו רבי חיים עוזר כשהם מסומנים "יעד וילנה"!

כתוצאה מכך רבים מהתושבים הקפואים של וילנה קיבלו זוג מגפיים מושלם.

מאותו רגע ואילך העריך הקומיסר הסובייטי את הרב גוסטמן מאוד וראה בו מעין נביא, שכן הוא גילה את מה שטובי המוחות הסובייטים לא הצליחו לגלות!

כארבע שנים אחר כך, הפארכה הסובייטית הקטנה הזו הצילה את הרב גוסטמן ממוות. לאחר המלחמה הרב גוסטמן חזר לוילנה והנהיג את שרידיה. במהרה עברה השמועה בין פקדי וקציני המשטר שיש רב בוילנה. בערב פסח שנת תש"ה הגיע בחשאי הקומיסר הראשי של וילנה לביתו של הרב גוסטמן ואמר לו באידיש: "רבי, אתה חייב לברוח!" הוצא צו לגרשו לסיביר. הקומיסר הזה שסיכן את חייו, היה לא אחר מאותו קומיסר מפרשת קרונות המגפיים, אשר נדהם מגילויו ה"נבואי" של רבי חיים עוזר. הכבוד שרחש לרב גוסטמן שפגש ארבע שנים לפני כן, היה גדול כל כך, עד שלא היה יכול לחשוב שהאיש הקדוש הזה יגורש לסיביר. ("איש האשכולות" עיי"ש)

"העונג היותר גדול לי בחיי – לגמול חסד ולהיטיב למי שהוא!"
(מתוך מכתבו של רבי חיים עוזר לנאמני הגאון רבי חזקיהו יוסף מישקובסקי)

ביום ראשון יחול יום הזכרון לרשכבה"ג מרן
הגאון רבי חיים עוזר גרודז'ינסקי, רבינו ה"אחי"עזר", ה' אב ת"ש

רבי חיים עוזר היה רבם של כל בני הגולה, בקשות ושאלות זרמו אליו מכל אירופה. במקרים רבים הדואר שהגיע למחוז וילנה כלל שלשה שקי דואר. שק אחד לתושבים ושני שקים הנוספים לרבי חיים עוזר!

"ראשי שבטיכם אנשים חכמים ויודעים". (א' ט"ז)

לאחר הכיבוש הסובייטי של ליטא בתחילת ימי מלחמת העולם השנייה הוחל בה סדר חברתי סוציאליסטי. מאז לא ניתן היה להשיג מצרכים ומה שכן ניתן היה להשיג בצמצום רב.

כך קרה שלא ניתן היה להשיג מגפיים, כאשר התקרב החורף של שנת ת"ש. משלחת אזרחים ניגשה לקומיסר הראשי של וילנה, יהודי קומוניסט אדוק, בבקשה נואשת להשיג איכשהו מגפיים עבור תושבי העיר, שהרי בלעדיהם לא יעמדו בקור העז של החורף הליטאי ולא יוכלו לשרת את המשטר הסובייטי.

הקומיסר ענה להם בבטחון: "אל תדאגו, הרפובליקה הסוציאליסטית הסובייטית בהנהגתו של האב הגדול והנדיב דואגת לצורכי העם!" בכינוי משתפך זה התכוון לדיקטטור האכזר, האיש שרצח מיליוני אנשים מבני עמו – סטלין ימ"ש.

לאחר זמן קצר על פי הנורמה של הכלכלה הקומוניסטית... הגיעה לתחנת הרכבת בוילנה רכבת שהובילה בין השאר קרונות מטען של מגפיים, אך זה התגלה כמחדל, עם פריקת קרונות המטען התברר שהם הכילו רק מגפיים שמאליים... מה ניתן לעשות באלפי מגפיים שמאליים?!

המצב הובא לידיעת הקומיסר וזה היה המום והתקשה להאמין "לא יתכן?! אמר בביטול "לא יכול להיות!"

אך זו היתה המציאות, לאף אחד ממנהלי העיר לא היה מושג איך ארע הדבר. היו כמה תיאוריות, אך כולן הסתיימו בשאלה אחת: האם הגיעו למקום אחר קרונות מלאים מגפיים ימניים? הסברה היתה שאכן כך קרה, ובעת הטענת הסחורה ברכבת לכיוון וילנה הופנו קרונות המגפיים הימניים למקום אחר ברשת המסילות המסועפת והענקית בברית המועצות.

הרב גוסטמן תיאר את הבעיה לפני רשכבה"ג רבי חיים עוזר. בנוכחותו של הרב גוסטמן עבר רבי חיים עוזר באופן מעמיק על מפת מסילות הרכבת של ברית המועצות דרך הצמתים והמחלפים. לבסוף הצביע על מחלף מסויים בעיר ביאליסטוק ואמר ששם נמצאים קרונות המטען!

יש שלובשים השבת בגדי יום חול, ויש שלובשים בגדי שבת.
(מדרש, ראב"ה, תניא, שו"ת הרדב"ז, ב"ר, רמ"א, מג"א, האר"י הק', סידור היעב"ץ ועוד ועוד)
המהרי"ל לא שינה בבגדיו וגם טלית התעטף בשל חול.
שאלוהו, איך נוהגים אבלות בשבת?! השיב שלא ניכר בזה
אבלו, כי הוראה אומר שאין לו בגדי שבת.
(מנהגים)

מנהג קדום במצרים: לובשים לבן בזמן החופה, בשבת של
אבלות ו"שבת איכה" שנאמר "וגילו ברעדה" ... מנהג יפה הוא!
ומה שנהגו חכמי האשכנזים, בשבת איכה לובשים בגדי חול, הוא
נגד הדין כבוד השבת, זו אבלות בפרהסיא. (שו"ת הרדב"ז ב' תרצ"ג)

הגר"א: ב"שבת חזון" לא שינה מבגדי שבת כלל. (מעשה רב)
לכן ביולנה לבשו בגדי שבת, ויש שמשנים בגד אחד. (ח"א כלל קל"ג כ"א)
ה"חזון איש" החליף את בגדיו לבגדי שבת, חוץ מגרביו. (הגר"ח ק)

החת"ס הורה ללבוש בגדי חול. ואמר: 'האר"י הקדוש לבש בגדי
שבת, כי לגודל מדרגתו לא הסיח דעתו מאבלות ירושלים. אבל
אנו אם לא נעשה היכר, תצא האבלות מליבנו, וצריכים
להראות שאנו מצטערים על חורבן הבית עד שמניחים עונג
שבת בשבילנו!' ("תורת משה" פר' דברים ועיין "ליקוטי חבר בן חיים" ח"ב ופר' שמיני)
לכן בפרשבורג, עירו של החת"ס, לבשו בגדי יום חול. (מנהגי ישראל)
"בשבת שלפני ט' באב אין רואים כאן בירושלים שום סימני
אבל בתפילה או במלבושים". (אגרת רבי יהוסף שוורץ) כן המנהג בא"י.

כתב "ערוך השולחן" הסבר נפלא לשינוי במנהג ישראל זה:

דע כי שנים או שלשה דורות שאין נוהגים כמנהג הזה ב"שבת
חזון", אלא לובשים בגדי שבת. וגדולי הדור דאז הנהיגו כן,
באומרים שזה אבלות בשבת בפרהסיא. לכן בימינו כמעט
נשכח הדבר שאין ללבוש בשבת חזון בגדי שבת.

ודבר זה תמוה מאד, וכי קדמונינו לא ידעו מאיסור אבלות
בפרהסיא, ובכל זאת נהגו כן, ואיך נבטל מנהגם?!
אלא שאצל הקדמונים הלבוש של שבת ושל יום חול היו
שווים, השוני היה רק בין בדים יקרים לפשוטים, וההבדלים לא
היו ניכרים. לכן הנהיגו ללבוש בגדי חול ב"שבת חזון", כי הרי
גם עניים לבשו בגדים כאלו בשבתות.

עברו דורות וצורת הביגוד השתנתה: בשבת לבשו בגדים
שונים לחלוטין - שטריימל, קפוטת משי וכדומה והיה ניכר
לכל שזה בגד של שבת וזה בגד של יום חול. לפיכך הנהיגו
גדולי ישראל שלא לנהוג מנהג זה, כי ההפרש ניכר, והיו
כאבלות בפרהסיא.
(אור"ח תקנ"א י"א)

"שבת חזון" בעיר לבוב

סיפר בנו של רבי יצחק שמלקיש בעל ה"בית יצחק", מאנאני גליציה:
"בימי נעורי ביקרתי ב"שבת חזון" את פני רבן של כל בני
הגולה, הגאון רבי יוסף שאול נתנזון, רבה של לבוב, ששבת
לנוח באחד מפרברי העיר. רבי יוסף שאול היה לבוש כמנהגו
ב"שבת חזון" בבגדים וכובע של יום חול. לאחר זמן יצא לטייל
איתי מחוץ לבית בו התאכסן, ודיבר עימי ארוכות וקצרות.

בין הדברים התלונן על אבי מורי שאינו נוהג כמנהג אבותיו
ללכת בבגדי יום חול, ולובש בגדי שבת... אני ניסיתי להמליץ
בעדו, ואמרתי: "הלא שבת היום לה'." אך הוא צעק כלפי
באומרו: "וכי אפשר דרא?!"

בינתיים ישבנו לנוח על ספסל. לפתע ניגש אליו איש המוני
ואמר: "האם שמע רבינו מה קרה היום בעיר?" נבהל רבינו,
ושאלו: "מה קרה?"

ענה האיש: "ר' שמחה בא היום לבית הכנסת, ותפילין בידו...
התאספו עליו המתפללים, צעקו וצחקו ממנו, הרי שבת היום?!
התנצל ר' שמחה ואמר כי ראה מחלון ביתו את רבינו הולך
בבגדי יום חול, ולכן שכח ששבת היום..."

בשומעי את הדברים התחלתי לצחוק, כי צעיר הייתי ולא
יכולתי להתאפק... אך רבי יוסף שאול לא התרשם מהסיפור,
פנה אל האיש, ואמר בקול רם ובתקיפות: "ידעתי שרצונכם
הוא שיגזרו שלא ללכת בבגדי חול בשבת, היה לא תהיה!"
(מנהג ישראל תורה)

"יורה דעה"

נחלקו האחרונים: האם מותר לפתוח מסעדה בשרית בתשעת
הימים, כדי להציל בזה את אותם עבריינים מיהודי העיר, שלא
ילכו לאכול במסעדות לא כשרות.

"שאלת שלום" אסר, כיוצא בזה אומרים "הלעיטהו לרשע
וימות". ואין בזה שימת "לפני עיור" לפניהם, כי אנו מורים
כהוגן ועל פי דין תורה.

וכתב ה"כוכב מיעקב": אנו לא אחראים להציל אותם הפושעים
אוכלי הטריפות לתיאבון. וכן על ידי ההיתר עלולים להכשל גם
אנשים כשרים. אף אם יש צד להקל, מהם ילמדו בעיירות
אחרות ויפרץ הגדר.
(דובב מישורים" בסופו)

ואילו הגאון רבי משה שטרנבוך כתב: הדבר תלוי במחלוקת
האחרונים אם ניתן להתיר איסור קל כדי להציל אנשים
מאיסור חמור. למעשה אנו משתדלים להקל האיסור
לעבריינים. ואם בעל המסעדה רוצה לפתוח כדי להציל אנשים
מאיסור טריפות, מותר לנו לשתוק כי בזה אנו לא מתירים דבר
האסור. וכן התירו לחולה וחלש לאכול בשר בתשעת הימים.
לכן עצתי לתלות מודעה בפתח המסעדה: "מנהג ישראל
להמנע מאכילת בשר בתשעת הימים, ובחולה וחלש מותר".
בזה יוצא ידי חובה, ולא צריך לברר ולשאול כל סועד מה מצבו.
("תשובות והנהגות" ח"ב רנ"ז, וכן כתב ה"שדי חמד" להקל, עיין שם מערכת "בין המצרים")

"אבן העזר"

ה"חזון איש" התיר לבחור ללבוש בגד חדש בתוך תשעת הימים,
כדי להפגש בפעם הראשונה עם מדוברת.
(אורחות רבנו" ח"ב)

הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך: מותר ללבוש בגדים נאים
ויפים למטרת שידוכין, אבל לא בגדי שבת. אך אם יש צורך,
כגון שאין לו בגדים נאים אחרים מותר.
(קובץ מבקשי תורה תש"ס)

מותר ללבוש בגדי שבת לצורך שידוך, אם יש בכך צורך, כגון
אם זה יכול לעזור להצלחת השידוך.
(שו"ת "שבט הלוי" ט' קל"א ד')

בגדים יפים שלובשים אותם חוץ משבת גם בשמחות וחול
המועד, אינם חשובים בגדי שבת.
(אשל אברהם" תקנ"א)

"חושן משפט"

מעשה במקום שנהגו שלא לחמם את המים במקוה בערב
"שבת חזון", ועבר אחד וחימם את המקוה על דעת עצמו. הלכו
אחרים וכיבו, ובשל כך ארע נזק. פסק הגאון רבי שמואל
וואזנר: המוכבים פטורים והאדם שחימם את המקוה, אם עשה
על פי רב, פטור.
(שו"ת "שבט הלוי" ח"ו ע')

כדברי הגאון רבי שלמה קלוגר שכתב: "מה שהמורה הוראה הורה
להסיק את המרחץ בערב תשעה באב לא טוב הורה..."

זה ארבעים שנה אנכי פה בעזה"י ולא נשמע בשום פעם להסיק
המרחץ בשבת חזון, וכן בכל העיירות שהייתי שם לא נשמע כן
מעולם! וישר כוחם של אלו שכיבו את המרחץ. ישלם ה'
שכרם, ויזכו לראות בנחמת ירושלים.

ולענין מי ישלם בעד העצים שהסיק הבלן - הנה אלו שכיבו
ודאי פטורים, כי הם עשו כדן.

ומורה ההוראה שציווה להסיק, וכפה את הבלן על כך, גם הוא
פטור שזה גרמא בנזיקין. אבל כדי לקיים "למען תלך בדרך
טובים" מחוייב לשלם".
(שו"ת "האלף לך שלמה" אור"ח ש"נ ועיין יו"ד ש"י"ט)

השגחה פרטית

עולם של אמונה. חיים של ביטחון

סיפורי
השגחה פרטית
מופלאים
המתרחשים
בימינו
ודברי התעוררות
מתוך
'קו השגחה פרטית'

פרשת דברים ד' אב תשפ"ו × עלון 200

בהשגחה

גיהנום באלפי דולרים בודדים

רבי אציקל מפשעווארסק ישב במלווה מלכה עם החסידים והכריז: "אני צריך סכום של כמה אלפי דולרים לדבר מצווה. מי שייתן לי את הסכום, אני אתן לו את הגיהנום שלי!" כל הקהל עמד מן הצד. לאף אחד לא חסר עוד גיהנום...

שונה מכולם היה החסיד ר' משה יוסף געלדציילער זצ"ל, שאמר לרבי: "רבי, אני רוצה לקנות", והפטיר שיביא ביום ראשון את מלוא הסכום. העסקה נסגרה.

למחרת, כשר' משה יוסף הביא את הכסף, אמר לו הרבי שהוא התכוון למכור את גן העדן שלו, והסביר מדוע קרא לגן העדן בשם "גיהנום".

המכירה התפרסמה בקרב החסידים, וכולם הבינו שהחסיד עשה את עסקת חייו.

עשירים רבים באו לר' משה יוסף והתחננו אליו שימכור להם את זה במיליוני דולרים, אבל הוא לא רצה לשמוע. הוא הבין שזו עסקה שלא שווה למכור בעד כל הון.

נכדו, רבי נפתלי גרוס שליט"א, סיפר לי את הסיפור, והפטיר שהוא ניגש לסבו ושאל אותו: "איך אתה היחיד שהבנת שהרבי התכוון לגן עדן?"

ענה הסבא: "גם אני לא הבנתי. רק דבר אחד הייתי בטוח בו: הרבי אוהב יהודים, וכשהוא מציע עסקה ליהודי, זו בוודאי עסקה טובה. הוא בוודאי לא יכניס אותי למשהו לא טוב. לא משנה בדיק מה הוא מוכר..."

הכול תלוי עד כמה אתה בטוח בטובו של הנותן.

אנחנו בטוחים בטובו של הקב"ה. הוא אבא שלנו ואוהב אותנו בכל מצב ובכל זמן. כל מה שהוא נתן ונותן, לא משנה אם זה נראה גן עדן או שזה נראה גיהנום - זה בוודאי משהו טוב.

שבת שלום ומבורך,
פינחס שפר

סיפורי אמונה וביטחון מצדיקי הדורות זי"ע

השגחה עליונה

בן לבד עינינו תלויות

מדוע החליט בעל המגלה עמוקות לחזור בו ולהישאר לדור בקראקא?

לחמים ומכירתם, בשביל לכלכל את בני משפחתו.

"שמע היטב, רבי מאיר", אמר הגביר טוביה: "לך לבית המדרש ועסוק בתורה הקדושה, ומעתה יהיה עול פרנסת ביתך עליי ועל אחיותי. אני אכלכל אותך ואת משפחתך, העיקר שאתה תשוב אל התורה ותשקוד עליה!"

שמח רבי מאיר, ומיד מיהר אל בית המדרש, פתח את ספריו והחל ללמוד בצמא ובשקיקה רבה.

חלפה תקופה, ובוקר אחד נדהם טוביה הגביר לראות שוב את רבי מאיר, מוכר לחמים ברחובה של עיר. מיד זימן אותו לדן תורה אצל רב העיר המגלה עמוקות.

"רבי! הסכם ברור ערכנו בינינו, שהוא ישב וילמד בבית המדרש ולא יצטרך לעסוק בדברי חולין, ואני אדאג לפרנסתו. אולם, להפתעתי הרבה פגשתי בו, יושב בשוק ומוכר את הלחמים כבימים שלפני ההסכם. כיצד העז להפר את ההסכם החתום?"

כעת הגיע תורו של רבי מאיר המתמיד להשמיע את טענתו:

"כבוד הרב! נכונים הם דברי טוביה העשיר. הוא פרנס אותי ביד רחבה, ואני יכולתי לשבת בבית ד' ללא דאגות. אבל, החלטתי לחזור בי מההסכם, כי דבר אחד חסר לי: כשעבדתי לפרנסתו, כל הלילה הייתי עוסק במלאכת האפייה, ואו, כשטחנתי את החיטים, התחננתי לפני ד' שהקמח יהיה נקי ומשובח; כשלשתי את העיסה, ביקשתי בדמעות שהיא תתפח ותעלה יפה; כשחיפשתי עצים להסקת התנור, התפללתי מעומק ליבי שיזמין לי הבורא עצים יבשים וטובים; וגם כשכבר הכנסתי את הלחם לתנור הבורח, המשכתי להתפלל ולתלות את עיני בד'. כל הזמן הרגשתי תלוי בריבונו של עולם. ביקשתי והתפללתי ללא הרף. כל הזמן ציפיתי לעזרתו. אולם כעת, כשהעשיר היקר טוביה תומך בי - חסרה לי אותה תלות, חסרה לי אותה הרגשה שאני נתון בידי הבורא יתברך!"

× × ×

סיים המגלה עמוקות:

"מקום שיש בו דיני תורה שכולו, איני רוצה לעזובו בשום אופן!"

הודעתו הפתאומית של הגאון רבי נתן נטע שפירא בעל המגלה עמוקות - נפלה כרעם אדיר ביום בהיר, על ראשם של ראשי הקהילה היהודית בעיר קראקא.

"ברצוני לעזוב את כס רבנות העיר, ולעבור מכאן אל עיר אחרת. סיבה מיוחדת וכמוסה יש עמדי", הודיע הרב, חותם את דבריו נחרצות.

המומים ונדהמים קיבלו פרנסי העיר ומנהלי הקהילה את ההודעה הדרמטית והמטלטלת. תחילה ניסו לבקש מהרב שישנה את החלטתו, אולם רבם נותר איתן בדעתו, ולא התעילו בקשות והפצרות.

חלפו ימים אחדים, ושוב זימן הגאון הקדוש רבי נתן נטע את מנהלי הקהילה. הפעם היו פניו מלאות שמחה ועונג, והוא בישר להם בקול נרגש:

"בני היקרים, החלטתי לחזור בי ולהישאר עמכם בקראקא. עוד ימים רבים אשב עמכם כאן, להגדיל תורה ולהאדירה!"

לשמחתם של יהודי העיר לא הייתה גבול. השמועה פשטה במהירות מפה לאוזן: הרב החליט להישאר לדור בעיר, ולהמשיך בהנהגתו הרוממה כבראשונה וכבתחילה!

ראה הרב את הפליאה הרבה, שאחזה בתושבי העיר אודות השינוי בתוכנית, פתח וגילה את סודו:

"אגלה לכם, בניי אהוביי, דברים כהווייתם: בתחילה סברתי בדעה נחרצת כי עלי לעזוב את העיר, מפני סיבה כלשהי. אולם, אז הגיע לפניי דין תורה שהתנהל כאן אמש בבית דיני. אותו דין תורה גרם לי לחזור בי!"

× × ×

שלושה חודשים קודם לכן צעד לו טוביה הגביר הגדול בשוק התוסס, הסתובב בין הדוכנים השונים וקנה את הנצרך לו. לפתע הבחין ברבי מאיר, אחד מגדולי הגאונים והשקדנים שבעיר, כשהוא יושב מאחורי שולחן עמוס בלחמים טריים, ומוכר מהם לעוברים ושבים.

"רבי מאיר! מה מעשיך כאן?" קרא הגביר "הלא מקומך בבית המדרש! מדוע תכלה את זמנך היקר במקום וממכר?"

ענה רבי מאיר בראש מורכן ובבושת פנים, כי מחמת מצבו הכלכלי נאלץ הוא לעסוק באפיית

✕ עשרים דקות המתנה ✕

מספר הרב דוד ברקוביץ מבני ברק:

המשפחה שלנו ייחודית בכל מה שקשור לזמנים. אם קבעו שעה - אז קבעו. באמת. אכן, זן נדיר ומדהים איך זה שבמשפחה המורחבת, כולל אלו שנוספו אליה עם השנים, הכלל נכנס בעצמות: באים בזמן! מי שלא יכול לבוא בזמן, בא לפני הזמן.

ככה זה בחתונות, וככה זה בשבע ברכות, בברית, בבר מצווה וגם ביארצייט. מתייצבים כראות בשעת ההתחלה, יודעים מהי שעת הסיום, ועומדים בתוכנית. לא מבזבזים דקות יקרות, לא ממתנינים עד בוש, לא מחכים כי מישור מחכה למישהו שמחכים לו. כל כך פשוט וכל כך נוח. עם כל המאמצים שזה דורש, אני ממליץ על כך בכל לב. בסופו של כל אירוע, כולנו יוצאים מורוחים מהעניין. לפני האירצייט הקודם של סבא, עברה ההודעה באופן ברור כמו תמיד: בשעה שתיים מתחילים באמירת תהילים. היה ברור שכולם יצליחו להתארגן ולהגיע לבית החיים שבקריית שאול. שם, בבית העלמין התל אביבי, בחלקה של שומרי התורה והמצוות טמונים יהודים חשובים וצדיקים - חסידי גור, חסידי סאטמאר ועוד. סבא שלנו, מנוחתו כבוד בין אותם יהודים יקרים של מסירות נפש מהימים הגורליים שאחרי השואה, אלו שהקימו את ההרסות ושיקמו את עצמם ואת ביתם, ובכך תרמו להמשכיות של כלל ישראל, ובמיוחד של שומרי התורה.

התייצבנו, אלא מה? שעה זו שעה. אמרו שתיים, אז שתיים. מעולם לא אירע שהמחוג הקדים את משפחתנו הכבודה - משפחה שידעת לייקר את החיים על רגעיהם הקטנים, ולתת כבוד לזכרו של הסב אשר הנחיל את היוקר הזה. בשנה שעברה התחילו בדיוק בזמן שקבעו, וכך גם בשנה שקודם לכן, ובזאת שעוד לפני כן. המסורת עוברת שלובת זרוע עם דיוק וכבוד למילה, ולכן התפלאתי ונדהמתי מאוד כשהשעה שתיים הגיעה והמעמד עדיין לא התחיל. למרות כל האזהרות שנאמרות בלי מילים, כי מיותרות הנה, ולמרות ההכרה שנכנסה עמוק לתוכי עצמות משפחתנו, אלו שעמנו היום ואלו שאינם עימנו היום, זה קרה. עשרים דקות של השתוממות ואי הבנה. המהלך שכל כך מוכר בקרב משפחות אחרות, פתאום ביקר גם אצלנו. חיכו למישהו, והמישהו איחר, וכך ציפינו תחת השמש לרגע שהקב"ה, רק הוא לבדו, קבע לנו.

עשרים דקות עברו עלינו בהמתנה, ורק בשעה שתיים ועשרים התחלנו באמירת התהילים. כיון שכך, גם שעת הסיום התאחזה בעשרים דקות. כשסיימנו את כל מה שהיה לנו לומר מתוך הסידור וגם מתוך הלב, וכבר כמעט יצאנו ממתחם בית החיים, נתגלו לעינינו ארבעה אנשים שהלכו וקברו לעברנו. היו אלו שני אנשים מהחברה קדישא הנושאים עגלה, ואחריהם הלכו שתי נשים, האחת מבוגרת והשנייה צעירה. המחזה היה מוזר. ארך לנו רגע להבין כי מה שאנחנו רואים אינו אלא הלוויה. הלוויה קטנה כל כך. אנשי החברה קדישא ביקשו מאיתנו שנצטרף אליהם. הם אספו

את הנפטרת מתוך בית האבות שבו גרה. זוהי אישה ישישה בת למעלה מתשעים, שנפחה את נשמתה. המלוות היחידות שהגיעו היו גם האנשים היחידים בעולם שהיה להם קשר איתה - בתה היחידה, ועורכת הדין שניהלה את תיק החשבונות של הנפטרת. כן, כולם. אין מה להתלונן ולשאול מדוע לא הגיעו אנשים נוספים. פשוט, אין להם כל סיבה להגיע. לכאורה, במצב שכזה הייתה אותה אישה עלולה להיקבר כך, ללא קדיש וללא מניין.

אבל הקב"ה ברחמיו כבר הכין לה מניין, ועיכב את המשפחה הדייקנית שלנו בעשרים דקות תמימות, כדי שנוכל ללוות בת ישראל בדרכה האחרונה, והיא תזכה לכבוד אחרון ולמניין על קברה, יאמרו אחריה קדיש ויענו אמן.

כמה חס הקב"ה על כבודה של נפש מישראל!

✕ קצה חוט בחמלניק ✕

סיפור הרב ישראל מאיר גבאי שליט"א:

בית הקברות בעיר חמלניק הוא סיפור עצוב. הרשעים ימח שמם הרסו אותו, המצבות נעלמו, וכך יש שם שדה שתחתיו קבורים יהודים, שחלקם ידועים כצדיקי עולם. אני ידעתי את מיקום קברו של הצדיק הקדוש רבי אברהם דב מחמלניק זי"ע. הוא היה תלמיד של הבעל שם טוב, וכן מחותן שלוש פעמים עם נכדיו של הבעל שם טוב. היה לו גם קשר משפחתי להרה"ק בעל ה'תולדות יעקב יוסף' מפולנאה: יש אומרים שהוא היה חתן שלו, ויש אומרים שהוא היה נכד שלו. מדובר בצדיק עליון, שמן הראוי היה להציב על קברו ציון מכובד, מצבה גדולה ונאה לזכר עולם כראוי לאותו צדיק נשגב, שגם תשמש כסימן היכר לבאים שיזכו להשתטח על קברו ולפעול ישועות.

רציתי מאוד להקים מצבה על קברו, אך לא הייתה לי כל גישה לבית הקברות. בשביל להקים דבר כזה צריך אישור מראש העיר, וגישה טכנית לאזור. בית הספר שמוצב שם מקשה על העניין. אבל, לא אמרתי נואש. כבר שלוש שנה ואף יותר מכך, אני מחפש דרך להגיע לתוככי בית הקברות ולהציב שם מצבה.

לפני ארבע שנים, באחד ממסעותיי באוקראינה ישבתי בשולחן שבת יחד עם יהודי מהקווקז. הוא היה רווק כבן חמישים, נע ונד בארץ. כבר עלה לארץ וירד חזרה, והתגורר בקייב במשך תקופה. כדרכם של שני יהודים שאלתי אותו לשמו ולמקומו. בכלל, אני בעד להכיר אנשים. כל בן אדם מכיל בקרבו אוצר של ידע שמיוחד רק לו. יהודי מבני ברק יודע דברים שיהודי מירושלים לא יודע, יהודי ממעזיבז' מכיל במוחו פרטים ששום בורו-פארקי לא יכול להעלות על דעתו. מבחינתי כל אחד הוא אוצר בלום, ויכול להביא התקדמות בעזרת הידע שלו, במיוחד בתחום שאני כל כך מתאמץ בשבילו, איתור וחינוך קברי צדיקים.

שאלתי אותו, "מאין יהודי?"

והוא ענה לי, "אני גר בחמלניק".

ממונו - כפיקדונו. אינו מתגאה ואינו מתעצב אודות הונו.

ועוד תועלת. לבוטח פועלת. שאינו סומך על ממונו לתנאים מסוימים. גם בהאריך ימים. בעיניו - ממונו כפיקדונו לא יבעט. ולא ימעט. מלהודות לקונו על הונו תמיד בשמחה. באין אנה. בהפסד פרוח וחמדת זולת אין רצונו

השיר והשער

שירת קודש מרוממת
על פי ספר שער הביטחון

× הרה"ח ר' דוד קלצקין שליט"א ×

רק תבטח

בתהילים (קו, כ) מתואר חטא העגל. נעים זמירות ישראל מתבטא שעם ישראל המירו את הכבוד שלהם - את מלך העולם, בצורה של שור שאוכל עשב.

הם לקחו את הדבר הנשגב והגדול ביותר, והמירו אותו בשור, שכל מהותו היא אכילת עשב! וכי זה בר השוואה? האם ייתכן לערוך חילופין חסרי פשר שכאלו? זו הדוגמה שמוצא בעל 'חובות הלבבות' להביא על אנשים שבחרים לבטוח בבן אנוש, במקום ביוצר כול שהשגחתו פרושה עלינו בכל שעל.

בפסוק אחר (תהילים מ, ה) משבח דוד המלך את מי שבוטח בד' ולא פונה לכל מיני הבטחות חיצוניות, למטפלים אלו ואחרים, להבטחות אלה ואחרות, לשרלטנים שבמרכולתם הצהרות ללא כיסוי.

הנביא ירמיהו (יז, ה-ח) מזכיר את אלו שבוטחים בזרועו של בשר ודם, בכוחו ובעוצם ידו, ומגדיר אותם כארורים וככאלו שסרו מד'. לא פחות.

ומצד שני, מביא הרבינו בחיי מהנביא ירמיהו את המעלה של השם את יהוה במקום הנכון: "ברוך הגבר", אומר הנביא. המאמין בבורא הוא ברוך, ולא צריך לברך אותו בכל פעם מחדש, כי הוא במצב 'ברוך' באופן אוטומטי.

ויותר מזה: לא די בכך שהוא ברוך, אלא הוא זוכה גם שד' הוא המבטח שלו. יש לו על מה להישען, יש לו חסינות.

רבנו הגר"א מבקש להביא על פסוק זה דיוק נפלא: ידוע שבתנ"ך אין שום טעות דקדוקית, ואם משהו לא מסתדר עם הכללים - חייב להיות לכך הסבר.

לפי המסורת, מילה הכתובה בסוף פסוק, שטעמה 'אתנחתא', צריכה להיות מנוקדת בקמץ. אבל, בפסוק בירמיהו נכתבה המילה "מבטחו" בפתח. מסביר הגר"א דבר מפעים: כשאדם בוטח בבורא והקב"ה משלם לו וממלא לו את כל צרכיו, לא ייתכן שזה יהיה בקמץ - בקימוץ!

ד' נותן בשפע, בהרחבה, מידו הפתוחה. המילה "מבטחו" אינה מנוקדת בקמץ - היא חייבת את הפתח, כדי להזכיר את הברכה שזוכים לה הבוטחים בבורא.

"חמלניק": התרגשתי. הוא גר שם אמנם רק כמה חודשים, אבל זה ממש לא משנה לענייני. "אולי תוכל לעזור לי להשיג מראש העיר בחמלניק רישיון לבנות את הציון של רבי אברהם דב?"

הוא לא כל כך הבין על מה אני מדבר, וסיכמנו שאחרי שבת נגיע יחד לעיר הזו, ואני אראה לו בדיוק את מקום הקבר ואסביר לו מה שצריך לעשות.

נסענו, הראיתי לו, והוא אמר שהוא ינסה לעשות מה שהוא יכול.

לא ידעתי למה אפשר לצפות מהיהודי הזה. באופיו הוא שקט מאוד. עצם זה שהוא שוחח איתי בשבת, לא היה דבר שהיה חייב לקרות. אבל, אף פעם אי אפשר לדעת ממי תבוא הישועה.

כעבור כמה חודשים הוא התקשר אליי, ואמר שהוא מצא קצה חוט.

באופן כללי, הקהילה היהודית בחמלניק מתפוררת לגמרי. יש שם רק כמה זקנים וזקנות. הצעירים עזבו מזמן. ובכן, נודע לו שלזקנה היהודייה אחת יש השפעה על ראש העיר, והוא ממליץ לי לדבר איתה. הוא נתן לי מספר טלפון שלה. התקשרתי ותיאמתי תאריך ביקור.

התברר כי אישה זו יודעת הרבה יותר מכפי שיכולתי להעלות בדעתי. היא שפעה פרטים. הראתה לי את האוהל השבור, שבעבר איהל על מצבתו של רבי אברהם דב זי"ע, וכיום נותרו ממנו רק שרידים. הצביעה על מקומו של קבר אחים, ששם נהרגו תושבי העיר על קידוש ד'. היא גם הראתה לי בניין שמשמש כבית הבראה, ושאינו אלא מה שהיה בית הכנסת המרכזי.

הייתה לה גם דעה. היא אמרה שיש הרבה מה לעשות: צריך לעשות שילוט, שידעו שבית ההבראה היה פעם בית כנסת, וצריך לסמן את הקבר אחים.

אמרתי לה: "נעשה הכול, רק תני לי רישיון להקים מצבה על קבר הצדיק".

היא נכנסה עמוק לעניין. היא ידעה בדיוק מה קורה בעירייה. התוכניות לשיפוץ בית הקברות כבר הוגשו מזמן ולא אושרו, ועכשיו היא התחילה לדחוף ולשאול ולטעון. התברר כי אכן היא האדם המתאים, ועתה, ארבע שנים מתחילת הפעילות, כבר יש מצבה על קברו של הצדיק, זכותו תגן עלינו ועל כל ישראל.

הסיפור הזה מחזק אותי כי אכן אין ייאוש בעולם כלל. כמעט ארבעים שנה שום דבר לא זז, מנסים ומנסים ונתקלים בקירות, או נכון יותר - בחוסר קירות ומצבות... ופתאום הקב"ה שולח לי יהודי מקווקז, שמתגורר רק כמה חודשים בחמלניק, ודווקא זה שנראה כה שקט ומופנם, מתחיל להניע את הגלגלים עד הגיענו הלום.

× לטובתי התפשט העובש ×

חלפו מספר ימים מהרגע שבו לראשונה שמתי לב לריח של טחב שעולה מהקיר שמאחורי ארון הבגדים. זה לא הפריע לי. אני יודע שבעיות בריאות יכולות להיגרם מכך, אבל ברוך ד', אצלנו לא התגלו תופעות מיוחדות. בני הבית הניחו מפיץ ריח שהתגבר על ריח הטחב, וכך הסתדרנו מצוין.

הבעיה מבחינתי התחילה, כשראיתי שהעובש כבר מגיע לארון, ומכאן הדרך קצרה לבגדים. בשלב הזה הבנתי שאני חייב לעשות משהו, ולא לחכות שהמשכיר של הדירה יתעשת, כי הבגדים יקרים, וחבל שיתקלקלו.

החלטתי להזיז את ארון הבגדים. אזרתי כוח, ובמאמץ גדול הזזתי את הארון. הקיר שהתגלה מאחוריו היה צבעוני להחריד, אבל לא על זה באתי לספר, אלא דווקא על מה שהתגלה על הרצפה: שם מצאתי את שרשרת הזהב של אשתי. שרשרת זהב מיוחדת שהיא קיבלה מסבתא שלה לכבוד היותה בת מצווה. שרשרת שיש לה ערך כספי גבוה, כיוון שהיא עשויה זהב ארבעה עשר קראט, וגם ערך רגשי.

בהתחשב בכך שהדירה שבה אני גר - שכורה, לא היה כל סיכוי שבאופן רגיל אזיז את הארון ואמצא את השרשרת. שלח הקב"ה את העובש ועורר אותי לפעולה זו, וכך נמצאה האבדה היקרה.

כדור של עזרה

מאז ששימקה התחיל לקחת את התרופה יום יום, קרו דברים טובים.

בתחילה היה לו קשה להתרגל אליה, התיאבון שלו ירד, והוא היה נראה עצוב. הרופא החליף לשימקה את הכדור, ושימקה חזר להיות הוא. יותר ממוקד, לומד הרבה יותר טוב, אבל שימקה! עם כל החוויות והקריצות ו...כן. ממשיך להתמודד וללמוד את העולם בדרך הייחודית שלו.

מעתה נמשיך ונספר לכם כל מיני סיפורי השגחה והתמודדות, לא לפי הסדר, אלא ממש כמו שימקה שלנו, שקופץ מעניין לעניין אבל בסופו של דבר משיג את המטרות שלו, ואפילו יותר מכולם.

ערב פסח. שימקה כבר בן תשע. בבוקר הוא קם קצת מאוחר, והולך להתפלל במניין בבית הכנסת. אחר כך הוא חוזר הביתה ואוכל ארוחת בוקר ביחד עם אבא וברוך. בשלב הבא מתחילים לעבוד.

אימא עובדת על פינות קטנות בבית, הבנות ממיינות את החפצים שלהן בחדר הבנות, ואבא וברוך מנקים בסלון.

"אמא, אין לי מה לעשות", מתלונן שימקה.

"לך תסדר את המגירה שלך", אומרת אמא.

"אין לי מה לסדר שם", הוא טוען.

"באמת?" אמא שואלת ובאה לראות את המגירה של שימקה. "איפה כל הפקקים שאספת?" היא נדהמת. "זרקתי". "והמבצנים?" "שמי בגניזה". "והפנס שקיבלת בפורים?" "הוא נאבד מזמן". אמא לא ממשיכה לשאול. היא כבר מבינה את הרעיון. היא חושבת מה להציע לשימקה. לעזור לה? זה רק יפריע. לעזור לאבא וברוך? זה רק יפריע. לשלוח אותו ללמוד? זה דווקא רעיון טוב, אבל זה יהיה לו קשה מדי. עכשיו, בימי החופשה, שימקה לוקח את הכדור אחרי ארוחת הצהריים ואז הולך לבית הכנסת ולומד.

אז מה עושים?

הטלפון מצלצל, סבתא קליר על הקו. "מה נשמע, מה קורה? איך מסתדרים? מה דעתכם לשלוח אליי את שימקה? אני צריכה כאן בדחיפות משהו שיעזור. יש הרבה עבודה".

"שימקה?! סבתא, את בטוחה ששימקה יוכל לעזור?"

(מתוך מדור 'השמיים הם הגבול' - ק"ש"ר של אמון)

מתוך "מגזין השגחה פרטית" -
מגזין האיכות המעניק לכם ארגו
כלים ייחודי לחיים שלווים ורגועים.
להצטרפות חייגו: 02-502-2-502

× פי שלושה ×

מספר ר' אברהם ר' מירושלים:

רגע לפני שחתמנו על רכישת דירה בפריפריה, קיבלנו הצעה לדירה בירושלים במחיר שפוי. זו הייתה הצעה שאי אפשר לסרב לה, ממש כמו שאומרים המתווכים.

לא סירבנו. קנינו את הדירה, וקבענו את מגורינו במקום הקודש והמקדש. האוויר של ירושלים החכים אותנו ואת ילדינו, והתבססנו יפה בכל מה שקשור לכולל, לחידה, לבית ספר ולמקום עבודה. אבל, האוויר שבתוך הדירה היה מלא עובש וטחב. הצנרת הישנה שחררה לחלל הבית חומרים רעילים שלא היינו מודעים להם, וקשיי נשימה ובעיות עור הפכו לתושבי קבע אצלנו. רק לימים קלטנו שהסבל שהיה מנת חלקנו נבע מקירות הבית.

חוץ מזה, הלכו הקירות וסגרו עלינו. שמונה ילדים, כן ירבו, גידלנו בדירה הזאת, וככל שגדלה המשפחה כך התקטנה הדירה. המרצפות הספורות סבלו הכול, ואנחנו פסענו עליהן בתשומת לב מרובה, מתבוננים היטב היכן הוא המקום המדויק שבו נוכל להניח את כף רגלנו, בתוך הצפיפות.

דמינו ליונה הנביא בתוך הדגה. צפוף היה לו שם, וצפוף היה גם לנו. הוא שיווע מבטן שאול, ואנחנו שיווענו מחדר והול. ביררנו על אפשרות למכור את הדירה ולקנות מרווחת יותר במקומה, אך המחיר של דירתנו היה אפסי, וכל דירה שרצינו לקנות עלתה פי כמה וכמה מדירתנו המעופשת.

כהשתדלות, החלטנו לעשות מעשה. קנינו דירה קטנה להשקעה, בתקווה למכור אותה בהמשך. השכרנו אותה, ודמי השכירות עברו כליל לבנק, כדי לשלם את המשכנתא שלקחנו כדי לקנות אותה.

כמה התפללנו בימים ההם! כמה תפילות שפכנו! כמה בקשות ביקשנו - ושום רעיון, שום פתח להצלה, לא נראה לעינינו. בהיותי אברך השקוד על תלמודו, היה זה ניסיון עצום בשבילי, להמשיך ולהישאר בלימוד. שמי מבטחי בד', שבודאי יעזור לנו וישע אותנו. יום אחד מתקשר אלינו מתווך, ואומר שיש לו קונה לדירה שלנו, זו הדירה שקנינו להשקעה. התברר כי מיליארדר אחד נזקק לדירה בדיוק בגודל של הדירה הזאת, עם הנתונים הייחודיים שלה, המיקום והכיוון, והוא משלם טוב. כמה טוב? פי שלושה מהמחיר שבו קנינו את הדירה!

זה היה מרגש ומפעים, ומכאן התגלגל ההמשך בצורה מופלאה. באמצעות הרווח מהדירה להשקעה, עם דמי המכירה של הדירה שבה גרנו, קנינו דירה נאה, בגודל סביר בשביל משפחה כמו שלנו.

אנחנו מודים לד' על שענה לתפילותינו, ובהשגחה מופלאה הרחיב את גבולנו. מאז, בכל פעם שאנו צריכים ישועה, אנחנו מסתכלים סביב על הדירה שבה אנחנו חיים היום, ואומרים: מי שהביא לנו את הדירה הזאת, יביא לנו גם את הנצרך לנו עכשיו!

× טוב שהמצלמה נמכרה ×

מספר ר' שמואל שטיינהרט ממנצ'סטר:

המצלמה הטובה שלי נאבדה. אחרי תקופה של חיפושים הבנתי שאין לי כל סיכוי למצוא אותה, והתחלתי לתור אחר מצלמה חדשה. קיוויתי שאוכל למצוא מצלמה טובה שמישהו מוכר, כיוון שמצלמה חדשה אינה דבר זול.

בוקר אחד נכנסתי לתפילת שחרית בבית המדרש, ולפני התפילה עיינתי בלוח המודעות שבכניסה. משם בלטה אליי מודעה קטנה שאותה חיפשתי: יד שנייה, למכירה מצלמה!

מיד רשמתי לעצמי את המספר, ואחר כך נכנסתי פנימה, להתחיל בתפילה.

אחרי שחרית חייגתי למספר שרשמתי. התעניינתי על המצלמה, שאלתי שאלות וקיבלתי תשובות. אחרי כמה רגעים נזכרתי שעליי לשאול עוד משהו, והתקשרתי שוב. ביררתי היטב אודות המצלמה, עד שעברתי לשלב הבא וביקשתי לראות אותה בעיניי. שאלתי איפה מתגורר המוכר ומתי אוכל להגיע, וגם על כך קיבלתי תשובה מפורטת.

הטלפון הבא היה מהמוכר. הוא סיפר לי, תוך שהוא מצטער בצערי ושמח בשמחתו, שהמצלמה נמכרה. אפשר לשים באשפה את כל רשימת השיחות האחרונה. לצרף אותה

למצלמה שנאבדה.

ברגע הראשון אכן הצטערתי, אבל ברגע השני הודיתי לד' על השיעור שלימד אותי. תליתי את חוסר הצלחתי בכך שאת מספר הטלפון העתקתי מהמודעה עוד לפני התפילה. זו הייתה שגיאה מציד, שכן אין לאדם לעסוק בצרכיו לפני התפילה.

הקב"ה כל כך אוהב אותי! עם הכישלון שבאי קניית המצלמה, זכיתי לשים לב למכשול שנכשלת, ללמוד את הסיפור ואת מוסר ההשכל שבציודו, ולקבל עליי להבא לשים אל לב שלא לעסוק לפני התפילה בשום עניין שאינו לצורך התפילה.

בהמשך הקב"ה זימן לי מצלמה: לא בחצי מחיר, ולא בשליש, אלא בחינם. אבל זה כבר החלק הזניח בסיפור שסיפרתי לכם...

× שיעור על הדרך ×

מספר ר' יהודה ו. מירושלים:

אני אברך כולל, ומעוניין בעזרת ד' להמשיך ללמוד בכולל ולהקדיש את רוב היום ללימוד תורה. לאחרונה, בימי שישי יש לי שיעור של לימוד נהיגה. כיוון שאיני רוצה לפגוע בסדרי הכולל, בסוף כל שיעור אני מסכם עם המורה, שאת השיעור הבא נקיים ביום שישי הבא. וכן הלאה.

באחד מימי שישי ביקשתי לקבוע תור לשבוע הבא ביום שישי, והוא אמר: "ניפגש בשנים עשרה וארבעים".

אמרתי, "זו כבר שעה מאוחרת. אין לך שעה פנויה קודם לכן?" הוא התנצל ואמר שלא. אמרתי, "תקבע לי שיעור, אבל יכול להיות שבסוף אבטל אותו".

הוא הסכים.

זה היה די מתסכל. הרי המורה מכיר אותי, הוא יודע שאני לומד אצלו רק בימי שישי, אז למה הוא 'עושה' לי את זה? למה אי אפשר להתחשב, ולשמור בשבילי שעה מוקדמת פנויה ביום שישי?

רק בשבוע שלאחר מכן התברר לי איזו טובה צמחה לי מכך. במשך השבוע, בעקבות אירועים שונים, החלטנו לצאת לשבת נופש בטבריה. התקשרתי למורה ואמרתי לו, "אני רואה שהשעה שתים עשרה וארבעים ממש לא הגיונית לי. אני נוסע לטבריה".

"לטבריה? אין שום בעיה. אני גר בטבריה!"

זה היה חידוש בשבילי. "תבוא בזמן שקבענו, תיכנס לאוטו, והשיעור שלך יהיה כל הדרך עד לטבריה!"

ככה הרווחנו נסיעה ספיישל במכונית חדשה ונוחה, גם הספקתי שיעור נהיגה, וגם הגענו בנחת לעיר הנופש.

תודה לקל.

זכיתם לגילוי השגחה פרטית? שתפו אותנו! הגילוי שלכם עשוי להאיר לרבות יהודים
ספרו את הסיפור שלכם בקו השגחה פרטית 02.3011300 - בשלוחה 3 ואח"כ 0 (אחרי בחירת השפה)
או שלחו בפקס 02-6599189 או למייל המערכת A@023011300.COM

הבמה המרכזית לשיטות תובנות וחידוקים מן החיים

הבוטחים בהשם

לכבוד קוראי העלון 'השגחה פרטית'

ברצוני לשתף את הרבים בחידוק שהגיע עד לפתחי בהשגחה פרטית מופלאה.

במסגרת עבודתי כמטפל רגשי, תינה באוזניי אחד מהמטופלים את צערו על רצף אירועים מתסכלים שאירעו עימו בחודש האחרון: תקלה רצינית במנוע המקרה, נזילה במכונת הכביסה, קרע בחבל התוף של המייבש... והוא, אין הוא יודע כיצד לנהוג. האם עליו לחשוב על מה עשה לו ד' ככה? אולי נדרש ממנו להודות לבורא על כך שהנוק הוא בעצים ואבנים? ושמא יש לנהוג בשתי דרכים אלה?

"להודות - זה בוודאי", סברתי. "אך על השאלה האם יש להתכנס לחשבון הנפש, איני יכול להשיב על רגל אחת. יש לבדוק את העניין..."

אחריו נכנס יהודי אחר לפגישה, אותה פתח במילים אלה: "היה לי שבוע מוזר. מכונת הכביסה התקלקלה, וגם מכונת הייבוש סיימה את תפקידה. אשתי והילדים לא חשו בטוב. הסתפקתי: האם עליי לומר 'גם זו לטובה' גרידא, או שמא עליי להתבונן ולחשוב חשבונות של עולם?"

התפעמתי. אותן המילים ואותה השאלה נשמעות כאן פעמיים ברצף! להפתעתי, המשיך האיש: "פגשתי את הגאון רבי יוחנן וואזנער שליט"א, ראב"ד סקווירא, ושאלתיו על כך. הרב ענה ששני הדברים נכונים, אך בוודאי אין להיכנס ללחץ אודות השאלה 'מה עליי לתקן', אלא, אם כבר יודעים שיש מה לשפר, זה הזמן".

ראיתי בסמיכות הדברים את יד ההשגחה, ומיד בתום הפגישה מסרתי את הדברים למטופל הקודם...

כשפגשתי את הגר"י וואזנער שליט"א, שאלתיו האם דבריו הם למעשה ולהנהיגה לכל אחד ואחד, ואפשר לפרסמם ברבים. הרב אישר שאכן כן, והוסיף: לפעמים אני מורה אף להוסיף לומר פרק תהילים אחד.

וד' יעזור לכל אחד לעמוד בניסיונות החיים, להתחזק ולהודות את ד'.

בברכה מרובה

אהרן ישראל כץ, בורו פארק, ניו יורק

ביומו... שְׁכָרוֹ

מספר מוֹיִשִּׁי קָלִיין מִבֵּית שִׁמְשׁ:

תלמוד התורה שלי ממקם באזור שדרכו הולכת אִמָּא שלי לעבודה. לכן, הרבה פעמים קורה שבבקר אִנִּי הולכים יחד. באותו בקר הגיעה לביתנו העוֹזֶרֶת. זו עוֹזֶרֶת יֵרָאֵת שָׁמַיִם שָׁאֵנוּ סוֹמְכִים עָלֶיהָ. היא מגיעה לביתנו בשעות הבקר, וְנִשְׁאַרְתָּ בְּבֵית לְבָדָה - או ליתר דיוק: עם התינוק שלה, שִׁמְעִיעַ אֶתְּהָ לְעִבּוּדָה - וְכִשְׁאֲנַחֲנוּ חוֹזְרִים בְּצָהָרִים, הַבֵּית כָּבֵד מְחַכֶּה לָנוּ נָקִי וְנָעִים. הִלְכָנוּ יַחַד, אִמָּא שְׁלִי וְאִנִּי - אִמָּא - לְעִבּוּדָה, וְאִנִּי - לַתְּלִמּוּד תּוֹרָה. בְּאֲמִצֵּעַ הַדֶּרֶךְ נָפַל הַפְּלֶאפּוֹן מִהֵיד שְׁלִי אִמָּא שְׁלִי, וּמִתּוֹךְ הַמָּגֵן שְׁלִי נִשְׁרֹ-שְׁטֵרוֹת שְׁלִי כָסָף. "אוֹיֵ! זֶה הַכָּסֶף לְעוֹזֶרֶת!" נִבְהֵלָה אִמָּא שְׁלִי. "שְׁכַחְתִּי לְהַבִּיאָה לָהּ אוֹתוֹ!"

כְּשִׁשְׁאֲלָתִי מַה יִּקְרָה אִם נִתֵּן לְעוֹזֶרֶת אֶת הַכָּסֶף בַּפֶּעַם הַבָּאָה שֶׁהִיא תְּבֹא, הַסִּבִּירָה לִי אִמָּא שֶׁהַתּוֹרָה אוֹמֶרֶת לְשֵׁלֵם לְעוֹבֵד בְּיוֹם שָׂבוּ הוּא עֶבֶד. לֹא־אִמָּא הָיָה מֵאַחֵר מִדִּי בְּשִׁבְלִי לְחֹזֶר הַבֵּיתָה, וְלִכֵּן נִשְׁלַחְתִּי אִנִּי לָקִים אֶת הַמִּצְוָה. רָצִיתִי הַבֵּיתָה בְּמַהֲרָה, כִּדִּי שִׁאֲסִפִּיק לְהַגִּיעַ הַבֵּיתָה וְאַחֵר כִּי גַם לְהִיּוֹת בְּזָמַן בְּתִלְמּוּד תּוֹרָה.

הַגִּעְתִּי מִתְנַשֵּׁף. נִכְנַסְתִּי, וּמִיָּד שְׁמַעְתִּי אֶת הַתִּינוּק שֶׁל הָעוֹזֶרֶת, זֶה שֶׁהִיא תָּמִיד מְבִיאָה אֶתְּהָ אֵלֵינוּ, בּוֹכָה. לֹא הַבְנֵתִי לָמָּה הִיא לֹא מְרַגֶּשֶׁת אוֹתוֹ. כְּשֶׁהִתְקַדַּמְתִּי עוֹד בְּתוֹךְ הַבֵּית, נִדְּהַמְתִּי לְגִלוֹת אֶת הַדֶּלֶת שֶׁל חֹדֶר הַיְלָדִים סְגוּרָה. בְּאוֹתָהּ תְּקוּפָה הִיָּתָה בְּעֵינָה בְּדִלַת הַזֶּאֱתָ, וְנִתֵּן הָיָה לְפִתַּח אוֹתָהּ רַק מִבְּחוּץ. הָעוֹזֶרֶת לֹא יָדְעָה עַל הַבְּעִיָּה, וּמִשּׁוֹם מַה כְּשֶׁנִּכְנְסָה לְחֹדֶר הִיא סְגָרָה אֶת הַדֶּלֶת. פִּתַּחְתִּי אֶת הַדֶּלֶת בְּבֵת אַחַת, נִרְאֶשׁ כִּלִּי מִהֵנֶס שֶׁאִנִּי זֹכֶה לְהִיּוֹת שְׂתָף לִּי בְּאוֹתוֹ רָגַע.

אֲלוֹ לֹא הִיִּיתִי מְגִיעַ לְפִתַּח אֶת הַדֶּלֶת, הָעוֹזֶרֶת הִיָּתָה נִשְׁאַרְתָּ תְּקוּפָה בְּחֹדֶר לְמִשּׁוֹף שְׁמוֹנָה שְׁעוֹת, כְּשֶׁהַתִּינוּק שְׁלָהּ לְבָדוּ בְּסֻלּוֹ!!! ד' הַפִּיל אֶת הַפְּלֶאפּוֹן וְחִזַּק אוֹתָנוּ בְּקִיּוֹם מִצְוֹת נְתִינַת שִׁכָּר הָעוֹבֵד בְּיוֹם שָׂבוּ הוּא עֶבֶד - כִּדִּי לְהוֹשִׁיעַ אֶת הָעוֹזֶרֶת וְאֶת תִּינוּקָה הַקָּטָן בְּטָרֵם הָיָה מֵאַחֵר!

אַרְכָּה הַדֶּרֶךְ לָגוֹ

מספר מוֹיִשִּׁי דִּיטֵשׁ מִירוּשָׁלַיִם:

כְּשֶׁהִיָּינוּ מְסִיָּמִים אֶת הַלְמוּדִים בְּשָׁעָה שְׁלִשׁ, הִיָּתָה לִי זְכוּת קְבוּעָה לְקַחְתָּ אֶת אֲחִי הַקָּטָן מִהֵגֶן כְּחֹזֶר מִהַתְּלִמּוּד תּוֹרָה, וּבְכֵן לְכַבֵּד אֶת אִמִּי וְלְחַסּוֹ מִמֶּנָּה טְרַחָה עֲצוּמָה. יוֹם אֶחָד הַגִּעְתִּי לָגוֹ, וְהַפְתַּעְתִּי לְגִלוֹת שֶׁהוּא נֶעוֹל וְרִיק. עַל הַשֹּׁעַר הָיָה תְּלִי דָף וְבוֹ נִכְתְּבוּ הַמְּלִים הַבָּאוֹת: "עֲקֹב הַפְּסָקָת חֲשִׁמֵּל, עֲבַרְנוּ לְלַמֵּד בְּחֹדֶר הַכְּנֻסִים שֶׁל

בֵּית הַכְּנֻסֶת אֹהֶל יוֹסֵף:

הַבֵּיתִי סְבִיבִי וְלֹא יָדַעְתִּי מַה לַּעֲשׂוֹת. אִנִּי מְכִיר אֶת הָאֶזְזוֹר שֶׁל הַתְּלִמּוּד תּוֹרָה. אִנִּי מְכִיר רַק אֶת הַמְּקוֹמוֹת הַקְּבוּעִים שֶׁבָּהֶם עָלִי לַעֲבֹד כָּל יוֹם, וְעַל בֵּית הַכְּנֻסֶת הַזֶּה, מַעוֹלָם לֹא שְׁמַעְתִּי...

הַתְּחִלְתִּי לְלַכֵּת מִכָּאן לָשֵׁם וּמִשָּׁם לָכָאן, מְחַפֵּשׂ אֶת בֵּית הַכְּנֻסֶת הַמְּדֻבָּר, וּמִסְתַּבֵּר.

עֲבָרָה בְּמָקוֹם אֲשֶׁר עִם יְלָדִים. בְּקִשְׁתִּי מִמֶּנָּה פְּלֶאפּוֹן וְהַתְּקַשְׁרָתִי לֹא־אִמָּא שְׁלִי, מִתָּאֵר לָהּ אֶת הַבְּעִיָּה.

אִמָּא שְׁלִי רָצְתָה לַעֲזֹר לִי, כְּמוֹכֵן, אֲבָל הִיא אִמָּרָה שֶׁהִיא זֹכֶרֶת רַק אֶת שֵׁם הָרַחוּב שֶׁל אוֹתוֹ בֵּית כְּנֻסֶת, אֲךָ לֹא אֶת מְסַפֵּר הַבֵּית...

הַחֲזַרְתִּי אֶת הַפְּלֶאפּוֹן לֹא־אִמָּא, מִדָּאָה.

"בְּדֶרֶךְ כָּל־אִנִּי מְקַשֶּׁבָה לְשִׁיחוֹת שֶׁל אֲחֵרִים", הִיא אִמָּרָה לִי בְּמִבְּחָה, "אֲבָל בְּמִקְרָה שְׁמַעְתִּי מַה דְּבַרְתָּ, וְהַבְנֵתִי שֶׁאֶתְּהָ מְחַפֵּשׂ אֶת הַמְּקוֹם שֶׁבוֹ נִמְצָא הָגֵן שֶׁל אַחֲזָן שְׁלִי... הִנֵּה, הוּא נִמְצָא שָׁמָּה!"

הִיא הַצְּבִיעָה עַל הַמְּקוֹם שֶׁמִּמֶּנָּה

נִכְנְסִים לָגוֹ, וְאִנִּי הוֹדִיתִי לָהּ

וּמַהֲרָתִי לָשֵׁם. תּוֹךְ שְׁתֵּי דְקוֹת

כָּבֵד יְכַלְתִּי לַעֲדֹכֵן אֶת אִמָּא

שְׁלִי שֶׁבְּרוּךְ ד', הַכֹּל הַסִּתְּדֵר

וְאֲנַחְנוּ בְּדֶרֶךְ הַבֵּיתָה.

תְּזַכֶּרֶת מְשֻׁמִּים

מספר דוֹד מִבֵּית שִׁמְשׁ:

בְּכָל יוֹם שְׁשִׁי, בְּדִקוֹת הָאֲחֵרוֹנוֹת שֶׁלִּפְנֵי סִיּוֹם הַלְמוּדִים, מְחַלֵּק לָנוּ הַמְּלַמֵּד דְּפִים רִיקִים, וּמְכַתֵּיב לָנוּ מְסַפֵּר 'וֹרְטִים' עַל הַפְּרָשָׁה. יֵשׁ לִי חֵבֶר צְדִיק, שֶׁשֵּׁם לֵב שֶׁבְּשָׁעָה הַזֹּאת כָּל הַיְלָדִים כָּבֵד עִם תִּיקִים מֵאַרְגָּנִים - וּמְסַבֵּר לָנוּ לְפִתַּח קְלִמָּרִים, וְלִכֵּן בִּימֵי שְׁשִׁי הוּא מְבִיא בְּקִבְעוֹת חֲבִילַת עֵטִים, וּמִמֶּנָּה הוּא מְחַלֵּק לְכָל־אֶחָד.

בְּאֶחָד מִימֵי שְׁשִׁי לְקַחְתִּי מִמֶּנָּה עֵט, וּבְסִיּוֹם הַשְּׁמוּשׁ, בְּטָעוֹת הַכְּנֻסֶתִי אוֹתוֹ לְכִיס בְּמָקוֹם לְהַחֲזִיר לְחֵבֶר מִיָּד.

בְּהַמְשָׁךְ הַיּוֹם יָצָאתִי לְקִנּוֹת מִשְׁהוֹ דְּחוּף לְכַבּוֹד שִׁבְתָּ, וּבְדֶרֶךְ לְחִנוּת שְׁמַעְתִּי אֶת אוֹתוֹ חֵבֶר קוֹרָא

לִי. כְּנִרְאָה גַם הוּא יָצָא לְסִדּוּרִים

אַחֲרוֹנִים שֶׁל יוֹם שְׁשִׁי. הַקּוֹל

שֶׁלוֹ הִזְכִּיר לִי מִשְׁהוֹ...

"עֲצֹר רָגְעוּ!" קִרְאתִי לְעֵבֶר.

שֶׁלִּפְתִּי מְכִיסִי אֶת הָעֵט

שֶׁלוֹ וְהַגִּשְׁתִּי לוֹ. הַשְּׁגָחָה

פְּרָטִית שֶׁל מִמָּשׁוֹ!

הַדּוּעוֹת פִּינֵת

יְלָדִים יְקָרִים!
בְּכָל יוֹם רִאשׁוֹן עוֹלָה סִיפּוֹר חֲדָשׁ מֵאֵת הַמְּחַנֵּךְ
הַנּוֹדֵעַ הָרֵב קִלְמֵן רוֹזֶנְבֵּרְגֵּן שְׁלִיט"א.
קוֹ הַשְּׁגָחָה פְּרָטִית לִילְדִים: 02-3011901

יֵלֵד יְקָר! רִאִית הַשְּׁגָחָה פְּרָטִית?
שְׂתָף אֶת עִם יִשְׂרָאֵל בְּסִיפּוֹר שְׁלָךְ!

הַתְּקַשֵּׁר לְקוֹ הַשְּׁגָחָה פְּרָטִית לִילְדִים: 02-30-11-901
הַכֵּס לְשִׁלּוּחָה 4 (לְאַחֵר בְּחִירַת הַשְּׁפָה) וְהַקְלַט אֶת הַסִּיפּוֹר שְׁלָךְ.

פרק 4
מתוך 4

נפילה למטרה

רפאלק'ה, שנצלל מהמנזר אך גדל הרחק מיהדות, הוא בבר קשויש, הנזכר בהוריו בגעגועים. יצחק, בחור ישיבה, שבר את רגלו, ולאחר כשבוע הוא יוצא ל'חזוק' בישיבה בצפון. שם עליו לעבר בקרת אצל אורתופד.

מספר הר"ר אברהם ש' שליט"א:

מדי שבוע אני זוכה להפיץ את עלוני 'השגחה פרטית', ותמיד הערימות נחטפות במהירות שיא. אולם, באחד השבועות האחרונים קרה דבר יוצא דופן: מסיבה שאינה מובנת, נשארה אצלי כמות קטנה של עלונים שלא חולקו לפני שבת. תהיתי לעצמי כיצד זה קרה, אך לא ידעתי שלקדוש ברוך הוא יש תוכנית מדויקת עבורם.

במוצאי שבת החלטנו לנסוע עם כל המשפחה לתפילה בקבר רחל אימנו. הילדים שלי, שמחוברים בכל ליבם לעלון, ראו את חבילת העלונים שנותרה בבית ואמרו: "אבא, בוא ניקח את העלונים איתנו, נחלק אותם לאנשים שם". הסכמתי, והם לקחו את הצרור בהתלהבות.

כשהגענו למתחם הקבר, החלו הילדים להפיץ את העלונים בין המתפללים. פתאום ניגש אליהם יהודי אחד, הביט בעלון בעיניים בורקות, ואמר להם בהתרגשות עצומה: "אתם לא מבינים מה עשיתם עכשיו! בכל שבת אני רגיל לקרוא את העלון הזה, והשבת הוא לא הגיע לבית הכנסת שלי. כל השבת הייתי בצער גדול, ושאלתי את עצמי איך אתחיל את השבוע בלי דיבורי האמונה האלו. והנה, רק הגעתי לכאן לקבר רחל, ובדיקו בנקודת הזמן הזו ד' זמן לי את העלון, ישירות מהידיים שלכם!"

הבטתי בילדי והתרגשתי עד דמעות. הבנתי ששום עלון לא נשאר סתם; הוא פשוט חיכה בנאמנות לאותו יהודי שהצטער על חסרונו, כדי להגיע אליו בהשגחה פרטית מופלאה.

התחזקתם מהעלון? רוצים לזכות את הקוראים?

שלחו למערכת במייל או בפקס, או השאירו הודעה בקו 02-30-11-300 בשלוחה 9/9

השגחה בשטח מבט אל נקודת הפצה של עלוני "השגחה פרטית".

✕ המקום: בית שמש, שכונת רמה ב'

✕ נקודת החלוקה: בתי הכנסת ורשתות החדש שבשכונה

סמטאותיה התוססות של רמה ב' בבית שמש שוקקות חיים בכל שעות היממה. קול התורה מהדהד מכל פינה, ובתי הכנסת הרבים המאכלסים את השכונה מלאים מפה לפה באברכים ובילדי חמד. אל תוך הפסיפס המרהיב הזה נכנס מדי שבוע האורח המיוחד - עלון 'השגחה פרטית', ומחולל מהפכה שקטה של אמונה.

החלוקה מתפרשת על פני מספר בתי כנסת מרכזיים בשכונה, אך הביקוש הולך וגדל ללא הפסקה. בכל שבוע נחטפות הערימות במהירות שיא, והתושבים מעידים כי העלון מכניס רוח מרעננת של אמונה, ביטחון ותחושת השגחה עמוקה - בכל רחבי השכונה, ובכל בית שאליו הוא נכנס.

סיפור מיוחד במינו מתרחש בצרכנייה השכונתית: אחד השכנים של המפיץ, העובד כמוכר במקום, הפך לשותף פעיל בהפצת האור. הוא מספר על לקוחות קבועים שפשוט "לא מוותרים" על המנה הרוחנית שלהם. מדי שבוע הוא מתעקש לקחת חבילה נכבדת של עלונים ישירות מהמפיץ, ושומר אותה בנאמנות מאחורי הדלפק, בעבור אותם לקוחות שלא מוכנים להעביר את השבת בלי סיפורי ההשגחה. כך, בין המוצרים הבסיסיים לבין צורכי השבת, מחולקת הצידה הרוחנית האמיתית, הממלאה את הלבבות בשלוה ובביטחון בבורא עולם.

זו ההזדמנות שלך לעשות שינוי אמיתי!

פתח גם אתה מוקד הפצה באזור שלך ותזדה חלק מזיכוי הרבים.

הפעולה שלך משנה חיים. התקשר עכשיו ל-6176* שלוחה 4 או ל-02-3011511

חדש!

400 עמודי תוכן

בעריכה מחודשת ובניקוד מלא

הסיפורים שחיזקו רבבות

בענייני הזהירות בכבוד הזולת עכשיו ברשת חנויות 'אור החיים'

סיפורים מרתקים ומעוררי השראה על יהודים טובים שעזרו לזולת ונשמרו בכבודו, על אנשים שסלחו וראו ישועה, על החסדים שמתגלגלים בינינו, ועל כולם חופף חסד ה', השגחה פרטית מיוחדת בענייני בין אדם לחברו. הסיפורים כתובים ביד אמן, לקוחים מתוך העלונים של 'השגחה פרטית', בסגנון שכבש את העולם החרדי. בשפה נעימה, קולחת, עם הומור ומסר נוקב.

אותיות
מאירות עיניים,
בעיצוב נעים
ומרחיב נפש

ספר שמעלה על נס מידות טובות, סבלנות, חסד, אחדות וסליחה, וממחיש איך נראה עולם של אמונה בהדגש מיוחד על כבוד הזולת.

קח גם אתה שותפות בזיכוי הרבים העולמי,

ותזכה לישועות בכל העניינים!

התקשר עכשיו ל-6176* שלוחה 4 או ל-02-3011511

✕ זכות הפצת האמונה לעי"נ הר"ר ר' עקיבא דוד בן הרה"צ ר' משה יהושע צוק"ל

✕ לזיווג הגון פנחס בן פרידא

✕ ד"מ בן ב"מ לזיווג הגון ואמיתי משורש נשמתו בקלות ובמהרה בניין שלם בניין עדי עד

מפיצים
אמונה
לכל יהודי
בכל העולם

העלון יוצא לאור גם באידיש ובאנגלית | לקבלת העלון במייל שלחו בקשה לכתובת B023011300@GMAIL.COM

לפניות בעניין תוכן העלון: השאירו הודעה במס' 02-3011300 שלוחה 9/9

או שלחו לפקס 02-6599189 או למייל המערכת A@023011300.COM

יש לנהוג בו כבוד כדרך שנוהגים בתשמישי מצווה, דהיינו להכניסו לעטיפה קודם השלכתו, כגון בשקית שאינה שקופה. והמחמיר יגנוז.

תכלית העלון היא לקרב את האדם לבורא עולם, חלילה שהוא יהיה זה שיפריע להתפלל ולשמוע קריאת התורה.

היכל החתם סופר

מליון שוביני בגשימת וחרות
שול ערנא ורגנא החתם סופר זיע"א

גליון ס"ה • פרשת דברים • ד' אב תשפ"ו

בפתח ההיכל

אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל

בילקוט שמעוני (המז חשצג) הביא משל מפליא ביותר על מקראי קודש ריש פרשתן. משל לזקן סמוך למיתתו שרצה לכתוב נכסיו לבניו, אמר להם לבלר אי אפשר לקיים הדייתקי, אא"כ ישאלוהו מקודם לזקן כמה דברים לראות שדעתו מיושבת עליו. שאלוהו אם העומדין לפניו הם בניו והשיב הן, בית זה שלך והשיב הן, באיזה שכונה אתה דר, והשיב באיזה שכונה, ומשך אמר להם לבלר שהדייתקי קיימת.

"כך בסוף ארבעים שנה כשבא משה להוכיח את ישראל התחילו ישראל מהרהרין לומר תאמר שהוא בדעת שפוי, כיון שהרגיש אמר להם חייכם שאני אומר לכם דבר עד שאומר לכם באיזה מקום אני ואתם תנונים, והוא אומר במדבר, באיזה מדבר, והוא אומר בערבה מול סוף, מי הם שכניו והוא אומר בין פארן ובין תפל ולכן חצרות, וכמה ימים יש לנו ממצרים, וכן אתה מוצא שהיו שואלין אותו באיזה יום וכמה ימים מכאן לסניי והוא אומר אחד עשר יום מחורב, מיד כששמעו ישראל שברר להם הדברים, אמרו לו אמור כל מה שאתה רוצה שדברין נראים..." והוא לכאורה פלאי שיחשדו ישראל במשה רבינו שמה אינו שפוי בדעתו מחמת זקנה, בעוד שהתורה הק' מעידה (דברים לו, ז) לא כהתה אינו ולא נס ליחו.

ומבאר רבינו (דרשה לו' אב, דף שלט ע"ב ומשם בת"מ בפרשתן), דהנה מצאנו בירמיהו הנביא שכתב נבואתו שבתשעה בחודש הובקעה ירושלים (ירמ' לו, ז), ואילו אנן קי"ל (תענית כו:) דבשבעה עשר בו הובקעה, ובירושלמי (תענית פ"ד ה"ה) מתרצ' דבאמת היה ב"ז בתמוז, אך בבלוב חשבונות יש כאן, דמחמת הצרות טעה בחשבון וחישב שהוא ט' בו. ומבאר רבינו, דכבר בשעת נבואתו טעה ירמיהו, שכשהוא רואה גודל הצרות הקשות דעדה על בני ישראל בגלותם נתבלבלו חשבונותיו: **"כשראה ירמיהו זה בנבואה חזות קשה אז נצטער הרבה בחזותו, כמו אימה חשכה גדולה נופלת עליו, וכל ארכבותיו נוקשים וחיל ורעדה אחזתו, ואף על גב שאז עמד בדביקות בה' ובחזיון רוח הקודש, מכל מקום מרוב צערו היה סבור שראה העתיד להיות ביום תשעה, כו' ושוב כשהקיץ מנבואתו וידע שטעה, מכל מקום ציוה עליו לכתוב כך כדי לידע כמה מהצער הגיעו אז"**.

ומעתה, יובן גם חשש בני ישראל אודות משה רבינו שמה אינו מיושב בדעתו, שהרי אם ירמיהו שראה רק חורבן בית ראשון נתבלבלו עשתונותיו וטעה בחשבונות, הרי משה רבינו הראהו הקב"ה את כל הארץ גו' עד הים האחרון (לו, ד), ופרש"י: **"אל תקרי הים האחרון אלא הים האחרון, הראהו הקדוש ברוך הוא כל המאורעות שעתידין לארץ לישראל עד שיחיו המתים"**, ומעתה ודאי יש לחשוש שנתבלבלו חשבונותיו. ועל כן שאלוהו באיזה מקום ובאיזה זמן הם מצויים וכו', והראה להם שדעתו מיושבת עליו.

אלא דתמיה, איך באמת נשאר משה רבינו מיושב בדעתו בראותו גודל צרות ישראל ולא נתבלבלו חשבונותיו לכה"פ כירמיהו. וכתב רבינו, דזהו הסיבה, שבשונה מירמיהו, הראהו הקב"ה למשה עד הים האחרון, ועד בכלל, וכיון שראה עד הגאולה העתידה שוב לא נתבלבלו חשבונותיו מן הצרות העוברות דרך לשם. [ואולי הוא על דרך 'אז ימלא שחוק פיניו שיתברר למפרע הצורך והתועלת בכל הצרות והגלויות, ולכן בהסתכלות רחוקה עד ליום העתיד, שוב אין התפעלות מכל הצרות והיסורים].

א סריאן לבר
פארן

פנינים מתורת רבינו

ערוכם בשפה ברורה לשולחן השבת

אין רצונו להוסיף לי כח זה, וזה שאמרתי לכם "לא מפי אני אומר כן אלא הקב"ה גזר כן", ועל כן "איכה אשא לבדרי".
(על התורה עמוד ז')

ישראל ממועטים עצמם ואין מחזיקים עצמם בעלי תבונה אמיתית

וְאָמַרְתָּ אֶת רָאשֵׁי שְׁכֻנְיֶיךָ אֲנָשִׁים חֲכָמִים וְיִדְעִים וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם רָאשֵׁי עַלְיֶיךָ וְגו' (א, טו).

ופירש רש"י נבונים לא מצא וכו'. ונראה דזה שבח לישראל שלא מצא נבון, שהחכם היינו דבר ששמע מרוב, ונבון היינו המבין דבר מתוך דבר. והנה בישראל כתיב (להלן ז, יז) אתם המעט, שאתם ממועטים עצמכם (חולין פט). וא"כ אינם מחזיקין עצמן למדרגה זו שיהיו מובטחים בעצמם דתבונה שהוציאו היא אמיתית (ורבי אליעזר הגדול לא אמר דבר שלא שמע מפי רבו מעולם, סוכה כח, שלא החשיב עצמו להיות מבין), וזה נבונים לא מצא, מתוך שישראל מיעטו עצמן ולא החזיקו עצמם לנבונים.

(ת"מ עמוד י"ג)

גם השופטים ישמעו בין אחיהם

שָׁמַע בֵּין אֲחֵיהֶם וּשְׁפָטָתָם צֶדֶק בֵּין אִישׁ וּבֵין אָחִיו וּבֵין גֵּרָו (א, טו).

יאמר על דרך 'איזהו חכם הלומד מכל אדם' (אבות פ"ד מ"א), וזהו שמע בין אחיהם, שהשופטים גם הם ישמעו בין אחיהם, כמו שאחיהם המה השומעים לקול מוריהם, כך גם השופטים ישמעו לכל האומר דברים אמתיים, יהיה מי שיהיה, וזהו שמוע בין אחיהם כמוכם כמוהם, כולכם תשמעו.

הרב זוכה להבין האמת ע"י קושיות התלמיד

וְהִדְבֵּר אֲשֶׁר יִקְשֶׁה מִכֶּם תִּקְרְבוּן אֵלַי וְשִׁמְעַתִּי (א, יז).

אמר חז"ל 'מתלמידי יותר מכולן', וזאת על ידי שהם שואלים ומקשים (עי' פירש"י תענית ז), רצונו לומר כי האמת הטמון מעיני הרב בתחילה ורחוק עדיין מכליותיו, כשהוא מסביר להתלמיד מוצא התלמיד מקום שאלה וקושיא, ובשמוע הרב הקושיא, על ידי זה מתקרב אליו פני האמת הטמון מתחילה, על דרך דלא חספא ומוצא מרגניתא (יבמות צב), וזה שאמר **והדבר אשר יקשה מכם, על ידי אותה הקושיא תקריבוני אלי**, יתקרב הדבר יותר אלי, ושמעתי בשכלי ואסביר לכם.

חייגו:

0733.454.678

טלפון תמי (0733)

ארה"ב:

1-605.615.70.10

טעמו וראו כי טוב

מאות שיעורים חדשים, שיחות, וסיפורי קודש
מתורת מרגנא החתם סופר זיע"א

לשה"ק אידש אנגליה צרפתית

כמו"נ תוכלו בקו זה להירשם לקבלת הגיליון,
ואפשרות מענה על מדור 'לחידודא'

קו היכל
החתם סופר

ואתפלפל כדת

עדברי נאוי הדורות העלפלים בתורת רבינו

ספיקו של רבינו בתשעה באב שנת תקע"א

רבינו הוכרח לאכול והרהר בדעתו כדת מה לעשות אם יקראו התלמידים לעלות לתורה • חולה האוכל בתשעה באב, האם צריך להקפיד שלא לאכול מאומה יותר ממה שזקוק לחוליו? • קריאת התורה של תשעה באב הוא חובת התענית או חובת היום?

"והרהרתי בדעתי אם ישאלוני התלמידים המתפללים בבהמ"ד שבבית..."

רבינו מספר בתשובותיו (א"ח סי' קנז), אודות ספק שעלה בלבו בתשעה באב שנת תקע"א, זאת לאחר שסבל מחולי בזה היום והוצרך לאכול. וז"ל: "ביום ט"ב תקע"א החלתי והוצרכתי לשנות בעו"ה והרהרתי בדעתי אם ישאלוני התלמידים המתפללים בבהמ"ד שבבית האם יקראוני להעלות אותי לס"ת למנחה בקריאת ויחל מה אשיב להם..." ומתחיל רבינו לישא וליתן בדיון זה כשמוסקנתו ברורה "ונ"ל פשוט דיכולתי לעלות לתורה לקרות ויחל כמו שאר כל אדם". וכן בסוף דבריו: "מ"מ באה סליקני דחולה האוכל בט"ב עולה לתורה במנחה בלי שום פקוק לפע"ד". כשהוסף: "כתבתי זאת והצטתי לפני מופלגי תורה ובעלי הוראה והסכימו עמי לדינא".

והנה יסוד דין עליה לתורה ביום התענית כשאינו מתענה, מקורו מדברי מהר"ק (שרש ט), אודות הקהילות שהיו מוכרים דמי עליה ראשונה בפרשת בראשית בדמים מרובים, והיו מורמים לכהנים לצאת, ונשאל שם אם יכול הכהן לסרב, ואחד מהוכחותיו שאינו יכול הוא: "ממנהיגו שנהגו בכל קהילת צרפת להתענות בו בה"ב אחר פסח ואחר סוכות וכו' ואפי' הכי מעשים בכל יום שדוחים כבוד הכהנים כדי לקיים מנהג זה כשאין התענה באותן תעניות, יצא הכהן מב"ה ועמד לקרות בתורה ישראל המתענה וכו' ולא ראיתי כהן שמפקפק בדבר מעולם לומר לא אצא מבית הכנסת אלא אקרא בתורה וכו' והכי נמי לא שנא וכו'". והיינו דמזה שהכהנים אינם יכולים לסרב מלצאת ביום התענית כשאין מתענים ואינם יכולים לעלות לתורה, ה"ה נמי שאין יכולים לסרב מלצאת בשבת בראשית לצורך המכירה.

והב"י (הקס"ו) הביא דבריו וסיים עליהם: "נראה מדבריו שאין עומד לקרות בתורה מי שלא מתענה". וכן פסק בשו"ע (שם) דאם אינו מתענה לא יעלה לתורה. אלא דנחלקו הג"ח (שם) כשעולה הוי איסור ממש או לא. דבב"ח כתב דאם קראוהו כבר יעלה, וכו' המג"א דלאו איסורא עביד אם עלה. אבל הט"ז כתב דהוי ממש איסור ברכה לבטלה.

דרך רבינו, מהר"ק לא קאמר אלא דאין אנו מחוייבים לכבד הכהן ראשון כשאנו מתענה

רבינו מביא את הדין ה"ל, אך עכ"ז כותב להתייר, מג' נימוקים. ראשית, כתב רבינו לתמוה על גוף פסק המחבר, דאין יתכן להוציא מדברי מהר"ק דאין להעלות לתורה מי שאינו מתענה, הא כל דברי מהר"ק שם הם להוכיח שהכהן אינו יכול לסרב מלצאת בשביל שלא יצטרכו לקרותו, ואם באמת באינו מתענה אינו יכול לעלות, א"כ מהו הכונה "שיטעון הכהן לא אצא אלא אקרא בתורה...", הרי אסור לו לקרות בתורה, ולאו ברצונו תליא מילתא כלל.

ומבאר רבינו את דברי מהר"ק באופ"א, דודאי מותר לכהן לעלות לתורה, אלא דעכ"ז אם אינו מתענה אין אנו מחוייבים לקרותו לתורה ראשון, והטעם: "אין אנו מחוייבים לקדש הכהן לקרותו ראשון אלא בשיש לו שותפות עמנו באותו קריאה, וכמו דלכבר ראשון אם שלשה אכלו כאחד וא' מהם כהן מחוייב לתת לו כוס של ברכת המזון משום וקדשתו לברך ראשון, ומ"מ לאת שלשה ישראלים אוכלים א' מהם מחוייבים בזימון וכהן אוכל במקום אחר אינם מחוייבים לכבדו לברך ראשון כיון שאין לו שיתוף בבהמ"ד הלז, ה"נ כיון שהוא אינו משותף בחיוב אותה קריאה עם המתענים כגון במנחה א"כ אינם מחוייבים לקדשו כלל", ומעתה שפיר כתב מהר"ק דאין דהיה הכהן יכול לעלות.

למעשה גם רעק"א בתשובתו (תניא סי' א) נתקשה על הילפוטא מדברי מהר"ק, אך הוא הוכיח מזה רק נגד דעת הט"ז דהוא איסור לעלות לתורה, דבזה לא היה שייך ללמוד לשבת בראשית. אך לדעת הב"ח והמג"א דדיעבד יכול לעלות אלא רק לכתחילה הוא דלא יעלה רק יצא, בזה שפיר למד מהר"ק לשבת בראשית דגם כאן היה הכהן יכול להתעקש ולעלות לתורה. [ונבאמת דלדעת רבינו עדיין תמוה קצת, מה דיליך מהר"ק מתענית לשבת בראשית. הרי בתענית אין לו שיתוף, ואין חובה לכבדו ולאו בעל דברים הוא כלל].

ומיהו, כדי להעמיד דברי הב"י, מבאר רבינו דפירש דברי מהר"ק בקריאה של שחרית, דבזה אף דבקריאת ויחל אין הכהן יכול לעלות, מ"מ טוען הכהן לא אצא ותקראו פ' השבוע ואעלה לתורה כדינא [שהרי בה"ב הם בלא"ה ימי קריאה], ומדלא שמעינן ליה, הוכיח מהר"ק דאין הכהן רשאי לסרב [אמנם

מדברי המג"א שם לכאן לא משמע כן, שהרי הוא העמיד דברי המחבר והמהר"ק דוקא ביום שאינו של קריאה או במנחה].

טעם שני להתיר: הרי גם החולה אסור לו לאכול יותר מהנצרך לחוליו, וא"כ הרי הוא בכלל התענית

עוד כתב רבינו טעם שני להתיר, והוא, דלא קאמרי ב"י ומהר"ק דאינו עולה, כי אם בתענית בה"ב, שמי שאינו מתענה אינו בכלל תענית כל עיקר, אבל בתענית תשעה באב, הרי גם חולה ישנו בכלל התענית. זאת כי: "הלא לא הותר לו אלא כדי צרכו וחיותו, ואם די לו בשתיה לא יאכל, ואם די לו באכילה פעם אחת לא יאכל ב' פעמים, ולא יותר ממה שצריך, וגם שארי ענינים אם אינו צריך לנעול ולרחוץ ולסוך אסור לו לעשות א' מאלה, נמצא שהוא מן המתענים ומהחוייבים בדבר". ומעתה אף לדעת ב"י שפיר יכול לעלות לתורה, דהא הרי הוא בכלל מתענים.

והנה מאי דפשיטא ליה לרבינו דגם חולה האוכל בת"ב אסור לו לאכול יותר ממה שצריך לחוליו, מצאנו בזה חולקים, ומשני צדדים. ראשית, ידועה ספיקו של הערו"ל (כריתות יח: ובשול"ת בנין ציון סי' דל) בחולה שאכל ביו"כ ככותבת, האם צריך ליזהר שלא לאכול שוב, או אחר שאכל שיעור כבר איבד תעניתו ואין לו ענין להשלימו. והיינו אם חובת העינוי הוא על כל היום, או על כל רגע ורגע. והביא שם מדברי התרוה"ד (סי' קנז) דמי שאכל ב' צומות יותר מכשיעור, אסור לו אח"כ לאכול עוד, דסוף סוף יש איסור אכילה מדרבנן. אך דחה דאינו ראייה משם, דשם אכל באיסור וחולה בהתירא קאכיל [ויל"ע עוד בספרת החילוק] ע"ש. ובערו"ל כתב דהסברא נוטה דבאמת א"צ להמשיך התענית. ודברי רבינו כאן הם כדברי כל הפוסקים החולקים בזה ופשיטא להו דגם אחר שאכל, עדיין חובת תענית עליו מכאן ואילך.

אמנם, בדברי רבינו מבואר עוד, דהיה מקום לומר ד'חולה' בד' צומות לא גזרו עליו חז"ל כלל תענית, ואוכל כדרכו בכל ימות השנה. זאת על פי לשון הרמב"ן (תורת האדם אבילות ישנה עמ' פה ע"ד) שחולה שהוא צריך לאכול אין צריך אומד, אלא מאכילים אותו, "שבמקום חולי לא גזרו רבנן" (ה"כ"פ המחבר סי' תקנ"ד סי' ו'). וכן מטו בשם הגר"י מבריסק (הובא במוע"ז ח"ז סי' רנב) שדייק מלשון "לא גזרו רבנן", דחולה שאין בו סכנה לא חייבוהו תענית כלל, ושפיר אוכל כדרכו תמיד.

ומיהו מעצם הדבר דלא בעינן 'אומד' אין להוכיח דמותר לו לאכול יותר ממה שצריך לחוליו, דהתם הכונה הוא רק דאין צריך לאומדו אם יבא לסכנת נפשות מחמת התענית. דגם חולה שאין בו סכנה פטורוהו מתענית, אך זהו במה שהוא זקוק למאכל ומשתה מחמת חוליו יותר משאר בנ"א, ולא יותר מכן.

טעם שלישי - קריאת התורה של תשעה באב הוא חובת היום ולא מחמת התענית

טעם שלישי כתב רבינו לחלק מדברי מהר"ק, דודאי בתענית בה"ב קריאת התורה דויחל הוא מחמת התענית, ולכן מי שאינו מתענה לא יעלה. אבל בתשעה באב יום פורענות: "ט' באב יום הוא שנתחייב בקריאת התורה שחרית ומנחה, אפילו מי שאינו מתענה בו לא יצא מכלל חיוב הנ"ל, ויומא קא גרים". והרי זה כמו קריאת התורה דמועדים שהם חובת היום, וקריאת התורה דשבת שהוא מחמת יום השבת [וגם אם אינו מעגן את השבת יכול לעלות]. והאריך רבינו עוד לדון דאף במנין שכולם אוכלים לו, להסתפק לחייבם בקריאה"ת עפ"י הנ"ל. וקצר מצע זו מלהאריך עוד.

והנה האחרונים הקשו על רבינו בזה, דהרי לא מצאנו כלל במועדים שיש בהם קריאה מחמת היום, שיהיה קריאה במנחה. ועל כרחק לכאן הוא מדין התענית (שו"ת לחם שלמה א"ח סי' קה אות ב).

וברעק"א (קמא סי' כד) נסתפק דכוותה בחולה שהוצרך לאכול ביום הכיפורים, ופשיט"ל דבקריאה"ת דשחרית יכול לעלות, שהרי קריאה זו מחמת היום היא ולא מחמת התענית. אבל במנחה מסתפק אם קריאת פרשת העריות הוא מחמת היום, או הוי כמו קריאת ויחל דתעניות בשעת המנחה, וא"כ מי שלא התענה אינו עולה. ואסיק בצ"ע. ופליג בזה ארבינו דפשיט"ל דקריאת מנחה דשאר תעניות הוא מחמת התענית.

מדור נושא פרסים: הגרלות מיוחדות בין המשיבים

להודות

חידושים עיוניים עיתונותיים ז"ע

ואתה העם צו לאמר אתם עבדים בגבול אחיכם בני עשו הישבים בשעיר וייראו מפכם ונשמרתם מאד, ולכא' תמוה וכו' אחים אנו לעשו, ולמה זה נאמר לנו "בגבול אחיכם בני עשו"?

שו"ת חת"ם אבה"ע ז"ח סי' פח

בין המשיבים בחודש אב, תתקיים הגרלה

פרס שני:

2 זוכים כ"א בסך
ש"ח 400

פרס ראשון:

1,000 ש"ח

תשובות ניתן להחזיר באופנים הבאים:

- בנדרים פלוס בקטגוריית "היכל החתם סופר"
 - בטלפון 0733.454.678 שלוחה 4 (לאחר בחירת השפה)
 - במייל CH3131325@gmail.com
- יש לצייץ, שם, כתובת, טלפון, ומקום לימודים.

יש לשלוח כל תשובה בהודעה נפרדת.

בקרוב קדושיכם

שבחי עין ו"עבדי צדיקי וצאורי הדורות

הרה"ק רבי שלום מקאמינקא זצ"ל

בוצינא קדישא

באותו מעמד סיפר כבוד חותני [מהרש"א סופר זצ"ל] מה ששמע מבנו של הראווער עילוי הרבי דקאמינקא [כך קראוהו בצעירותו], בנו ר' יהושע סיפר לכבוד חותני נ"ל אבי ז"ל אמר לחבר א' נגיד ... שאם יח' בווינען יסע לפ"ב לראות מהות הגאון בעל חתם סופר. כאשר בא לחזרה שאל אותו אבי, נו מה ראית. השיב הלה, באתי לפרעשבורג, ובאותו מעמד הרב ישב עם התלמידים, שאלו אותי אם אני ת"ח, נו מה השבתי, הן. באתי שמה ראיתי יושב בקאפעליש שלו בבתי עינים בלי בלאזע"ד [משום ע"ה]. אמר הגמרא וה[ארה] באצבעו כתינוק בן יומו, וכאשר בא לסימני הש"ס יע"ל קג"ס או כדומה, אחז בדחילו ורחימו, ואמר לתלמידים: 'נו מיט זאגען, דאס זענען סתרי תורה'. [עכשיו תאמרו כולכם ביחד, כי תיבות אלו הן סתרי תורה]. וכאשר שמע זאת אבי [-הנה"ק מהר"ש מקאמינקא זצ"ע], [אחז] תיכף בקאפעליש שלו, [ואמר]: 'או וואָ, או וואָ, אַ בוצינא קדישא'.

מתוך מנקס הגר"י שטערן, נעתק בסופרי המלך חת"ס עמ' רלד

שיירי רבינו החת"ס הם רזין דאורייתא

תלמיד א' [של רבינו החת"ס זצ"ל] נסע לא"י, ועבר דרך קאמינקא, כי רצה להיות בפולין ... ושבת אצל אבי [הנה"ק מהר"ש מקאמינקא] זצ"ל, ושר שיירי החתם סופר לשבת. במוצאי שבת ביקש אבי שיאמר לו השירים, וכאשר שמע צעק: 'רזין דאורייתא, רזין דאורייתא'. כל זה סיפר ר' יהושע ז"ל [בן הרה"ק מהר"ש מקאמינקא], וכך שמעתי מחותני [מהרש"א סופר] (שליט"א) [זצ"ל].

שם

ברבנות דרעזניץ (יא)

מובלים המה אל ארץ אחרת ושם יסחרו בו ואפס כי תם הכסף אצלנו...

סגירת בית הכנסת הקדושה מחמת חוב המיסים

גם לשנה האחרת בדרשת ז' אדר שנת תקנ"ה בק"ק דרעזניץ, מזכיר מרן מצב הפרנסה, ומבכה את סגירת דלתי בית הכנסת הקדושה מפני חוב המסים שהוטלו עליהם. וז"ל (דרושים ואגדות חת"ס עמ' רד):

"והנה מתחלת שמעי שרוצים לסגור בית הכנסת מקדש מעט שלנו, אחזוני לחללה ורתת, ושמעתי מאנשים כשרים וטובים דפה לא שמו לבם על זאת, ונחמוני כי לא חדש היא לכם שכבר הורגלו בזה מימים ימימה, על כל ריב ונגע סוגרים דלתים, ועתה בהפתחו היה ההרגל כל כך בין ההמון, עד שנצטערו בו שפתחו שערי העזרה בזמן הקור הלזה. הרי אנו רואים איך הורגלו בצרות עד שלא שמנו נגד פנינו היותינו לבזיון וקצף בעיני העמים, מה היהודים האומללים עושים מבלי בית תפלה ומקום תורה כידוע, ובכל זאת אנו לי-ה ולי-ה עינינו, ואנו נדחקים ונגשים בנתינת מסים וארנונות ופרנסה בצמצום ולא בריח, ובכל זאת לא שכחנו שם אלקינו..."

ובעמדו במקלות בדרשתו בק"ק דרעזניץ ביום ח' טבת שנת תקנ"ט, התמרמר מאוד על עניות הנוראה בקרב עם בני ישראל תושבי העיר ששררה בעת ההיא, וזלה"ק (דרשות חת"ס עב ע"ב):

"...ולמה לא תזכרו צרות עצמיכם, אם לא תחוסו לכבוד החכם המזהיר אתכם, ראו עול הגלות וכובד הפרנסה שגרם לנו מיתת הצדיקים וגלות השכינה... והנה גם בהעדר הצדקה מעניי ישראל, מכל מקום ונוגשיך צדקה, מה שאנו נותנים מסים וארנונות נחשב לנו לצדקה... ואם כי הוא רע ומר מכל מקום נחשב לנו לצדקה..."

"והנה מכאן נחזה נשיב ללבנו אם צדקנו באחת משני אלו, כי אם לבד עניי עירנו מתים ברעב רחמנא ליצלן מרוב דוחק, אשר לא שמעתי ממש כזה מעולם בכל מקום תחנוני, והם מסתפקים ממש בקרמי דאגמא ולא ימצא להם רחמנא ליצלן".

"עוד ראיתי שערוריה בעת עשיית השומא אין אחד מעשירי [עם] אשר ישא כאשר יסובל, רק מסיר מעליו עול הגלות, והוטל על הבינונים, וצעקת דלים עלתה השמימה, וה' הטוב יכפר, ומי יתן שומע לי להסיר מוטה וגזלת הרבים הצועקים ונענים".

עוד כתב שם (עג ע"ב, מהדור"ח עמ' רמז): "עניינו ואבינונו מסתפקים במועט דמועט אוכלים ממש כדי לקיים הנפש, ואנחנו מושפלים עד מאד..."

רוצים לסגור בית הכנסת שלנו, פנים בית הכנסת בדרעזניץ העומד על תלו עד היום

גזירות המסים הכבדים על יהודי מעהרין

צרה נוספת צרורה שהעיקה ומחצה את קהילה קדושה דרעזניץ יחד עם שאר קהילות מעהרין, היתה גזירות המסים הכבדים עד למאד שהושת על היהודים ביד קשה. זאת במסים ממסים שונים, החל ממס כללי על כלל הקהילה שהיתה 'שוץ-געלד', מס הגנה, כביכול עבור ההוצאות המיוחדות שמוציאה המדינה עבור הגנת היהודים. ומסים הללו הוטלו בהתאם לנכסי בני הקהילה, כשראשי הקהילה צריכים לשום את כלל נכסי ובתי יהודי העיר ועפ"ז הושת עליהם גובה המס [ושבועיים אחר שנתקבל מרן ברבנות ק"ק דרעזניץ וקודם הגיעו לשם, ביום י"ח אלול תקנ"ג, מצאנו שומא כזאת מדרעזניץ, שנחתמה אף בטבעת רב המדינה מהר"ם בנעט זצ"ל, שהי' מוטל עליו לאשר כל תקנה של קהלה].

אף כל משא ומתן ועסק שנגמר במעהרין הזקיק את הצדדים לשלם מס מיוחד שבזכותו קיבלו חותם [שטעמפ"ל] מיוחד מהמלכות [ועי' בתשובות חת"ס א"ח סי' קיג שמשלשים הלשינו על קהילת היהודים במעהרין] שהיהודים מוכרים את החמץ לפני פסח בלי חותמתם וכאל תשלום מסים על מכו זה. והקיר"ה פטרם מתשלום מסים כיון שאין עודים כן כי אם משום דתם, והיו בזה מערערים על כל המכירה שאין לה תוקף ע"ש]. וכך עוד מסים ממסים שונים.

המסים הללו שהוטלו בסכומים עצומים וכבדים, העיקו על בני הקהילה בדרעזניץ עד למאד, כשלפעמים כשבני הקהילה לא עמדו בתשלומי המסים סבלו צרות ורדיפות. ואף סגרו את דלתי בית הכנסת הגדולה עד שישלמו את חובות המסים. ולהלן כמה פעמים שהתייחס רבינו לצרה זו.

רבינו מתאונן על כובד עול המיסים

בדרשת ז' אב שנת תקנ"ד בק"ק דרעזניץ, מזכיר מרן גזירת המיסים והעניות, ומזכיר שם שלמות כל העניות הקשה מפרנסים בני העיר את לומדי התורה [כמו שהובא בשבועות הקודמים שהפליג רבינו את השפע שהשפיעו להם בני העיר בדרעזניץ]. וזל"ק (דרשות חת"ס ח"ג עמ' עד):

"אתה ה' ידעת כובד עול פרנסתנו, בועת אפינו נאכל לחמנו, וכמה יגיעות ניגע עד אשר נביא טרף לביתנו לחם לפי הטף, ומי יכול לסבול עול מדהבה מסים וארנוניות, כל היום לוחם ילחנו לשקול כספנו לעניים מרודים, להובילם למדינה אחרת מקום אשר לא נשיג ממנו שום פרנסה וכלכלה ובכל זאת אנו מפרנסים לומדי תורתנו..."

ואם תאמר על זה אנו נתבעים על שלא קבענו בעצמנו עתים לתורה, הלא על צוארנו נרדפסו להביא טרף לביתנו, יגענו ולא הונח לנו, ואנו מרבים שפע להם ואנחנו מתים ברעב, ואפילו התמצית לא זכינו לשנות, כאשר קרה לנו עתה במדינתנו, כי כספנו וזהבנו

לשון קדשו

ייצוצי אור ע"ר פרשת השבוע
בלשון קדשו ש"ר רבינו זי"ע

"נבון" מהו?!

נבון הוא מי שאומנותו להיות נבון • מי שאומנותו להתבונן מעצמו קודם למעשה הוא הנבון • הנהגה זו מורה על אהבתו ודבוקותו בהשם יתברך ותורתו

הבו לכם אנשים חכמים ונבונים (א. ג.)

פירש רש"י (פסוק טו) ונבונים לא מצא, וגם פירש רש"י זה ששאל אריוס את רבי יוסי, מה בין חכמים לנבונים, עיי"ש, וצריך ביאור. הוה יודע, כי לא יתואר בשם חכם מי שאינו מבין דבר מתוך דבר, ושכלו זך ונקי, וחכמתו שלמד הוא מסולת מנופה, כי אם יהיה ספוג שהוא סופג את הכל (אבות פ"ה מט"ו), הרי הוא כחמור נושא ספרים. אך לא יתואר נבון אלא מי שאומנותו להיות נבון, על דרך משל רופא שאומנותו להיות רופא אומן, ובקי גם כן בחכמת הניגון, מכל מקום לא יתואר מנגן, אלא רופא הבקי בחכמת הניגון, וכן בהיפוך. וכן חכם אף על פי שהוא מבין, מכל מקום אינו עוסק להבין דבר מתוך דבר, אלא לעת הצורך שיבוא לפניו דין וספק אזי מעיין בהקדמותיו המסורים בידו בחכמתו, ומתבונן בהם ומוציא הדין לאמתו. אך הנבון הוא שאומנותו תבונה, שעסקו כל היום להתבונן ולחדש חדשים, ואם לא יבוא לפניו שום ספק, מכל מקום הוא מתבונן בעצמו כאיבעיא שבע"ס (עירובין נב:) רגלו אחת בתוך התחום ורגל אחת בחוץ התחום מאי, והוא מורה על אהבתו ודבוקתו בה' יתברך ותורתו, ולכשיבוא לפניו כיוצא בזה יהיו הדברים מחודדים בפיו ומשוננים, ואילו לא מצא משה רבינו ע"ה, אבל חכמים שהם נבונים מצא בודאי.

ומזה תבין היטב שאלת אריוס ותשובת רבי יוסי עם המשל שהמשיל לשולחני חנוני. ומה שאמר חז"ל (שם ק:) בני יששכר לא אשכח בימי משה רבינו ע"ה כוונתה, שהם יודעי בינה ועתים לדעת מה יעשה ישראל (דברי הימים א. יב ג), היינו כנ"ל שהיו מתבוננים מקודם לדעת מה יעשה ישראל אם יארע ככה.

(תורת משה עמוד י"ג)

ענייני דיומא

שביעי אור ע"ר רבינו בחיפה זי

ערב תשעה באב אצל מרן החת"ס זי"ע

על כל גדותיו, וכאשר אכל את הסעודה המפסקת על הקרקע נטל את הכוס הלזה לקיים מה שנאמר האכלתם לחם דמעה ותשקמו בדמעות שליש.

כאשר סיפר תלמידו נאמן ביתו הנ"ל את המעשה הנפלאה הזאת כך אמר לי הגאון יוסף חיים זאנענפעלד זצ"ל - היה מוסיף עליה דברים כאלה, גם אנכי נסיתי לילך בעקבות רבי ולאחוז במנהגו הלזה ועלתה גם בדי, אמנם גברה עלי אחר כך חולשא רבה עד שהוכרחתי להיות מוטל על ערש דוי איזה זמן..."

וממשיך שם בזכרון למשה: "בהמשך להמעשה הנוראה הזאת, מן הראוי להזכיר מה שהביא הגאון בעל דברי

שערי חיים על מקרא קודש (בנהלים קל"ו) "אם אשכחך ירושלים בשם מרן החתם סופר, כי האר"י הקדוש לא היה צריך לעשות זכר חצוני בשבת חזון, והגם שלש בגדי שבת, כמו בשאר שבתות, אבלו שמור בלבם, לא כן אני שצריך להתפעלות חיצונית, על כן דרכי שלא ללבוש בגדי שבת למען יהיה זכר החורבן נגד עיני".

בספר זכרון למשה (עמוד 104) הביא מכתבו של הגאון בעל חשב סופר זצ"ל בזה

הלשון: "אמרת אני בלבי שלא אמנע הטוב ממנו וארשוש בעטי עט סופר מהיר מה ששמעה אזני ממקור נאמן מפי איש קדוש הלא הוא הגאון הצדיק מארי דארעא קדישא רבי יוסף חיים זאנענפעלד זצוק"ל בהיותי לפני איזה שנים בארצו הקדושה תובב"א, וזכיתי להסתופף בחצרות קדשו, תחת אחד השיחים סיפר לי הגאון המנוח זצ"ל כי שמע מרבי משה נאוואמעסטא, אשר היה בן ביתו של מרן החתם סופר, ועלה אחר כך לארץ הקודש.

כי פעם אחת בערב תשעה באב אחר חצות היום, ראה שהחתם סופר מתבודד בחדר מיוחד, והנה היה חפץ מאוד לדעת מה זה ועל מה זה, הלא לעת כזאת אין עוסקים בלימודים או בהלכה, ועלתה בידו להציץ מבין החרכים, ומה נוראה המחזה אשר ראו עיני איש אלקים היה יושב ומקונן, לפניו מונח ספר אחד ובידו כוס, עיניו היה זלגו דמעות והושיט את הכוס בכל פעם לקבלם עד שנתמלא

הליכות והנהגות

דברי ונחמיה רבינו ז"ל

חודש אב ויום תשעה באב (ב)

תפילתו בתשעה באב

תפילת ערבית ושחרית של תשעה באב התפלל בבית הכנסת הגדולה, ולא בבית מדרשו (לקחב"ח הקדמה לח"ג, ועי' במנהגי חת"ס פ"ג הערה כ), דאולי רצה להורות בכך על דברי חז"ל שתשעה באב נקרא "מועד", ועל כך יש לנהוג בו כמנהג ביום טוב).

הנחת תפילין

היה מניח תפילין בצנעה קודם תפילת שחרית, וקורא בהן קריאת שמע (מנהגי חת"ס פ"ב הערה ד, ועי' ספר פסקי חת"ס עמו' קמ"ג, ד"ל טעמו מפני שהחמיר מאוד שלא לקרות קרי"ש בלא תפילין, ע"ש. ובמנהגים להגר"מ סופר פ"ג הערה כ"ב כתב שנהגו כן בעקבות רבו מהר"ל אדלער שנהג כן).

תפילת שחרית

בתפילת שמונה עשרה של שחרית, היה הש"ץ אומר "ענינו" (הגהות השו"ע סי' תקנ"ז, ואף שבט"ז ובנו"כ בשו"ע שם יש דעות בזה, כך הורה רבינו). ונוהגין לומר קדיש בין קריאה למפטיר, וכן נראה להורות (הגהות אורח סי' רפ"ב, ועי' הגהות רעק"א סי' תקנ"ט). ויישב והעמיד את מנהגו של ישראל שלא לומר תחנון בתשעה באב אפילו הוא נדחה (תו"מ השלם דברים עמוד כ"ו).

אחר צעות היום

ביום התענית, לאחר צעות היום, היה מתייחד בחדרו ושוהה שם עד לתפילת המנחה, אותה התפלל בבית מדרשו. ולא נודע במה עסק אז בחדרו (לקחב"ח הקדמה לח"ג).

שאלת שלום

כל אדם אסור בתשעה באב בשאלת שלום, ולא רק תלמיד חכם אסור בכך (הגהות אורח סי' תקנ"ד, ועי' שהוא פלוגתת הראשונים).

חולה הצריך לאכול בת"ב

חולה שצריך לאכול בתשעה באב, אם די לו בשתיה, לא יאכל, ואם די לו באכילה מועטת לא יאכל אכילה מרובה, וכן אם מספיק לו כדי חיותו לאכול פעם אחת, לא יאכל ב' פעמים (שו"ת אורח סי' קנ"ז ד"ה ועדיין, ועי' שו"ת מהר"ם שיק אורח סי' רפ"ט), וכשאוכל יאכל בצנעה (עי' בספר פסקי חת"ס עמו' קמ"ג בשם הלבנון מרדכי שרבינו שהוצרך פ"א לאכול בת"ב מחמת חוליו, הסתגר בחדר, והסתיר אכילתו אפילו מהרבנית), ויכול לעלות לתורה אפילו במנחה, כי אפילו מי שאינו מתענה לא יצא מכלל החיוב, דיומא קא גרים (שו"ת אורח שם, וראה בזה באור במדור ואתפלפל כדל).

מוצאי תשעה באב

אחר צאת הכוכבים, קודם תפילת ערבית, היה שותה משקה "קאפפ" (מנהגים פ"ב אות ו, ולקחב"ח בהקדמה לח"ג), ולאחר תפילת ערבית היה מקדש את הלבנה [ולא בימים שקודם ת"ב, ולא נהג לאחר ליימים שאחר כך] (הקדמה לחתן סופר על מקנה וקנינים בזה אבות עמו' ב), ובגמרא התענית, היה נותן צדקה, לקיים דברי חז"ל (ברכות ו:): "אגרא דתעניתא צדקתא" (אלה תולדות עמוד כ"ח).

מתשעה באב ואילך

מה שאמרו דימי חודש אב ריע מזליה, ולכן ישראל שיש לו דין עם עכו"ם לא ישב עמו לדין בימים אלו, אין זה אלא עד תשעה באב, אבל לאחר שעברו ימי הצער, הרי הוא כחודש אחר, וקורין אותו "מנחם אב", וכל שכן אחר ט"ו אב, דאיתא יו"ט ואפסקיה, ונסו יגון ואנחה וששון ושמוחה ישיגו (הגהות אורח סי' תקנ"א סעי' א, עי' הדעות בזה במ"א שם סק"ב ומשנ"ב ושעה"צ שם. ועי' הקדמת רבינו לספר זכרון. גם ראה לרבינו בתשובתו חלק אורח סי' י"ב שחתם "עש"ק ב' מנחם ק"פ", ולא הזכיר כלל שם חודש אב, מאידך יש תשובות באופן אחר, ראה מנהגים להגר"מ סופר פ"ג הערה ל"ב. ועי' משכב"ז הכתב סופר במכתב הנדפס בקובץ "צפונות" גיליון י"ב, לענין שם החודש שצריך לכתוב בגט אחר ת"ב, ובדעת החת"ס בזה, ועי' בשו"ת להורות נתיח"ח סי' נ"ב מה שהביא בזה עוד מדברי רבינו בדרשות).

היכל המעשה

עבודת וספרי הוד עקדישת רבינו ז"ל

כי כל האיש אשר הלך אחרי בעל פעור השמידו ה'...

שרבינו יוכל לשפוט את הרשעים בכוונתו, ובכך יתקדש שם שמיים! השיב להם החתם סופר: 'תאמינו לי שבכח לימודי תוספות הזה - והראה באצבע על תוספות במסכת סנהדרין - אוכל לעקור כולם מן השורש, ידעתי גם ידעתי כי רצון יראיו יעשה ה', אבל אין חפצי ברצון כזה, כי גם ענוש לצדיק לא טוב, אולם השי"ת הוא לא יוכל להביט אל און, והוא כבר יביאם במשפט!'

אך היו גם פעמים יוצאים מן הכלל, אשר כדי להעמיד הדת על תילה, לעצור בידי המחטיאים את הרבים, פעל החתם סופר בכוח התורה גם בדרך אחרת...

באותו שבת קודש, שבת נחמו, לאחר השבוע המסעיר שער על יהודי פרשבורג, עם פתיחת בית הספר הקלוקל, והמעשה המחפיר של סעודת ההוללות ביום צום תשעה באב, עמד מרן החתם סופר בבית מדרשו ודרוש דרש לעיני כל ישראל כמשה מפי הגבורה.

את דרשתו ביסס על פסוקי הפרשה (דברים ט, ד-ו) **עניכם אראת את אשר עשה ה' בבעל פעור כי כל האיש אשר הלך אחרי בעל פעור השמידו ה' אלקיך מקרבך, ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כלכם היום.** יש לזקק' - 'שאל החתם סופר בדרשתו - מהו החידוש הגדול בכך שה' השמיד את ההולכים אחרי בעל פעור, ואילו הדבקים בה' חיים כולם, עד שהכתוב מדגיש ואומר 'עניכם הרואות', שהוא לשון של דבר חידוש שאינו מובן מאליו, והלא לכאורה כך צריך להיות, שהקב"ה מעניש את החוטאים.

אבל התשובה היא, שבחתימת פרשת ואתחנן כתוב (ו, י) **ומשלם לשנאיו אל פניו להאבדו לא יאחר לשנאיו אל פניו שלם לו,** ותרגום אונקלוס 'ומשלם לשנאיו טבון דאינון עבדין קדמויה בחייון לאובדיהו', הרי שבאמת דרכי ה' להטיב לרשע בעולם הזה. ברם, כל זאת אם הוא רשע לעצמו, אבל המחטיא את הרבים ומסית לאחרים, אין ראוי להאריך לו, למען לא יתגנפו אחרים על ידו. וזו כוונת הכתוב: 'עניכם הרואות' - אל תאמרו כי נגע לא יקר באהליכם אם בשרייתם לבכם תלכו, כי עניכם הרואות 'את אשר עשה ה' לבעל פעור כי כל האיש אשר הלך אחרי בעל פעור' - כולם ממש - 'השמידו ה' אלקיך מקרבך', והטעם, למען 'אתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כולם היום' - דהיינו שלא יסיתו ולא ידחיו אתכם מלהסתפח בנחלת ה' כל הימים.

כך דרש החתם סופר בקול חוצב להבות אש, ולא היה מן הצורך להסביר ולבאר כלפי מי הדברים אמורים...

הדברים הנוראים עשו רושם גדול למטה בלב כל השומעים, אבל גם עשו רושם למעלה, כאשר התקיים 'ותגזר אומר ויקם', וכל אותם אנשים רשע אשר העזו נגדו ופתחו את בית הספר הקלוקל, כולם נענשו מן השמים למות במיתות משונות ולא השלימו שנתם. באחד מהם נתקיימה קללת התורה 'לצבות בטן ולנפול ירך', חברו של ידו בנפשו ותלה עצמו באילן, השלישי טבל עצמו בנהר 'דאנוי' סבילה עולמית. וכן כולם מצאו את מותם במיתות משונות.

אחד מהם אשר נותר בחיים, בראותו את אשר נעשה עם חבריו, והבין כי מרה אחריתו, ברח לנפשו לעיר מלוכה ווינה, משם כתב מכתב אל מרן החתם סופר וביקש מחילה ממנו שישאל לו עול פשעיו, ושיזכיר אותו בתפלתו שלא תאונה אליו רעה, אולם החתם סופר ענה לו במכתב: 'אזכיר אותו בתפילת יולמלשינים אל תהי תקוה, ואכן לא ארכו הימים אשר גם זה נאבד מן העולם.

מאותו היום והלאה, ישיבה פרשבורג בהשקט ובשלווה. שוב לא היה מה שהריבץ עז להרים יד בתורת משה, וכל העם ישמעו ויראו ולא יזידון עודי!

(מקור: שו"ת המושל, עמוד קל, שם חתם סופר וכתב שגם אחרי מפלת הרשעים, לא הראה רבינו החתם סופר ז"ל שום סימן של שמחה במפלת אייביו, כאשר רגיל היה להזכיר תמיד את המאמר 'בנפול אייבך את השמח')

אם עוד היה מי מתושבי פרשבורג שסבר לתומו שיש גבול לחוצפה ולעזות מצח, וניחם את עצמו שברגע האמת הם בוודאי לא ירהיבו עוז לעשות את הצעד הנורא הזה, באה כעת המציאות המבישה וטפחה על פניו:

שערי בית הספר החדש נפתחו לקול צהלתם של העשירים אשר ענו עזות, אלו השקיעו את מיטב כספם לצוד ברשתם הוריים תמימים, ובאותו בוקר מר, בחודש אב בשנת תפ"ז, נצפו כמה הורים שבמקום להוליך את בניהם להתחנך בחינוך הטהור הישן, הובילו את ילדיהם להתחנך בחינוך מסוג חדש אשר אחריתו מי יסורנו.

היו אלו ימים קשים של מאבק על ציפור נפשה של היהדות הנאמנה. ימים בהם נפרצו פרצות בכרם בית ישראל, שועלי ההשכלה בעלי ארס הקידמה, פרצו חומות מגדלי ושוטטו בין הכרמים להשחית את פירות קודש ההילולים, ולחצוב להם בארות נשברים אשר לא יכלו מים.

זה לעומת זה עשה האלקים, ולעומת מלחמת אש דת השערה אשר נלחם בהם מאור הגולה רבינו החתם סופר ז"ל, ועמדו בשער להתריע ולהזהיר מול כל שינוי כלשהו במסורת בית ישראל, עמדו כנגדו אותם אנשי ממון וזרוע אשר אמרו ללשונו נגביר שפתינו אתנו מי אדון לנו, הם לא נשאו פני איש גדול בענקים אשר עמד לנגדם, ולא חדלו לרגע ממעשיהם הנלוזים, כשהם מקבלים גיבוי ועידוד מאת המשכיל הרשע אהרן ח'ורינער 'ראבינער, המכונה ע"י מרן החת"ס בשם הראוי לו 'אח"ר', ששימש בתפקיד 'רב' בעיר 'אראד', והוא בקלות ראש עודד הכנסת שינויים במסורת ישראל.

היטב ידעו אותם פורצי גדר, כי אם אין גדיים אין תישיש, ואם רצונם לחולל שינוי בקרב ישראל, עליהם להתחיל תחילה לשנות החינוך בקרב צעירי הצאן, ולהקים בית ספר בו ילמדו הילדים ברוב שעות היום לימודי מדע וחכמות חיצוניות וזרות, ורק שעה מועטת ילמדו לימודי תורה, וכך יעלה בידם להתלעלע את השתילים הרכים בטרם יגדלו ויהיו לאנשים.

הרעיון להקים בפרשבורג בית ספר זה עלה ויורד כמה פעמים במשך אותן שנים, שכן בכל עת שחבורת המשכילים העשירים פרסמו שוב על דבר הקמת בית הספר, הם נתקלו במאבק עיקש מאת מרגא החתם סופר אשר הפר את עצתם וקלקל את מחשבתם.

אך באותו היום, יום גבר האויב הרוחני ותיבקע חומת הקדושה, הצליח מעשה שטן וגבורה יד רשעים, ובית הספר החדש היה למציאות קיימת.

ואם לא די בכך, הרי 'עבירה גוררת עבירה', ורשעים הללו יצאו מרעה אל רעה ומדחי אל דחי, וכעבור ימים אחדים, בהגיע יום צום תשעה באב, עשו להם סעודת מריעים, בו אכלו ושתו והתהללו על תאוות נפשם, בהתאם לרוח ההשכלה של אותם זרע מריעים בנים משחיתים אשר מחקו מסידור התפילה כל זכר לחורבן ירושלים.

והעיר פרשבורג נבוכה.

כבר היו מקרים בעבר שהרשעים גבה לבם לפרוץ פרצות בכרם ישראל, והיו יהודים כשרים אשר נגע לליבם כבוד ה' המחולל, והם באו אל מרן החתם סופר בבקשה שיפעל בקדושתו לעקור את הרשעים הללו משורשם, אך בדרך כלל נמנע החתם סופר מלעשות כן, ונימקו ויעמו, שהרי מקרא כתוב (משלי ז, י): 'גם ענוש לצדיק לא טוב'.

כך סיפר בנו הגה"ק רבי שמעון סופר ז"ל אבדק"ק קראקא, שפעם אחת באו שני תלמידי חכמים, הגאון רבי ברוך ביא זצ"ל, ועוד אחד עמו, ושאלו את החתם סופר: 'ילמדנו רבינו, למה אינו מראה כוחו וגבורתו להפיל את שונאי ה' ושונאיו, הלא ידענו גם ידענו

יו"ל על ידי:

היכל החתם סופר

המפעל העולמי להפצת והנחלת מורשת החתם סופר

הצטרפות לקבלת הגיליון באימייל:
chasamsofer3@gmail.com

לציון קדשו של מרן
החתם סופר ז"ל בפרשבורג

הקייטלך ינחם על מקום מנוחת קדשו מידי שבוע

דרך הקו הטלפוני: 0733.454.678 אורח"ב: 1-605.615.70.10

בנמדות נדדים פלוס "היכל החתם סופר"

דרך האימייל: k60561570@gmail.com

גיליון מס' 652 פרשת דברים - חזון
תשפ"ו שנה ארבע עשרה

מדור זה נכתב לעילוי נשמת
אבי מורי הרב ברוך מאיר ב"ר יעקב ישעיהו
ויסברג זצ"ל
ואמי מורתי מרת רבקה בת רבי פסח יעקב אנגל
זצ"ל תנצב"ה

דברי עשי"ה

ממרח רשכבה"ג שר התורה הגר"ה קניבסקי זצוק"ל

בעלי אסופות – סעודת סיום מסכת בתשעת הימים

גם בתענית ללא שיטעם יין, (ובעל ברית שאל מרבניו שאצל בניו הקודמים לא הביא בשר בסעודת הברית וכעת רוצה להביא בשר בברית בתשעת הימים האם מותר והשיב רבינו מדינא מותר אבל אין זה דרך, והמשנ"ב לא כ' דתלוי במנהגו רק בסיום דשם תלוי במסיים אבל כאן מצות המילה מתיר אף באין אב וגם יו"ט שלו הוא, עי' משיב נפשי בין המצרים כת"י עמוד ד').

איחור לסיום והגיע לסעודה

במשנ"ב (סי' תקנ"א סקע"ג) כתב דאם נזדמן לו סיום כראוי מותרין לאכול בשר ויין אף אותן שלא למדו עמהם אם היו הולכין ובאין גם בזמן אחר משום ריעות, ואמר רבינו, דהעיקר הוא כשמשתתפין בעת אמירת הסיום עצמו, ולא באמירת ההדרן או בסעודה, ולמעשה אמר שמקילין גם באוכל בסעודה במקום הסיום, אבל א"א שיעשו סעודה נוספת לכבוד הסיום, אף אם תמיד דרך המסיים לעשות עוד סעודה בביתו, (משיב נפשי כת"י בין המצרים עמוד י"ח וכן עי' משנה ברורה סימן תקנ"א סקע"ה דמי ששולחין לו מהסיום בשר ויין לביתו אסור לו לאכול, וכ"ה ברמ"א סימן תקס"ח ס"ב לגבי תעניות בה"ב ועשי"ת דבמקום מילה יכול לאכול, ודוקא כשאוכלים שם, אבל אם שולחים לו לביתו, אין לו לאכול. ואמר רבינו דהיינו אפי' לבעל השמחה עצמו אין לאכול בשר ויין ביום המילה או ביום הסיום אחר הסעודה בביתו, דרך במקום הסעודה התירו, ועי' במט"א סי' תקפ"א סקל"ט לגבי תענית בכורות דיכול בעל הברית עצמו לאכול גם בביתו, אך שא"ה דאינו בכלל התענית דיו"ט שלו הוא, אבל אינה סעודת המילה, וכן עי' משנה ברורה סימן תקס"ח סק"ח דבמקום דמותר לאכול על הסעודה אינו תענית כלל ומותר אח"כ לשתות ולאכול אף בביתו ומיהו קודם הסעודה אסור לאכול ולשתות בביתו מיהו הבעלי ברית מותרים לאכול ולשתות מיד דיו"ט שלהם הוא).

אכילת בשר קודם עשיית ברית מילה וסיום מסכת

כתב רבינו זצ"ל דאף כשיש מילה לא הותר אכילת בשר למשתתפים בסעודה קודם עשיית הברית, (מועדי הגר"ח ח"ג סי' רפ"ב, ובס' תורת המועדים סי' תקנ"א סקמ"ו אות ב' הביא מרבניו דאפילו בעלי הברית עצמם לא הותר להם בשר קודם הברית, ובקו' הל' בין המצרים באות ל"ח והערה נ"ט הביא מרבניו שלפני הברית לא יטעם מעוגה שיש בה טעם יין, דכל עוד לא עשו הברית לא נחשב סעודת מצוה, ועי' במג"א סי' תקפ"א סק"א דבעל ברית יכול לאכול גם קודם המילה אך שא"ה דכיון דיו"ט שלו הוא אינו בכלל התענית אבל סעודת מילה ליכא קודם להתיר בשר ויין, וכן בסעודת סיום מסכת לא הותר בשר ויין קודם הסיום אף שנשלו ידיהם לסעודה זו, (נחמת ישראל פכ"א סי"ט, ואמר לי רבינו זצ"ל שסעודת סיום קודם שסיימו לא נחשב כלום ולא מתברר אחר הסיום למפרע).

אכילת בשר ושתיית יין בסיום בתשעת הימים

במשנ"ב (סי' תקנ"א סקע"ג) הביא מהא"ר (סקכ"ו) דמה שהותר אכילת בשר ושתיית יין בסיום מסכת, היינו אם הזדמן לו הסיום בדרך לימוד, אבל לא ימהר לימודו או יאחר הסיום בשביל זה, ומובא בשו"ה הלכות (שם סי"ז), ואמר רבינו זצ"ל, דבמקום צורך יש להקל בזה, ואף שיהיה הסיום בתשעת הימים, כי אדרבה מה טוב שעיי"ז לומד עוד מסכת, וסעודת הסיום גורם לזרזו ללמוד יותר עד שיסיים, ועי' ערוה"ש (סימן תקנ"א סעיף כ"ח) שיש שמניחים הסיום מסכת על ימים אלו כדי לאכול בשר ודבר מכוון הוא להניח לכתחלה בשביל אכילת בשר לא נאה ולא יאה, ויש שלומדים לכתחלה מסכת כדי לעשות סיום בימים אלו ודבר זה אפשר כדאי לעשות שעיי"ז יעסוק בתורה.

וסיפר רבינו זצ"ל, ששמע מאביו מרן הקה"י זצ"ל שלמד בזמן המלחמה בישיבה בנוהרדוק, והיה אז מחסור גדול במזון, אבל בשר היה מצוי שם לרוב, וכל יום מתשעת הימים היה בחור אחד עושה סיום מסכת שיוכלו לאכול בשר, (משיב נפשי שם ודרך שיחה ח"א עמוד ק"י). ובס' שמענו כן ראינו (ח"ב פ"ט סי' י"א) מובא ששאלו מרבניו זצ"ל לענין מסיבה שעושים לנדיב ע"י שעושים סיום אם הדבר ראוי, והשיב, דאם באמת סיימו המסכת הכל בסדר. וכן כשנשאל רבינו מה לעשות עם שיירי בשר משבת (שיש שהקילו בזה עי' ברכ"י סי' תקנ"א ס"ו), ענה רבינו, העצה הפשוטה היא שתעשה סיום ותפטור כל הבעיות, שאז מותר בבשר ויין, (משיב נפשי בין המצרים כת"י עמוד י"ז).

סעודת סיום בבשר ויין למי שלא עושה כן כל השנה

כתב המשנ"ב (סי' תקנ"א סקע"ג) מהא"ר (סקכ"ו) דאם תמיד לא עושה סעודה בסיום מסכת אפשר שלא יעשה גם עתה בתשעת הימים, ומובא בשו"ה הלכות (שם סי"ז), ואמר רבינו זצ"ל דהכוונה במי שאחר סיום אינו מכבד הסיום כלל, אבל גם מי שלא רגיל לעשות סעודה חשובה אם תמיד עושה סעודה יכול עתה לעשות סעודה חשובה בבשר ויין, ואמר דאף אם רגיל תמיד רק לטעום יין או משקה לכבוד הסיום מותר לו לאכול כעת בשר ויין, דדוקא מי שאינו עושה דבר לכבוד הסיום מראה שאי"ז חשוב אצלו לשמוח בשמחת הסיום, אבל כשתמיד שמח בסיום לפי מה שבידו, יכול כעת לעשות גם סעודה גדולה בבשר ויין, ואמר על עצמו שבד"כ בסיום שעושה רק טועם מעט יין [ובדרכים היה שותה מעט סודה ובכולל חזו"א שותה עכ"פ מעט מים], אבל בודאי מותר לו ע"י סיום בשר ויין בתשעת הימים, (משיב נפשי בין המצרים עמוד י"ח, ובאמת מטעם זה התיר לעצמו ולמשתתפים אכילת בשר ויין בתשעת הימים במלוה מלכה ע"י שא' הנכדים עשה סיום), ואמר לי שמטעם זה לא היה מסיים מסכת בתענית כי אז אסור גם בטעימה ואם יסיים יומתין לשתות יין אחר התענית א"כ לא יוכל לסמוך על סיום לפטור עצמו בתענית בכורות כי מראה בעצמו שעושה סיום

עורך: יצחק גולדשטוף

ליצירת קשר: ✉ ig0533145900@gmail.com

✚ רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק ☎ 053-3145900

ניתן לתרום גם במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבתי הכנסת,

יש ללחוץ על לחצן 'קופות נוספות' ובחיפוש 'דברי שי"ח', או בטלפון:

נדרים פלוס 03-7630585 - שלוחה 1586

קהילות 073-2757000 - שלוחה 4310

שנים קדמוניות פרק 175 המגיד הגה"צ רבי בן ציון יאדלר (ט"ו אב תשכ"ב)

והגישו לאורח מנת דג עם ביצה וכו', ואחרי כן רבי בן ציון שאל בפליאה,

וכי לא אוכלים בשר בסעודה שלישית, והרי כתוב לאכול בשר שלוש סעודות!

וסיים רבינו: אמנם לא מצאתי שכן כתוב במפורש, שגם בסעודה ג' יש לאכול בשר, אבל מאז שאמר - התחילו אצלנו לאכול מעט בשר לסעודה שלישית.

פרסום ראשון ובלעדי: המגיד רבי בן ציון בדרך לחופת אחד מנכדיו, מלווה בחתנו רבי ישראל אשר וולס ז"ל

מהיכן עלי לדעת?

חביב היה על רבינו לספר:

המגיד רבי בן ציון זצ"ל היה קצר רואי, וכמעט שלא יכול היה לראות בעיניו, תמיד היה מבקש שמישהו יתלווה אליו להראות לו את הדרכים.

פעם כשהגיע לבני ברק, ביקשו ממנו לעורר על פירצה שנעשתה, שיש נשים בעיר, גם משלנו ממש, שהולכות עם מכנסים. ואכן הוא עורר על כך בדרך מרתקת, ובס"ד הצליח לעצור את הנגע שפשה.

וכך היה -

כאשר הגיע שעתו לדבר, נעמד רבי בן ציון וסיפר - הלכתי בבני ברק, ניגש מאן דהוא ונתן לי שלום, והחזרתי לו שלום.

אחרי כן העירו לי - איך אתה נותן שלום לאשה.

אמרתי: הרי אינני רואה טוב, ראיתי שאחד לבוש במכנסים נותן לי שלום והסקתי שהוא איש, כלום, היה עלי להעלות בדעתי שנים הולכות כן?!

מראה דוכני ה'שוק' בבני ברק של שנות התש"נ - בערב חג הסוכות

חתנו רבי שלמה

עם חתנו הגאון רבי שלמה סובל היה לרבינו קשר נפלא, וכתבנו במדור זה בפרשת ויחי תשפ"ב מאמר הערכה נפלאה אודותיו, [ובנו רבי שמואל זצ"ל שנלב"ע בקיצור ימים ושנים, היה חבר לחדר עם רבינו בישיבת לומז'א בפתח תקוה].

ונציין רק דבר אחד, שפעם נשאל רבינו מרבי שלמה, האם זקן שנכנס לבית הכנסת ויודע שלא יקומו מפניו, עובר משום 'לפני עיור' כי מכשיל את הקהל בעשה, והשיב לו שכיון שמהני מחילה, עליו למחול וכך לא יכשלו.

הוסיף רבי שלמה ושאל את רבינו - האם יש לכם מקור שמחילת הזקן מועילה, ענהו: הלא זיקנה דיליה היא... ובודאי יכול למחול (מפי הגר"א מן).

מתולדותיו

הגה"צ רבי בן ציון זצ"ל נולד בשנת תר"ל ושמו בישראל נקרא 'בן ציון' לזכרון ציון וירושלים, כבר בגיל כ"ב שנה הוסמך לרבנות מרבה של ירושלים רבי שמואל סלנט, ובהמשך נתמנה מטעם בית דינו לנדוד ביישובים החדשים שהוקמו אז בכל פינות הארץ, כדי ללמד ולפקח על הפרשת תרומות ומעשרות, ועל המצב הרוחני שלהם. במשך שנים רבות היה נודד ממקום למקום, כדי לעמוד על משמר הדת. כמו כן בקסם שהיה בשפתיו היה מוכיח את הקהל והיה נחשב לאחד ממגידי מתא דירושלים, ורבים השיב מעוון. נלב"ע זקן ושבע ימים ביום ט"ו מנ"א תשכ"ב.

בעל ה'תפארת ציון'

את חיבורו של אביו רבי יצחק זאב ידלר זצ"ל פירוש 'תפארת ציון' שעל המדרשים ועוד, חיבב רבינו והספרים עמדו בחדרו במקום בולט, ופעם אף אמר פירוש נפלא ששמע בשמו (א"ה, וכעת לא מצאנו בספריו).

בפיז' 'שושנת יעקב'... 'בראותם יחד תכלת מרדכי' ואמרו משמו של ה'תפארת ציון', שכאשר המן הלביש למרדכי בציוי המלך את בגדי המלכות, חזר המן ולבש על עצמו את בגדי מרדכי...

טעמו היה, כדי שאנשים יטעו לחשוב שהמן הוא זה שיושב על הסוס עם בגדי המלכות, ומרדכי הוא זה שהולך לפניו.

אך מזימתו לא צלחה: כי על בגד אחד לא הסכים מרדכי לוותר: על מצות

הציצית שלבש, כי לא הוריד הטלית, ולכן 'שושנת יעקב' צהלה ושמחה' כאשר 'בראותם יחד תכלת מרדכי', שמחמת זה הבינו שמרדכי הוא זה שרוכב על הסוס אמנם, בתו של המן שעמדה למעלה, לא ראתה את התכלת, אלא רק את ה'תחפושת' של המן הלבוש כמרדכי, והיתה בטוחה שמרדכי הולך לפני המן, ולכן שפכה קיתון של שופכים סרוחים על פניו...

וזה גם הטעם מדוע מתחפשים בפורים זכר לתרמית של המן שניסה לגנוב לב הבריות.

תואר פני המגיד רב"צ ידלר זצ"ל

עם החזון איש

את הגה"צ רבי בן ציון הכיר רבינו, כאשר בא לבני ברק ונשא משא הספד בבית הכנסת הגדול, על אמו של מרן החזון איש ובהשתתפות, והחזון איש אף אמר בסיום ההספד את הקדיש [קונטרס הזכרונות סימן מ"ד סעיף כ'].
[וראה עוד לחזון איש בקונטרס השיעורים סימן ל"ט סק"ה "וכתב לי נאמן שמסר לו הרב"צ ידלר שליט"א, ממונה על תיקון עירובין בירושלים, שגם הר"ס סלנט זצ"ל זקן ההוראה של ירושלים היה מיקל פירצה עד עשר אמות...].

בשר בסעודה ג'

במסגרת מסעיו לחיזוק בני ישראל במקומות מושבותיהם, היה מרבה רבי בן ציון לנדוד לערים שונות, גם לרבות, בשבתות קודש, שלא היה נח מעמלו, אלא היה שובת בערים שונות כדי לעורר על בעיות התקופה.

וסח רבינו, שאירע והגיע לשבות בבני ברק, והתארח בבית הוריו מרן הסטייפלר זצ"ל, ומאז נתווסף הנהגה ייחודית:

היה זה כאשר הגיעה שעת סעודה שלישית, ורבי בן ציון סמוך על שולחנם,